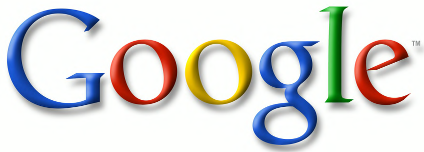
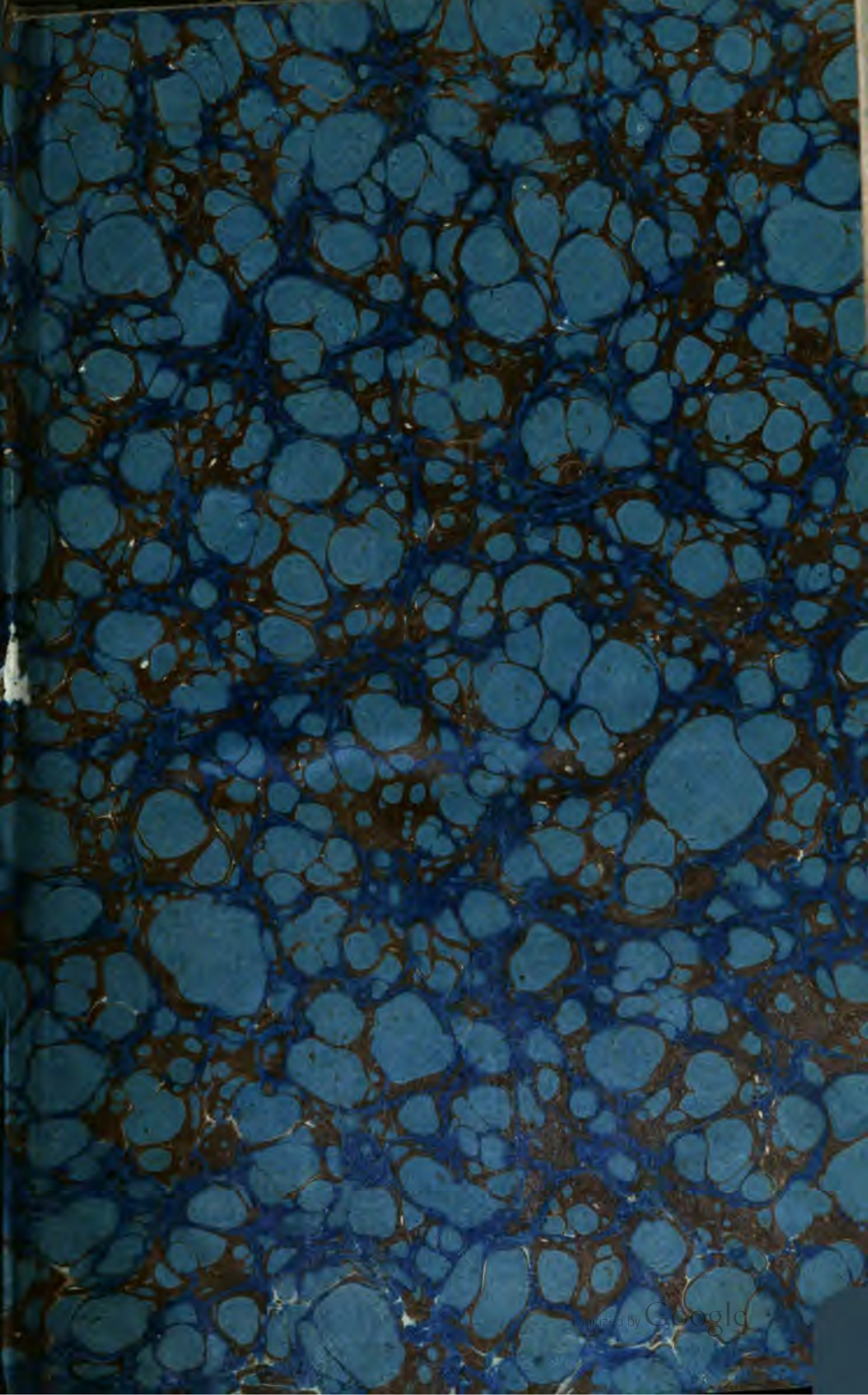

A M Dawkins

1/6

3/

For author of Walsh "Residence", Dawkins 173 (vol II) p. 399: compiled by: "The present Patriarch when Bishop of Mount Sinai", but not pub. during the Emancipation for fear. Commended by Walsh. [HSD]

ΚΩΝΣ ΝΤΙΝΙΑΣ

ΠΑΛΑΙΑ ΝΕΩΤΕΡΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ... ΟΛΕΩΣ

Ἀπ' ἀρχῆ ... ιστοροῦσα γενικῶς τὰ τῆς Πόλε ... ρις αὐτῆς Τοποθεσίας, τάς τε ἀντιπροσώπους δύω Παραλίας τῶν Στενῶν τοῦ Βοσπόρου, καὶ τὰς παρακειμένας Νήσους τῇ Πόλει ταύτῃ.

Συνταχθεῖσα παρὰ

ΑΝΔΡΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΣΠΑΛΛΗ.

1844.

Τοῖς ἀναγινώσκουσιν.

ΕΙΣ τὴν περιγραφὴν καὶ ἰχνογραφίαν ταύτην, εὐνούστατε Ἀναγνῶστα, τῆς ἀρχαίας τε, καὶ τῆς νῦν ὁρωμένης Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲν ἄλλο θέλεις κατοπτεύσει, εἰμὴ τὰ ἀπὸ τὴν πρώτην λαμπρότητα, καὶ τὸν στολισμὸν αὐτῆς ἐναπολειφθέντα περίβλεπτα λείψανα καὶ ἐρείπια ταύτης τῆς θαυμασίας Πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἵσταντο ποτὲ τὰ σκῆπτρα τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ σεβαστὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα ἡ φιλότιμος χεὶρ τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῶς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, εἶναι τοσοῦτον περίβλεπτα, ὥστε ὅσον ἡ περιέργεια ἐπὶ πλέον ἐκτείνεται τοῦ φιλομαθοῦς ὁμογενοῦς ἐπ' αὐτὰ, τόσον περισσότερον καταναγκάζεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ νὰ στενάζῃ διὰ τὰς λυπηρὰς περιστάσεις τῶν πυρκαϊῶν, αἱ ὁποῖαι ἠφάνισαν τὰ πλεῖστα, καὶ κάλλιστα, καὶ τελείως τὸ τῆς Πόλεως ταύτης πρόσωπον ἐξηλλοίωσαν. Ἀλλὰ ποῖον τάχα ἀπὸ τὰ λαμπρὰ καὶ ἀξιάγαστα ἐκεῖνα ἀριστουργήματα σώζει ἤδη τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ὀνομασίαν; ἐκτὸς τριῶν, ἢ τεσσάρων, οὐδὲν πλέον βέβαια. Ναοὶ, Παλάτια, Τρικλίνια, Οἶκοι Αὐγού-

στων, καὶ Συγκλητικῶν, Φόροι, Θερμεῖα, Λουτρὰ, Θέατρα, Κινστέρναι, Βουλευτήρια, Τριβουνάλια, Λεωφόροι, Στῆλαι, Ἀγάλματα, Κίονες καὶ Νεώρια, ὅλα ταῦτα ἐφθάρησαν καὶ ἀπωλέσθησαν, τὰ μὲν τούτων ἀπὸ τὰς συνεχεῖς μεταβολὰς, τὰ δὲ πάλιν ἀπὸ τὴν σκληρότητα τοῦ πανδαμάτορος χρόνου· φωναὶ ἑτερογενεῖς διεδέχθησαν τὰς ἀττικὰς ἐκείνας, καὶ κατενόθευσαν πάσας τὰς κατὰ τὴν πόλιν ταύτην γνησίας παλαιὰς ὀνομασίας τῶν τοποθεσιῶν καὶ μερῶν ἁπάντων· παρέμειναν δὲ μόνον, ὡς ὀχυρότερα τῶν οἰκοδομημάτων ἁπάντων τὰ τείχη, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τὸ περισσότερον μέρος ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἐλεεινῶς κατέστρεψεν. Ἡ παροῦσα λοιπὸν κατάστασις τῆς Πόλεως ταύτης, παραβαλλομένη μὲ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην νέαν καὶ εὐγενῆ Ῥώμην, εἶναι τέρας ἀλλοιώσεως.

Τιτρώσκομαι τῇ ἀληθείᾳ τὰ σπλάγχνα καὶ ἐπαγανακτῶ διὰ τὴν μοχθηρίαν καὶ ἀγροικίαν τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκείνων χρόνων· διότι οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ἐφιλοτιμήθη νὰ σημειώσῃ καὶ νὰ διασαφήσῃ ὅσα ἐκ τῶν πολλῶν εἰσέτι εἶχον ἐναπομείνῃ, τουτέστι τὰ εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα, μετονομασθέντα μέρη τῆς πόλεως, τὰς διαφόρους ἐκείνας ὁδοὺς καὶ τοποθεσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον τὰ δημόσια περιφανῆ τοσαῦτα οἰκοδομήματα, καὶ τ' ἄλλα θεάματα.

Περὶ τὸ 1550 ἔτος, Γάλλος τις Πέτρος Γύλλιος ἐξιστορήσας τὰ τῆς Πόλεως μὲ λυπηρὰν συναίσθησιν ψυχῆς σεβομένης τὰ ἀρχαῖα, ἐποδύρεται τὴν τοσαύτην μετὰ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα τῶν πολλῶν ἐκείνων οἰκοδομῶν καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἔργων καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν· καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ Λατινικῇ Τοπογραφίᾳ αὐτοῦ σημειοῖ καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων τὰ ἐφεξῆς λύπης ἄξια· « Πρόσθες, λέγει, » καὶ τῶν Γραικῶν τὴν ἄκραν ἀμάθειαν, οἵτινες » φαίνεται ὅτι ἀπεῤῥόφησαν ὅλον τὸ τῆς λήθης » πόμα, διότι ἐκ τούτων οὐδεὶς οὔτε ἐνθυμεῖται τὰ » ἴχνη καὶ σημεῖα τῶν ἐν τῇ πόλει ἀρχαίων μνη- » μείων, ὅπου ποτὲ αὐτὰ ἵσταντο, οὔτε φροντίζει » διὰ νὰ τὰ μάθῃ· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ αὐτῶν » Καταλόγου, οὔτε γνωρίζουσι τοὺς τόπους, ἔνθα » πρό τινων χρόνων εἰσέτι ὑπῆρχον τὰ κρημνισθέντα » Ἱερὰ Σκηνώματα. » Ὅθεν μετὰ παρέλευσιν 391 ἤδη χρόνων, καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος παρ' ἐμοῦ ἀρχαιολογούμενα, ἀναμφιβόλως κρίνονται ἀτελῆ καὶ ἐλλιπῆ, διότι ὁ πολὺς χρόνος καὶ τὴν παράδοσιν ἐνέκρωσε, καὶ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν τελείως ἐξήλειψε.

Κατ' ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ γεωγραφήσας καὶ ἀρχαιολογήσας πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἡμέτερα, ὁ Ἀθηνῶν ἐκεῖνος ὁ ἀοίδιμος Μελέτιος εἰς τὴν περὶ Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορίαν αὐτοῦ

παράγει τινὰ μόνον κόμματα ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ 1680 ἔτος Λατινιςὶ ἐκδοθεῖσαν περιγραφὴν Καρόλȣ τοῦ Φρεσνίου Γάλλου (1), τὸν δὲ κατάλογον τῶν ἱερῶν ἐκείνων Ναῶν τῶν ὄντων ποτὲ ἐν τῇ Πόλει, ἠρανίσατο, καὶ κατέστρωσεν ἀπὸ τὸ φιλοπόνημα ὡσαύτως τοῦ ῥηθέντος, ἐπιγραφόμενον Λατινιστὶ » Περιγραφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵα ὑπῆρ-» χεν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων. » Μετὰ δὲ τὸν Γύλλιον, καὶ ἄλλοι Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι, κατὰ περιόδους τὰ τῆς Κωνςαντινουπόλεως ὁμοίως καθιστόρησαν. Διῆλθον τούτων πολλοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς, ὅσοι μέχρι τοῦ ἤδη τρέχοντος αἰῶνος τὰ τῆς Βασιλευούσης ταύτης Πόλεως περιέγραψαν, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἐθαύμασα μὲν τὸ ἀγχίνȣν καὶ πολυμαθὲς τούτων τῶν περιηγητῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ προσεκτικὸν ὄμμα παρετήρησαν τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ νῦν, πλὴν ἐξ ἀτυχίας οὐδεμίαν εὗρον πρὸς τὸν σκοπόν μου ἀνήκουσαν ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν πληροφορίαν εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἑτερογενεῖς Συγγραφεῖς, περὶ ἀρχαίων Τοποθεσιῶν, Ναῶν, Στηλῶν, Ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων (2).

Περιέγραψα λοιπὸν τὰ περὶ Κωνςαντινουπόλεως

(1) Charle du Fresne Signeur de Cange.

(2) Τὸ αἴτιον τῆς παρὰ τῶν Εὐρωπαίων Περιηγητῶν ζητουμένης πληροφορίας εἶναι, διότι βασιλικῇ ἀδείᾳ αὐτοὶ περιέρχονται, εἰσέρχονται πανταχοῦ, καὶ ἐξιχνιάζουσι τὰ τῆς Πόλεως ἀκωλύτως.

τῆς φίλης Πατρίδος, κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐπιπόνων ἐξιχνιάσεων καὶ ἀόκνων παρατηρήσεών μου, καὶ πρὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, καὶ πρὸ τῆς δευτέρας ἤδη τῆς παρούσης, φιλοτιμηθεὶς εἰς τοῦτο, διὰ νὰ συντελέσωσι καὶ τὰ ἐμὰ ταῦτα τοπικὰ θεωρήματα ἐν καιρῷ, εἰς τὴν εὐκταίαν γενικὴν περιγραφὴν ὅλων τῶν ἀρχαίων Πόλεων τῆς Γραικίας· καὶ ἐὰν εἰς τοὺς μετιόντας τὸ φιλοπόνημα τοῦτο φανῇ ἐλλιπὲς τῆς ἀπαιτουμένης ἐντελεςέρας πληροφορίας, τὸ αἴτιον εἶναι, διότι πρῶτος ἐγὼ ἀνέλαβον τὴν περὶ Τοπογραφίας ὑπόθεσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλατύτερον, ἐπιχειρήσας μετὰ τοσοῦτον παρελθόντα χρόνον νὰ διέλθω ὁδὸν σκολιὰν καὶ λαβυρινθώδη, νὰ ἀνακαλύψω ὁπωσοῦν, καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις συνεχώρουν, μὲ πολλὴν δυσχέρειαν τὰ συνεχόμενα μὲ τὸν πυκνὸν ζόφον τῆς ἀγνοίας, νὰ διασαφήσω τὰς ἀρχὰς τῶν ἱσταμένων ἔτι οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων μνημείων, νὰ διευκρινήσω μὲ τὴν ἐνδεχομένην παρατήρησιν τὸ περὶ τῶν δεκατεσσάρων Ῥεγιώνων, ἤτοι Θεμάτων τῆς Πόλεως (καὶ τοῦτο κατὰ μέρος) τὸ δυσχερέστατον πάντων, τουτέστι τὰς τοσαύτας ἀρχαίας ἐκείνας θέσεις τῆς Πόλεως, καὶ τὰς ὀνομασίας, τὰς ὁποίας ἡ φοβερὰ μεταβολὴ τῶν διὰ τεσσάρων ἤδη αἰώνων ἀκαταπαύςων πυρκαϊῶν, ἀνοικοδομῶν καὶ μετονομασιῶν, ἐξαλείψασα τὰ μνημεῖα καὶ γνωρίσματα ἑκάστου

Ῥεγιῶνος, κατέστησε σκότος διαστροφῆς καὶ συγχύσεως, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ διασώσω εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων περιέργων καὶ φιλαρχαίων ὁμογενῶν, τὴν ἱστορίαν τῶν μέχρι τούτου τοὐλάχιστον ἐναπολειφθέντων ἀρχαίων ἔργων εἰς τὴν Πόλιν ταύτην, ἅτινα ἐθριάμβευσαν τῷ ὄντι κατὰ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου.

Εἰς τὴν Τοπογραφίαν αὐτὴν τῆς Πόλεως συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ πέριξ ταύτης, καὶ αἱ δύω κατ' Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν Παραλίαι τοῦ Θρακικοῦ πολυθρυλλήτου Βοσπόρου μετὰ τῶν παρακειμένων τῆς Προποντίδος Νήσων, καὶ τῶν κατέναντι τούτων Παραλίων τῆς Βιθυνίας· αὐτῶν δὲ πάντων ἐξιχνιάζεται ἡ ἀρχαιότης, ἐξακριβοῦνται αἱ παλαιαὶ ὀνομασίαι παραλληλιζόμεναι μὲ τὰς νέας, προστίθενται αἱ ὑπολήψεις καὶ δοξασίαι τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων περὶ τῆς ῥήξεως τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἱστοροῦνται τὰ συμβάντα καὶ τὰ ὑπάρξαντα ποτὲ οἰκοδομήματα εἰς ἕκαστον μέρος, καὶ τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν νεώτερα.

Προσετέθησαν εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἔκδοσιν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νεωτέρας Κωνσταντινουπόλεως ἐκ νεωτέρων παρατηρήσεων καὶ ἐξιχνιάσεων ἱκανὰ ἔτι, διαφυγόντα τὴν πρώτην ἔρευναν· ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ Σημειώματα καθ' ὅλην τὴν περιγραφὴν πρὸς εὐκρινεστέραν ἰδέαν τῶν ὑφισταμένων μέν,

ἀλλὰ λανθανόντων τὴν διάγνωσιν τῶν αὐτὰ θεωρούντων· μὲ ὅλα δὲ ταῦτα, πόσα καὶ πόσα ἔτι ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἐκφεύγουσι τὴν πολυπραγμοσύνην, ὡς ἀπρόσβατα, διὰ τὰ ἀνυπέρβλητα κωλύματα, ἄποπτα ταῦτα καὶ ἄδηλα εἰς τοὺς φιλαρχαίους. Ἡ δὲ περὶ Βιβλιοθηκῶν παρέκβασις, τὸ περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς Παράρτημα, καὶ ἡ τῶν ἀναφερομένων Συγγραφέων Βιογραφία, ὑποσυνάπτονται πάλιν καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἐκδόσει, ὡς σχέσιν ταῦτα ἔχοντα μὲ τὴν τῶν ἀρχαιολογουμένων ἀφήγησιν.

« Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων τεκμηρίων ὅμως τοιαῦτα ἄν τις » νομίζων μάλιστα, ἃ διῆλθον, οὐχ ἁμαρτάνοι . . . εὑρῆ- » σθαι δὲ ἡγησάμενος ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων σημείων, ὡς » παλαιὰ εἶναι, ἀποχρώντως. » (Θουκ. Συγ. Α'. §. κά.)

« Ἔγκλημα γὰρ ἡμῖν, οὐχ ὅπερ ὑπερβαίνει τὸ πεφυκὸς » τὸ ἡμέτερον, οὐδὲ ὅσα γε μὴ δέδωκεν ἡμῖν ὁ βίος μαθεῖν, » οὐδὲ ἅπερ οὐκ ἐπέτρεψε καιρὸς, ἢ σύμπτωμά τι καὶ τύχη· » ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα μόνον ἀποδώσομεν εὐθύνας ἑξῆς ἅπαντες, » ὅσα περ ἐξὸν ἡμῖν εἰδέναι, ἢ μαθεῖν τῇ τε οἴκοθεν σπουδῇ, » καὶ τῇ παρ' ἑτέρων διδασκαλίᾳ, ἡμεῖς τε μήτε εἰδέναι » σπουδάσομεν πόνοις ἡμετέροις, μήτε μαθεῖν ἐθελήσομεν » παρὰ τῶν εἰδότων. » (Μανουὴλ Αὐτοκράτωρ ὁ Παλαιο- λόγος πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Λόγῳ Γ.)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΣ
ΠΑΛΑΙΑ ΤΕ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ
Περὶ τῆς Παλαιᾶς Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.
Περὶ ἀρχῆς τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπὶ μιᾶς τοιαύτης ἐξαιρέτου θέσεως χαριεστάτης καὶ ὀχυρωμένης παρὰ τῆς φύσεως, ὡς πανταχόθεν ἀπὸ δύω ἠπείρους καὶ δύω θαλάσσας περιλαμβανομένης, καὶ κατὰ πάντα ἐπιτηδείου πρὸς οἰκοδομὴν μιᾶς Βασιλείου Πόλεως, ἐκτίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Εὐσέβειον τὸν Παμφίλου, ἔτη πρὸ Χριστοῦ Γεννήσεως 658, παρά τινος Βασιλέως τῶν Μεγαρέων Βύζαντος τὸ Βυζάντιον. Τὰ ἔθνη τῆς Θράκης, μὴ εὐαρεστηθέντα εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Βυζαντίου, ὥρμησαν πολλάκις νὰ τὸ ἀνασκάψωσιν, ἀλλ' ἡ φρόνησις τῆς Φιδαλείας, γυναικὸς τοῦ Βύζαντος, καὶ ἡ ἀνδρία τῶν κατοίκων, διέσωσεν αὐτό.

Διῆγον δὲ οἱ Βυζάντιοι δημοκρατικῶς, καὶ ἐφύλαξαν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν μέχρι Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, ὁ ὁποῖος, ὅτε διέβη ἀπὸ τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Εὐρώπην,

καθυπέταξεν αὐτούς. Ὑπέμειναν μετὰ ταῦτα πολλὰς καὶ συνεχεῖς προσβολὰς ἐν τῇ ἐφόδῳ ἐκείνῃ τῶν Περσῶν ἐπὶ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ὁ Παυσανίας ὁ Σπαρτιάτης, καὶ στρατηγὸς τῶν τροπαιούχων Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, κυριεύσας αὐτῶν, ὑπερηύξησε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ Βυζάντιον· καὶ ἐλυτρώθησαν μὲν ὕστερον ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ὑπέπεσον, διὰ τοῦ νικητοῦ τῶν Περσῶν καὶ Σπαρτιατῶν Ἀλκιβιάδου, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων.

Θρασύβουλος δέ τις Βυζάντιος ἔπειτα ἐκτεινάξας τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, ἀπέδωκεν εἰς τὴν πατρίδα τὴν προτέραν διοίκησιν τῆς Δημοκρατίας. Οἱ Βυζάντιοι εἶχον καὶ Συνέδριον, καλούμενον Ἱερομνῆμον, τοῦ ὁποίου ὁ πρώτιστος ὠνομάζετο Ἱερομνήμων, τὸ ὁποῖον διήρκεσε καὶ μέχρι τῶν Καισάρων τῆς Ῥώμης. Φίλιππος δὲ ὁ Μακεδὼν ἐστράτευσε πολλάκις διὰ νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων, πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν τοῦ Φιλίππου δυνάμεων, ἠπράκτησε τὰ κατὰ Βυζαντίων κινήματά του. Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεφάνησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν, οἱ Βυζάντιοι ἐφρόνουν τὰ αὐτῶν, πολεμοῦντες μετὰ τῶν Ῥωμαίων Φίλιππον τὸν τοῦ Περσέως πατέρα. Ἐβοήθησαν ἐπίσης αὐτοῖς καὶ καθ' ὃν καιρὸν ἐμάχοντο κατὰ Ἀντιόχου, Περσέως, καὶ Μιθριδάτου, ὅθεν καὶ ἐτιμᾶτο παρ' αὐτοῖς τοῖς πονηροῖς τὸ Βυζάντιον, καὶ τίτλῳ Πόλεως ἐλευθέρας διῳκεῖτο, ἕως οὗ καθυπετάγη καὶ αὐτὸ εἰς τὴν τὰ πάντα καταδουλώσασαν πολυειδῆ καὶ πολύμορφον αὐτῶν τυραννίαν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Οὐεσπεσιανὸς ἀπεστέρησεν αὐτὸ ἀπὸ τὰ προνόμιά του, ὁ δὲ ἀπηνὴς Σεβῆρος, διότι οἱ Βυζάντιοι ἐφρόνησαν τὰ τοῦ Νίγερ, μετὰ μίαν μακρὰν τριχρόνιον ἀξιομνημόνευτον πολιορκίαν κυριεύσας, ἐφόνευσε τοὺς προὔχοντας τῶν κατοίκων, τὸ κατηδάφισε μέχρι θεμελίων, καὶ εἰς τὴν Ἡρά-

κλῆιαν καθυπέταξεν. Ἵλεως δὲ γενόμενος ἔπειτα τοῖς Βυζαντίοις διὰ τοῦ υἱοῦ του Ἀντωνίνου, μὲ ἄκραν φιλοτιμίαν ἀνώρθωσε πάλιν τὸ Βυζάντιον, καὶ εἰς μείζονα καὶ περιφανέστερον καλλωπισμὸν αὐτὸ ἐπανήγαγε, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ του Ἀντωνίαν κατωνόμασεν.

Ἐπὶ Αὐτοκράτορος Γάλλου, κατεςράφη αὖθις τὸ Βυζάντιον, καὶ πάντες οἱ κάτοικοι ἐφονεύθησαν· ἡ δὲ ἱστορία τῆς καταςροφῆς ταύτης καὶ τὸ τοῦ φόνου αἴτιον παρεσιώπησε· καὶ μὲ ὅλον τὸ ὅτι διὰ φροντίδος ἔπειτα δύω συμπολιτῶν Βυζαντίων Κλεοδάμου καὶ Ἀθήναιου, ἀνωρθώθη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κλαυδίου τοῦ Β'. ἔπαθε πάλιν ὑπὸ τῶν ἐφορμησάντων διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Σκυθῶν Ἐλούρων, οἱ ὁποῖοι ἐξεπόρθησαν αὐτό τε καὶ τὴν ἀντικρὺ Χρυσούπολιν.

Μετὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν πρώτην μάχην κατὰ τὴν Ἀνδριανούπολιν, μεταξὺ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἀπ' ἀδελφῆς γαμβροῦ του Λυκινίου, καὶ ἧτταν τούτου, καταφυγὼν αὐτὸς εἰς τὸ τὰ αὐτοῦ φρονοῦν Βυζάντιον, πολιορκεῖται· καὶ μὲ ὅλον τὸ ὅτι ἀπογνοὺς ὁ πολιορκούμενος τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, διὰ νυκτὸς ἀπέδρασεν εἰς τὴν ἀπέναντι Χαλκηδόνα, τὸ Βυζάντιον ὅμως διέμεινε πρὸς τὸν Λυκίνιον πιστὸν, καὶ ἀντίστατο εἰς τὸν Κωνσταντῖνον· ἀλλὰ μετὰ τὴν δευτέραν μάχην περὶ τὴν Χρυσούπολιν, καὶ νίκην πάλιν τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ διώκτου τῶν Χριστιανῶν, ὑπετάγη αὐτὸ ἀμέσως εἰς τὸν νικητὴν Μονοκράτορα.

Αἱ πολεμικαὶ αὗται περιστάσεις εἰς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον κατὰ Λυκινίου, ἔδωκαν αἰτίαν εἰς τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον νὰ ἰδῇ τὸ Βυζάντιον, καὶ κατανοήσας ὡς ἄριστος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, μὲ προσεκτικὸν ὄμμα, τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως ταύτης, καὶ τὸ δεξιὸν εἰς σύστασιν ἑνὸς κερδαλέου ἁπανταχόθεν ἐμπορίου, ἀπεφάσισεν ἐπ' αὐτὸν τοῦτον τὸν κατὰ πάντα

συμβάλλοντα τόπον εἰς τοὺς σκοπούς του, νὰ ἀνεγείρῃ ἐπ' ὀνόματί του Πόλιν, καὶ νὰ στήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν καθέδραν τῆς Βασιλείας, καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Ἄναξ αὐτὸς κατεπράξατο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Καῖσαρ Αὔγουστος, καὶ ἄλλοι τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων, οὔτε ἴσως ἐφρόνησαν, οὔτε ἐδυνήθησαν νὰ φέρωσιν εἰς ἔκβασιν, τουτέστι τὴν μετακομιδὴν τῆς Βασιλείου Πόλεως εἰς τὸ κέντρον τῆς ὑπερεκτεταμένης αὐτῶν Αὐτοκρατορίας.

Ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θέσις, κεῖται ὑπὸ τὴν 41 τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, καὶ 47 τοῦ μήκους μοῖραν· τὸ κλίμα της ἀριθμεῖται μεταξὺ τῶν πλέον συγκερασμένων, εὐφόρων καὶ εὐκράτων τῆς ἐπιγείου Σφαίρας· τὸ σχῆμα τῆς περιφερείας αὐτῆς παριστάνει ὡς ἓν ἀνόμοιον τρίγωνον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀμβλεῖα γωνία ἡ πρὸς Ἀσίαν ἀφορῶσα, περιῤῥέεται, ἀπὸ τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου, ἡ κατὰ Ἄρκτον πλευρὰ, ἀπὸ τὸν Κεράτιον Κόλπον, ἡ κατὰ Μεσημβρίαν, ἀπὸ τὴν Προποντίδα, ἡ δὲ τοῦ τριγώνου τούτου βάσις, πρὸς Δύσιν συνέχεται, ὡς ἄλλη Χερσόνησος μετὰ τῆς Εὐρώπης.

Ὁ ἀὴρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι καθαρώτατος, ἡδύτατος, καὶ ὑγιεινότατος, οὔτε ἄγριος τὸν χειμῶνα καὶ δριμὺς εἰς ὑπερβολὴν, ἀλλὰ γλυκὺς καὶ προσηνὴς, καὶ εἰς τὰ σώματα ἀνεκτὸς, τὸ δὲ θέρος, οὔτε καυσώδης καὶ πνιγώδης, ἀλλὰ συγκερασμένος μὲ τοὺς δροσεροὺς βορείους ἀνέμους, καὶ μὲ τὰς ζεφυρίους αὔρας, αἱ ὁποῖαι μετριάζουσι τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀκτίνων τοῦ Ἡλίου.

Ἡ φρόνησις τοῦ Κωνσταντίνου διὰ τῆς βασιλικῆς καθέδρας ταύτης διέσωσε τὰς Ἀνατολικὰς Ἐπαρχίας, ἡ ἔφοδος διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου τῶν βαρβάρων ἀπεμποδίσθη, πάντα τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἐκ διαφόρων τεχνῶν γινόμενα καλὰ, συνέῤῥεον ἁπανταχόθεν ἀπ' Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, Ἄρκτου

καὶ Μεσημβρίας, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, εἰς τὴν νέαν βασιλεύουσαν ταύτην. Ἡ ἀρίστη λοιπὸν θέσις τοῦ τόπου τούτου, καὶ ἡ συνδρομὴ πανταχόθεν τῶν τοσούτων ἀγαθῶν εἰς τὴν γωνίαν ταύτης τῆς γῆς, εἶναι ἱκανὸν μαρτύριον καὶ μέχρι τούτου τῆς καλῆς ἐκλογῆς τοῦ Κωνσταντίνου.

Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς, πνέων ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ νὰ ἀνεγείρῃ τὸ τοιοῦτον ἀθάνατον ἔργον, καὶ πρὸς δόξαν ἰδίαν, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Αὐτοκρατορίας, μετεχειρίσθη τοὺς πόνους, τοὺς πλούτους, καὶ τὴν ἀγχίνοιαν τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, εἰς ἐκτέλεσιν καὶ ἀπαρτισμὸν τοῦ σπουδαζομένου. Τὰ δάση τὰ περὶ τὸν Εὔξεινον, καὶ τὰ λατομεῖα τῶν μαρμάρων τῆς τε Προικοννήσου, καὶ ἄλλων μερῶν, συνεισέφερον πλῆθος ἄπειρον ὕλης, ἔτι καὶ νῦν κομιζομένης ἀπόνως μέχρι τῶν τοῦ Βυζαντίου λιμένων· αἱ οἰκοδομαὶ αἱ διάφοροι καὶ λαμπραὶ, ἀπηρτίσθησαν διὰ χειρὸς τεχνιτῶν καὶ μηχανικῶν δοκιμωτάτων, τῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου ἀκμασάντων. Ἀλλ' ἡ Βασίλειος αὐτὴ Πόλις ἐκαλλωπίσθη μᾶλλον μὲ τὰ πολυθρύλλητα ἐργόχειρα, καὶ λαμπρὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος τῶν ἐνδοξοτέρων τεχνιτῶν, τῶν ἐπὶ Περικλέους καὶ Ἀλεξάνδρου ἀκμασάντων. Ἐξ ἐπιτάγματος τοῦ Κωνσταντίνου πάντα τὰ τότε καταστολίζοντα τὰς τῆς Ἑλλάδος, τὰς τῶν Νήσων, καὶ τὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας Πόλεις περίδοξα ἔργα τῶν ἀρχαίων, τουτέστι τὰ ἀνεγερθέντα κατὰ διαφόρους ἀειμνήστους μάχας καὶ νίκας τρόπαια καὶ ἀγάλματα, αἱ Στῆλαι, οἱ Ἀνδριάντες Θεῶν, ἢ Ἡρώων, ἢ Σοφῶν, ἢ Ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἀφηρέθησαν καὶ μετηνέχθησαν πρὸς καλλονὴν τῆς περιφανοῦς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ ὑψηλὸς νοῦς τοῦ Ἄνακτος τούτου δὲν ἠρκέσθη εἰς τοὺς καλλωπισμοὺς μόνον τούτους τοὺς ἀψύχους, ἀλλὰ καταπείσας ἔφερε καὶ τοὺς Γερουσιαστὰς, καὶ πολλοὺς τῶν Εὐγενῶν ἀπὸ

τὴν Ῥώμην, καὶ ἐφείλκυσε καὶ ἄλλο πλῆθος μετοίκων εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀγαπητὴν αὐτοῦ Πόλιν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπήνεγκε βίαν, ἀλλὰ τοὺς παρώρμησε μὲ τὴν βασιλικὴν ἡμερότητα καὶ μεγαλοδωρίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐδυνήθη εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ νὰ τὴν συνοικοίσῃ· ὅθεν καὶ μετὰ ἕνα αἰῶνα τοσοῦτον ηὔξησε καὶ ὑπερέβη τὴν ἀρχαίαν Ῥώμην ἡ εὐτυχὴς ἀντίζηλος νέα, ὥστε ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν τοῦ συῤῥεύσαντος πλήθους, οἱ ἐπιγενόμενοι Βασιλεῖς καταναγκασθέντες, μετέστησαν καὶ παρεξέτειναν τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν τείχη, ἀπὸ τὴν μίαν ἕως τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἀφίνω καὶ παρατρέχω τὴν περίοδον χιλίων καὶ ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἓξ ἐτῶν, ἐξ αὐτῆς τῆς θεμελιώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μέχρι τῆς ὑπὸ Μεχμὲτ τοῦ δευτέρου περὶ τὸ 1453 ἔτος ἁλώσεως αὐτῆς· αὐτὸ, λέγω, τὸ μεταξὺ διάστημα, τὸ πλῆρες ἀπὸ τόσα κακὰ, καὶ ἀπὸ τόσας τραγικὰς σκηνὰς, καὶ ἄξιον τῷ ὄντι δακρύων διὰ τὰ εὐτελῆ φρονήματα καὶ τὰς πράξεις τῶν ἡμετέρων, τῶν ὁποίων ἡ διαφθορὰ ἐξήλειψε καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων βαθμηδὸν τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, καὶ οὕτως ἠφάνισε τὴν τοῦ γένους λαμπρὰν ὕπαρξιν· ἀποσιωπῶ δὲ ταῦτα ὡς παρὰ πολλῶν Ἱστορικῶν διατραγῳδούμενα, καὶ ἄρχομαι τοῦ σκοποῦ τῆς Πραγματείας μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ Τειχῶν.

Πρῶτος ὁ περιτειχίσας τὸ Βυζάντιον εἶναι ὁ Βύζας· δεύτερος μετ' αὐτὸν ὁ Παυσανίας· τρίτος ὁ κατεδαφίσας μὲν τὰ Τείχη ἐπὶ τῆς πολιορκίας, ἀνακαινίσας δὲ αὐτὰ ὕστερον Αὐτοκράτωρ Σεβῆρος· τέταρτος, ὁ τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκράτο-

τορίας θεμελιωτὴς Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, ὁ ὁποῖος συνῆψε τὰ Τείχη τοῦ Βυζαντίου μὲ τὰ τῆς Πόλεως αὐτοῦ νέα· πέμπτος, ὁ τὰ ὑπὸ σεισμοῦ παθόντα Τείχη, ἀνορθωσάμενος Αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος· ἕκτος, Θεοδόσιος ὁ Νέος, ἐν ᾧ αὐτὸς ὑπῆρχεν ἀνήλικος, ὁ Κηδεστὴς αὐτοῦ Ἀνθέμιος, περὶ τὸ 413 ἔτος, παρεξέτεινε τὰ χερσαῖα Τείχη καὶ ὅλον τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῆς ἀόκνου ἐπιμελείας του εἰς διάστημα δύω μηνῶν ἐτελείωσεν· ἀλλ' ἔτι αὐτοῦ βασιλεύοντος, καταπεσόντα ὑπὸ τῶν γενομένων τότε σεισμῶν, ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ καὶ Κύρος (1) Ἔπαρχος τῆς Πόλεως μὲ ταχυτάτην προθυμίαν δι' ἑξήκοντα ἡμερῶν τὰ ἀνήγειρεν, ἐπιγράψας ἐπὶ μὲν τῆς Ξυλοκίρκου καλουμένης, τῆς πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον ὑπάτης Πύλης, ταῦτα·

» *Θεοδόσιος τόδε τεῖχος Ἄναξ, καὶ ὕπαρχος Ἑώας*
» *Κωνσταντῖνος, ἔτευξαν ἐν ἤμασιν ἑξήκοντα.*

Ἐπὶ δὲ τῆς Ῥηγίου τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα ὑπάτης Πύλης, πάλιν τάδε·

» *Ἤμασιν ἑξήκοντα φιλοσκήπτρῳ Βασιλῆϊ,*
» *Κωνσταντῖνος ὕπαρχος ἐδείματο Τείχεϊ Τεῖχος.*

Ἕβδομος, ὁ ἐπισκευάσας ὅλον τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τῶν Τειχῶν Λέων ὁ μέγας· ὄγδοος, ὁ τὰ πρὸς θάλασσαν Τείχη ἀνορθωσάμενος Τιβέριος ὁ Ἀψίμαρος. Ταῦτα τὰ Τείχη ὑπὸ Σεισμῶν καταπεσόντα, ἀνέκτισε Λέων ὁ Ἴσαυρος. Πάντα τὰ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον Τείχη τῆς Πόλεως ἐξ αὐτῶν θεμελίων,

---

(1) Κύρος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ποιητὴς, ὁ ἐκ τῆς κατ' Αἴγυπτον Πανοπόλεως ὁρμώμενος, καὶ Πανοπολίτης καλούμενος, ὅστις διὰ τὴν παιδείαν του ἐφιλοφρονεῖτο παρὰ τῆς πολυμαθεστάτης Βασιλίδος Εὐδοκίας τῆς ἐξ Ἀθηνῶν, Συζύγου Θεοδοσίου τοῦ Νέου, τῆς περιφήμου διά τε τὴν λαμπρὰν αὐτῆς τύχην, καὶ ἑπομένως διὰ τὰς ἐκ τῆς ζηλοτυπίας αὐτῆς δυστυχίας.

ἀνήγειρεν ὁ Θεόφιλος. Ὑπὸ τίνος δὲ Αὐτοκράτορος ἐδιπλώθησαν τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν Τείχη, οὐδεὶς τῶν τὰ Βυζαντινὰ συνταξάντων μέμνηται ὅλως. Ὅτι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ὑψηλοῦ Τείχους ἦσαν καὶ ἄλλα καὶ ἐπὶ τῶν Λατίνων, ὅ,τε βασιλεύσας εἰς τὴν Πόλιν Βαλδουῖνος Α'. εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του, παρὰ Ἀρνόλδῳ Λουβεκένσῳ, τὸ ἀναφέρει, ὡσαύτως καὶ ὁ Παχυμέρης βιβλ. Ε'. κεφ. Ι. λέγει ταῦτα· Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πόλεως, ἐδίπλωσε τὸ πρὸς θάλασσαν τῆς Πόλεως Τεῖχος, ἐπειδὴ τὸ πρὸς γῆν ἦτον δεδιπλωμένον· καὶ πάλιν τὰ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν παθόντα κατὰ μέρος Τείχη, ἀνεκαίνισε μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ, δωδέκατος, ὁ τούτου υἱὸς Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, ὁ καὶ γέρων. Ταῦτα δὲ τὰ διπλᾶ ἐξώτερα Τείχη, τὰ παρὰ τὰ Χείλη τοῦ μεγάλου Χάνδακος, μὲ μεγάλην ταχύτητα ἀνεκαίνισεν ὑψηλότερα ὕστερον καὶ ὠχύρωσε μετὰ θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ὁ δυνάστης ἐκεῖνος ἀντιβασιλεὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυχος, διὰ τὸν ἐκ τοῦ Καντακουζηνοῦ φόβον, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ πρὸ τοῦ Παλατίου, τοῦ νῦν Τεκιοὺρ Σεραγίου μέρους, καὶ καταντήσας μέχρι τῆς χρυσῆς Πύλης.

Περὶ δὲ τῶν χερσαίων τούτων Τειχῶν Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς (ἱππεὺς τοῦ ἁγίου Γεωργίου) λέγει ταῦτα·

« Ὁ τῶν Τειχῶν στέφανος τῷ ὄντι καὶ κύκλος, ἀγνοῶ κατά
» τί θέλει φανῇ ἥττων ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ Βαβυλώνια· ἡ δὲ τῶν ἐν
» αὐτοῖς πύργων πυκνότης, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ὕψος ἦτον
» τοιοῦτον, ὥστε εἷς καὶ μόνος τούτων ἐδύνατο χωρὶς καμμίαν
» ἄλλην οἰκοδομὴν νὰ ἐκπλήξῃ τὴν ὅρασιν, καὶ νὰ θαυμάσῃ
» ὁ καθεὶς τῶν εἰς αὐτὰ κλιμάκων τὸ μέγεθος, καὶ τὸν ὄγκον
» καὶ τὴν οἰκοδομήν. Ὡσαύτως ἐξέπληττον καὶ αἱ τῶν Τειχῶν
» πύλαι καὶ ἡ τῶν πύργων λαμπρότης, καὶ τὸ πρὸ τοῦ πρώτου

» τείχους δεύτερον τεῖχος, τὸ ὁποῖον εἰς ἄλλην πόλιν ἤθελεν
» ἐξαρκέσει μόνον ὡς περίφραγμα ἀσφαλὲς, καὶ πρὸς τούτοις
» ἡ ἀνόρυξις καὶ ἡ ἀνοικοδομὴ τῶν τάφρων, καὶ τὸ εὖρος
» αὐτῶν καὶ ὕψος, καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰς αὐτὰς ὑδάτων, εἶναι
» τοσοῦτον, ὥστε εἰς αὐτὸ τὸ μέρος μ' ὅλον τὸ ὅτι δὲν ἦσαν
» ὕδατα, φαίνεται ἡ Πόλις πελαγία δι' αὐτῶν τῶν τάφρων,
» καθὼς πάλιν, ἐν ᾧ μέρει εἶναι πελαγία, φαίνεται καὶ πρόσ-
» γειος διὰ τῶν Νήσων. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Περὶ τοῦ τῶν Βλαχερνῶν Τείχους.

Ὁ τόπος τῶν Βλαχερνῶν ἦτο μέρος τοῦ πρὸ τῆς Πόλεως ὑστάτου λόφου καλουμένου Ἑβδόμου, καὶ συνείχετο μὲ τὴν παραθαλάσσιον πεδιάδα λεγομένην Κοσμίδιον, τανῦν Ἐγιούπ. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ τόπος μὲ τὸν τῆς Θεοτόκου Ναὸν, τὸν ἔξωθεν τῶν τειχῶν ἔκπαλαι ὄντα, περιεκλείσθη ἐπὶ Ἡρακλείου ἔνδον τῶν τειχῶν. Λέων δὲ ὁ Ἀρμένιος ἔκτισεν ἕτερον τεῖχος, ἔξωθεν ἀπὸ τὸ τῶν Βλαχερνῶν τεῖχος, καὶ πρὸ τούτου, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Θεοφάνην, καὶ Συμεὼν τὸν Μάγιστρον, ἀνώρυξε τάφρον βαθεῖαν, φοβηθεὶς τὴν τοῦ περιβοήτου ἐκείνου ἀρχηγοῦ τῶν Βουλγάρων Κρούμου κατὰ τῆς Πόλεως ἔφοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Περὶ τῶν παραθαλασσίων Τειχῶν.

Τὰ ὑπὸ Κωνσταντίνου κτισθέντα παραθαλάσσια πρῶτα τείχη, ἀνεκαίνισε μὲν ὕστερον ὁμοῦ μὲ τὰ χερσαῖα Θεοδόσιος ὁ Νέος, κατωχύρωσε δὲ πάλιν αὐτὰ ὕστερον ὁ Ἀψίμαρος, ὁ δὲ Θεό-

φίλος ὁ Φιλόκοσμος ὁ καλλωπίσας τὴν Πόλιν μὲ πολλὰς ὡραίας οἰκοδομὰς, ἀνεκαίνισεν ἐκ θεμελίων καὶ ὕψωσεν ὅλα τὰ παραθαλάσσια αὐτὰ Τείχη, ὡς προεῤῥέθη ἐπὶ τὰ ὁποῖα καὶ μέχρι τούτου φαίνεται ἡ ἑξῆς προσηγορία του.

ΠΥΡΓΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Καὶ ἀλλαχοῦ.

ΠΥΡΓΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ
ΠΙΣΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.

Τὰ δὲ ἀπὸ τῶν συμπτωμάτων φθαρέντα πάλιν παράλια Τείχη ἀνεκαινίσθησαν παρὰ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης.

ΟΝ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΒΡΑΣΜΟΣ ΕΝ ΜΑΚΡΩ ΧΡΟΝΩ
ΚΛΥΔΩΝΙ ΠΟΛΛΩ ΚΑΙ ΣΦΟΔΡΩ ΡΗΓΝΥΜΕΝΟΝ
ΠΕΣΕΙΝ ΚΑΤΗΝΑΓΚΑΣΕ ΠΥΡΓΟΝ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΓΕΙΡΕΝ ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΝΑΞ.

Καὶ πάλιν, ὅσα ὁ χρόνος ἔβλαψεν εἰς πολλὰ μέρη, ἐπεμελήθη καὶ ἀνέκτισε Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς, τὰ δὲ τούτων χαμηλότερα ὑψώθησαν ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἐδιπλώθησαν, ὡς προεῤῥέθη. Εἰς τοσαύτην δὲ αὐτὰ ἤδη ἦλθον φθορὰν, ὥστε ὡς παντελῶς ἄχρηστα, ἐγένοντο ἐλεεινὰ ἐρείπια καθ' ὅλα τὰ μέρη, ἀπὸ δὲ τὰ δύω κτισθέντα εἰς τὰς πρὸς τὴν ξηρὰν Ἀκροπόλεις φρούρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀχυρότερον ἦτον τὸ Ἑπταπύργιον, τὸ καλούμενον ἀπὸ τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος Κυκλώβιον, καὶ Στρογγύλον Καστέλλιον. Ἀναφέρει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Θεοφάνης, ὁ Κεδρινὸς, Παῦλος ὁ Διάκονος, καὶ Λέων ὁ Γραμματικός· ὁ δὲ Προκόπιος ἐν βιβλίῳ δ'. Κεφ. ή. περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ ταῦτα· « Τὸ εὑρισκόμενον Φρούριον εἰς τὸ Προάστειον τῆς Πόλεως ὀνομάζουσι Στρογγύλον » ἀναλόγως μὲ τὸ σχῆμα τῆς κατασκευῆς του· » Τὸ Φρούριον αὐτὸ ὀλίγον πρότερον ἀπὸ τὴν ἔφοδον τῶν Λατίνων κατὰ τῆς

Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ἀνωρθώθη, ἀλλ' ἡ μανία τῶν πορθητῶν Λατίνων, κατὰ τὸν Χωνιάτην, τὸ κατηδάφισεν· ὕςερον δὲ πάλιν ἀνεκαίνισεν αὐτὸ καὶ κατωχύρωσεν Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν τῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ βιβλίῳ δ'. Κεφ. μ'. λέγει ταῦτα· « Τὸ κατὰ τὴν χρυσῆν καλουμένην Πύλην φρούριον, (τὸ ὁποῖον κατεῖχεν αὐτὸς μὲ » φρουρὰν Λατινικὴν) ἦτο δυνατώτατον καὶ ἀπόρθητον, οἱ δὲ » δύω πύργοι αὐτοῦ ἐσχηματίζοντο ἀπὸ τοὺς πύργους τῶν » τειχῶν τῆς πόλεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο μία τῶν πυλῶν » τῆς Βασιλευούσης, καὶ αὐτοὶ ἦσαν μέγιστοι καὶ διαφορετικοὶ » ἀπὸ τοὺς ἄλλους, συντεθειμένοι ἀπὸ μεγάλα μάρμαρα, ἡρμο- » σμένα πρὸς ἄλληλα μὲ ἄκραν συμφυΐαν, οὐδὲ μίαν ἄλλην » ὕλην ἔχοντα συνδετικὴν, εἰ μὴ, ὡς λέγεται, ἥλους μόνον » πρὸς συνάφειαν, ὥστε ἔξωθεν ἐφαίνοντο ἐξ ἑνὸς ὁλοκλήρου » λίθου, καὶ οὐχὶ ἀπὸ πολλὰ μάρμαρα κατεσκευασμένοι. » Τὸ ὀχυρώτατον αὐτὸ, κατὰ τοὺς τότε χρόνους φρούριον (ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ Κεφ. μά. ὁ αὐτὸς Καντακουζηνὸς λέγει·) « Παραλαβὼν » Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ τὸ κατέστρεψε, » πλὴν μετὰ ταῦτα κατεβιάσθη ὑπὸ τῶν περιστάσεων (κατὰ » τὸν Μιχαὴλ τὸν Δοῦκα Κεφ. ιγ'.) νὰ τὸ ἀνακτίσῃ μὲ δύω » πύργους ἀπὸ λευκὰ μάρμαρα προσηρμοσμένα, τοὺς ὁποίους » ᾠκοδόμησεν οὐχὶ ἀπὸ ἴδια ἀναλώματα, ἀλλ' ἀπὸ ἄλλα κάλ- » λιστα ἀφιερώματα, κρημνίσας τὸν Ναὸν τῶν ἁγίων Πάντων, » κτισθέντα παρὰ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, καὶ τὸν ὑπὸ Μαυρικίου » Ναὸν τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων, καὶ παρασύρας καὶ τὰ » ἐλλείποντα ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Μωκίου, ὃν ἀνήγειρεν ὁ » μέγας Κωνσταντῖνος. Πρὸς δὲ τούτοις ἐχώρισε καὶ μέρος τῆς » Πόλεως ἀπὸ τὴν χρυσῆν Πύλην ἕως τοῦ αἰγιαλοῦ, καὶ κατε- » σκεύασεν ὁρμητήριον αὐτὸ, πρὸς καταφυγὴν τῶν πλείων ἐν » καιρῷ· ἀλλ' αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν, βιασθεὶς ὑπὸ τοῦ Παγια-

» ζῆς, κατηδάφισε καὶ μὴ βουλόμενος.» Τέλος δὲ μετὰ τὴν τῆς Πόλεως ἅλωσιν, Μεχμὲτ ὁ Β΄. (περὶ τὸ 1458 ἔτος) ἀνεκαίνισεν αὐτὴν, καὶ μὲ ἑπτὰ ὀκταγώνους κωνικοὺς τὸ σχῆμα πύργους κατωχύρωσε, καλέσας ταύτην Γεδὶ Κουλὲ, τουτέστιν Ἑπταπύργιον, ἐν ᾧ κατησφάλισε τούς τε ἄλλους θησαυροὺς αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ τῆς νίκης λάφυρα· οἱ δὲ μετ' αὐτὸν διάδοχοι κατὰ διαφόρους καιροὺς κατέκλεισαν εἰς αὐτὸ πολλοὺς τῶν χριστιανῶν Ἀρχηγοὺς καὶ Τοπάρχας, καί τινας ἐπὶ πολέμου Πρέσβεις Αὐτοκρατόρων καὶ Βασιλέων. Τὸ Ἑπταπύργιον αὐτὸ ἐπὶ τῆς συμβάσης πυρκαϊᾶς περὶ τὸ 1782 ἔτος ἐπυρπολήθη, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος τότε Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ ἀνῳκοδομήθη πάλιν· ἑπομένως οἱ τούτου πύργοι ὡς ἀσυντελεῖς καὶ περιττοὶ κριθέντες, οἱ περισσότεροι κατηδαφίσθησαν.

Εἰς δὲ τὴν ἄλλην ἄκραν τῶν Τειχῶν καὶ Ἀκρόπολιν τὴν πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον ἐφορῶσαν, πλησίον τοῦ νῦν χυδαϊστὶ καλουμένου Ἀγιβὰν-Σαρὶ, ὀρθότερον δὲ Εἰβάν Σεράγι, ἐμπεριείχοντο τὰ τῶν Βλαχερνῶν Βασίλεια, τὸ τῶν Βλαχερνῶν φρούριον, καὶ ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ Πύργος. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν συμβάντα ἐγένοντο πολυθρύλλητα διὰ πολλὰ αἴτια, δέον ἐκρίναμεν νὰ τὰ ἐξιστορήσωμεν.

Τὸ τῶν Βλαχερνῶν Παλάτιον ἔκτισεν Ἀναστάσιος ὁ Δίκορος, ὁ δὲ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς καὶ ἐπλάτυνε, καὶ ἀνήγειρεν εἰσέτι δύω μεγίστους Ἀνδρῶνας, καὶ ἐν αὐτοῖς καθιστόρησεν ἐντέχνως μὲ ψηφίον χρυσοῦν τὰ ἴδια ἀνδραγαθήματα. Τὸ δὲ πέριξ τούτου διὰ τειχῶν φρούριον ἔκτισεν ὁ αὐτὸς Κομνηνὸς, καὶ περὶ αὐτὸ Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἔπειτα ἀνήγειρεν ἕνα Πύργον ὀχυρώτατον. Εἰς τὰ Παλάτιον αὐτὸ Ἄννα ἡ Βασιλὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωάννου κατησφαλίσθη, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Καντακουζηνὸς εἰσῆλθε νικητὴς εἰς τὴν Πόλιν. Ποῖος δὲ ᾠκοδόμησε τὸν Πύργον τοῦ Ἀνεμᾶ, τὸν ὄντα πλησίον τῶν Ἀνακτόρων τούτων, οὐδεὶς

τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρει, εἰμὴ μόνον, ὅτι πρῶτος εἰς αὐτὴν ἐφυλακώθη ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀποπειραθεὶς τὴν Βασιλείαν Μιχαὴλ ὁ Ἀνεμᾶς, υἱὸς τοῦ τῶν Κρητῶν βασιλεύσαντος Κουρουπᾶ, τοῦ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ ἑνὸς τῶν σωματοφυλάκων ὄντος τῶν βασιλικῶν, ὅστις μὲ μεγάλην ἀνδρίαν ἀντεπαρετάχθη εἰς τὴν κατὰ Ῥώσσων μάχην τότε περὶ τὸ Δορόστολον, τὴν νῦν Σιλίστραν. Μόλις δὲ ὁ προῤῥηθεὶς Μιχαὴλ ὁ Ἀνεμᾶς κατὰ φιλανθρωπίαν βασιλικὴν εἶχεν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ταύτην, καὶ ἐβλήθη εἰς αὐτὴν ἐπιστάτης ἄλλος, Γρηγόριος ὁ Δοὺξ Τραπεζοῦντος. Περὶ τοῦ Πύργου τούτου Ἄννα ἡ Κομνηνὴ βιβλίῳ ιβ'. λέγει τάδε· « Πύργος δὲ ἦτον πλησίον » τῶν ἐν Βλαχέρναις Ἀνακτόρων ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος, ὁ » ὁποῖος ὥσπερ κληρονομίαν ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, » διότι πρῶτος ὁ Ἀνεμᾶς ἐκλείσθη σιδηροδέσμιος, καὶ πολὺν » ἐν αὐτῷ διέτριψε χρόνον. »

Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Φρούριον ἄνδρες ἐπίσημοι καὶ μεγάλοι κατείρχθησαν, κατὰ τὸν Χωνιάτην, ὁ ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου τῆς Βασιλείας αἴσχιστα ἐξωσθεὶς τύραννος Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός, τὸν ὁποῖον μετὰ τοσαύτας ὑβριστικὰς καὶ δημοσίους ἐκπομπεύσεις καὶ βασάνους, φέροντες κατέδησαν μὲ δύο παχείας ἁλύσεις εἰς τὴν φυλακὴν ταύτην. Ἔτι δὲ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός, μέγας Δομέστικος ἔτι ὤν, ἱκετεύσας τὸν νεώτερον Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ δεινὸν δεσμωτήριον, τὸν δύστροπον ἀντάρτην καὶ πολυτροπώτατον ἄνθρωπον, μέγα Δοῦκα Συργιάννην, καὶ ὡς ἐπιεικεστέραν φυλακὴν τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ Πύργον προκρίνας, μετέφερεν αὐτὸν ἐκεῖ ὁμοῦ μὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἕως οὗ τελείως καὶ ἀπὸ τὴν εἱρκτὴν ταύτην διὰ παρακλήσεως ἀπέλυσεν. Ἴδε περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, καὶ τῆς γνώμης αὐτοῦ, Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν βιβλίῳ ἀ. Κεφ. ιγ'. καὶ τὸν Γρηγορᾶν ἐν πολλοῖς Κε-

φυλαίοις πολλὰ περιγράφοντα. Εἰς αὐτὸν τὸν Πύργον κατέκλεισεν ὡσαύτως καὶ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ὁ τοῦ Καντακουζηνοῦ γαμβρὸς (κατὰ τὸν Δοῦκα Μιχαὴλ Κεφ. ιβ'.) « τὸν ἴδιον υἱὸν » Ἀνδρόνικον μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς γυναικός, ἀφ' οὗ τὸν ἐτύ- » φλωσε, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Μουρὰτ, χωρὶς νὰ θέλῃ αὐτὸς, » ὅστις μετὰ διετίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν τοῦ Γαλατᾶ Λα- » τίνων ἐκφυγὼν ἐκεῖθεν, πόλεμον ἤγειρε κατὰ τοῦ Πατρὸς, » καὶ εἰσελθὼν νικητὴς εἰς τὴν Πόλιν, κατέκλεισε τὸν Πατέρα » του καὶ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς εἰς τὸν αὐτὸν Πύργον, ὅπου » κατεκλείσθη καὶ αὐτὸς, ὡς εἰς ἄλλον τάρταρον, καθὼς καὶ ὁ » Ζεὺς κατεδίκασε τὸν ἴδιον Πατέρα Κρόνον καὶ τοὺς ἰδίους ἀ- » δελφοὺς Πλάτωνα καὶ Ποσειδῶνα. »

Εἰς τὸν ὕστατον ἐκεῖνον ὄλεθρον τῆς Πόλεως, ὁ μέγας Δοὺξ Νοταρᾶς, διορισθεὶς μὲ πεντακοσίους στρατιώτας παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου νὰ φυλάττῃ τὴν βασιλικὴν Πύλην (τὴν νῦν Μπαλατᾶν καλουμένην) καὶ τὰ ἀπ' αὐτῆς μέχρι τῶν Βλαχερνῶν πρὸς τὴν θάλασσαν τείχη, πρὸ τῆς νυκτὸς ἐκείνης καθ' ἣν ἡ τῆς βασιλευούσης ἅλωσις ἠκολούθησεν, ἔβαλε δι' ἀσφάλειαν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία του εἰς τὸν ἔνδον τοῦ Φρουρίου τῶν Βλαχερνῶν πύργον τοῦ Ἀνεμᾶ, ἢ εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἰσαακίου, ὡς τοῦτο Δούκας Μιχαὴλ (Κεφ. λθ'.) ἀπροσδιορίστως ἐξιστορεῖ μὲ τοιούτους λόγους. « Ἰδὼν δὲ καὶ ὁ μέγας » Δοὺξ ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου ἵστατο, φυλάττων τὴν βασιλικὴν » Πύλην, τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Πόλιν ἐλθόντας, εἰς τὸν ἴδιον οἶ- » κον ἀνεχώρησε μὲ ὀλίγους. » .... καὶ εὑρὼν τὰς θυγατέρας » αὐτοῦ καὶ υἱοὺς, καὶ τὴν γυναῖκα (ἥτις ἠσθένει) ἐν τῷ Πύργῳ » κεκλεισμένους, καὶ κωλύοντας εἰς τοὺς Τούρκους τὴν εἴσοδον, » συνελήφθη ὁμοῦ μὲ τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτῷ. » Ὅσα δὲ ὁ αὐτὸς Ἱστορικὸς περὶ τοῦ Δουκὸς ἐν Κεφ. μ'. ἐξιστορεῖ, « Ὅτι » ἄλλοι λέγουσι πῶς ὁ Δοὺξ εὑρέθη μετὰ τοῦ Ὀρχὰν, ἀπογόνου

» τοῦ Ὀσμὰν, ὅστις ἦτον εἰς τὴν πόλιν ὡς ἐνέχυρον φυλαττό- » μενος εἰς τὸ Καςέλλιὸν τῶν Φραντζέζων, κᾀκεῖ παρεδόθησαν » ἅπαντες » εἶναι ψευδῆ, διότι τὸ Καστέλλιον τοῦτο ἦτον ἔξω τῶν Τειχῶν εἰς τὸ καλούμενον Κοσμίδιον (καὶ εἶναι ὁ μεταξὺ τοῦ καλουμένου ἤδη Ἀγιβασὰρ καὶ Ἐγιοὺπ τόπος) τὸ ὁποῖον καὶ ὠνομάσθη Καστέλλιον Φραντζέζων, ἀπὸ τοῦ Πρίγγιπος Γάλλου Βαϊμοῦντος, ὅστις ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνημοῦ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Κοσμίδιον, καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς κατοικίαν τὴν τῶν Ἀναργύρων Μονὴν (ἥτις ἦτον ἐκεῖ) διὰ τὸ ἱκανὸν ὕψος τῶν τειχῶν της. Ἴδε περὶ τούτου Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν ἐν βιβλίῳ ι. καὶ τὸν Νικηφόρον Βρυέννιον βιβλίῳ γ΄. Κεφ. ιβ΄. Ὁ ῥηθεὶς μέγας Πύργος τοῦ Ἀνεμᾶ ἔτι ἵςαται πλησίον ταύτης τῆς γωνίας τῆς Πόλεως, ἔχων κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀφορώσης πλευρᾶς του εἰς τὸ ἁγίασμα τῶν Βλαχερνῶν μίαν μεγάλην θυρίδα κάτω, καὶ μίαν ἑτέραν μικρὰν ἄνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Πυλῶν.

Αἱ Πύλαι τῆς Κωνςαντινουπόλεως εἶναι τοσοῦτον παρὰ τοῖς Ἱστορικοῖς συγκεχυμέναι, ὥςε εἰς τὸν φιλολογοῦντα, δύσκολος λογίζεται ἡ περὶ τούτων ἀκριβὴς πληροφορία, διότι ἄλλαι μὲν ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἐκείνας μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκλείσθησαν, ἄλλαι δὲ πάλιν νεωστὶ ἠνεῴχθησαν, καὶ σχεδὸν ὅλαι μετήλλαξαν τὰς ἀρχαίας αὐτῶν ὀνομασίας· ὅθεν διὰ πολλῆς ἐρεύνης μόλις ἐδυνήθην νὰ εὕρω περὶ τούτων τὴν πληροφορίαν ταύτην.

Πρώτη μὲν κατὰ τὸν Κεράτιον Κόλπον εἶναι ἡ Πύλη, ἡ καλουμένη τοῦ Εὐγενείου, ἔσωθεν τῆς ὁποίας ἦτον ὁ περίβλεπτος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου, καὶ ὁ πλησίον τῆς Ἀκροπό-

λεως πύργος καλούμενος τοῦ Εὐγενίου (1), ὅστις ἦτον εἷς ἀπὸ τοὺς Γερουσιαστὰς ἐκείνους τοὺς ἀπὸ Ῥώμης ὑπὸ Κωνσταντίνου εἰς τὴν Βασιλεύουσαν μετοικισθέντας, καὶ ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ πλησίον τῆς Πύλης ταύτης ὄντος, ὠνομάσθη καὶ ὁ πέριξ τόπος ὅλος τοῦ Εὐγενίου. Ἡ Πύλη αὕτη ἐνεκαινίσθη παρὰ τοῦ χρηματίσαντος ἐπὶ Ζήνωνος Ἐπάρχου τῆς Πόλεως Ἰουλιανοῦ τοῦ Φιλοκόσμου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπέγραψε τάδε·

» *Οὗτος Ἰουλιανὸς λαοσσόα τείχεα πήξας,*
» *Στῆσε τρόπαιον, ἑῆς σύμβολον ἀγρυπνίης,*
» *Σφάζειν ἀντιβίους ἐχθροὺς ἀπάνευθε μενοινῶν,*
» *Ἡ προπάροιθε κροτεῖν τῆς Πόλεως πολέμους.*

Ἡ δὲ Πύλη αὕτη εἶναι ἐκείνη ἡ πλησίον κειμένη τοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν Σουλτανικοῦ, Γιαλὶ-Κιοσκίου, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχονται εἰς τὸ Βυζάντιον, Γιαλικιόσκι-Καπουσὶ καλουμένη (2).

Δευτέρα δὲ ἡ τοῦ Νεωρίου, ἡ καὶ κατὰ φθορὰν Ὡραία καλουμένη τὸ πάλαι, ὅτι πλησίον αὐτῆς ἦτο μικρὸν Νεώριον, εἰς τὸ ὁποῖον τώρα εἰσάγονται τῶν Σουλτάνων τὰ πομπικὰ πλοῖα· καλεῖται δὲ ἤδη τουρκιστὶ Παγζὲ-Καπουσί.

Τρίτη, ἡ Πύλη Ὀψαρίων, καὶ παρὰ Τούρκων Μπαλοὺκ-Παζάρι ὀνομαζομένη, αὐτὴ ἦτον ποτὲ καὶ ἤδη εἶναι ἡ Πύλη ἀφ' ἧς ἐξέρχονται ὅσοι διαπερῶσιν εἰς τὸν Γαλατᾶν.

---

(1) Ὁ Πύργος αὐτὸς ἵστατο ἔτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἀλλὰ τῷ 1817 ἔτει ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν Σεραγίου κατεσκάφη.

(2) Μικρὸν ἄνωθεν τοῦ ῥηθέντος παραθαλασσίου Μελάθρου πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, κεῖται ἓν ἀρχαῖον Πέτρινον παράλιον Σουλτανικὸν Παλάτιον, ἔχον ἄνωθεν μικρὸν Τροῦλλον μολυβδοσκέπαστον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Γ΄. περὶ τὸ 1594 ἔτος, κατεσκεύασεν ἰδίᾳ δαπάνῃ, ὁ σκληρὸς τὸ ἦθος καὶ πονηρὸς Ἀλβανὸς, Σινᾶν Πασᾶς, ὁ πεντάκις ὑπατεύσας, τρὶς ἐπὶ Σουλτὰν Μουρὰτ, καὶ δὶς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Γ΄.

Τετάρτη, ἡ τανῦν Ζινδὰν Καπουσὶ καλουμένη, τὴν ὀνομασίαν ταύτην λαβοῦσα ἀπὸ τὸν πλησίον τῆς Πύλης ταύτης πύργον, ἔνθα τοὺς χρεωφειλέτας φέροντες οἱ δανεισταὶ φυλακόνουσι.

Πέμπτη, ἡ τῶν Ξύλων, καὶ κοινῶς Ὀδοὺν-Καπουσί.

Ἕκτη, ἡ τοῦ Ἁγιάσματος, καὶ παρὰ Τούρκων Ἁγιάσμα Καπουσί.

Ἑβδόμη, ἡ τοῦ Ἀλεύρου, κοινῶς δὲ Οὖν-Καπουσί.

Ὀγδόη, ἡ τῶν Ὑέλων, καὶ παρὰ Τούρκων Τζουμπαλί-Καπουσί.

Ἐννάτη, ἡ τῆς Ἁγίας, καὶ κατὰ παραφθορὰν τανῦν Ἁγιὰ Καπουσί.

Ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ τὸν πλησίον Ναὸν τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν κθ'. Μαΐου, καὶ ἡ Πόλις ἑάλω, καθὼς ὁ Δούκας Μιχαὴλ διηγεῖται· « Ἐπειδὴ ἔτυ-
» χε, λέγει, εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἑάλω ἡ Πόλις
» ἡ ἑορτὴ τῆς Ὁσιομάρτυρος Θεοδοσίας τῆς Κωνσταντινουπο-
» λιτίσσης, καὶ ἐτελεῖτο πανήγυρις πάνδημος, ἔμειναν ἀφ' ἑ-
» σπέρας πολλοὶ διανυκτερεύοντες εἰς τὴν Σωρὸν τῆς Ὁσίας,
» καὶ ἐν ᾧ αἱ περισσότεραι γυναῖκες ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄνδρας αὐ-
» τῶν ἀπήρχοντο εἰς προσκύνησιν, φέρουσαι κηροὺς καὶ θυμιά-
» ματα, ἐξαίφνης εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπέπεσον, διότι ἡ Πόλις
» τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐκυριεύθη πρὸ τοῦ νὰ φανῇ εἰσέτι ὑπὲρ γῆν ὁ
» Ἥλιος. » Ὅτι δὲ ὁ Ναὸς αὐτὸς ἦτο πλησίον τοῦ Κερατίου Κόλπου τὸ μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸν βίον τῆς Ἁγίας Ἴαμβοι οὗτοι.

» *Κέρας κριοῦ τεῖναν σε Θεοδοσία.*
» *Ὤφθη νέον σοι τῆς ἀμαλθείας κέρας.*

Μάτην δέ τινες τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν Εὐρωπαίων Ἱστορικῶν διϊσχυρίζονται νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ὁ τῆς Ἁγίας ταύτης Ναὸς

ἔκειτο κατὰ τὸ ἀντίπερα τοῦ Κόλπου παραθαλάσσιον, τὸ ἀντικρῦ τῆς Πόλης ταύτης, καλούμενον ἤδη Κασὶμ Πασᾶ, καὶ ὅτι τὸ ἐκεῖσε ὁρώμενον Τέμενος, καὶ Κασὶμ Πασᾶ Τζαμισὶ καλούμενον, ἦτον ὁ τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας ποτὲ Ναὸς, ὅστις τὸ Ἁγίας ἐπίθετον ἐκοίνωσε καὶ εἰς τὴν Πύλην τῆς Πόλεως, διὰ τὴν αὐτόθεν τάχα εἰς αὐτὸν διαπεραίωσιν. Ζητητέον δὲ, καὶ πῶς ἄρα ἐδύναντο οἱ Πολῖται εἰς τὴν Σωρὸν τῆς Ἁγίας νὰ διανυκτερεύωσι, καὶ ἀπὸ πρωΐας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὁμοῦ, ἐν ᾧ ἡ Πόλις τότε ἦτο περιεζωσμένη πανταχόθεν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἁλώσεως; Ὁ Ναὸς αὐτὸς, μεταβληθεὶς εἰς Τέμενος, κεῖται ἐντὸς τῶν τειχῶν πλησίον τῆς Πύλης, καλούμενος Κιοὺλ-Τζαμισί· οἱ δὲ ἡμέτεροι μεθερμηνεύοντες τὰς λέξεις, ὀνομάζουσιν αὐτὸ Ῥόδον τὸ Ἀμάραντον. Ἀφίνω καὶ τὴν λοιπὴν σφαλερὰν ἰδέαν τῶν νομιζόντων ὅτι εἶναι ὁ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ποτὲ Ναὸς, καὶ τὴν ἔτι μᾶλλον σφαλερὰν (κατὰ τὸν Κ. Ῥίζον ἐν τῇ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας αὐτοῦ Ἱστορίᾳ, καὶ τὸν αὐτοῦ ὀπαδὸν Ἄμερ), ὅτι ὁ Ναὸς αὐτὸς ἐκτίσθη παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ Τριακονταφύλλου. Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς, οὐχὶ ὅτι ἐπωνυμεῖτο Τριακοντάφυλλος, (κοινῶς Τριαντάφυλλος, ἐξ οὗ οἱ ῥηθέντες ὑπέλαβον τὴν Τουρκικὴν ὀνομασίαν Κιοὺλ-Τζαμισὶ τοῦ Τεμένους τούτου, διὰ τὴν καλλονὴν τῆς ἔξωθεν κατασκευῆς του, ὡς σύμφωνον μὲ τὸ Ῥόδον, Τριακοντάφυλλον), ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Σκυλίτζην, ἀγοράσας τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταφύλλου μετεποίησεν αὐτὸν εἰς Ναὸν περικαλλῆ τῆς Θεομήτορος, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἤδη κείμενον μεταξὺ ἐξ Μαρμάρων καὶ Ὑψωμαθείων Σουλοὺ μοναστὴρ τῶν Ἀρμενίων. Ἴδε περὶ τούτου ἐφεξῆς ἐν τῷ τῆς Περιβλέπτου. Ἔνδον τοῦ Τεμένους ὁρᾶται ἐκ δεξιῶν ἓν μνῆμα, ἐπὶ τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκεται ἡ ἐφεξῆς Τουρκιστὶ ἐπιγραφή· « Τοῦτο ὑπάρχει ἑνὸς τῶν τοῦ Ἰησοῦ Μα-

» θητῶν. » (1) Ἔχει δὲ κάτωθεν μέγαν εὐρύχωρον ὑπόνομον, διαιρούμενον εἰς πολλὰ ὑπόγαια δωμάτια, τὰ ὁποῖα ἦσαν διαφόρων οἰκογενειῶν Κοιμητήρια. Παρὰ τίνος δὲ ἀνηγέρθη ὁ ποτὲ αὐτὸς Ναός; ἄδηλον.

Δεκάτη, ἡ Νέα Πύλη, (Γενὶ Καπουσί), ἥτις μετὰ τὴν ἅλωσιν ἠνοίχθη· ταύτης μέμνηται καὶ ὁ Μελέτιος, οἱ δὲ ἑτερογενεῖς, ὡς τὰ τῆς Πόλεως ἐπιπολαίως περιγράφοντες, οὐδὲ προσοχῆς εἰς πολλὰ ἄξιοι.

Ἑνδεκάτη, τοῦ Πετρίου, ἡ καὶ μέχρι ταύτης τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ὀνομασίαν φυλάττουσα. Ἀπὸ τὴν Πύλην ταύτην ἄρχεται ἡ ἀναδίπλωσις ἑνὸς ἑτέρου τείχους Στρόβηλον καλουμένη, ἡ ἐγκλείουσα τὸ νῦν Πατριαρχεῖον, μὲ τρεῖς Πύλας, πρώτην τὴν τοῦ Πετρίου ὀνομαζομένην, δευτέραν τὴν Φαναρίου, καὶ τρίτην τὴν Διπλοφαναρίου. Αὐτὴ δὲ ἡ κυκλικὴ ἀναδίπλωσις τῶν τειχῶν, ἐκαλεῖτο πρὸ τῆς ἁλώσεως Κάστρον τῶν Πετρίων καὶ Πετρίου, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βιβλίῳ γ'. Κεφ. ι. καὶ ὁ Βαρβαρογραικικὸς Κῶδιξ. Ἔνδον τοῦ Πετρίου τούτου ἦτον ᾠκοδομημένον ποτε τὸ περίφημον Καλογραιῶν Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου, καλούμενον Μονὴ Πετρίων, Πετρίου καὶ Πέτρας παρὰ τῶν τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικῶν, κτίσμα ὑπάρχον Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Ἐνταῦθα κατὰ τὴν Κομνηνὴν βιβλίῳ ϐ',

(1) Ἴσως ἑνὸς τῶν ὁμολογητῶν, τῶν ἐπὶ Λέοντος τοῦ εἰκονομάχου καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Κοπρωνύμου ἀθλησάντων, καὶ πιθανὸν Ἀθανασίου τοῦ ὁμολογητοῦ, ἐπὶ τὴν σορὸν τοῦ ὁποίου ἦσαν καταγεγραμμένοι οἱ ἐφεξῆς δύο Ἴαμβοι.

Ἀθανάσιος θρέμμα Παυλοπετρίου,
Ἀποστόλοις σύνεστι Παύλῳ καὶ Πέτρῳ.

διότι εἰς τὸν Ναὸν αὐτὸν τῆς ἐπὶ Κοπρωνύμου ἀθλησάσης Ὁσιομάρτυρος, φέροντες ἐνεπίθεντο καὶ ἄλλους συναθλητὰς αὐτῆς.

κατέκλεισε Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, Ἄνναν τὴν Δαλασσινὴν, τὴν τῶν Κομνηνῶν μητέρα μὲ τὰς θυγατέρας καὶ νύμφας της, διότι ὁ υἱός της Ἀλέξιος γνώμῃ κοινῇ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκηρύχθη Αὐτοκράτωρ· καὶ πρὸ τούτου, κατὰ τὸν Σκυλίτζην, καὶ τὸν Ζωναρᾶν ὑπὲρ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, Θεοδώρα, ἡ Ζωῆς τῆς Βασιλίσσης ἀδελφὴ περιορισθεῖσα, προσταγῇ τοῦ Ῥωμανοῦ, ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Γενεθλίων τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς Ἀποτομῆς, κατὰ τὸν Κουροπαλάτην Κωδινὸν Κεφ. ιέ. οἱ Βασιλεῖς Ῥωμαίων μὲ παράταξιν καὶ δορυφορίαν ὡς ἔθος ἀπήρχοντο (1)· ἀλλ' ἤδη οὐδὲ ἴχνος καὶ τῆς περιφανοῦς Μονῆς ταύτης, (καθὼς καὶ ἄλλων πολλῶν), φαίνεται ἔνδον τοῦ Πετρίου, διεσώζετο μὲν αὐτὴ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἀλλὰ κατὰ μέρος κρημνισμένη, ὡς παθοῦσα ἐπὶ τῆς ἐφόδου παρὰ τοῦ ναυτικοῦ, καθὰ παραθαλάσσιος, λεηλασίαν καὶ καταστροφήν. Ἡ μονὴ αὐτὴ τῶν Πετρίων, κατά τινα ὁρισμὸν τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ πορθητοῦ ὃν εἴδομεν, ἐχαρίσθη ὡς κτῆμα ἴδιον τῇ χριστιανῇ μητρὶ τοῦ περιβλέπτου ἐκείνου Σατράπου Μαχμοὺτ Πασᾶ, Βεζίρη καὶ συγγάμβρου Μεχμὲτ τοῦ Β'. ἐπὶ τῇ ἑτέρᾳ θυγατρὶ Τζεχὰν τοῦ Σατράπου, ὃν οἱ ἡμέτεροι Ζάγανον ὀνομάζουσιν. Ὁ δὲ ῥηθεὶς Μαχμοὺτ Πασᾶς ἐκαλεῖτο Μιχάλογλους, Ἕλλην

---

(1) Εἰς αὐτὸ τὸ Μοναστήριον, διότι περιωρίσθη τῆς εὐμαθοῦς Ἄννης Πορφυρογεννήτου ἡ μάμμη Ἄννα ἡ Δαλασσινή, φέρουσα ἡ ἔγγονὴ ἀφιερώσατο τὴν τοῦ Προδρόμου χεῖρα· ἐπὶ δὲ τῆς περιεχούσης αὐτὴν κεχρυσωμένης θήκης ἦσαν ἐπιγεγραμμένοι οἱ ἐφεξῆς Ἴαμβοι·

» Ὁ Καρπὸς ὀστοῦν, ἡ δὲ χεὶρ χρυσῆ πόθεν;
» Ἐκ τῆς ἐρήμου καρπὸς ἐκ Παλαιστίνης.
» Χρυσῆ Παλαιστὴ Χρυσοδάκτυλος, ξένον!
» Ὀστοῦν ὁ Καρπὸς ἐκ φυτοῦ τοῦ Προδρόμου,
» Τὴν χεῖρα νῦν γάνωσε τέχνη καὶ πόθος
» Ἄννης Ἀνάσσης ἐκ γόνου τῆς Πορφύρας.

ὢν πατρόθεν, Τρυβαλὸς (Σέρβος) δὲ μητρόθεν, ὡς ὁ Χαλκοκονδύλης ἐξιστορεῖ. (1)

Δεκάτη δευτέρα, ἡ τοῦ Φαναρίου, καὶ μετ' αὐτὴν Δεκάτη τρίτη, ἡ καλουμένη Μπαλάτ. Αὐτὴ ὠνομάζετό ποτε Βασιλικὴ καὶ Παλατινιακὴ, ἀπὸ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου, τὸ ὁποῖον οὐ μακρὰν ταύτης κατὰ τὸ Ἕβδομον κεῖται, καὶ ἵσταται μέχρι τούτου, ὅθεν καὶ κατὰ παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος Παλατίου, ἔτι καὶ νῦν καλεῖται Μπαλὰτ Καπουσί. Ἔξωθεν τῆς Πύλης ταύτης ἦτο ποτὲ τὸ καλούμενον παλαιὸν Νεώριον. Μετὰ δὲ ταύτην ἦτο καὶ ἄλλη τοῦ Κυνηγοῦ καλουμένη, ἣν μετὰ τὴν ἅλωσιν ὡς περιττὴν τὴν ἀπέφραξαν· ἀναφέρει δὲ ταύτην ὁ Δούκας, Κεφ. λή. καὶ ὁ Φραντζῆς βιβλ. γ'.

(1) Ὁ ῥηθεὶς υἱὸς Μηχαὴλ, νέος ἔτι ὢν, ὑπέπεσεν αἰχμάλωτος εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας καὶ Σερβίας· εἰσαχθεὶς εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ, πατρὸς τοῦ Πορθητοῦ, κατετάχθη εἰς τὴν ὑπουργείαν τοῦ θησαυροφυλακίου· διὰ δὲ τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ καὶ τῶν προτερημάτων, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἐπιδόσεως εἰς τὴν Ἀραβικὴν καὶ Περσικὴν, ἀπέκτησεν οὐ μόνον τὴν εὔνοιαν τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ του, ὅστις Σουλτανεύσας, ἐξελέξατο αὐτὸν μυστικόν του, προβιβάσας εἰς τὴν ἀξίαν πρῶτον τοῦ διοικητοῦ τῆς Ῥούμελης, καὶ μετὰ τὸν θάνατον, τῷ 1453 ἔτει, μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, τοῦ Τζενδερελῆ Χαλὶλ Πασᾶ ἐκείνου, καὶ φίλου τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τοῦ μεγάλου Βεζύρη· ἀλλὰ τῷ 1474 ἔτει, ὑπέστη ὁ κατακτητὴς αὐτὸς Βόσνας, Σερβίας καὶ Εὐρίπου, τὸ αὐτὸ οἰκτρὸν τέλος, ὃ πάντες οἱ ἀξιωθέντες εὐμενείας καὶ εὐνοίας, καὶ τὰ ἄκρα δόξης καὶ εὐτυχίας πατήσαντες ἐδοκίμασαν. Πρὸ δὲ τῆς ὀλεθρίου πληγῆς, ἔγραψε διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσημείωσε καὶ ταῦτα· « Ὅτε ἦλθον » εἰς τὴν Πόρταν τοῦ Σουλτάνου, εἶχον ἓν μόνον ἄλογον, μίαν σπάθην καὶ » 500 ἄσπρα, ὅσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀπέκτησα, εἶναι τοῦ Παδισὰχ ἴδια. Ταύτην » δὲ τελευταίαν χάριν ἐκζητῶ, ὥστε νὰ φυλαχθῇ ἡ ζωὴ τοῦ υἱοῦ μου Μεχ» μέτπεγη, ἐλπίζων, ὅτι θέλει διατηρήσει αὐτὸς ὅσα ἀγαθοεργὰ κοινωφελῆ » ἀνήγειρον· » καὶ τῷ ὄντι ἀπὸ τῶν ὧν ὁ Μαχμοὺτ ᾠκοδόμησε πολλῶν ὑπομνημάτων, ἱκανὰ εἰσέτι διασώζονται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εἴς τε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὴν Σόφιαν, (τὴν πάλαι ποτὲ Σαρδικὴν) μετὰ τέσσαρας ἤδη αἰῶνας, φέροντα τὸ ὄνομά του. Ἴδε περὶ αὐτοῦ καὶ ἐφεξῆς ἐν τῷ ἀπὸ Ναῶν μεταβεβλημένων εἰς Τεμένη.

Κεφ. β'. αὐτὴ κεῖται μικρὸν περαιτέρω τῆς ῥηθείσης Παλα-τιανῆς πρὸς τὸ Ἐϊβὰν Σεράγι, ὄπισθεν τῶν Ἑβραϊκῶν οἴκων, καὶ ἄνωθεν ταύτης ὁρᾶται ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ ξιφήρης.

Δεκάτη τετάρτη ἤδη εἶναι ἡ κοινῶς μὲν ὀνομαζομένη Ἀϊ-βασὰρ Καπουσὶ, ὀρθῶς δὲ Ἐϊβὰν Σεράγι Καπουσί. Αὐτὴ ἡ Πύλη εἶναι νέα, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσεν ἠνοίχθη· καλεῖται δὲ Ἐϊβὰν Σεράγι Καπουσί, τουτέστι Πύλη τοῦ Παλατίου τῶν ὑ-ψηλῶν, διότι ἐπὶ τῶν ἡμετέρων, τὸ αὐτόσε Βασιλικὸν Παλά-τιον, ἐκαλεῖτο τῶν ὑψηλῶν. Ἴδε εἰς τὸ περὶ Παλατίων.

Δεκάτη πέμπτη, ἡ ποτὲ Ξυλόπορτα, ἥτις καὶ μέχρι ταύτης ἵσταται ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη, ἐγγὺς τῆς ῥηθείσης νέας Πύλης Ἐϊβὰν Σεράγι, κατὰ μέσον τῆς εἰς τὸ τότε μὲν Κοσμίδιον λε-γόμενον, νῦν δὲ Ἐγιοὺπ, φερούσης ὁδοῦ. Τὸ τεῖχος αὐτῆς εἶναι χαμηλώτερον ἀπὸ τὰ τῆς Πόλεως τείχη, καὶ ἐκτείνεται μέχρι θαλάσσης, τὸ ὁποῖον περιώριζε ποτὲ ὅλα τὰ περιπαραθαλάσσια τοῦ Κόλπου τείχη. Τοῦτο δὲ τὸ τεῖχος Νικηφόρος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείου, ὀνομάζει Προτεί-χισμα, καὶ πτερὸν Βλαχερνῶν.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἀπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου ἕως εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος ἐκτεινόμενον χερσαῖον Τεῖχος· Πύλαι δὲ ἦσάν ποτε ἀπὸ τῆς γωνίας τῶν πρὸς τὸν Κόλπον τειχῶν μέχρι τῆς Χαρσῆς (τῆς νῦν Ἐγρὶ Καπουσὶ λεγομένης), ά. ἡ τῶν Βλαχερνῶν, ἡ ἀπὸ τοῦ πλησίον Ναοῦ τῆς Θεοτόκου τὴν ὀνομασίαν λαβοῦσα. Αὐτὴ συμπεριελήφθη εἰς τὸν μικρὸν περίβολον τῶν τειχῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ πέριξ τοῦ αὐ-τόθι Παλατίου ἀνεγερθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπεκλείσθη. β'. ἡ τῆς Γυρολίμνης, ἥτις βλέπεται ἐκ τοῦ παρακειμένου ἔξω τῶν τειχῶν κήπου, κεκλεισμένη ἤδη.

Πρώτη τῶν Χερσαίων Τειχῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος μετρεῖται ἡ Χαρσία, καὶ μᾶλλον Κάρσιος, ἡ παρὰ Τούρκοις καλουμένη ὠ-

ταύτως, Ἐγρὶ Καπουσί, τουτέστι Πλαγία, διότι πλαγίως τῷ ὄντι εἶναι κτισμένη· αὐτὴ ἐκαλεῖτο καὶ Καλλιγάρεια. Οὐ μακρὰν τῆς Πύλης ταύτης ἦτο καὶ τὸ παραπόρτιον τοῦ Καλλινίκου, λαβὼν ταύτην τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τοῦ ἔνδον τῶν τειχῶν παρακειμένου Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Καλλινίκου· τοῦτο δὲ τὸ παραπόρτιον εἶναι κεκλεισμένον, καὶ προσεχὲς εἰς τὸ ἔξω τῶν Τειχῶν Κοινοταφεῖον τοῦ ἡμετέρου γένους· μετὰ δὲ τὸ παραπόρτιον τοῦτο ἦτο καὶ ἡ Πύλη τῶν Ἀσωμάτων, ἥτις ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ ἔνδον περιφήμου ποτὲ τῶν ἐννέα Ταγμάτων Ναοῦ, ὅστις ἀνηγέρθη παρὰ τῆς Πορφυρογεννήτου Θεοδώρας, ἀδελφῆς Ζωῆς τῆς Αὐγούστης, ἐρημώθη ὅμως μετὰ τὴν ἅλωσιν, καὶ ἐδόθη εἰς χρῆσιν ἤδη τῶν ὑελουργῶν Ἑβραίων. Αὐτὴ ἡ Πύλη κεῖται ἐγγὺς τοῦ Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ βλέπεται ἀπὸ τοῦ παρακειμένου Κοινοταφείου τῶν ἡμετέρων, κρημνισμένη καὶ κεκλεισμένη.

Πλησίον δὲ τοῦ περὶ τὰ τείχη τοῦ Παλατίου τούτου ἦτο καὶ τὸ ἐπίσημον ἐκεῖνο Παραπόρτιον, Κερκόπορτα καλούμενον, περὶ οὗ ὁ Κανταχουζηνὸς βιβλίῳ γ'. Κεφ. θ'. λέγει τάδε· « καὶ » συνωμίλει κρυφίως μὲ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ φίλους διὰ νὰ παρα- » δώσωσιν εἰ δυνατὸν τὴν Πόλιν εἰς αὐτόν, καὶ ὑπέσχοντο ὅτι » θέλουν τῷ ἀνοίξῃ τὴν τῆς Ξυλοκέρκου λεγομένην Πύλην, » τὴν ἐκ πολλῶν χρόνων πεφραγμένην, καὶ ὅτι δι' ἐκείνης θέ- » λουσι τὸν εἰσαγάγῃ. » Καὶ τῷ ὄντι αὐτὸ τὸ Παραπόρτιον ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ὀλέθριον, περὶ οὗ ὁ Δούκας· Κεφ. λθ'. φησίν· « ἀφ' οὗ ἐγένετο φανερὰ ἡ εἴσοδος καὶ ἔξοδος τῶν Ῥω- » μαίων, δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ ἔξω Κάστρον » καὶ νὰ πολεμῶσι μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν τειχῶν ἀπερικά- » λυπτοι· τινὲς ὅμως γέροντες ἠξεύροντες ἕνα παραπόρτιον » ὑπόγειον, πρὸ πολλῶν χρόνων ἀσφαλῶς πεφραγμένον πρὸς » τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ Παλατίου (ὅπερ ἐστὶ τὸ νῦν Τεκιοὺρ

» Σεράϊ) τὸ ἐφανέρωσαν εἰς τὸν Βασιλέα, καὶ διὰ προσταγῆς » ἠνοίχθη, καὶ ἐξήρχοντο δι' αὐτοῦ ἐπισκεπτόμενοι τὰ τείχη » τὰ ὑγιαίνοντα, καὶ ἀντεμάχοντο ἐν τῷ Περιβόλῳ· τὸ δὲ ὄ- » νομα τῆς κρυφῆς ἐκείνης πύλης ἐκαλεῖτο Κερκόπορτα. » Καὶ κατωτέρω πάλιν ὁ ῥηθεὶς Δούκας ἐπιφέρει: « ἐν ᾧ δὲ πάν- » τες οἱ Ῥωμαῖοι σὺν τῷ Βασιλεῖ ἦσαν ἀντιπαρατασσόμενοι, » καὶ ἅπασα ἡ δύναμις καὶ ὁ σκοπὸς ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ μὴ » ἀφήσωσι νὰ γένηται ἡ ἔφοδος ἀπὸ τὸ μέρος τῶν καταπε- » σόντων τειχῶν (κατὰ τὸ νῦν Τὸπ-Καπουσί) ὁ θελήσας Θεὸς » ἀνελπίστως δι' ἄλλης ὁδοῦ τοὺς εἰσήγαγε, καθότι ἰδόντες » τὴν Πύλην ταύτην ἐξ ἀπροσεξίας ἀνεῳγμένην, καὶ εἰσπηδή- » σαντες ἐντὸς ὡς πεντήκοντα ἀνέβησαν εἰς τὰ τείχη, καὶ » ἐφόνευσαν τοὺς ἀκροβολιστάς. » Ὅτι δὲ αὐτὴ ἦτο πλησίον τῆς Χαρσοῦ, αὐτὸ ὁ Δούκας βεβαιοῖ λέγων· « ἀναβλέψαντες » δὲ οἱ Ῥωμαῖοι (οἱ περὶ τὰ τείχη ἔξωθεν πολεμοῦντες) ὁρῶσι » Τούρκους, ἰδόντες δὲ, εἰς φυγὴν ἔνδον ἐτράπησαν, καὶ μὴ » δυνάμενοι νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς Πύλης τῆς Χαρσοῦ, στενο- » χωρούμενοι διὰ τὸ πλῆθος, οἱ δυνατώτεροι τοὺς ἀνάνδρους » καταπατοῦντες εἰσήρχοντο. » Καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ὁ αὐτὸς Δούκας· « εἰσελθόντες δὲ οἱ νικηταὶ, καὶ διασκεδασθέντες ἀπὸ » τῆς Πύλης Χαρσοῦ ἕως τοῦ Παλατίου (τοῦ προῤῥηθέντος) τὸν » ἀπαντῶντα ἐφόνευον. » Οὕτω λοιπὸν ἡ τῆς πόλεως ἅλωσις, διὰ τοῦ Παραπορτίου τῆς Κερκοπόρτας ἐγένετο.

Δευτέρα, ἡ πάλαι μὲν Πύλη Μυριανδρίου, ἢ καὶ Πολυανδρίου (1) καλουμένη, νῦν δὲ Ἐδρινὲ Καπουσί, τουτέστι Πύλη τῆς Ἀν-

(1) Ὠνομάσθη τοιουτοτρόπως, διότι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, καθ' ὃν καιρὸν ἐκτίζοντο τὰ Χερσαῖα Τείχη, οἱ ἀπὸ τῆς Προποντίδος 8000, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν ἕτεροι 8000, ἀρξάμενοι κτίσαι, εἰς αὐτὴν τὴν Πύλην ἡνώθησαν.

δριανουπόλεως. Μετὰ ταύτην ἦτο καὶ ἡ Πύλη τοῦ Πέμπτου, ἡ ὁποία ὠνομάσθη οὕτω, διότι, κατὰ τὸν Κωδινὸν, ἦτο πέμπτη τὸν ἀριθμὸν μετὰ τὴν τῶν Βλαχερνῶν, Γυρολίμνης, Χαρσίας, καὶ Πολυανδρίου, τὰς κοινὰς καὶ ἀνοιγομένας πάντοτε Πύλας, ἥτις καὶ μέχρι τούτου κεῖται μεταξὺ τοῦ πρώτου, καὶ δευτέρου τείχους ἀνεφγμένη καὶ ἄχρηστος.

Τρίτη ἡ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ καλουμένη ποτε, καὶ νῦν παρὰ Τούρκοις Τὸπ Καπουσὶ, τουτέστι Πύλη τῶν Τηλεβόλων· ταύτην δὲ τὴν Πύλην μετὰ τῶν πέριξ Πύργων Μεχμὲτ ὁ Β΄. κατασείσας διὰ τῆς παμμεγέθους Βομβάρδας ἐκείνης, κατέῤῥιψε μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη τότε πρῶτον διὰ τῆς γενομένης τῶν τειχῶν πτώσεως νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πόλιν, ἐπειδὴ ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀντεμάχετο εἰς πᾶσαν μηχανὴν καὶ εἰς τὰς ἀδιακόπους προσβολὰς τοῦ πολιορκητοῦ· ὕστερον δὲ διὰ τῶν ἐρειπίων τούτων νικητὴς εἰσῆλθεν, ἀφ' οὗ οἱ στρατιῶται του διὰ τῆς ῥηθείσης Κερκοπόρτας εἰς τὴν Πόλιν προεισπηδήσαντες, διεσπάρησαν πανταχοῦ. Μεταξὺ δὲ τῆς Πύλης Πολυανδρίου καὶ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ λεγομένης, καὶ ὁ τελευταῖος καὶ δυστυχὴς ἡμῶν Αὐτοκράτωρ μετ' ἄκρας γενναιότητος καὶ μεγαλοψυχίας ἀντιπαραταττόμενος καὶ ὑπὲρ τῆς Βασιλείας, καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ γένους δόξης, καὶ πληγωθεὶς καιρίως, ἔπεσεν ἐλεεινῶς, ἀφ' οὗ εἶδε πεσοῦσαν τὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ συναπέθανεν ὡς εἷς ἁπλοῦς στρατιώτης, παρεῤῥιμμένος μεταξὺ τῶν λοιπῶν πτωμάτων.

Πρὸς δὲ αἴδιον μνήμην τῆς τοιαύτης νίκης, ὕστερον ἐπέθηκαν τὰς διασεισάσας τὰ αὐτόσε Τείχη, καὶ τοὺς δύω περὶ τὴν Πύλην μεγίστους Πύργους, βολὰς τῶν Βομβάρδων ἐπὶ τῆς Πύλης, τὴν ὁποίαν μόνην ἀνεκαίνισαν ἄνευ τῶν περὶ αὐτὴν πεσόντων ὑψηλῶν Πύργων.

Σημειωτέον δὲ, ὅτι τὰ ἀπὸ τῆς Χαρσίας Πύλης, μέχρι τοῦ

Ἑπταπυργίου χερσαῖα Τείχη, διὰ τὸ διπλοῦν αὐτῶν Τεῖχος, ἔχουσι καὶ τὰς Πύλας διπλᾶς, καὶ περὶ αὐτὰς ἀνὰ δύω ὀχυροὺς Πύργους. (1)

Τετάρτη, ἡ ποτὲ Μελανδησία, καὶ καλουμένη ἤδη Μεβλεχανὲ Καπουσί.

Πέμπτη, Πόρτα Πηγῆς, διότι δι' αὐτῆς ὡς πάλαι ποτὲ, οὕτω καὶ τανῦν ἐξέρχονται καὶ ἀπέρχονται οἱ τὰ Ὑψωμαθεῖα οἰκοῦντες ἡμέτεροι εἰς προσκύνησιν τῆς οὐ μακρὰν κειμένης Ζωοδόχου Πηγῆς· αὐτὴ καλεῖται τὴν σήμερον Σηλυβρίας Πόρτα, Σηλύβρι Καπουσί.

Ἕκτη, ἡ πάλαι ποτὲ Ῥηγίου, (διότι δι' αὐτῆς ἀπήρχοντο ποτὲ, καθὼς καὶ ἤδη, εἰς τὸ μικρὸν Ζεῦγμα, τὸ καὶ Προποντίδος Ἐπίνειον, καὶ Ῥήγιον καλούμενον, τανῦν δὲ Κιουτζοὺκ Τζεκμετζὲ), αὐτὴ τὴν σήμερον ὀνομάζεται Γεδὶ-Κουλὲ-Καπουσὶ, τουτέστι Πόρτα Ἑπταπυργίου· τὴν ὁποίαν ὁ πορθητὴς τῆς Πόλεως Μεχμὲτ ὁ Β'. οἰκοδομήσας κατὰ τὸ 1458 ἔτος τὸ Ἑπταπύργιον, ὡς ἐγγὺς κειμένην, ἀνεκαίνισε.

Μετὰ δὲ ταύτην τοῦ Ῥηγίου ἔκειτο ἡ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς, περιλάλητος Χρυσῆ Πύλη, ἥτις ἦτον ᾠκοδομημένη ὥσπερ τόξον θριάμβου (2) κατ' ἀρχὰς, περικεχρυσωμένη ὅλη

---

(1) Ταῦτα δὲ τὰ κατὰ ξηρὰν τείχη τῆς Πόλεως εἶναι τριπλᾶ (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς πρὸ τῶν τειχῶν πλευρᾶς τῆς τάφρου), ἡ τούτων διάστασις ἀπ' ἀλλήλων εἶναι ἰσόμετρος ἀνὰ 20 πόδας· πρὸ τῶν τριπλῶν δὲ τούτων τειχῶν πρόκειται τάφρος, τῆς ὁποίας τὸ πλάτος εἶναι ποδῶν 35, τὸ δὲ βάθος 25.

(2) Ἡ αὐξανομένη καθεκάστην δύναμις τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τῶν ἀκαταπαύστων νικῶν κατὰ τοσούσων Ἐθνῶν καὶ καταπορθήσεων, ἐφεῦρε πρὸς στολισμὸν μεγαλοπρεπέστερον τῶν ἐν Ῥώμῃ θριάμβων, καὶ αἰδιον μνήμην τῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν ἐνδοξοτέρων Αὐτοκρατόρων, τὸ τοιοῦτον εἶδος τῶν θριαμβευτικῶν Τόξων, ἢ Πυλῶν, ὧν ἡ κατασκευὴ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ὡς ἡμικύκλιον, μετὰ δὲ ταῦτα μετεποιήθη εἰς σχῆμα τετράγωνον, κατὰ μέσον τοῦ ὁποίου ἦτο μία ὑψηλὴ Πύλη καμαροειδὴς, ἔχουσα περὶ

ἀνυψώθη. δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μετὰ τὴν κατὰ τοῦ κηρύξαντος ἑαυτὸν Αὐτοκράτορα ἐν Ἰταλίᾳ Τυράννου Μαξίμου νίκην, καὶ εἶχεν ἄνωθεν χαλκῆν καὶ περιχρυσωμένην τὴν εἰκόνα ταύτης τῆς νίκης, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην·

» *Hæc loca Theudosius decoratpost fata Tyranni*
» *Aurea jæcla gerit qui portam Construitauro.*

τὰ πλάγιά της καὶ δύω ἔτι μικροτέρας. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο περικεκαλυμμένον μὲ τὰ πλέον ἐξαίρετα μάρμαρα, δεδουλευμένα ἐπιτηδείως, καὶ ἐστολισμένον μὲ θαυμασίους Κίονας καλλίστης λεπτουργίας, μὲ διάφορα ἐμβλήματα, μὲ ἀρχαῖα ἀγάλματα, προσφέρους ἐπιγραφάς, καὶ τέλος μὲ τὰς εἰκόνας τῆς Νίκης, στεφανούσας ἄνωθεν τοὺς μετὰ θριάμβων ἐπιστρέφοντας εἰς Ῥώμην νικητὰς Αὐτοκράτορας. Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν ὑψωθέντων ἐκεῖ θριαμβευτικῶν τοιούτων Πυλῶν, δὲν ὑπάρχει ἄλλη σῶα καὶ ὁλοτελής, εἰμὴ ἡ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, κειμένη πλησίον τοῦ Παλατινικοῦ λόφου. Ταύτην δὲ ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης ἀνήγειρε πρὸς δόξαν τοῦ Ἄνακτος τούτου, μετὰ τὴν ὑπέρλαμπρον αὐτοῦ νίκην ἐκείνην, τὴν προξενήσασαν τὴν παντελῆ μεταβολὴν εἰς τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν Κόσμον, κατὰ τοῦ Τυράννου Μαξεντίου. Τὸ θριαμβευτικὸν τοῦτο Τόξον εἶναι κατεσκευασμένον συνήθως μὲ τρεῖς Πύλας, καὶ περικεκοσμημένον μὲ διάφορα τρόπαια, πτερωτὰς νίκας, καὶ ὀκτὼ ἀγάλματα αἰχμαλώτων, καὶ ἄνωθεν μὲν τῆς κατὰ μέσον μεγίστης Πύλης εἶναι γεγλυμμένη Λατινιστὶ ἡ ἐφεξῆς ἐπιγραφή, ἧς ἡ ἐξήγησις ἔχει οὕτως.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ, ΚΑΙΣΑΡΙ, ΦΛΑΥΙΩ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ, ΜΕΓΙΣΤΩ, ΕΥΣΕΒΕΙ, ΕΥΤΥΧΕΙ, ΑΥΓΟΥΣΤΩ, Η ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ ΤΕ ΚΑΙ Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ, ΕΠΕΙ ΚΑΤΑ ΘΕΙΑΝ ΡΟΠΗΝ, ΔΙΑ ΤΗΣ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ, ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΤΑ ΤΕ ΤΟΥ ΤΥΡΑΝΝΟΥ, ΚΑΙ ΚΑΘ' ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ ΑΜΑ, ΕΥΘΥΤΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΩΦΘΗ ΕΚΔΙΚΗΤΩΡ, ΤΟΞΟΝ ΘΡΙΑΜΒΟΥ ΠΕΡΙΛΑΜΠΡΟΝ ΑΝΕΘΕΤΟ.

Περὶ δὲ τὰ δύω πλάγια τῆς Πύλης ταῦτα.

ΤΩ ΛΥΤΡΩΤΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΤΩ ΘΕΜΕΛΙΩΤΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.

ἧς ἡ μετάφρασις ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ ἔχει οὕτω·

» *Τοῦτον τὸν χῶρον ὁ Θεοδόσιος ἐπεκόσμησε*
» *Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Τυράννου.*
» *Τὸν χρυσοῦν αἰῶνα ἐκόμισεν ὁ τὴν Πύλην*
» *Ταύτην χρυσίῳ ἐπισκευασάμενος.*

Διὰ τῆς Πύλης ταύτης, ἦτον ἔθος νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ μετὰ θριάμβων ἀπό τινος νίκης ἐπιστρέφοντες Αὐτοκράτορες μὲ προπομπὴν λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον κρότον· δι' αὐτῆς τέλος καὶ ὁ Παλαιολόγος Μιχαὴλ, κατὰ τὸ 1261 ἔτος, μετὰ τὴν ἀποδίωξιν τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς Πόλεως, οὐ πρότερον ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ, εἰμὴ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν παρὰ Ἀρχιερέως τριῶν κατανυκτικῶν εὐχαριστηρίων πρὸς Θεὸν εὐχῶν, καὶ μετὰ τὰς πρὸ τῆς Πύλης ταύτης γενομένας τρεῖς γονυκλισίας, ἀνὰ μίαν εἰς ἑκάστην Εὐχήν. Διὰ τοιαύτης μετὰ δακρύων Σεβασμίας τελετῆς, οὕτως ἠθέλησεν ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς νὰ συνενώσῃ τὴν τῆς θρησκείας μεγαλειότητα μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοπρεπείας, πρὸ τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου του εἰς Βυζάντιον.

Περὶ δὲ τῶν στολισμῶν τῆς Πύλης ταύτης Μανουὴλ ὁ Χρυσωλορᾶς γράφει ταῦτα· « ἀποσιωπῶ τοὺς πρὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης » Κίονας καὶ τοὺς μαρμαρίνους Πύργους της· τοὺς δὲ τῆς ἀρί- » στης καὶ θαυμασιωτάτης τέχνης Ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ » Προμηθέως τὴν βάσανον, καὶ τὰ ἀπὸ μαρμάρου λοιπὰ ἄλλα, » τίς ποτε δύναται ἀξίως νὰ θαυμάσῃ; »

Ἡ Πύλη αὐτη, πρὸ τῆς κυριεύσεως τῆς Πόλεως παρὰ τῶν Βενετογάλλων, ἄδηλον διὰ ποίαν αἰτίαν ἦτο πεφραγμένη, διότι κατὰ τὸν Χωνιάτην, ἐν τῷ περὶ τῆς ὀλιγοημέρου βασιλείας Ἀλεξίου Δούκα τοῦ Μουρτζούφλου, ἐπὶ τῆς ἐφόδου τῶν Λατίνων, μέρος τῶν πολιτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, δειλίᾳ κυ-

μευθέντες, κατέλαβον τὴν χρυσῆν ταύτην Πύλην, καὶ τὸ νεόδμητον ἐκεῖσε καταρρίψαντες ἐπιτείχισμα, ἐξῆλθον τῆς Πόλεως σωθέντες· αὐτὴ, δι' ἀγνώστους πάλιν αἰτίας, ἐπὶ τῶν πρώτων Παλαιολόγων, ἀπεκλείσθη· διότι ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς Πόλιν, τῷ 1347 ἔτει, κατὰ μὲν τὸν Γρηγορᾶν βιβλ. ιέ. κατὰ δὲ τὸν Κανταχουζηνὸν αὐτὸν βιβλ. γ'. οἱ ἔνδον τῆς Πόλεως τὰ τοῦ Κανταχουζηνοῦ φρονοῦντες, διώρυξαν διὰ νυκτὸς τὴν ἀπῳκοδομημένην Χρυσῆν ταύτην Πύλην πρῶτον, εἶτα καὶ τὰς λοιπὰς, διὰ τῶν ὁποίων εἰσῆλθεν ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ.

Τὰ καὶ μόνα τῆς Πύλης ταύτης ἐγκαταλλείματα θεωροῦνται μέχρι τούτου· τῆς ὁποίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πέτρου Γυλλίου πρὸ 300 χρόνων, οὕτω καὶ τὴν σήμερον, οἱ ἔξωθεν περὶ τὰ πλάγια τῆς κατὰ μέσον Πύλης καθ' ἁρμονίαν Κορινθιακὴν δύω Κίονες πεποικιλμένοι μὲ στίγματα πράσινα (1) ὑφίστανται εἰσέτι. Τὰ ἀρχαῖα Τείχη της Πόλεως, ὅπου ἡ ῥηθεῖσα Πύλη κεῖται, συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κατὰ τὸ 1458 ἔτος, ἀνοικοδομηθέντος ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Ἑπταπυργίου· αὐτὴ δὲ εἶχε τρεῖς εἰσόδους, δύω μὲν μικροτέρας Πύλας περὶ τὰ πλάγια πεφραγμένας ἤδη διόλου, τὴν δὲ κατὰ μέσον μεγαλητέραν, ἥτις μετεβλήθη εἰς Πύλην μικρὰν τανῦν.

---

(1) Cujus (Auræ porta) parastades sunt duæ Columnæ Corinthiæ marmoris maculosi, viridibus distincti. Petrus Cyllius lib. IV. Cap. IX.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα.

Πρώτη Πύλη, ἡ κοινῶς καλουμένη Ναρλὶ Καπουσί, ἤτοι Πύλη Ῥοδίων, καὶ κατὰ τὸ πάλαι Πύλη Παλαιά.

Δευτέρα ἡ τοῦ Ψαμάθου, Ψωμαθία, καὶ Ὑψωμαθείου.

Τρίτη, ἡ τοῦ Ἁγίου Αἰμιλιανοῦ ἀπὸ τὸν παρακείμενον εἰς αὐτὴν τὴν Πύλην Ναὸν ποτὲ τοῦ Ἁγίου τούτου, καὶ νῦν Δαοὺτ Πασᾶ.

Τετάρτη ἡ Νέα Πύλη, Γενὶ Καπὶ τῆς Βλάγκας κοινῶς, ὅπου ἦτο ποτὲ τὸ τοῦ Θεοδοσίου κατὰ τὴν Βλάγκαν, Ἐλευθερίου καλούμενον Νεώριον, καὶ ἀνακαινισθὲν μετὰ ταῦτα ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ἐπάνω τῆς Πύλης ταύτης φαίνεται μία Λατινικὴ ἐπιγραφή, τῆς ὁποίας ἡ ἐξήγησις εἶναι ἡ ἐφεξῆς· « Ἐξ ἐπιτάγματος Θεοδοσίου, ὁ Κωνσταντῖνος (ὁ καὶ Κῦρος), » ἀνήγειρε τὰ Τείχη ταῦτα εἰς δύω μόνους μῆνας· μόλις δὲ εἰς » διάστημα τόσον βραχὺ ἡ Ἀθηνᾶ ἐδύνατο νὰ ἀνας ήσῃ τοιοῦτον » στερεὸν ὀχύρωμα. »

Πέμπτη, ἡ τανῦν κοινῶς Κοὺμ Καπουσί, ἤτοι ψαμμώδης Πόρτα, καὶ κατὰ τὸ πάλαι Κοντοσκαλίου Πύλη· ἐνταῦθα ἦτο τὸ πρὸ τὴν Προποντίδα δεύτερον Νεώριον Κοντοσκαλίου καλούμενον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Παχυμέρην, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος περὶ τὸ 1263 ἔτος ἀνῳκοδόμησε, καὶ περιέφραξε μεγίσταις πέτραις κύκλῳ τὸν ἔνδον τῶν τειχῶν τόπον, ἐνεβάθυνε δὲ καὶ τὴν θάλασσαν, ἄργυρον ὑγρὸν ἐμβαλών· ἓν μέρος δὲ τούτου τοῦ κυκλικοῦ περιφράγματος τοῦ λιμένος ἀνεφάνη τῷ 1819 ἔτει, συνιστάμενον ἐκ τριῶν θέσεων παμμεγίστων ἀλλεπαλλήλων πετρῶν. Μετὰ ταύτην ἦτο ποτὲ καὶ ἄλλη Πύλη τοῦ Λέοντος ὀνομαζομένη, ἡ ὁποία εἶναι ἤδη κεκλεισμένη. Λέγεται δὲ ὅ

τόπος αὐτὸς τανῦν Κάτεργα Λιμάνι. Ἐνταῦθα ἦτο τὸ Νεώριον τῶν βασιλικῶν τριήρεων ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων, τὸ ὁποῖον Λιμὴν Σοφιῶν παρωνομάσθη ἀπὸ τῆς Βασιλίσσης Σοφίας, γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐπάνω τῶν τειχῶν ἦτο ποτὲ καὶ τὰ ἐκλελοιπότα Παλάτια Σοφιανὰ καλούμενα, τῶν ὁποίων λείψανα, κολῶναι τινες βλέπονται ἐῤῥιμμέναι τῶν τειχῶν ἔσωθεν. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον ἵσταντο δύο Ἀνδριάντες, καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Ἀνδριάντος τοῦ Ἰουστίνου, ὁ τότε Ἔπαρχος τῆς Πόλεως Θεόδωρος ἐχάραξε τάδε·

» *Τοῦτο παρ' αἰγιαλοῖσιν ἐγὼ Θεόδωρος Ὕπαρχος*
» *Στῆσα φαεινὸν Ἄγαλμα Ἰουστίνῳ Βασιλῆϊ,*
» *Ὄφρα ἐν λιμένεσσιν ἑὴν πετάσσειε γαλήνην.*

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀνδριάντος τῆς γυναικὸς τοῦ Ἰουστίνου, ἄλλος Ἔπαρχος ταῦτα·

» *Αὐσονίων Δέσποιναν Ἰουλιανὸς πολιοῦχος,*
» *Ὡς σοφίης μεστὴν ἀνέθετο τὴν σοφίην.*

Ἐπὶ δὲ Θεοφίλου Αὐτοκράτορος ἀνῳκοδόμησε τὰς πυρποληθείσας οἰκοδομὰς τοῦ αὐτόθι ποτὲ λιμένος, Βίγας τις καλούμενος, ἐπιγράψας ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ λιμένος τὰ ἐφεξῆς· « Ἀπὸ » μὲν κτίσεως Κόσμου χ. τ. μ. 6. ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ἔτους ω. » λ. δ. Βασιλεύοντος Θεοφίλου υἱοῦ Μιχαήλου, Βίγας ἄρ- » χων δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ παροίκους » ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἔκτισεν ἐπὶ ἀνέσει τοῦ λαοῦ τοῦτον τὸν μέγι- » στον λιμένα. »

Ὁ τοῦ λιμένος τούτου τριγωνικὸς τόπος, ἤδη ἐγεμίσθη, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ᾠκοδομήθησαν πολλαὶ Ὀθωμανικαὶ οἰκίαι. Μεταξὺ δὲ τοῦ Ἐλευθερίου λιμένος καὶ τῶν Σοφιῶν ἦτο ποτὲ καί τις πύργος εἰς τὴν θάλασσαν, κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος, διάκενος καὶ συριγγώδης, Βούκινον καλούμενος, περὶ τοῦ ὁ-

καίρου ὁ Κωδινὸς λέγει ταῦτα· « Ὅτε ἔπνει Νότος, ἢ Βοῤῥᾶς » σφοδρὸς, καὶ τὰ κύματα εἰς τὸ τεῖχος προσέκρουον, εἰσήρχετο » ἄνωθεν ὁ βίαιος ἀὴρ εἰς τοὺς αὐλοὺς τῶν Σαλπίγγων, καὶ ἐξη- » χεῖτο τοιοῦτον μέλος σειρήνιον, ὥστε ἐξέπληττε τὰς ἀκοὰς » πάντων. » Ἦτο δὲ ἀντικρὺ τούτου καὶ ἄλλος πύργος, ὁ ὁποῖος δεχόμενος τὴν ἠχὼ τοῦ μέλους, ἀντεδίδου καὶ αὐτὸς ἦχον τὸν ὅμοιον, καὶ ὅταν ἔμελλε νὰ ἀποπλεύσῃ Στόλος, τὸ πρῶτον ἐκεῖσε ἠθροίζετο, καὶ κατὰ τὸν ἦχον τῶν Πύργων ἐσάλπιζε καὶ ὁ Στόλος ἀναγόμενος· τοῦτον δὲ οὐκ οἶδα πόθεν παρακινη- θεὶς ὁ Εὐρωπαῖος Βανδούριος εἰς τὴν περὶ Κωνσταντινουπόλεως ἰχνογραφίαν του, ἐπέγραψε Πύργον Βελισσαρίου.

Ἕκτη, Πύλη Ἄρκτου, καὶ τανῦν Τζατλαντὶ Καπουσί· αὐτὴ ἦτον ἡ πάλαι Πύλη Σιδηρᾶ, διὰ τῆς ὁποίας τὸν ἀπὸ Ῥώμης ἀποσπασθέντα παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πορφυροῦν Κίο- να, μὲ σιδηροῦς μοχλοὺς συνδήσαντες, εἰσεβίβασαν εἰς τὴν Πόλιν ἐφέλκοντες. Ἔσωθεν μὲν τῆς αὐτῆς Πύλης ἐπάνω τῶν τειχῶν ἔκειτο τὸ περιφανὲς Παλάτιον Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, Ἀετοῦ καλούμενον, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα εἰσέτι βλέπονται αὐτόθι, συνιστάμενα ἀπὸ τέσσαρας θυρίδας, ἐχούσας κατὰ τὰ δύο αὐτῶν πλάγια γεγλυμμένον ἕνα λέοντα· ἔξωθεν δὲ τῆς Πύλης ἦτον ὁ περίφημος ἐκεῖνος λιμὴν τοῦ Παλατίου, περί- κτιστος εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τετραγώνους πέτρας, καὶ κεκαλ- λωπισμένος μὲ μάρμαρα, ὁ ὁποῖος πρότερον μὲν Ἰουλιανοῦ λιμὴν ὠνομάζετο, καθότι πρῶτος θεμελιωτὴς τοῦ λιμένος τούτου ἦτον ὁ Παραβάτης, κατὰ τὸν Ζώσιμον, ἔπειτα δὲ λιμὴν τῶν Ἀνα- κτόρων, Ἀποβάθρα τῶν βασιλέων, καὶ βουκολέων ἐκαλεῖτο, διότι αὐτόθι κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν, τὸν Σκυλίτζην, καὶ Ζωνα- ρᾶν, ἵστατο εἷς λέων λελαξευμένος, ἐπιβεβηκὼς ἐπάνω ἑνὸς βοὸς, ὅστις μὲ τὸν ἀριστερὸν πόδα κατέχων τὸ κέρας αὐτοῦ, περιέστρεφε τὸν τοῦ βοὸς αὐχένα.

Ἑβδόμη, ἡ τανῦν Ἀχὶρ Καπουσὶ καλουμένη, Πύλη Ἀχυρῶνος, παρονομασθεῖσα τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὸν παρακείμενον Σταῦλον τοῦ Σεραγίου. Αὐτὴ ἐλέγετό ποτε Πύλη Ὁδηγητρίας, διότι οὐ μακρὰν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἦτο καὶ τὸ αὐτῆς Μοναστήριον.

Αἱ δὲ περὶ τὸν Βόσπορον πρὸς Ἀσίαν βλέπουσαι Πύλαι ἦσαν αἱ ἐφεξῆς.

Πρώτη, ἡ καλουμένη Παραπυλὶς Μιχαὴλ τοῦ Πρωτοβεστιαρίου, τανῦν Μπαλουκχανὲ Καπουσί.

Δευτέρα τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἡ κατὰ μέτωπον τῆς Βορείου ἄκρας τῆς Ἀκροπόλεως, ἥτις ἔκειτό ποτε κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀνῳκοδομημένων δύω Πύργων ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπὸ λίθους λευκοὺς, κεκομμένους μὲ εὐφυεστάτην ἁρμονίαν, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν. Τούτους δὲ ὁ βασιλεύων Μαχμοὺτ περὶ τὸ 1816 ἔτος κατηδάφισε, καὶ ἀνήγειρεν ἀντ' αὐτῶν παρὰ τὸ Ἀκρωτήριον τοῦ Βυζαντίου (Σεράγι Μπουρνοῦ) ἐκ μαρμάρων κατὰ μέρος, νέον ἀξιόλογον Παλάτιον. Πλησίον τῆς Βασιλείου Πύλης ταύτης, καλουμένης τανῦν Τὸπ Καπουσὶ, ἔνδοθεν ἦτον ὁ τοῦ Μάρτυρος Δημητρίου ἱερὸς Ναὸς, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη ἡ Ἀκρόπολις παρὰ τῶν Ἱστορικῶν τῆς Βυζαντίδος τοῦ μεγάλου Δημητρίου κατ' αὐτὸ τὸ μέρος.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄκραν τῆς Ἀκροπόλεως, ὅλον τὸ παραθαλάσσιον, ἕως εἰς τὸ Ἑπταπύργιον, ἦτον ἔκπαλαι κατωχυρωμένον μὲ ὑφάλους καὶ μὲ φερτὰς μεγάλας πέτρας κατὰ τὸν Γλυκᾶν· ὁ δὲ Καντακουζηνὸς εἰς τὰς περὶ Βυζαντίου λέγει τάδε·
« Ὀγκουμένη ἡ θάλασσα εἰς τὰ τείχη προσπίπτει, ἀλλ' αἱ προ-
» βεβλημέναι ὕφαλοι πέτραι πανταχοῦ εἰς τὰ τείχη, ἐμπο-
» δίζουσι τὰ κύματα, ἀπὸ τοὺς πρώτους τειχίσαντας τὸ Βυζάν-
» τιον κατὰ πρόνοιαν ᾠκοδομημέναι. » (1)

(1) Ὅλη ἡ περίμετρος τῆς Πόλεως εἶναι ὀργυιῶν 9800, αἱ ὁποῖαι ἰσοφα-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Ῥεγιώνων, ἤτοι Κλιμάτων τῆς Πόλεως.

Ἡ Κωνσταντινούπολις καθ' ὁμοίωσιν τῆς Ῥώμης, διηρέθη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ θεμελιωτοῦ αὐτῆς εἰς τέσσαρας καὶ δέκα Ῥεγιῶνας, τουτέστι Κλίματα, κατὰ τὸν Σωκράτην, καὶ χώρας, τῶν ὁποίων ὁ τοῦ Γαλατᾶ ἦτον ὁ δέκατος τρίτος· ἕκαστος δὲ Ῥεγιὼν εἶχεν ἴδιον Κουράτορα, ἤτοι Ἔφορον, Ῥεγιωνάρχην καλούμενον, καὶ ἕκαστος τούτων πάλιν εἶχεν ὑπ' αὐτὸν ἕνα Σκοπευτὴν, καὶ ἱκανοὺς Ὑπορεγιωνάρχας, οἱ ὁποῖοι ἐπηγρύπνουν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς διὰ τὰς ἐπισυμβαινούσας ἀταξίας καὶ πυρκαϊάς· ἔτι δὲ καὶ πολλοὺς Βιγομαΐστορας, τουτέστιν Ἀμφοδάρχας, φυλάττοντας τὰς ὁδοὺς τῶν κλιμάτων.

Ἡ τοιαύτη κατὰ χώρας διαίρεσις ὑφίστατο μέχρι Ἀρκαδίου· τοῦτο δὲ πληροφορούμεθα παρ' ἑνὸς Ἀνωνύμου, ἀκμάσαντος ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος, ὅστις περιέγραψεν ὅλα τὰ τότε ὑπάρχοντα εἰς ἕκαστον κλίμα, δημόσια λαμπρὰ κτίρια, κίονας, καὶ ἄλλα· πλὴν ἂν ἡ κατὰ δεκατέσσαρας χώρας σχηματογραφία αὐτὴ διήρκεσε καὶ ἐπὶ πολλῶν μετὰ ταῦτα Αὐτοκρατόρων, εἶναι ἄδηλον.

Ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, Ἀνώνυμός τις πάλιν, Μοναχὸς τὸ ἐπάγγελμα, ὡς ἐκ τῆς δι' ἰάμβων ἀφιερώσεως πρὸς τὸν ῥηθέντα Ἄνακτα τοῦ πονήματός του δῆλον, συνέγραψε περὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς βιβλία τέσσαρα, διαιρῶν τὴν Πόλιν ὅλην εἰς τρεῖς Ῥύμας, ἢ μέρη, καὶ περιγράφων τοὺς εἰς αὐτὰ ἱσταμένους Ναοὺς, Μνημεῖα, καὶ ἄλλας οἰκοδομάς· ἡ

ρίζουσι μὲ τέσσαρας λεύγας Γαλλικὰς (μίλια δώδεκα) καὶ τρία τέταρτα, ἀνὰ 2000 ἑκάστη.

φράσις δὲ τούτου εἶναι ποικίλη καὶ ἄτακτος, καθὼς καὶ αἱ περιγραφαὶ τῶν κτιρίων καὶ ἄλλων εἶναι συγκεχυμέναι καὶ καθημαρτημέναι· ὅθεν καὶ συνεικάζεται, ὅτι ἐρανίσθη ταῦτα παρά τε τοῦ Μιλησίου Ἡσυχίου, ὅστις ἤκμαζε περὶ τὸ 565 ἔτος, καὶ συνέγραψε περὶ τῶν Πατρίων τῆς Πόλεως, καὶ παρά τινος ἔτι Χριστοδώρου υἱοῦ Πανίσκου, ὃν ὅ,τε Σουΐδας, καὶ ἡ βασιλὶς Εὐδοκία ἡ Μαγκρεμβολίτισσα (1) εἰς τὴν αὐτῆς Ἰωνιὰν ἐκθειάζουσι.

Συνέγραψε δὲ περὶ Πατρίων καὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Πόλεως; καὶ ὁ μετὰ τὸν ῥηθέντα Ἀνώνυμον Μοναχὸν, τριακοσίους πεντήκοντα χρόνους ὕστερον, ἐπὶ ἁλώσεως ἀκμάσας, Γεώργιος ὁ Κωδινός· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐρανίσθη τὰ τοῦ ποιήματός του ἀπό τε τοῦ Ἡσυχίου, τοῦ Ἀνωνύμου, καὶ ἄλλων, ὅςις οὔτε τὴν τοῦ Ἀνωνύμου τάξιν τῆς διαιρέσεως κατὰ Ῥύμας ἐφύλαξεν, οὔτε τοὺς τόπους, ὁποῦ ἵσταντο τὰ ἐναπολειφθέντα μνημεῖα σαφέστερον ἐσημείωσεν.

Ἀλλ' ἐὰν καὶ ἄλλος τις πρὸ τῆς ἁλώσεως, ἄγνωστος εἰς ἐμὲ περὶ Ἀρχαιοτήτων τῆς Πόλεως συνέγραψεν, ἕπεται καὶ τὰ αὐτοῦ νὰ ἦναι σκοτεινὰ, καὶ αἱ τοποθεσίαι ἀκατάληπτοι, διότι

(1) Αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος Πατρικίου καὶ Ἀνθυπάτου Κωνσταντίνου τοῦ Δαλασσινοῦ, ὅστις διότι δυσαρεστήθη ἐπὶ τῇ ἀναγορεύσει τοῦ ῥηθέντος, ἐξωρίσθη εἰς τὸ νησίδιον τῆς Πλάτης· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, ὁ ὕστερον αὐτοκρατορήσας, συνέπαθε καὶ αὐτὸς ὡς γαμβρὸς τοῦ Δαλασσινοῦ, ἐνειρχθεὶς εἰς ἕνα πύργον. Μετὰ θάνατον τοῦ Δουκὸς ἀνδρός της, μείνασα διάδοχος τῆς Βασιλείας μετὰ τῶν τέκνων της, διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ πάσχοντος Κράτους, ἐν Ἀσίᾳ μάλιστα παρὰ τῶν Τούρκων, κατηναγκάσθη νὰ συζευχθῇ τὸ δεύτερον μὲ τὸν πολεμικώτατον μὲν ἐκεῖνον, ἀλλ' ἀτυχῆ Ῥωμανὸν τὸν Διογένην, ὃν καὶ βασιλέα ἀνεκήρυξε. Μετὰ δὲ τὴν ἐν πολέμῳ δυστυχίαν καὶ τύφλωσιν τούτου, καταβιβασθεῖσα τοῦ θρόνου παρὰ τοῦ υἱοῦ της Μιχαὴλ τοῦ Δουκὸς, ἐξωρίσθη εἰς τὴν κατὰ τὰ ςενὰ τοῦ Βοσπόρου ἰδίαν αὐτῆς Μονὴν τῆς Θεοτόκου, ὅπου συντάξασα τὴν Ἰωνιάδα, τὰ Ὁμηρόκεντρα, τὸν τῆς Ἀριάδνης Πλόκαμον, περὶ διαίτης τῶν μοναζόντων, καὶ τὸ τί δεῖ τὰς Βασιλίδας ἀσκεῖν, Μοναχὴ ἐτελεύτησε.

οἱ τὰ τῆς Βασιλευούσης ταύτης, ἕκαστος κατὰ τὴν ἀρέσκειάν αὐτοῦ, σχηματογραφήσαντες, δὲν ἔλαβον πρόνοιαν περὶ μελλόντων, διὸ καὶ τὰ Πάτρια αὐτῶν ἀποτείνονται πρὸς πληροφορίαν τῶν τότε πολιτῶν, οἵτινες ἔβλεπον μὲν τὰ ὑφιστάμενα, καὶ ἐγίνωσκον τὰς ὁδοὺς καὶ θέσεις τῆς Πόλεως, ἀλλ' ἠγνόουν ἐξ ἀμαθείας (ἐκτὸς τῶν πεπαιδευμένων) τὰς ἀρχὰς τῶν, ὧν ἔβλεπον· καὶ αὐτὴ ἡ παραδρομὴ τῆς ἀναγκαίας τότε προβλέψεως περὶ μιᾶς καθαρωτέρας καὶ σαφεςέρας τοπογραφίας κατὰ λόφους καὶ πύλας τῆς Πόλεως χερσαίας τε καὶ θαλασσίους, καὶ μετὰ ἐνδείξεως τῶν διαστημάτων ἑκάστου κτιρίου, μνημείου, καὶ τῶν διαφόρων ἐκείνων λεωφόρων, ἔφερε τανῦν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τὸ τοσοῦτον σκότος, διότι ἡ φρικωδεστάτη διὰ τεσσάρων ἤδη αἰώνων ἀδιάλειπτος μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις, ἐξήλειψε καὶ τὰ ἔσχατα ἴχνη σχεδὸν τῶν θεμελίων τῶν ἀρχαίων κτιρίων, καὶ οὔτε τὸ πολλοστημόριον τοῦτο διέσωσεν.

Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν ἐναπομεινάντων ὁδηγούμενος, διὰ συντόνου μελέτης, καὶ αὐτοψίας, καὶ ἐπιπόνου ἐρεύνης καὶ παρατηρήσεως, ἐδυνήθην νὰ ἀνακαλύψω τὰ κυριώτερα ἀρχαῖα μέρη καὶ κτίρια· τὰ ἀνωμάλως καὶ ἀπροσδιορίστως ταττόμενα εἰς τὰ περὶ Πατρίων ποιημάτια, καὶ οὕτω νὰ διαιρέσω, καθὼς ὁ Γύλλιος, τὰ τῆς Πόλεως, κατὰ λόφους ὁμοῦ καὶ Ῥεγιῶνας, ἐμπεριέχοντας περιστατικώτερον καὶ σαφέστερον τά τε ἀρχαῖα καὶ τὰ νῦν, πρὸς εὐχερεστέραν κατάληψιν τῶν φιλολόγων ὁμογενῶν μου.

Πρῶτος λοιπὸν Ῥεγιὼν ἦτον ὁ τοῦ Βυζαντίου, ὁ ὁποῖος ἐμπεριελάμβανε τὸν πρῶτον λόφον (ὅπου τὰ χειμερινὰ τανῦν Ἀνακτόρια τῶν Σουλτάνων) καὶ τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ ἁγίου Δημητρίου (τὸ ἤδη Σεράγι Μπουρνοῦ) τὰς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῆς ἁγίας Βαρβάρας, τοῦ ἁγίου Παύλου, τοῦ ἁγίου Λαζάρου εἰς τοὺς λεγομένους τόπους, τοῦ

Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τοῖς Τζήρου, καὶ τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων (πλησίον τοῦ νῦν Μπαλοὺκ Χανὲ) (1)· ἔτι δὲ τὰ τοῦ Ἀρκαδίου λαμπρότατα Λουτρὰ (οὐ μακρὰν τοῦ τόπου, ἔνθα ἦτο ποτὲ τὸ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν Ἰντζιλὶ Κιόσκ, τοῦ ὁποίου τὸ ἄνωθεν μέρος κατηδαφίσθη,) τὴν Κολώναν τοῦ Θεοδοσίου, ἓν Ὀρφανοτροφεῖον, τὰ βασιλικὰ οἰκήματα τῶν Μαγγάνων, καὶ τὸν πρὸ τῶν χαλκῶν προπυλαίων τῶν μεγάλων πολυωνύμων Παλατίων, ἀνεγηγερμένον παρὰ τοῦ Τσιμισκῆ Ναὸν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς Χαλκῆς καλούμενον, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐσεβάζοντο πρό τινων χρόνων, τὸ ἐκεῖσε ὑποκάτω τοῦ κατεδαφισθέντος ῥηθέντος Παλατίου, ἐκ παραδόσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Ἁγίασμα, διότι οὐ μακρὰν τούτου ἐπάνω τοῦ λόφου ἔκειτό ποτε ὁ ῥηθεὶς Ναός. Ὅλος δὲ ὁ Ῥεγιὼν αὐτὸς περιλαμβάνει τανῦν τὸ περιφανὲς καὶ μέγα Σουλτανικὸν Σεράγι.

Δεύτερος Ῥεγιών, κείμενος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τοῦ λόφου, ἐνέκλειε τὸν ἀξιάγαστον μέγιστον Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὴν παλαιὰν Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Εἰρήνης (τὸν νῦν ἔνδον τῆς περιοχῆς τοῦ Σεραγίου Τζεπχανὲν) καὶ τὴν τῆς Θεοτόκου τῆς Πατρικίας καλουμένην· ἔτι δὲ καὶ τὸ τῆς Γερουσίας Παλάτιον, τὸ τοῦ Εὐβούλου Ξενοδοχεῖον, τὸ τοῦ Ζευξίππου (2) μέγιστον περιφανὲς λουτρόν, τὸ ὑπὸ Σευήρου κατ᾽ ἀρχὰς κτισθὲν εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἄλσος Ἡρακλέους ἐπὶ Βυζαντίων, καὶ παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἔπειτα καλλωπισθέν, τὸ ὁποῖον ἦτο τῷ ὄντι θαυμάσιον, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς τέχνης τῶν διαφόρων μαρμάρων, τὴν ποικίλην θεωρίαν καὶ διὰ τοὺς

(1) Μάγγανα· αὐτὸ ἦτον ἕνα κτίριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐναπέκειντο τὰ Μάγγανα, τουτέστιν αἱ μηχανικαὶ ὕλαι, καὶ αἱ πρὸς τειχομαχίαν Ἑλεπόλεις.

(2) Ζεύξιππος· εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, κατὰ τὴν μυθιστορίαν, ὁ Ἡρακλῆς δαμάσας τοὺς ἵππους τοῦ Διομήδους, Ζεύξιππον τὸν τόπον ὠνόμασεν.

ἐκ χαλκοῦ πέριξ τούτου ἀνδριάντας ὅλων σχεδὸν τῶν Σοφῶν, καὶ τῶν ἐπ' ἀνδρίαν περιβοήτων· ἔτι δὲ καὶ μέρος ἀπὸ τοῦ πρὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας περιστύλου Φόρου.

Τρίτος Ῥεγιὼν, κείμενος ὡσαύτως εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τοῦ πρώτου λόφου, ἐμπεριελάμβανε τὴν ἐπίσημον Μονὴν τῶν Ὁδηγῶν, ἢ Ὁδηγητρίας, τὴν τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου (τὸ νῦν τέμενος Κιουτζοὺκ Ἁγιὰ Σοφία) τὸν μετ' αὐτῆς συνημμένον Ναὸν τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ τὴν τῆς ἁγίας Εὐφημίας Ἐκκλησίαν· ἔτι δὲ τὴν μεγάλην Κίρκην, ἢ Ἱπποδρόμιον, τὸ τοῦ Κοιέσταρος Παλάτιον (τὸν νῦν Τευτερχανὲ), τὸ Παλάτιον τοῦ Ἀετοῦ, καὶ τὸν βασιλικὸν Λιμένα τοῦ Παλατίου, Βουκολέοντα (κατὰ τὸ νῦν πρὸς τὴν Προποντίδα Τζατλατὶ Καπουσὶ), τὴν ἡμικύκλιον Στοὰν, καλουμένην διὰ τὸ Σιγματοειδὲς αὐτῆς μόρφωμα, Σίγμα, κειμένην μεταξὺ τῆς ῥηθείσης Πύλης καὶ τοῦ Κοντοσκαλίου (1)· τὸ ἱερὸν Ἀρχεῖον καὶ Τρίκλινον τῶν Πατριαρχῶν, Θωμαΐτην, καὶ Μάκρωνα καλούμενον, (ὅπου φυλάττονται ἤδη οἱ λέοντες), τὴν τοῦ Φιλοξένου δεξαμενὴν (Κινστέρναν), καὶ ἐφ' ἅπασι τούτοις τὸ μέγα καὶ ἐκτεταμένον πολυώνυμον Παλάτιον τῆς Δάφνης, χαλκῆς, χρυσοτρικλίνου, πορφύρας κ.τ.λ. ἀνεγηγερμένον ποτε ἀπέναντι τῆς Ἀσίας, πλαγίως τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ συμπεριλαμβάνον καὶ τὸν τόπον τοῦ Τεμένους ἤδη Σουλτὰν Ἀχμὲτ, καὶ τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ πρὸ τῶν Παλατίων περιστύλου λαμπροῦ Φόρου Αὐγουστεῶνος. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Παλατίων ἦσαν καὶ

(1) Παρὰ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν λέγεται καὶ Κοντοσκέλιον καὶ Κοντοσκάλιον, τὸ μὲν, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐπιστατήσας εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ αὐτόσε λιμένος Ἀγαλλιανὸς Τουμάρχης (Μοιράρχης) ἦτο κοντόσκελος, ὠνομάσθη καὶ ὁ λιμὴν καὶ ἡ Πύλη ἐκ τῆς χωλότητός του δῆθεν Κοντοσκέλιον· τὸ δὲ, διότι ὁ λιμὴν αὐτὸς ἦτο μικρὸς, ὠνομάσθη Κοντοσκάλιον. Ὁ τόπος αὐτὸς φυλάττει μέχρι τούτου τὴν αὐτὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν.

οἱ ἐφεξῆς Ναοὶ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, ὁ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἄλλοι.

Τέταρτος Ῥεγιὼν, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐνέκλειε τὸν ἐν Χαλκοπρατείοις Ναὸν τῆς Θεοτόκου, καὶ ἄλλους· ἔτι δὲ τὴν θαυμαστὴν ἀγορὰν τοῦ Μιλίου, ὅπου ἵστατο τὸ ἐκ Χαλκοῦ μέγα ὡρολόγιον σημαῖνον τὰς ὥρας, τὴν περίστυλον Βασιλικὴν Στοὰν, ὅπου ἐθεωροῦντο αἱ δίκαι, καὶ συνήρχοντο οἱ ῥήτορες καὶ δικηγόροι· τὸν λοιπὸν πρὸ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας περίστυλον Φόρον, τὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὀνομασθέντα ἐπ' ὀνόματι τῆς Αὐγούστης Ἑλένης μητρός του, Αὐγουσταῖον, ἢ Αὐγουσταιὼν, τὸν μέγαν Κίονα Αὐγουστίονα αὐτόσε τοῦ Ἰουστινιανοῦ· τὰ ἀπὸ χρυσοχαλκείους κεράμους κεκαλυμμένα Πρόθυρα καὶ Προαύλια τοῦ μεγάλου Παλατίου (ὅπου ἦσαν τὰ τῶν Τζεπετζίδων καταγώγια·) τὸν κατερημωθέντα αὐτόθι Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐγένετο Θηριοτροφεῖον, καὶ ἵστατο μέχρι τοῦ 1809 ἔτους· τὴν Βασιλικὴν καλουμένην, ὅπου ἐναπέκειτο ἡ Βιβλιοθήκη, καὶ τὴν παμμέγιστον Βασιλικὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου δεξαμενὴν (τανῦν Γερὲ Πατάν.)

Πέμπτον Ῥεγιὼν, κείμενος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου λόφου, ὅστις ἐμπεριεῖχε τὴν Ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὰ Οὐρβικίου τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐβούλου, καὶ ἄλλας· ἔτι δὲ τὰ τοῦ Ὀνορίου λουτρὰ, τὴν Θεοδοσίου δεξαμενὴν, τὸ Πρυτανεῖον, (ὅπου εἶναι τανῦν τὸ Πασᾶ Καπουσί), τὸ τῆς Εὐδοξίας Λουτρὸν, τὸ Στρατήγιον, ἕνα Ὀβελίσκον, καὶ ἓν Νυμφαῖον.

Ἕκτος Ῥεγιὼν, ἐμπεριελάμβανε τὸν δεύτερον λόφον, καὶ ἐνέκλειε τὴν Ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὸ Πέραμα τῆς ἁγίας

Εἰρήνης, τῆς ἁγίας Ἄννης, τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, τῆς ἁγίας Θέκλης, τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ Ἀρχιςρατήγου Μιχαὴλ, τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τοῦ ἁγίου Πλάτωνος, τὸ τοῦ Κάρπου καὶ Παπύλου Μοναστήριον, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, καὶ τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν Χελώνην τοῦ ἁγίου Προκοπίου Μοναστήριον, καὶ τὸν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος Ναὸν ἐν τοῖς Σφωρακίου, ὅπου τὸ καλούμενον τανῦν Μεφὰ-Μεϊδάν· ἔτι ἐν ἀρχαῖον Παλάτιον τῆς Γερουσίας κτισθὲν παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅπου οἱ Αὐτοκράτορες ἐνεδύοντο, ὡς ἔθος, τὴν Ὑπατικὴν στολὴν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου μετὰ τὴν ἅλωσιν ὁ Φατὶχ, (πορθητὴς) ἀνήγειρε τὸ νῦν Ἐσκὶ Σεράγι καλούμενον· καὶ πρὸ πάντων ἐμπεριεῖχεν ὁ Ῥεγιὼν αὐτὸς τὸ Φιλαδέλφιον, καὶ τὸν περίλαμπρον κατὰ τὸν Θεοφύλακτον, Φόρον τοῦ Κωνσταντίνου, (τὸ ἤδη παρὰ Τούρκοις Τζεμπὲρ Τασὶ) ὅστις ἦτο κατεσκευασμένος τοιουτοτρόπως· τὸ μέσον τοῦ Φόρου εἶχεν ἱκανὴν ἔκτασιν, τὰ δύω πλάγια τούτου ἦσαν περιεζωσμένα μὲ στοὰς τέχνης ἐξαιρέτου εἰς σχῆμα ἡμικυκλίου, (Σιγματοειδεῖς Ἔμβολοι καλούμενοι παρὰ τοῦ Κωδινοῦ·) τὰ δὲ ἄκρα τοῦ ἐλλειπτικοῦ τούτου μορφώματος τῶν πέριξ στοῶν συνείχοντο μὲ δύω μεγαλοπρεπῆ Τόξα θριάμβου, καὶ ἐσχημάτιζον κυκλοφερὲς τὸ θαυμάσιον τοῦτο κτίριον, διὰ τῶν ὁποίων τόξων, ἅτινα ἐπεῖχον καὶ τόπον θυρῶν, ἔμβαινεν ὁ λαὸς εἰς τὸν Φόρον (1)· εἰς τὸ μέσον δὲ τούτου ἵστατο ὁ κατὰ Δωρικὴν ἁρμονίαν κατεσκευασμένος πορφυροῦς Κίων τοῦ Κωνσταντίνου.

Ἕβδομος Ῥεγιὼν, ἐμπεριελάμβανε τὸν τρίτον λόφον, τό τε

---

(1) Ἀγορὰν δὲ οἰκοδομήσας κυκλοτερῆ, καὶ στοαῖς διστεγέσι ταύτην περιλαβὼν, ἀψῖδας δύω μαρμάρου Προικοννησίου μεγίστας, ἀλλήλων ἀντίας, ἀπετύπωσε. Ζώσιμος βιβλ. β'.

ἥμισυ μέρος τῆς κοιλάδος τοῦ δευτέρου λόφου, καὶ τοῦ Ταύρου, καὶ ἐμπεριεῖχε τὴν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Κλαυδίου Ἐκκλησίαν, τοῦ ἁγίου Παύλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ ἄλλας· ἔτι δὲ τὰ Καρωσιανὰ καλούμενα Λουτρά, κτισθέντα ὑπὸ Οὐαλεντινιανοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς θυγατρός του Καρωσίας, τὰ Καριανοῦ Παλάτια, κτισθέντα ὑπὸ Θεοφίλου διὰ τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας (ὅπου ἦτο τὸ Πρυτανεῖον τῶν Γενιτζάρων Ἀγὰ Καπουσί·) εἰς δὲ τὸ κατὰ δύσιν μέρος τοῦ λόφου ἐμπεριείχετο ὁ ἥμισυς Φόρος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, Ταῦρος καλούμενος, καὶ ἐνέκλειε τὸ κτίριον ποτὲ τοῦ Λαμπροῦ, ἢ Λαμπτήρων (τὸ νῦν Πεζεστένι) ᾠκοδομηθὲν ὑπὸ Μοδέστου Ἐπάρχου τῆς Πόλεως, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅπου ἐπωλοῦντο καὶ τότε τὰ πολύτιμα πράγματα, τὸν τοῦ Θεοδοσίου ὑψιτενῆ περιγεγλυμμένον Κίονα, τὸν ἐπὶ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α'. ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου Νότου σαλευθέντα, πεσόντα καὶ συντριβέντα· τὸ ἀπὸ κίονας καὶ χαλκὸν κατεσκευασμένον Τετράπυλον (1), καὶ τὸ χαλκοῦν μετέωρον εἰς ὀξὺ πυραμοειδὲς σχῆμα τελευτῶν, τετράπλευρον μηχάνημα, Ἀνεμοδούλιον ὀνομαζόμενον, ἔργον περικαλλέστατον, διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν πολλῶν σκαλισμάτων ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐκτυπωμάτων, ἔχων ἄνωθεν ἓν γυναικόμορφον Ἄγαλμα, περιστρεφόμενον καὶ δεικνύον τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων. (2).

(1) Τὸ κτίριον αὐτὸ ἦτον εἰς σχῆμα τετράγωνον, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν ἀνὰ μίαν Πύλην, δηλούσας τὰς τέσσαρας τροπὰς τοῦ χρόνου.

(2) Οὐ μόνον δὲ τοῦτο οἱ τοῦ καλοῦ τῷ τότε ἀνέραστοι Λατῖνοι, ὅτε τῆς Πόλεως ἐκυρίευσαν, κατέσπασαν καὶ κατέστρεψαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Κωνσταντίνου πολύχαλκον Ἥραν· τὸν Πάριν Ἀλέξανδρον· τὸν ἐν τῷ Ταύρῳ Βελλεροφόντην· τὸν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ Βριαρὸν Ἡρακλέα, τὸ ἄριστον τοῦτο φιλοτέχνημα τοῦ Λυσιμάχου· τὴν ἐστολισμένην θεατρικῶς λευκώλενον Ἑλένην· τὸν ὄνον Νίκανδρον, καὶ τὸν τούτου ὀνηγὸν Νίκωνα, τοὺς ὁποίους Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος μὲ τὴν κατὰ Ἀντωνίου νίκην, ὡς προκήρυκας ταύτης,

Ὄγδοος Ῥεγιών· αὐτὸς ἔκειτο ὄπισθεν τοῦ τρίτου λόφου κατὰ μεσημβρίαν, συνείχετο διὰ μέσου μιᾶς σειρᾶς καλλίςων στοῶν, ἢ ἐμβόλων μὲ τὸν Φόρον τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἐμπεριεῖχε τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ Ταύρου, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Μ′. Μαρτύρων, τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, καὶ ἄλλας· ἔτι δὲ τὸ Καπιτώλιον, ὅπερ καὶ βασιλικὴ τῶν παιδευτηρίων καλούμενον, (ὅπου τανῦν τὸ τέμενος Λαλελὶ), ἓν Ξενοδοχεῖον, καὶ τὸ τοῦ Θεοδοσίου Παλάτιον, ἔνθα εἶναι τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Σουλτὰν Παγιαζίτ.

Ἔννατος Ῥεγιών· αὐτὸς ἔκειτο ὄπισθεν τοῦ Ταύρου· καὶ ἐξετείνετο μέχρι τῶν κατὰ Προποντίδα Πυλῶν τοῦ Κοντοσκαλίου (Κοὺμ Καπουσί), καὶ τοῦ κατὰ τὴν Βλάγκαν (1) ποτὲ λιμένος (Γενὶ Καπουσὶ), καὶ ἐμπεριεῖχε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου τοῦ Κουράτορος, τῆς Ῥάβδου, τῆς ἁγίας Θέκλης κατὰ τὰ Κοντάρια, τῆς τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ ἐν τοῖς Ἀμαντίου, καὶ ἄλλας· πρὸς δὲ ταύταις, καὶ τὸ ἄνωθεν μὲν τῶν Κήπων τῆς Βλάγκας, κάτωθεν δὲ τῶν τεμενῶν Σουλτὰν Παγιαζὶτ καὶ Λαλελὶ κείμενον Μοναστήριον τοῦ Μυρελέου, (τανῦν Πουδροὺμ Τζαμισὶ) ἔτι δὲ τὰ Λουτρὰ τῆς Ἀναστασίας θυγατρὸς Οὐαλεντινιανοῦ, τὸν οἶκον τῆς Ἀρκαδίας Θυγατρὸς τοῦ Ἀρκαδίου, κείμενα κατὰ τὸ μέρος ὅπου τὸ Τέμενος ἤδη Σαχζαδέ, τοὺς κατὰ τοὺς κήπους τῆς Βλάγκας Ἀλεξανδρινοὺς Σιτῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐναπετίθεσαν τὸν ἐξ Αἰγύπτου σίτον, καὶ τὸν τόπον τοῦ Ἀμαστριανοῦ λεγόμενον ὅπου ἵστατο ὁ ἐκ χαλκοῦ μόδιος τοῦ σίτου.

Δέκατος Ῥεγιών, συμπεριελάμβανε τὸν τέταρτον λόφον,

ἔστησεν εἰς τὸ Ἄκτιον, τὴν μετὰ ταῦτα Νικόπολιν, μετὰ καὶ ἄλλων θαυμαςῶν ἐκ χαλκοῦ σπανίων ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, οἱ τοῦ ῥηθέντος ὄνου Νικάνδρου ἀναισθητότεροι, εἰς τὸ πῦρ παρέδωκαν, ἀναλύσαντες αὐτὰ εἰς νομίσματα.

(1) Βλάγκα, ἢ Βλάγγα ἐλέγετο ὁ οἶκος Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ τυράννου

καὶ ἐμπεριεῖχε τὸν περίβλεπτον Ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, (ἐπὶ τῶν θεμελίων τούτων ἀνηγέρθη τὸ τέμενος ἤδη Σουλτὰν Μεχμὲτ) τὴν Μονὴν τοῦ Παντοκράτορος (Ζεϊρὲκ Τζαμισὶ), τὴν Μονὴν τοῦ Λιβὸς, τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου, τοῦ ἁγίου Πλάτωνος τῶν Μ'. Μαρτύρων τὴν Μονὴν τῆς Παναχράντου, (κατὰ τὸ λεγόμενον μέρος τανῦν Χαλιτζιλὰρ Κιοσκὶ), καὶ τὸν τοῦ Παντεπόπτου Ναόν· τοῦ Οὐάλεντος μέγαν Ὑδραγωγὸν (Μποσταγὰν Κεμὲρ) ὅς τις καὶ μέχρι τοῦ νῦν διαμένει· τὴν τοῦ Φωκᾶ δεξαμενὴν, τὴν τοῦ Μαρκιανοῦ κολώναν, τὸ Γηροκομεῖον, ἓν Νυμφαῖον, καὶ τὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου λαμπρότατον λουτρὸν, τὸ ὁποῖον ἵσταται εἰσέτι ἡμιφθαρὲν μεταξὺ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ, καὶ Σουλτὰν Σελὴμ τῶν τεμενῶν, κοινῶς Τζικοὺρ Χαμὰμ λεγόμενον, καὶ μετεβλήθη εἰς χρῆσιν ἤδη Κεγχροφυλακίου (1).

Ἑνδέκατος Ῥεγιὼν, συμπεριελάμβανε τὸν δικόροφον πέμπτον λόφον, καὶ ἐμπεριεῖχε τὴν κατὰ τὴν Πύλην τῆς ἁγίας (Ἀγιὰ Καπουσὶ) Ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Θεοδοσίας (Κιοὺλ Τζαμισὶ), τὴν τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, τὴν ἔνδον κατὰ τὸ Πετρίον (Πετρὶ) Μονὴν τοῦ Προδρόμου τὸ τῆς Δεσποίνης τῶν Μουγουλίων εὐκτήριον, τὴν Μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, (Φατιγὲ Τζαμισὶ) τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου τὸν ἐν Καρίᾳ ἔνδοθεν τῆς βασιλικῆς Πύλης (Μπαλατὰ), καὶ ἄλλους εὐκτηρίους· ἔτι δὲ τὴν Μονὴν τοῦ Εὐεργέτου, τὰ Πλακίδος καὶ Εὐδοξίας Παλάτια, κείμενα καὶ τὰ τρία ταῦτα κτίρια περὶ τὸν λόφον,

πρὸ τοῦ νὰ βασιλεύσῃ· « παρὰ δόξαν (λέγει ὁ Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Μανουὴλ » Βιβλ. Δ'.) ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὸν οἰκεῖον οἶκον ἦλθεν, ὅστις τοῦ Βλάγγα » ὀνομάζεται. »

(1) Τοῦτο μὲν ὁ Σωκράτης δημόσιον λουτρὸν τὸ ἐν Κωνσταντιαναῖς· ὁ δὲ Ἑλλάδιος Ἀλεξανδρεὺς, κατὰ τὸν Σουίδαν, Λουτρὸν τῶν Κωνσταντιανῶν καλοῦσι· τὸ δὲ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν διηγεῖται, ὅτι ἐπὶ τῶν Ὑπάτων Ἀμαντίου καὶ Ἀλβίνου, Κωνσταντιαναὶ, δημόσιον (λουτρὸν) ἐν Κωνσταντινουπόλει, πλησίον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἤρξαντο κτίζεσθαι ὑπὸ Κωνσταντίνου Αὐγούστου.

ὅπου τανῦν τὸ τέμενος Σουλτὰν Σελήμ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἔσωθεν τοῦ Πετρίου καὶ πλησίον τούτου ἦσαν καὶ ἄλλοι εὐκτήριοι, οἷον τῆς Θεοτόκου, τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, καὶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας.

Δωδέκατος Ῥεγιὼν, κείμενος κατὰ μεσημβρίαν τοῦ πέμπτου λόφου, καὶ ἐκτεινόμενος μέχρι τῶν παραλίων τειχῶν τῆς Προποντίδος, ἐμπεριελάμβανε τὸν ἕβδομον λόφον, καὶ ἐμπεριεῖχε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μωκίου, τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου, καὶ τὴν τῶν ἁγίων Νοταρίων ἐν τῷ Δευτέρῳ· Μοναστήρια δὲ τὰ τῶν Γαστρίων, τοῦ ἁγίου Κωνςαντίνου ἐν Ἀρκαδιαναῖς, τὰ τῆς Ἱκασίας, τὸ τοῦ Δίου, τὸ τοῦ Περιβλέπτου (ὅπερ ἤδη ἐστὶ τὸ Σουλοῦ Μοναστῆρι) τοῦ ἁγίου Διομήδους, τὴν γυναικεῖαν Μονὴν τῆς Προκοπίας, καὶ τὴν τῶν Στουδίων Μονὴν σωζομένην μέχρι τούτου κατὰ τὰ Ψωμαθία (1) Ἐπὶ δὲ τούτοις τὰ Πουλχερίας Ἀνάκτορα, κατὰ τὸ ἤδη Γενὶ Παξὲ, τὴν τοῦ Βοὸς ἀγορὰν κειμένην μεταξὺ τῶν χερσαίων τειχῶν κατὰ τὴν Πύλην Μελανδησίαν (Μεβλεχανὲ Καπουσί), καὶ τοῦ Φόρου τοῦ Ταύρου, ἡ ὁποία παρωνομάσθη ἀπὸ τὸν ἐκεῖσε ἱστάμενον παμμέγιστον χάλκειον Βοῦν, τὸν σχῆμα ἔχοντα καμίνου, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ πάλαι ἔκαιον τοὺς κακούργους, καὶ ὡς ἄλλο θέαμα αὐτὸν ἐκ Περγάμου μετεκόμισεν ὁ Θεοδόσιος. Ἔτι δὲ ὁ ἐκτεταμένος Ῥεγιὼν αὐτὸς συμπεριελάμβανε τοὺς Τρωαδισίους ἐμβόλους, τὴν τοῦ Ἐπάρχου Μο-

(1) Τὰ Ψωμαθίου Ψωμαθία καὶ Ψωμαθέα καλοῦσιν οἱ τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικοὶ, διότι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνωνύμου Ἱστορικοῦ, καὶ τοῦ Κωδινοῦ, εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ἵστατό ποτε εἴδωλον Ἕλληνος τινὸς, σεβόμενον παρ' αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ χλευάζοντες ἔλεγον τῷ Ἕλληνι, ὅτι κατὰ ψεῦσμα Θεός ἐστι τοῦτο τὸ σὸν εἴδωλον· ἐκ τούτου τάχα κατὰ φθορὰν τοῦ ὀνόματος ψεῦσμα, ἢ ψῶμα, ὠνομάσθη καὶ ὅλον τὸ ἐκεῖσε μέρος ψωμαθίου, ἢ Ψαμαθίου. Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος λέγει, ὅτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, διὰ τὸ ἀρθὲν παιδίον εἰς τὸν ἀέρα, ἐπεκλήθη ὕψωμα θεῖον ὁ τόπος.

δέστου δεξαμενὴν, καὶ τὴν τοῦ Μοκίου, τὴν χρυσῆν Πύλην, καὶ τέλος τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν καὶ Στρογγύλον Φρούριον καλουμένην, τοὺς νῦν ἑπτὰ Κουλάδες. Ὁ Ῥεγιὼν αὐτὸς συμπεριλαμβάνει τανῦν τά τε Ψωμαθ ία, ἢ Ὑψωμαθία, καὶ τὰ ἒξ Μάρμαρα, κατὰ φθορὰν τοῦ πάλαι ὀνόματος Ἐξωκιόνιον εἰς τὸ ἒξ κιόνια. Τὸ μέρος τοῦτο ὅλον ἦτο ποτὲ ἔξω τῶν τειχῶν τοῦ Κωνσταντίνου, περιεκλείσθη δὲ ἔνδον ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου, ὡς προεῖπον εἰς τὸ περὶ Τειχῶν, καὶ ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ τὸ ἔξω τότε μέρος τῆς Πόλεως ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔστησεν ἕνα Κίονα μὲ ἕνα ἀνδριάντα ἄνωθεν ἐπ ὀνόματί του, διὰ τοῦτο καὶ ὠνομάσθη Ἐξωκιόνιον· ὕστερον δὲ ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ μέρος περιεκλείσθη, ἐστήθησαν καὶ ἄλλοι Κίονες αὐτόθι, ἔχοντες διάφορα ἀγάλματα ἄνωθεν, τὰ ὁποῖα οἱ Αὐτοκράτορες ἔφερον ἀπὸ τὴν Κύζικον. Προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ πρὸ τῆς ἁλώσεως ἔτι πολῖται, τὸ μὲν ἔξω μετέβαλον εἰς ἒξ, τὸ δὲ Κιόνια εἰς μάρμαρα· ὅθεν τὴν ὀνομασίαν ταύτην φυλάξαντες καὶ οἱ νικηταὶ, ὠνόμασαν τὸν τόπον τοῦτον Ἀλτὶ Μερμὲρ, ἔχοντες τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Δέκατος τρίτος Ῥεγιὼν ὑπῆρχεν ὁ τοῦ Γαλατᾶ.

Δέκατος τέταρτος καὶ τελευταῖος Ῥεγιὼν, συμπεριελάμβανε τὸν ἕκτον λόφον, τὸν διαιρούμενον εἰς δύω θέσεις, εἰς ὑψηλοτέραν καὶ εἰς ταπεινωτέραν, καὶ ἐμπεριεῖχεν εἰς μὲν τὴν πρώτην (τὸ ἤδη Ἐδρινὲ Καπουσί) τὸ ὀνομαστὸν Ἕβδομον, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸν πεδινὸν τόπον ἢ κάμπον, κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν, Θεοφάνην καὶ Ζωναρᾶν, πολλοὶ τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων παρὰ τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθησαν, καὶ ἐκεῖθεν μὲ πομπικὴν παράταξιν ἀπῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καὶ ἐστέφθησαν. Ὠνομάσθη δὲ Ἕβδομον, διότι μέχρι Θεοδοσίου τοῦ Νέου τοῦ παρεκτείναντος τὰ χερσαῖα τείχη, ἦτον ὁ τόπος αὐτὸς προάστειον τῆς

Πόλεως, καὶ ἀφίστατο ἀπὸ τὰ παλαιὰ τείχη τοῦ Κωνσταντίνου ἑπτὰ σημεῖα, τουτέστιν ἑπτὰ λίθου βολάς· ἔτι δὲ ἐμπεριεῖχε τὴν ἐξαφανισθεῖσαν περικαλλεστάτην τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου Ἐκκλησίαν, τὴν σεβασμίαν Μονὴν τῆς χώρας (τὸ νῦν Καχριὲ Τζαμισί), τὴν δεξαμενὴν τοῦ Βώνου, τὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ἐκκλησίαν πλησίον τῆς Πύλης τῆς Ἀνδριανουπόλεως; (ἔνθα ἐκτίσθη τὸ μέγα Τέμενος παρὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν Μίχρι-Μὰχ λεγομένης), τὴν τοῦ Μανουὴλ Μονήν· ὡσαύτως τὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Παλάτιον, τὸ καὶ Τριβουνάλιον τοῦ Ἑβδόμου (Τεκφοὺρ Σεράγι), τὴν πλησίον τούτου τῶν ἐννέα Ταγμάτων λαμπροτάτην Ἐκκλησίαν, τὴν Ἄσπαρος δεξαμενήν, κάλλιστα λουτρὰ, καὶ Θέατρον Πάγκαλον: Εἰς δὲ τὸν χαμηλότερον λόφον (τὸ νῦν Ἐγρὶ Καπὶ) μίαν μεγάλην δεξαμενήν, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου: καὶ εἰς τοὺς πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον παραθαλασσίους πρόποδας τοῦ βουνοῦ τούτου, τὸν περίβλεπτον τῆς Θεοτόκου Ναὸν τῶν Βλαχερνῶν, τὸν Πέτρου καὶ Μάρκου τῶν Ἀποστόλων (τὸ νῦν ἔνδον καὶ πλησίον τῶν τειχῶν Ἐϊβὰν Σεράϊ Τζαμισὶ), τὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τὴν τῆς ἁγίας Θέκλης Ἐκκλησίαν (1)· ἔτι δὲ τὸ τῶν Βλαχερνῶν, τὸ καὶ τῶν ὑψηλῶν καλούμενον Παλάτιον, τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ πύργον, τὸν τοῦ Ἰσαακίου, καὶ τὸ τῶν Βλαχερνῶν δημόσιον λουτρόν.

---

(1) Ἔσωθεν τῆς Πύλης Ἐϊβὰν Σεράϊ δεξιόθεν, εἰς τὸ μέρος τὸ κατοικούμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν, ὅπου καὶ τὸ κοινῶς καλούμενον ἁγίου Βασιλείου Ἁγίασμα, βλέπεται εἷς μικρὸς εὐκτήριος οἶκος μεταβεβλημένος εἰς Τέμενος, καὶ αὐτὸς ἀναμφιβόλως ἦτον εἷς τῶν εἰρημένων, ἢ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἢ τῆς ἁγίας Θέκλης, οἵτινες ἦσαν πλησίον τῶν Βλαχερνῶν, κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ Ὑδραγωγῶν καὶ Ὁλκῶν τῶν Ὑδάτων.

Τοὺς δύω ἀρχαίους ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ὑδραγωγοὺς μεγίστους (1), τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ χάριν τῶν Βυζαντίων, κατασκευασθέντα, τὸν δὲ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀνανέωσαν ἔπειτα οἱ Αὐτοκράτορες Οὐάλης καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας. Τοῦτον δὲ ὁ μὲν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ὑδραγωγὸς δέχεται τὸ ὕδωρ ἀπὸ τέσσαρας μεγάλας δεξαμενὰς, κειμένας κατὰ τὸ χωρίον Βελιγράδιον, εἰς τὴν κοιλάδα Ἐβγαδεδδὶν τουρκιστί· εἰς τὰς ὁποίας ῥέει καὶ μέρος τῶν ὑδάτων τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ὑδράλεως, τοῦ περὶ τὸ ῥηθὲν Βελιγράδιον παραῤῥέοντος, ὁ δὲ τοῦ Οὐάλεντος λαμβάνει τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὰς δεξαμενὰς τῶν χωρίων Καβάσκιοϊ καὶ Χαλκαλί. Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς ἔφερε τὰ ὕδατα τοῦ πρώτου τῶν ῥηθέντων δύω Ὑδραγωγῶν εἰς τὰς κατασκευασθείσας παρ' αὐτοῦ δύω δεξαμενὰς, κειμένας κατὰ τὸ χωρίον τανῦν Πύργον, ὀνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τὸν ὃν ὁ ῥηθεὶς Ἀνδρόνικος, ὁ καὶ Τύραννος, ἔκτισεν ἐκεῖσε Πύργον (2)· αἱ τοῦ Οὐάλεντος δεξα-

(1) Οἱ Ὑδραγωγοὶ ἦτο ποτὲ ἓν ἀπὸ τὰ θεάματα τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἡ πληθὺς τῶν κτιρίων τούτων, ἡ ἄμετρος τῶν χρημάτων ποσότης, ἡ καταναλωθεῖσα εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὰ νερὰ ἀπὸ τοσοῦτον μακρότατον τεσσαράκοντα, ἑξήκοντα, καὶ σχεδὸν ἑκατὸν μιλίων διάστημα, διὰ τοσούτων ὑψηλῶν τόξων. ἢ κατ' εὐθεῖαν κατεσκευασμένων ὀχετῶν, ἢ διερχομένων διὰ μέσου κεκομμένων ἐπὶ τούτῳ βουνῶν, καὶ τετρυπημένων ἀποτόμων πετρῶν, ὡς πολύπονοι καὶ πολυδάπανοι, ἐξιστᾷ τῷ ὄντι τὸν ἄνθρωπον. Τοιαῦτα μεγαλουργήματα τὴν σήμερον εἶναι ἀνεπιχείρητα, διότι οὔτε τολμῶσι κἂν νὰ στοχασθῶσι τὴν ἀπώλειαν τόσων κόπων καὶ χρημάτων διὰ τὴν τοῦ πλήθους ἀνάπαυσιν.

(2) Τὰς τοῦ Ἀνδρονίκου ταύτας δεξαμενὰς ἐπεσκεύασε περὶ τὸ 1621 ἔτος ὁ νεώτατος Σουλτὰν Ὀσμὰν ὁ Β'. υἱὸς Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Α'. ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι καὶ ὁ πρῶτος κατασκευαστὴς τῶν δεξαμενῶν τούτων καὶ ὁ

μεναὶ ἐπεσκευάσθησαν παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Πορθητοῦ, καὶ ἑπομένως παρὰ Σουλεϊμὰν τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου, καὶ ἄλλων ἐφεξῆς Σουλτάνων, προστεθέντων εἰς τὰς ῥηθείσας δεξαμενὰς καὶ ἄλλων ὑδάτων. Ταῦτα δὲ τὰ νερὰ διὰ τοσούτων ἀψίδων φέρονται ἀπὸ κοιλάδος εἰς κοιλάδα, καὶ λόφου εἰς λόφον, μέχρι τῆς Πόλεως. Τὸν ἔνδον ταύτης περὶ τὸ μέσον τοῦ τρίτου λόφου κείμενον, καὶ ὁρώμενον διὰ τοσούτων ἀψίδων θαυμάσιον τὸ μέγεθος Ὑδραγωγὸν, ὁ Οὐάλης, καθελὼν τὰ Τείχη τῆς Χαλκηδόνος, ἀνήγειρεν ἀπὸ τὰ κρημνίσματα ταῦτα, ἐκδικούμενος τοὺς Χαλκηδονίους, διότι ὑπερασπίσθησαν τὸν ἀποςάτην Προκόπιον ἀνεψιὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Τοῦτον δὲ τὸν Ὑδραγωγὸν ἀνεκαίνισε μετὰ ταῦτα Ἰουστῖνος ὁ Νεώτερος, Κωνσταντῖνος ὁ Εἰκονομάχος, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρός· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἀνῳκοδόμησε. Πρὸς δὲ τοῖς κατ' ἐπιφάνειαν ἔξω τῆς Πόλεως ῥηθεῖσιν Ὑδραγωγοῖς, οἱ ὁποῖοι φέρουσι, καθὼς τότε, οὕτω καὶ νῦν, τὰ ὕδατα εἰς τὴν Πόλιν, ἦσαν καὶ ἄλλοι ὑπόγειοι τὸ ἔκπαλαι κεκρυμμένοι Ὁλκοί, μετωχετεύοντες διὰ σωλήνων τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Κυδάρεως κατὰ πᾶσαν ἀγορὰν, καὶ περιπλέον εἰς τὰς Κινστέρνας τῆς Πόλεως· Τούτους δὲ τοὺς ὑπογείους Σωλῆνας κατεσκεύασεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀνεκαίνισεν ὕστερον Θεοδόσιος ὁ Α΄. Ἰουστινιανὸς, Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς (1) καὶ ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμάν. Τὸ νερὸν

ἐπισκευαστὴς ὑπέστησαν ὁμοιοπαθὲς τραγικὸν τέλος· καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου ἔκπτωσις καὶ ὁ τούτου παρὰ τοῦ πλήθους οἰκτρὸς φόνος, ἐγένετο ὁ ἀπηνέστερος τῶν μολυνάντων τὰς Βυζαντινὰς Ἱστορίας, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ οἰκτρότερος τῶν χαρακτηρισάντων τὸ καθ' ἕξιν στασιῶδες καὶ θηριῶδες τῶν Γενιτσέρων· ἡ ἀνάμνησις, παρὰ τοῖς εἰδόσι τὴν Ἱστορίαν, τοῦ πικροτάτου τέλους τῶν δύω ῥηθέντων Ἀνάκτων, διαμένει ἀπὸ τὰς κατὰ τὸν Πύργον δεξαμενὰς ἀχώριστος.

(1) Αὐτὸς ἀνεκαίνισε μὲ μεγάλας δαπάνας τὸν παλαιὸν τοῦτον ὑπόγειον

πωρὶ, τόσον τῶν φαινομένων ἔξω τῆς Πόλεως μνησθέντων Ὑδραγωγῶν, ὅσον καὶ τῶν ὑπογείων κατέῤῥεεν ἔνδον τῆς Χαρσῆς Πύλης ἄνωθεν τῶν Βλαχερνῶν ἐπὶ τὸν λόφον τοῦ νῦν Ἐγρὶ Καπὶ, εἰς μίαν μεγάλην καὶ εὐρύχωρον δεξαμενὴν, τῆς ὁποίας τὰ τείχη βλέπονται ὄπισθεν τινῶν ὀσπητίων· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκτίσθησαν ἐπ' αὐτῆς οἶκοι, καὶ αὐτὸ τὸ ἤδη λουτρὸν ἐκεῖσε Χαντζερλῆ. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ μεγίστου ὑδροδοχείου διεμερίζετο τὸ νερὸν καθ' ὅλας τὰς δεξαμενὰς καὶ κρήνας τῆς Πόλεως· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τὸ νερὸν ἤδη φερόμενον διὰ τῶν ὑδραγωγῶν, καταῤῥέει ἔξω τῆς Πύλης Ἐγρὶ Καπὶ εἰς ἕνα Νυμφαῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου διὰ σωλήνων ὑπογείων διαμερίζεται καθ' ὅλην τὴν Πόλιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ Λουτρῶν.

Ἀκολουθοῦντες τὴν αὐτὴν προθυμίαν οἱ Ὀθωμανοὶ τῶν Παλαιῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν ἡμετέρων Προγόνων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὑδάτων, τῶν φερόντων εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, τὴν ὑγιείαν, τὴν ἀναψυχὴν, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐκ τῆς θρησκείας αὐτῶν ἐντολὴν, τὴν ὑπαγορεύουσαν πολ-

---

ἀγωγὸν, ὅστις ἐξέρχεται κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἀναβλύζει κάτωθεν ὕδωρ, ὄχι ἱστάμενον καὶ νοσῶδες, ἀλλ' ἥδιστον καὶ πότιμον, ὡς ὑπόγειον καὶ πλανώμενον· καὶ τὸν ποταμὸν Ὑδράλην συνήνωσεν εἰς τὴν ἄυλακα ταύτην τοῦ ὕδατος, καὶ περὶ τὰς πρώτας τούτου πηγὰς (τουτέστι τὰς περὶ τὴν κώμην Μπελιγράδιον,) πύργον ἀνῳκοδόμησε, καὶ οἰκήματα ἤγειρε πρὸς θερινὴν διατριβὴν ἐπιτήδεια, καὶ νῦν ἀπ' αὐτῶν λαμβάνουσιν ὕδωρ, ὅσοι περὶ τὰς Βλαχέρνας καὶ τὸ ἐνδότερον τῆς Πόλεως κατοικοῦσι. Νικήτας Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Ἀνδρονίκου βιβλίῳ Β'. Κεφ. ϛ'.

λάκις τῆς ἡμέρας τὴν σωματικὴν κάθαρσιν, ᾠκοδόμησαν καὶ αὐτοὶ κατὰ πᾶσαν τὴν Πόλιν πολλὰ καὶ περικαλλῆ Λουτρὰ, καὶ διάφορα ὁμοίως Ὑδρία τε καὶ Κρήνας. Ἀπὸ δὲ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα λαμπρὰ καὶ περιφανέστερα εἰς τὴν Πόλιν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ποτὲ τέσσαρα καὶ εἴκοσι Λουτρὰ, καὶ τὰ πρὸς ἀναψυχὴν τῶν πολιτῶν κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τὰ καταῤῥέοντα κρυερὰ νερὰ δροσιζόμενα περικαλλῆ Νυμφαῖα καὶ Κρήνας, καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν, μαρμαρίνους Κρατῆρας, οὐδὲν ἴχνος τανῦν ἐναπέμεινεν, εἰμὴ τὸ ἱστάμενον ἔτι ἐρείπιον τῶν Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τανῦν Τζικοὺρ Χαμάμ. Μεχμὲτ ὁ Β΄. κτίζων τὸ αὐτοῦ Τέμενος καὶ τὸ περὶ αὐτὸ πτωχοτροφεῖον, μετεχειρίσθη εἰς τὰς τοιαύτας οἰκοδομὰς πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰ τοῦ περιφανεστάτου καὶ μεγίστου Λουτροῦ Ζευξίππου τοῦ καὶ Νουμέρων (1) μετὰ τὸν πυρπολισμὸν καὶ τὴν ἀνοικοδομὴν ὀνομασθέντος, λευκότατα μάρμαρα, ὡσαύτως καὶ τὰ τοῦ ῥηθέντος Λουτροῦ τοῦ Κωνσταντίνου, τὰ δὲ τῶν Λουτρῶν τοῦ Ἀρκαδίου, Εὐδοξίας, καὶ ἄλλων μετεχειρίσθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους, ἄλλα μὲν εἰς τὰ τῆς θρησκείας τεμένη, ἕτερα δὲ πάλιν εἰς ἄλλας οἰκοδομὰς οἱ μετ' αὐτὸν διάδοχοι τῆς Μοναρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ Παλατίων.

Ἀπὸ τὰ πάλαι λαμπροφανέστατα Παλάτια, τὰ εἰς δεῖγμα τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων εἰς τὴν Πό-

(1) Νουμέρων· Λόχος καὶ τάγμα, καθὼς καὶ τὸ τῶν Σχολαρίων Ἐξκουβιτῶν, καὶ ἄλλων, πρὸς φυλακὴν τοῦ Παλατίου καὶ τοῦ Βασιλέως.

λιν ἀνεγηγερμένα, ἐκτὸς ἑνὸς μόνου οὐδὲν ἕτερον ὑπελείφθη, διότι συνεξέλιπον καὶ ταῦτα πάντα καὶ συνεξηφανίσθησαν.

Μεταξὺ τῶν εἰς διάφορα μέρη τῆς Πόλεως ἀνεγηγερμένων Παλατίων, ἦτο καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τῆς Γερουσίας οἶκος εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ Φόρον, ἔργον, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν ἐν τῷ περὶ Λέοντος, περιφανὲς καὶ ὑπέρλαμπρον, ὅπου καὶ ὁ Βασιλεὺς συνήθως τὴν ὑπατικὴν στολὴν ἐνεδύετο. Ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τούτου Μεχμὲτ ὁ Β'. μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἀνῳκοδόμησε κατὰ τὸ 1454 ἔτος τὸ νῦν Ἐσκὶ Σεράγιον (παλαιὸν Παλάτιον) καλούμενον, καὶ περιέζωσεν αὐτὸ μὲ ὑψηλὸν τεῖχος ἐπέκεινα ἑνὸς μιλίου κατὰ τὴν περιφέρειαν, τὸ ὁποῖον οἱ μετ' αὐτὸν διάδοχοι ἀπεκατέστησαν ὕστερον Γυναικωνῖτιν, καὶ Σουλτανικὸν παρθενῶνα, φέροντες καὶ ἐγκλείοντες εἰς αὐτὸ τὰς ἐξῃρημένας εἰς κάλλος παρθένους, καὶ τὰς τοῦ προσουλτανεύσαντος γυναῖκας, ὅπερ καὶ ἐφυλάττετο ποτὲ μὲ ἄκραν προσοχὴν παρὰ πολλῶν μελαίνων πανόπτων Ἄργων, καὶ δὴ καὶ πεντακοσίων πελεκυφόρων φυλάκων, κοινῶς βαλτατζίδων.

Δεύτερον δὲ τὸ μέχρι καὶ νῦν φαινόμενον ἐρείπιον μεταξὺ τοῦ Ἑβδόμου καὶ τοῦ Ξηρολόφου, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ὀνομάζουσι Βελισσαρίου Παλάτιον, οἱ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν Τεκφοὺρ, ἢ Τεκιοὺρ Σεράγιον (1) ἤτοι Παλάτιον τῶν Βασιλέων Ῥωμαίων. Πρῶτος μὲν κτήτωρ τούτου εἶναι ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἔκειτο ποτὲ ἔξω τῆς Πόλεως, πρὸ τοῦ νὰ

(1) Ἐὰν μοὶ ἦτο συγκεχωρημένον, λέγει ὁ Καντεμίρης εἰς τὴν Ἱστορίαν του, νὰ προβάλλω τὸν στοχασμόν μου, τὸ Τεκιοὺρ εἶναι μία φθορὰ λέξεως ἀπὸ τοῦ κυρίου, καθὼς καὶ τὸ, Σταμπὸλ, παράγεται ἀπὸ τοῦ, εἰς τὴν Πόλιν, τὸ Κάϊσαρ, ἀπὸ τοῦ Καῖσαρ καὶ ἄλλα τοιαῦτα· οἱ πρὸ τῆς ἁλώσεως, φησί, τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες ὠνόμαζον τοὺς ἡμετέρους, Σταμπὸλ Τεκιουρὶ, τουτέστι τῆς Πόλεως κυρίους.

ἐκτισθῶσι τὰ χερσαῖα τείχη, περιεποιήθη δὲ μετὰ ταῦτα αὐτὸ καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ Τριβουνάλιον τοῦ Ἑβδόμου ὠνόμασεν.

Ἐπὶ Ἄννης δὲ τῆς βασιλίσσης, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτῆς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ ἀναβὰς εἰς τὸ τοῦ Δουκὸς ἀξίωμα Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυχος, ἀνὴρ ἐξ ἀσήμων μὲν καὶ ἄνανδρος, τὰ δ' ἄλλα ποικίλος καὶ πολυτροπώτατος, ὡς ἀντίζηλος καὶ ἐχθρὸς τοῦ Καντακουζηνοῦ ἀδιάλλακτος, συλλαβὼν ἅπαντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοῦ Καντακουζηνοῦ τοὺς κατέκλεισε τυραννικῶς εἰς αὐτὸ τὸ Παλάτιον· περὶ οὗ ὁ Καντακουζηνὸς διηγεῖται ταῦτα· « Αὐτὸς διενοήθη νὰ κάμῃ δεσμωτήριον κοινὸν » τὰ Βασίλεια Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου· καὶ φράξας ὅλας » τὰς εἰσόδους τοῦ ἐκεῖ μεγάλου οἴκου τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὀνομα- » ζομένου (τοῦ ὁποίου τὴν στέγην ὁ χρόνος διέφθειρε) διεχώ- » ρισε τὰ ἔνδον εἰς πολλοὺς οἰκίσκους καὶ κατὰ τὰ δύω μέρη, » καὶ κατέκλεισεν εἰς αὐτοὺς τοὺς δεσμώτας. » Τὰ αὐτὰ περὶ Ἀποκαύχου καὶ ὁ Δούκας Μιχαὴλ διηγούμενος ἐν Κεφ. Ε'. Φρούριον τοῦ μεγάλου Παλατίου τὴν εἱρκτὴν ὀνομάζει. Ἐνταῦθα ὕστερον παρ' αὐτῶν τῶν δεσμωτῶν κακῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀπεσφάγη ὁ ῥηθεὶς Ἀπόκαυχος. (1) Ὅτι μὲν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Παλατίου, κατὰ τὸν Καντεμίρην, παρωνομάσθη ὅλον τὸ μέρος τοῦτο, ὡς πρόσχωρον, κατὰ παραφθορὰν Μπαλάτ, εἶναι ἀληθὲς, ὅτι δὲ αὐτὸ τὸ Παλάτιον ἀνῳκοδομήθη, κατ' αὐτὸν, παρὰ τῶν ὑστέρων ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων, εἶναι σφάλμα· ὅθεν εἰς αὐτὸ τὸ λάθος ὑπέπεσαν ἀπροβασανίστως καὶ ἄλλοι.

Τὸ μόρφωμα αὐτοῦ τοῦ κτιρίου εἶναι ἓν μακρὸν τετράγωνον

(1) Μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἀπακαύχου, οἱ ἐν Πόλει φίλοι ἔγραψαν ἀμέσως τῷ Καντακουζηνῷ. συμβουλεύοντες ὅτι ἐπειδὴ οἱ δεσμῶται ἐξουσίασαν τὸ Παλάτιον τοῦτο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἂν αὐτὸς ταχύνῃ τὴν ἄφιξίν του, εὐκόλως δύναται νὰ παραλάβῃ αὐτόθεν τὴν Πόλιν. Κανταχ. βιβλ. Γ' κεφ. πη'.

δέκα καὶ ὀκτὼ ὀργυιῶν κατὰ μῆκος, ὥσπερ πύργος τριόροφος μέγιστος, μετὰ τριπλῶν θηρίδων, κύκλωθεν τοῦ ὁποίου τὰ ἐκ μαρμάρων περιζώματα διαμένουσι μέχρι καὶ τῆς σήμερον, τὸ περισσότερον ὅμως μέρος τῶν Κιόνων, τῶν ὑποστηριζόντων τὴν οἰκοδομὴν, ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὴν γῆν, τῶν μαρμάρων ἡ στιλπνότης διόλου κατεσβολώθη, τὰ γεγλυμμένα ἐπιστύλια ἐγεμίσθησαν ἀπὸ κόνιν καὶ χοῦν, καὶ ἀπανταχόθεν τὸ ὕψος τῶν ἔξωθεν ἀψίδων ἐπροσχώθη. Ἐπάνω δὲ τοῦ πρώτου ὀρόφου τῶν θυρίδων τῶν πρὸς Βοῤῥᾶν, βλέπεται ἕνας Ἀετὸς δικέφαλος γεγλυμμένος ἐπάνω εἰς μίαν πλάκαν, ἔχουσαν κεχαραγμένα ταῦτα τὰ στοιχεῖα Π. Χ, τὰ ὁποῖα δηλοῦσι τὸ τῶν Παλαιολόγων μονόγραμμα, ἢ κατά τινας Εὐρωπαίους σημαίνουσι Πάσχα, ὡς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τάχα τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν ὁ Βαλδουῖνος νικητὴς εἰσελθὼν εἰς τὴν Πόλιν ἐστέφθη. Τὸ Παλάτιον αὐτὸ παρωράθη καὶ ἀπεδοκιμάσθη παρὰ τῶν Σουλτάνων ἔκπαλαι, οἱ δὲ ὑελουργοὶ ἐργάζονται ἤδη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ πάντα δαμάζων χρόνος ὁσημέραι αὐτὸ διαφθείρων, τὸ κατέστησε φωλεὰν τῶν γλαυκῶν καὶ νυκτερίδων· δεῖγμα τῷ ὄντι τρομερώτατον τῆς ἀστάτου φορᾶς καὶ σαθρότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Εἰς τὸν Ταῦρον καὶ Φόρον τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, (τοῦ ὁποίου ἡ περιοχὴ συμπεριελάμβανε καὶ τὸν τόπον τοῦ ἤδη τεμένους Σουλτὰν Μπαγιαζὶτ) ἦσαν ᾠκοδομημένα ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου Ἀνάκτορα, ὅπου ἐδέχοντο πάντοτε τοὺς ξένους πρέσβεις.

Τὰ δὲ μέγιστα καὶ περικαλλέστατα Βασίλεια, τὰ διῃρημένα μὲν εἰς Ἀνάκτορα Χαλκῆς Δάφνης, Χρυσοτρικλίνου, Μαγναύρας ἢ Μάγναύρας, Πορφύρας καὶ ἄλλα, καὶ ὁμοῦ πάντα εἰς ἕνα περίβολον περιεχόμενα καὶ καλούμενα μέγα Παλάτιον, ἀνήγειρεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὸ πρῶτον, ἑπομένως δὲ ὁ Ἡράκλειος, Ἰουστινιανὸς, Θεόφιλος ὁ Φιλόκοσμος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι

τῶν Αὐτοκρατόρων προσηύξησαν, ἐκαλλώπισαν, καὶ συνεχῶς ἀνεκαίνιζον αὐτὰ μέχρις ἁλώσεως. Ἔκειτο δε τὸ μέγιστον αὐτὸ καὶ λαμπρὸν Παλάτιον ἐπὶ τὸ μετεωρότερον τοῦ πρώτου λόφου, ὡς προείπομεν εἰς τὸ περὶ Ῥεγιώνων πλαγίως τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀσίας, ὅπερ ἤρχετο ἀπὸ Ἀνατολῶν ἐκεῖθεν, ὅπου εἶναι τανῦν τὰ τῶν Τζεμπετζίδων καταγώγια, καὶ συμπεριελάμβανε καὶ τὸν τόπον, ὅπου εἶναι ἤδη τὸ Τέμενος τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ, ἐτελεύτα δὲ μέχρι Προποντίδος, σχεδὸν πλησίον τῆς Πύλης Ἀχὶρ Καπὶ ἤδη λεγομένης.

Εἰς αὐτὰ τὰ Ἀνάκτορα ἐγίνοντο αἱ τοσαῦται πολυειδεῖς καὶ χαματεραὶ τάξεις, καὶ συνεκροτοῦντο αἱ περιφανεῖς ἐκεῖναι, παράδοξοι καὶ ποικίλαι Συνελεύσεις καὶ Ἑστιάσεις καὶ πομπικαὶ ὑποδοχαὶ τῶν ξένων· ἀλλ' ἡμεῖς καταλιπόντες εἰς τοὺς φιλολόγους νὰ διέλθωσι τὰ λοιπὰ εἰς τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, ἐκθέτομεν μόνον διὰ περιέργειαν τὰ γινόμενα ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ξένων Πρέσβεων.

Πρῶτον μὲν πρὸ τῶν θυρῶν τῆς χαλκῆς Πύλης τοῦ Προαυλίου τοῦ Παλατίου ἵσταντο κατὰ σειρὰν οἱ Πλωτῆρες (Ναῦται) καὶ οἱ Δαλμάται στρατιῶται μετὰ σημαίων, ἐζωσμένοι τὰς σπάθας αὐτῶν καὶ κρατοῦντες δόρατα· ἔσωθεν δὲ τῶν Καγγέλων τῆς Χαλκῆς καὶ ἐκ τῶν δύω μερῶν ἄλλοι Δαλμάται κατὰ σειρὰν μετὰ σημαίων φέροντες ξίφη καὶ τόξα καὶ φαρέτρας· ἔπειτα ἵσταντο εἰς τὸ Τρίκλινον τῶν Σχολῶν (1) κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη ἕτεροι πλωτῆρες φέροντες σπάθας. Εἰς δὲ τὸ Τριβουνάλιον ἵστατο ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἡ πολιτικὴ διοίκησις μετὰ τῶν Συστημάτων (Ἰσναφίων) φορούντων τῶν μὲν ἀρχηγῶν χλανίδια τῶν Σεκρετικῶν, τῶν δὲ λοιπῶν χλανίδια λευκὰ τῶν Ταγμα-

(1) Τρίκλινον τῶν Σχολῶν, ἐξ οὗ οἱ Σχολάριοι, τάγμα εὐγενῶν στρατιωτῶν φρουρῶν τοῦ Παλατίου.

τικῶν· μετὰ δὲ τούτους εἰς τὸ Τρίκλινον τῶν Ἐξκουβιτῶν (1). Ἵστατο καὶ κατὰ τὰ δύω μέρη στοιχηδὸν τὸ τάγμα τῶν Παμφύλων (θαλασσίων στρατιωτῶν) φορούντων σπάθας· ἔξωθεν δὲ πάλιν τῆς χαλκῆς Πύλης τοῦ Τρικλινίου τῶν Κανδιδάτων (2) ἵστατο τὸ τάγμα τοῦ Δρουγγαρίου τῶν Πλωτήρων, καὶ ὁ μέγας Πάμφυλος (ἀρχηγὸς τῶν προῤῥηθέντων) φοροῦντες σπάθας· περὶ δὲ τὴν στοὰν τοῦ Αὐγουστέως ἵσταντο ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν οἱ τῶν ἀρχόντων παῖδες οἱ Βεςιαρῖται, καὶ οἱ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐνδεδυμένοι οἱ μὲν πρῶτοι τὰ ἑαυτῶν Σκαραμάγγια (ἱμάτιον σχιστὸν μέχρι γονάτων) καὶ ἐζωσμένοι ῥομφαίαν, οἱ δὲ δεύτεροι χλανίδια καὶ οἱ τρίτοι κοντομάνικα χρώματος ἀσπροκοκκίνου. Κάτωθεν μὲν πρὸ τῆς κλίμακος τοῦ μεγάλου Τρικλινίου τῆς Μαγναύρας ἵστατο ἡ μεγάλη Ἑταιρεία (3) καὶ ἡ μεσσαία μετὰ τοῦ τάγματος τῶν Φαργάνων καὶ Χοζάρων στρατιωτῶν, φέροντες σπάθας καὶ κρατοῦντες ἀσπίδας· ἐπὶ δὲ τῆς κλίμακος ἵσταντο ἐπὶ σκάμνων ὑψηλῶν οἱ ψάλται, ᾄδοντες ὕμνους καὶ εὐφημοῦντες τὸν βασιλέα· καὶ πάλιν καὶ κατὰ τὰ δύω μέρη τῆς κλίμακος αὐτῆς ἱστάμενοι οἱ πρῶτοι ἐρέται τῆς βασιλικῆς Τριήρεως, ἐβάσταζον τὰς χρυσᾶς βασιλικὰς Σημαίας, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κλίμακος ἵστατο ὁ Μαΐστωρ, ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης Ἑταιρείας, φέρων τὴν χρυσοῦφαντον Αὐτοκρατορικὴν μεγάλην

---

(1) Τρίκλινον τῶν Ἐξκουβιτῶν· εἰς αὐτὸ ὁ Βασιλεὺς εἰς ῥητὰς ἡμέρας μετὰ τοῦ Πατριάρχου, Ἀρχιερέων καὶ Ἀρχόντων ἑστιᾶτο· ἔτι δὲ οἱ Ἐξκουβῖται ἦσαν καὶ τάγμα Σωματοφυλάκων.

(2) Τρίκλινον τῶν Κανδιδάτων· οἱ Κανδιδᾶται ἦσαν ἄνδρες κατ' ἐκλογὴν εὐσθενεῖς καὶ μεγάλης θέας ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν Σχυλαρίων, τεταγμένοι πρὸς φυλακὴν τοῦ βασιλέως.

(3) Ἑταιρεία· Αὐτὴ διῃρεῖτο εἰς τρεῖς τάξεις, πρώτην, μεσαίαν καὶ ἐσχάτην, συνίςατο, ἐκτὸς τῶν Γραικῶν, καὶ ἀπὸ ξένων στρατιωτῶν πρὸς φυλακὴν τοῦ Παλατίου, Χοζάρων, Σκυθῶν, Γάλλων, Ἄγγλων, καὶ ἄλλων γενῶν, οἵτινες ὠνομάζοντο Πεζαίτεροι, Ἀσπιδοφόροι καὶ Δορυφόροι.

Σημαίαν. Ἑπομένως εἰς τὴν Σωλαίαν (Σάλαν) τοῦ Παλατίου ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ἵσταντο οἱ Στράτωρες καὶ Σπαθάριοι φοροῦντες Σκαραμάγγια πρασινορόδινα, φέροντες σπάθας, καὶ κρατοῦντες ἀργυρᾶς κεχρυσωμένας ῥάβδους· μετὰ δὲ τούτους ἵσταντο οἱ τῆς μεγάλης ἑταιρείας Μακεδόνες, φοροῦντες σπάθας, ζώνας ἀργυρᾶς μετὰ λωρίων περικεχρυσωμένων, φέροντες ἀσπίδας χρυσᾶς, καὶ κρατοῦντες χαλκίνους κεχρυσωμένους καὶ ἀμφιστόμους πελέκεις· μετὰ δὲ τὸ τάγμα τῶν σωματοφυλάκων τούτων, ἔνδον τῶν δύω συρτῶν καταπετασμάτων, τῶν διαχωριζόντων τὴν Σάλαν τοῦ Παλατίου ἀπὸ τοῦ Χρυσοτρικλίνου, ὅπου ὁ Σολομόντειος, οὕτω λεγόμενος θρόνος, καθ' ὅλον τὸ Τρίκλινον μέχρι τοῦ θρόνου, ἵσταντο ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη οἱ Νοτάριοι, Ἀσηκρῖται, Κουβικουλάριοι, Πριμικήριοι, Πρωτοσπαθάριοι, Μάγιστροι, Πατρίκιοι, Ἀνθύπατοι, Ὕπατοι καὶ Συγκλητικοὶ κατὰ τάξιν ἕκαστος, ἐνδεδυμένοι οἱ μὲν Σκαραμάγγια καὶ Τηβένας κοκκίνους, οἱ δὲ λώρους καὶ χρυσόκλαδα χλανίδια· κρατοῦντες οἱ μὲν χρυσᾶς διαλίθους ῥάβδους, οἱ δὲ χρυσᾶ διάλιθα ἀκόντια. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἐπενδύματα ταῦτα τῶν Ἀρχόντων ἦσαν ποικίλα, ἄλλα μὲν εἶχον εἰς ἑαυτὰ ἀετοὺς ὑφαντούς, ἕτερα δὲ λευκολέοντας.

Ὅλη ἡ δίοδος καὶ πομπικὴ διέλευσις αὐτὴ ἀπὸ τῆς προαυλείου Πύλης μέχρι τοῦ Βασιλικοῦ θρόνου, ἦτο κεκαλλωπισμένη καὶ ἐστολισμένη ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν μὲ πολυποίκιλα διάχρυσα ὑφαντά, καὶ ἀργυρᾶ κρεμάμενα πολυκάνδηλα, καὶ πολύτιμα στέμματα, καὶ ἄλλα βασιλικὰ ἀργυρᾶ κοσμήματα, καὶ μὲ διάφορα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεθειμένα τῆς τυχούσης ὥρας δένδρα καὶ ἄνθη, καὶ ἦτο κατεστρωμένη μὲ τάπητας Περσικούς, καὶ κατὰ μέρη σκεπασμένη ἀπὸ κισσούς, δάφνας, μυρσίνας καὶ δενδρολίβανα. Ἔτι δὲ μεταξὺ τῶν Κιόνων τοῦ Χρυσοτρικλίνου, ὅπου ἦτον ὁ θρόνος, ἵστατο τὸ χρυσοῦν ὄργανον,

καὶ δύω ἔτι ἀργυρᾶ τῶν Βενέτων, καὶ τῶν Πρασίνων, τῶν διαφήμων ἐκείνων ἐν τῇ πόλει στρατιωτικῶν ταγμάτων· πλησίον δὲ τοῦ θρόνου ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ἐφέροντο τὰ αὐτοκρατορικὰ Σκῆπτρα, τὰ Πτύχια τῆς ἀγαθῆς τύχης, τὰ Λάβορα (1), καὶ ἄλλα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς σημεῖα.

Ἀφ' οὗ δὲ διετάττοντο ὅλα ταῦτα ὑπό τε τοῦ τῶν καθηκόντων ἄρχοντος, τῶν Πραιποσίτων (2) καὶ τοῦ Λογοθέτου τοῦ δρόμου, εἰσήρχοντο οἱ Πραιπόσιτοι εἰς τὸν κοιτῶνα, καὶ ἐμήνυον τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἐκεῖνος περιβαλλόμενος τὴν χλαμύδα καὶ τὸ στέμμα, ἀνήρχετο καὶ ἐκαθέζετο ἐπὶ τοῦ θρόνου, πολυχρονούμενος μιᾷ φωνῇ παρὰ πάντων· καὶ εὐθὺς εἰσήρχετο ὁ ἐπὶ τῶν Βασιλικῶν Παλατίων, μετὰ τοῦ Δομεστίκου καὶ τῶν Χρυσοτρικλινιτῶν, καὶ ἵσταντο ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη τῶν δύω συρτῶν καταπετασμάτων, εἶτα ἔνευεν ὁ Πραιπόσιτος εἰς τὸν Ὀστιάριον (3) νὰ ἐξέλθῃ πρὸς τὸν Πρέσβυν, καὶ ἐὰν αὐτὸς ἦτον ἕτοιμος, ἔκραζεν ὁ Δηκουρίων, ΛΕΒΑ (ἔπαρον) καὶ ἐπαιρομένου τοῦ καταπετάσματος, εἰσήγετο ὁ ἐθνικὸς Πρέσβυς, κρατούμενος ὑπὸ τοῦ Πρωτοστράτορος καὶ τοῦ Κόμητος τοῦ σταύλου, προπορευομένου τοῦ Λογοθέτου τοῦ δρόμου, καὶ κρούοντος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἔδαφος, καὶ πίπτων ὁ Πρέσβυς τρὶς ἐπ' ἐδάφους προσεκύνει τὸν Βασιλέα, καὶ εὐθὺς ἤχουν τὰ ὄργανα, καὶ προσερχόμενος αὐτὸς ἐφίλει τοὺς πόδας τοῦ Αὐτοκράτορος, ἵστατο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Τρικλινίου, ἐνεχείριζε τὰ γράμματα τῷ μεγάλῳ Λογοθέτῃ, καὶ ἔλεγε τὰς συνήθεις

(1) Λάβορα· τετράγωνοι σημαῖαι ἔχουσαι ἐφ' ἑνὸς μέρους ὑφαντὸν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἀετὸν δικέφαλον.

(2) Πραιπόσιτοι· αὐτοὶ ἦσαν εὐνοῦχοι, ὑπουργοὶ ἰδιαίτεροι περὶ τὸν Βασιλέα.

(3) Ὀστιάριος· Ὀστιάριοι ἦσαν δύω, ὁ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ τοῦ Παλατίου· τοῦ δὲ Ὀστιαρίου τοῦ Παλατίου ὑπούργημα ἦτο, κρατῶν αὐτὸς χρυσῆν ῥάβδον καὶ ἱστάμενος ἐπὶ ὑποδοχῆς ξένων καὶ ἄλλων παρατάξεων ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, νὰ εἰσάγῃ τοὺς κεκλημένους.

προσηγορίας ἀπὸ μέρος τοῦ Βασιλέως του· καὶ ἐν ᾧ ὁ Λογοθέτης διὰ τοῦ μεγάλου Ἑρμηνευτοῦ, ἐνδεδυμένου τὸ Σκαράνικον (χρυσόλευκον καββάδιον αὐτοῦ) ἐποίει τὰς συνήθεις ἐρωτήσεις εἰς τὸν Πρέσβυν, ἐβρυχῶντο διὰ μηχανῆς οἱ ἀργυροῖ καὶ χρυσοῖ ὑπὸ τὸν Θρόνον λέοντες, ὡσαύτως καὶ τὰ ἐπὶ τὰ κατασκευαστὰ δένδρα πέριξ τοῦ Τρικλίνου καθήμενα ὄρνεα ἐκελλάδουν ἐναρμονίως, οἱ δὲ λέοντες καὶ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τὸν Θρόνον θηρία ἀνίσταντο μὲ ἐξηγριωμένον βλέμμα ἀπὸ τῶν βάσεών των. Ἐν δὲ τούτῳ προσεφέροντο τὰ διὰ τοῦ Πρέσβεως σταλέντα δῶρα ὑπὸ τοῦ Πρωτονοταρίου τοῦ δρόμου, καὶ αὐλούντων πάλιν τῶν ὀργάνων, ἠρέμουν οἱ λέοντες, καὶ τὰ λοιπὰ θηρία ἡσύχαζον εἰς τοὺς τόπους των, ὁμοίως καὶ τὰ ὄρνεα κατέπαυον τὴν ᾠδήν. Μετὰ δὲ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀμοιβαίας προσρήσεις, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου ὁ Πρέσβυς προσεκύνη καὶ ἐξήρχετο· καὶ πάλιν τά τε ὄργανα ἐκρούοντο, καὶ οἱ λέοντες καὶ τὰ θηρία ἀνίσταντο, καὶ ἐφώναζον ἕκαστον κατὰ τὴν ἰδίαν φωνὴν, καὶ τὰ διάφορα ὄρνεα ἐκελλάδουν· τέλος δὲ φωνοῦντος τοῦ Πραιποσίτου Κελεύσατε, προσεκύνουν πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ ἐξήρχοντο κατὰ τάξιν, ἐπευχόμενοι τὸ, εἰς πολλὰ ἔτη.

Αὕτη ἡ λαμπροτάτη ὑποδοχὴ τῶν ξένων Πρέσβεων παρίστη τῷ ὄντι τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλ' αὐτὴ ἦτο μίμημα τῆς Περσικῆς πολυτελοῦς Αὐλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μέγας Βασιλεὺς πρὸς τῇ λοιπῇ μεγαλοδόξῳ παρατάξει, ἐδέχετο καὶ τοὺς ξένους πρέσβεις, ὑποκάτω τοῦ περιβοήτου ἐκείνου χρυσοῦ Πλατάνου, καὶ τῆς χρυσῆς Ἀμπέλου, τῆς ὁποίας οἱ βότρυες ἦσαν κατασκευαστοὶ ἀπὸ σμαράγδους, ἄνθρακας, καὶ ἄλλους πολυτίμους παντοδαποὺς λίθους. Ταύτην λοιπὸν τὴν ἐκςατικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν Περσῶν, παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι πρότερον μετὰ τὰς νίκας των ἐν τῇ Ἀσίᾳ· αὐτὴν

δὲ ἑπομένως, μετὰ τὴν μετάστασιν τῆς Βασιλείας εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ οἱ ἡμέτεροι πλησιάσαντες σχετικώτερον πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀπεμιμήθησαν ἀκριβέστερον, διὰ νὰ ὑποδέχωνται καὶ αὐτοὶ τοὺς Πρέσβεις τῆς Περσίας καὶ ἄλλους, μὲ τὸν αὐτὸν πομπικὸν τρόπον· ὅθεν ἀδίκως ὁ Γάλλος Περτουζιὲρ ἐκσυρίττει τοὺς ἡμετέρους, ὡς ἀρχηγοὺς καὶ εἰσηγητὰς τῆς ἀλαζονικῆς, ὡς σκώπτει, ματαιότητος ταύτης.

Ταῦτα δὲ τὰ μέγιστα Παλάτια ἐγγὺς τῆς ἁλώσεως, δὲν ἦσαν, ὡς καὶ πρότερον, περιπεποιημένα, διότι οἱ Παλαιολόγοι τὰ παρημέλησαν· ὅθεν μετὰ τὴν ἅλωσιν Μεχμὲτ ὁ Β΄. κατέρριψεν αὐτὰ καὶ κατηδάφισε, καὶ ἀπὸ τὴν ὕλην αὐτῶν τὴν πολυτελῆ, τουτέςι τοὺς λαμπροὺς κίονας, μάρμαρα καὶ τὴν ἄλλην εὐπρέπειαν, ἀνήγειρε τὸ μέγα κατὰ τὸ Ἀκρωτήριον ἐπάνω τοῦ λόφου τοῦ Βυζαντίου ὁρώμενον Σεράγιον, καὶ τὸ ἐσκέπασε μὲ μολυβδίνας πλάκας τῶν ἐρημωθέντων εὐκτηρίων οἴκων καὶ Μοναστηρίων· ἀλλὰ καὶ θριαμβευτὴς ὁ αὐτὸς εἰσελθὼν διὰ τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ εἰς τὴν Πόλιν, καὶ κατ' εὐθεῖαν διελθὼν ἐνδόξως ὑπὸ τοῦ ἰδίου στρατοῦ κροτούμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἐκεῖθεν δορυφορηθεὶς μέχρι τοῦ μεγάλου προῤῥηθέντος Παλατίου, καὶ ἀναβὰς ἐπ' αὐτό, ἐξεφώνησε Περσιστὶ τάδε·

» *Περδεδαρὶ μικιουνὲδ πὲρ Κάσρι Καϊσάρ,*
» *Ἀνκεποὺτ Πουμὶ νεβπὲ μιζενὲδ πὲρ Κιουμπέδι*
» *Ἐφρασιγιάπ.*

Οἷον

Αἱ ἀράχναι ἐξύφανον τὰ ἴδια ὑφάσματα εἰς τὰ Παλάτια τῶν Καισάρων καὶ μὲ τὰς νυκτερινὰς κραυγὰς τῶν γλαυκῶν ἀντήχησαν οἱ πύργοι τοῦ Ἐφρασιγιάπ. Αὐτὸ τὸ Παλάτιον ἦτο τῶν μοναρχούντων ἐν Περσίᾳ, περὶ οὗ οἱ Τοῦρκοι λογο-

ποιοῦσι πολλά· ἦτο δὲ ἀλήθεια τὸ ῥηθὲν ἐναργεστάτη, καὶ σύγκρισις εὐφυεστάτη, διότι καθὼς αἱ ἀράχναι πληροῦσιν ἀπὸ τὰ ἴδια ὑφάσματά τους ἐγκαταλειφθέντας καὶ ἐρημωθέντας οἴκους, καὶ αἱ γλαῦκες ἐμφωλεύουσιν εἰς αὐτοὺς, τοιουτοτρόπως τὰ αὐτὰ συμβαίνουσι καὶ νῦν εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ἐρήμων Παλατίων τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων.

Τὸ τῶν Βλαχερνῶν πλησίον τῆς γωνίας τῶν χερσαίων τειχῶν Παλάτιον ἔκτισεν, ὡς προείπομεν ἐν τῷ περὶ Ἀκροπόλεων, Ἀναστάσιος ὁ Δίκορος· ἀνεκαίνισε δὲ τοῦτο ὕστερον λαμπρότατα Μηχαὴλ ὁ Κομνηνὸς, ὅστις, κατὰ τὸν Νικήταν περιέφραξε τὸ Παλάτιον αὐτὸ ἔνδοθεν δι' ἑνὸς τείχους· τὸν δὲ περίβολον τοῦτον τοῦ τείχους, ἢ καὶ αὐλὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν Χωνιάτην, τοῦ Παλατίου, ὀνομάζει ὁ Κανταχουζηνὸς Φρούριον καὶ Καστέλλιον τοῦ τῶν Βλαχερνῶν Παλατίου. Τοῦτο δὲ, ὡς αὐτὸς ἐξιστορεῖ Βιβλ. δ'. Κεφ. μ'. ἐπὶ τῆς ἐφόδου κατ' αὐτοῦ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὁ ὄχλος ὑπ' ἀλόγου φερόμενος ὁρμῆς, διεπόρθησεν ἀφύλακτον εὑρὼν, καὶ διήρπασε τὰς οἰκίας τῶν ἐνοικούντων. Αὐτὸ τὸ Παλάτιον ἐλέγετο, κατὰ τὸν Κωδινὸν, καὶ Ὑψηλὰ καὶ τῶν Ὑψηλῶν, καὶ φαίνεται ὅτι ἦτον ὑψηλότατον, καθότι ὁ Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου λέγει περὶ τούτου ταῦτα· « Τὴν θυρίδα » ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Βλαχερνῶν εἰς τὰ λεγόμενα Ὑψηλὰ, » δι' ἧς ἐβλέποντο τὰ ἱππήλατα πεδία, τὰ ἔξωθεν τῶν ἐπάλ- » ξεων ἐν τοῖς Φιλοπατίοις πλάγια. » (1)

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς ἀπήρχοντο οἱ Βασιλεῖς κατ' ἔθος, εἰς τὸν Ναὸν τῶν Βλαχερνῶν, δορυφορούμενοι ὑπὸ τῶν Πελεκυφόρων ἐκείνων σωματοφυλάκων Βαράγγων λεγο-

(1) Φιλοπάτιον δὲ ὠνομάζετο ἡ πέριξ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς πεδιὰς, ἀπέχουσα ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν περὶ τὰς δύο ὥρας διὰ ὁδοῦ ἀνωμάλου καὶ λοφώδους.

μάχων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν Βρετανοὶ καὶ Νέμτζοι. Μετὰ δὲ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ἵσταντο αὐτοὶ κατὰ σειρὰν ἐπ' ὤμων τοὺς πελέκεις φέροντες, εἰς τὴν Πύλην τῶν Ὑψηλῶν προσδεχόμενοι τὸν Βασιλέα, ὡς ὁ Κωδινὸς ἐξιστορεῖ.

Τὸ ῥηθὲν Παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκρημνίσθη, παρέμεινε δὲ ὁ περίβολος τῶν τειχῶν τοῦ Φρουρίου, ἢ Καστελλίου, κείμενος κατὰ δεξιὰν θέσιν εἰς τοὺς εἰσερχομένους τὴν Πύλην Ἐϊδὰν Σεράγι, κατὰ τὴν γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως τὴν κατοικουμένην ὑπὸ Ὀθωμανῶν. Ἡ ἔκτασις αὐτοῦ εἶναι μετρία, ἔχει μίαν μεγάλην Πύλην, καὶ ἐμπεριέχει τὴν πρὸς τὸ χερσαῖον τεῖχος πάλαι ποτὲ τῶν Βλαχερνῶν πύλην κατάκτιστον, ἔτι τρεῖς Πύργους ἐξ ὧν ὁ εἷς καὶ μείζων εἶναι ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ πολυθρήλλητος, ἓν ἁγίασμα καλούμενον τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἓν μεγαλώνυμον Μαυσωλεῖον, διὸ καὶ ἡ εἰς τὸν περίβολον τοῦτον εἴσοδος εἰς τοὺς ἡμετέρους κεκώλυται.

Πλησίον τοῦ Φρουρίου τούτου, τοῦ περικλείοντος τὸ ἐξαφανισθὲν αὐτὸ Παλάτιον, κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς εἰς τὸν βουνὸν τῶν Βλαχερνῶν (Ἐγρὶ Καπὶ) ἔξωθεν τῶν τειχῶν ἀναβάσεως, βλέπεται εἰσέτι ἐπὶ τὰ τείχη καὶ ὁ Πύργος ἐκεῖνος ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου ἐγερθείς, κατὰ τὸν Χωνιάτην, βιβλ. γ'. ὡς ἔρυμα τῶν Βλαχερνιανῶν Ἀνακτόρων ἅμα δὲ καὶ διὰ κατοικίαν. Αὐτὸς διαφέρει ὅλων τῶν ἄλλων πύργων τῆς Πόλεως κατὰ τὸ μόρφωμα, καὶ παριστᾷ ὅτι τῷ ὄντι ἦτο καὶ διὰ κατοικίαν, διότι ἔχει τρία μεγάλα παράθυρα, (ὧν τὸ κατὰ μέσην θέσιν εἶναι ὑψηλότερον) ἀφορόντα πρὸς τὸ Κοσμίδιον (Ἐγιούπ) καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Ἱστορικόν, ὁ Ἰσαάκιος μετεχειρίσθη εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ Πύργου τὴν ὕλην τῶν ἔξωθεν τῶν Βλαχερνῶν παραιγιαλίων ἀμεληθέντων Ναῶν, καὶ ἡ ὕλη αὕτη συνισταμένη ἐκ τοσούτων Κολωνῶν, φαίνεται μέχρι τούτου

κτισμένη καὶ κατεστρωμένη ἀτάκτως κάτωθεν τῶν παραθυρίων διαλύεται διὰ ταῦτα πᾶσα ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος· αἱ δὲ κατὰ τὰ δύω μέρη ἔνδοθεν τῆς Πύλης Ἐϊβὰν Σεράγι μεγάλαι Στοαὶ, μεταβεβλημέναι ἤδη εἰς Καρβωναρεῖα, ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἐν τοῖς Καριανοῦ Ἔμβολοι, τοὺς ὁποίους ἔκτισε κατὰ τὸν Θεοφάνην καὶ Κεδρινὸν, ἐν Βλαχέρναις ὁ Μαυρίκιος, καὶ ἐζωγράφησεν ἐπὶ τὰ τείχη τὰ ἴδιά του κατορθώματα· εἶτα δὲ μέρος τούτων χωρίσας, κατ' αὐτοὺς τοὺς ἱστορικοὺς, κατέστησεν αὐτὸ δημόσιον λουτρὸν ἐν Βλαχέρναις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ Κινστέρνων.

Ἀπὸ τὰς ἐννεακαίδεκα μεγίστας δημοσίους Κινστέρνας τῆς Πόλεως παρέμειναν αἱ ἐφεξῆς.

Πρώτη μὲν ἡ καλουμένη Βασιλικὴ, ἡ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μὲ ὅλην τὴν τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων πολυτέλειαν μεγαλοπρεπῶς κτισθεῖσα, καὶ μέχρι τούτου διασωζομένη. Κεῖται αὐτὴ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἁγίας Σοφίας, Γερὲ Πατὰν Σεράϊ κοινῶς καλουμένη· εἰς αὐτὴν εἰσέρχεται δι' ὑπογείων ἀγνώστων ὁλκῶν ὁ μικρὸς ποταμὸς, ὁ εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον εἰσβάλλων Κύδαρος, καὶ ἔχει ἕως τῆς σήμερον ἱκανὸν ὕδωρ. Αὐτὴ εἶναι κατεσκευασμένη μὲ στοὰς, αἱ ὁποῖαι ἐφεδράζονται ἐπὶ 336 Κίονας σπυρίτου (Γρανίτου) λίθου, Κορινθιακῆς τέχνης· τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς διαιρεῖται εἰς δέκα καὶ ἓξ σειρὰς Κολωνῶν, τὸ δὲ πλάτος εἰς εἴκοσι καὶ ὀκτώ.

Δευτέρα δὲ ἡ τοῦ Φιλοξένου, ἑνὸς ἐξ ἐκείνων τῶν Συγκλητικῶν τῶν ἀπὸ τῆς Ῥώμης παρὰ τοῦ Κωσταντίνου εἰς τὴν

Πόλιν μετοικισθέντων, κειμένη κατὰ τὸ νῦν Φασλὶ Πασᾶ (1) πλησίον τοῦ Ἱπποδρομίου, ἐν ᾗ διατρίβουσιν ἤδη οἱ νήθοντες τὰ μέταξα. Ταύτην κατ' ἔμφασιν. Ἀσιατικὴν ἑνὸς καὶ χιλίων κιόνων Κινστέρνων μετωνόμασεν, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν Κολωνῶν ὅλων, εἶναι διακοσίων εἴκοσι καὶ τεσσάρων, ἐξ ὡραίων τῷ ὄντι καὶ συμμέτρων ὁλοκλήρων μαρμάρων.

Τρίτη, ἡ τοῦ Θεοδοσίου, οὐ μακρὰν τῆς ῥηθείσης κειμένη, ἥτις εἶναι μὲν μικρὰ, ἀλλ' ἡ κατασκευή της εἶναι ὡραιοτάτη διὰ στοῶν εἰς εἶδος τρούλλων ὑποστηριζομένων ὑπὸ τριάκοντα καὶ δύω κιόνων.

Τετάρτη, ἡ τοῦ Ἄσπαρη, τοῦ ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου Πατρικίου χρηματήσαντος, κειμένη πλησίον τοῦ Ξηρολόφου, κατὰ τὸ Σαλμᾶ Τομπροῦκι, κοινῶς Τζιουκοὺρ Μποστὰν καλουμένη, ἐφεδραζομένη ἐπὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ κίονας ἐκ μαρμάρου· καὶ ἐν αὐτῇ ὡσαύτως διατρίβουσιν οἱ τὰ μέταξα νήθοντες.

Πέμπτη, ἡ τοῦ Πατρικίου Βώνου, τοῦ ἐπὶ Ἡρακλείου ἀκμάσαντος, κατὰ τὸ ἕβδομον κειμένη οὐ μακρὰν τοῦ ποτὲ Μοναστηρίου τῆς χώρας (Καχριὲ), κατὰ τὴν μεγάλην Λεωφόρον (Διβὰν γιολοῦ), κρημνισμένη καὶ ἄστεγος, κῆπος τανῦν φυτῶν καὶ λαχάνων.

Ἕκτη, ἡ τοῦ Ἁγίου Μωκίου κειμένη κατὰ τὰ Ψωμαθία, καὶ ἐφεδραζομένη ἐπὶ εἴκοσι καὶ τέσσαρας κιόνας λίθου Γρανίτου. Αὐτὴ κατεσκευάσθη ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Αὐτοκράτορος, καλεῖται δὲ αὐτὴ τανῦν Τζικιοὺρ Μποστάν.

Ἑβδόμη, ἡ παρακειμένη εἰς τὸ Ζεϊρὲκ Τζαμισὶ, ἡ ἐπιστηριζομένη ποτὲ ἐπὶ τέσσαρας τάξεις κιόνων Κορινθιακῆς τέχνης,

---

(1) Ὠνομάσθη δὲ τὸ μέρος αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπὶ Σουλτὰν Ἰμπραγὶμ κατὰ τὸ 1646 ἔτος, δευτέρου μετὰ τὸν Ὕπατον τὴν τάξιν Φασλῆ Πασᾶ, τοῦ καὶ γαμβροῦ τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, διότι ὁ οἶκος αὐτοῦ ἔκειτο πλησίον ταύτης τῆς Κινστέρνης.

τῶν ὁποίων αἱ δύω μέχρι τούτου διαρκοῦσι· κατασκευασθεῖσα παρὰ τοῦ Τυράννου Φωκᾶ, περὶ τὸ καίριον καὶ μέσον τῆς Πόλεως.

Ὀγδόη, ἡ οὐ μακρὰν τοῦ νῦν Πουδρούμ Τζαμισί, κτισθεῖσα ἐπὶ Οὐάλεντος ἀπὸ τὸν Ἔπαρχον τῆς Πόλεως Μόδεστον.

Ἐννάτη, ἡ πλησίον τοῦ Τεμένους Σουλτὰν Μεχμὲτ, κειμένη κατὰ τὸ μέρος τανῦν Τζικοὺρ Μποστὰν, ἡ Ἀσζὶ τσεσμὲ, εὐρύχωρος, τετράγωνος καὶ ἰσόπλευρος, κρημνισμένη καὶ ἄστεγος, ἡ ὁποία καὶ ἦτον ἀναμφιβόλως ἡ ἀρχαία ἐκείνη, καλουμένη τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀπὸ τὸν παρακείμενον περίβλεπτον Ναὸν τούτων.

Δεκάτη, ἡ ἐκεῖθεν τῆς ῥηθείσης, Ἀρκαδιανὴ ποτὲ λεγομένη, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου· ἵστανται εἰσέτι αἱ στοαὶ ταύτης, καὶ οἱ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι Κίονες, ἐπὶ τοὺς ὁποίους ἐδράζεται.

Ἑνδεκάτη, ἡ παρακειμένη εἰς τὸ Τέμενος Σουλτὰν Σελὴμ, εὐρύχωρος μὲν, ἀλλὰ κρημνισμένη καὶ ἄστεγος, καὶ κῆπος ἤδη λαχάνων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν ὥρᾳ θέρους, διότι τότε ὕδατος ἐσπάνιζε, πρὸς ἀφθονίαν τούτου καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καὶ ἄνεσιν τοῦ λαοῦ, κατεσκευάσθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Πόλεως καὶ παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ παρὰ τῶν Ἀρχόντων θαυμασταὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν τέχνην Κινστέρναι, εἰς τὰς ὁποίας ἐφέρετο ἔξωθεν τῆς Πόλεως δι' ὑπογείων ὀχετῶν τὸ ὕδωρ. Ἔνδειξις δὲ τῆς ἐκτάσεως καὶ καλλονῆς πρὸ τῶν ἄλλων, πρόκειται, ἡ ῥηθεῖσα Βασιλικὴ καλουμένη, καὶ ὑφισταμένη μέχρι τούτου. Περὶ τούτων Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς εἰς τὰ αὐτοῦ περὶ Παλαιᾶς καὶ Νέας Ῥώμης Παράλληλα, λέγει ταῦτα· » Θαλασσῶν » ἢ Λιμνῶν λόγον αἱ δεξαμεναὶ ἔχουσιν· αἱ μὲν τούτων κατά» στεγοι καὶ ὑπόγειοι, αἱ δὲ ἀναπεπταμέναι καὶ φανεραὶ, εἰς τὰς

» ὁποίας ταύτας ἀστέγους μεγάλα τρέφονται δένδρα, καὶ εἰς τοὺς » ἔχοντας αὐτὰ ἀρκοῦσιν ἀντὶ ἀγρῶν καὶ κήπων· » ὅθεν κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην τοῦ κατ' ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ζῶντος Χρυσολωρᾶ, ὁ κρημνισμὸς τῶν στεγῶν τῶν ἀνεῳγμένων εἰς τὴν Πόλιν ἤδη Κινστέρνων, δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ὅλως εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους.

Κατὰ διάφορα μέρη, ἡ Πόλις εἶναι τὰ κάτω διάκενος παρὰ διαφόρων κτιρίων καὶ θόλων βασταζομένη· διότι ὑπὸ τῶν συνεχῶν πυρκαϊῶν καὶ τῶν κρημνισμάτων μετὰ τέσσαρας αἰῶνας, τὸ ἔδαφος ταύτης ὑψώθη, διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνασκάψεων εἰς ταῦτα τὰ ἐπισημότερα μέρη, πρὸς οἰκοδομὴν μεγάλων οἴκων Ὀθωμανικῶν, ἀνακαλύπτονται συνεχῶς μάρμαρα, Κολῶναι, ὁδοὶ διὰ στοῶν ὑπόγειοι καὶ Κινστέρναι κατηδαφισμέναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ Κιόνων ἢ Κολωνῶν.

Ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους Κολώνας, ὅσας κατὰ διαφόρους καιροὺς οἱ κατ' ἀρχὰς Αὐτοκράτορες, κατὰ ζῆλον τῶν βασιλευσάντων εἰς τὴν Ῥώμην Καισάρων ἀνήγειρον ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρὸς εὔκλειαν καὶ μνήμην αὐτῶν ἀΐδιον διὰ λαμπρόν τι κατόρθωμα, τρεῖς μέχρι τούτου διαρκοῦσιν ἔτι, διὰ τῶν ὁποίων τῷ ὄντι χαρακτηρίζονται τὰ φιλότιμα ἤθη, καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν ἀνδρῶν κατὰ τὰ κοινὰ καλά. (1)

(1) Οὐχ' ἧττον ἀποθαυμάζεται καὶ ἡ τῶν Καισάρων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης κατὰ τὰ δημόσια καλὰ μεγαλουργία καὶ ἀρίζηλος αὐτῶν φιλοτιμία· ἦσαν δὲ εἰς τὴν πάλαι ποτὲ βασιλεύουσαν ταύτην τῆς Οἰκουμένης, τέσσαρες πρὸς τοῖς δέκα μέγιστοι καὶ θαυμάσιοι ὑδραγωγοί, βασταζόμενοι ὑπὸ ὑψηλῶν τόξων, φέροντες ἐκ μακροτάτου διαστήματος, καὶ διαχέοντες ποταμοὺς ὅλους εἰς

Πρώτη λοιπὸν εἶναι ἡ κοινῶς καλουμένη Κεκαυμένη Κολώνη παρονομασθεῖσα τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὰς παρασυμβάσας πολλάκις πυρκαϊὰς, τῶν ὁποίων αἱ φλόγες ἐξηλλοίωσαν τὸ κατ' ἐπιφάνειαν στιλπνὸν τοῦ Πορφυρίτου λίθου, κατέσχισαν καὶ ἔβλαψαν αὐτὴν τὰ μέγιστα. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀφείλετο αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν ἔθεσεν ἔνθα νῦν ὁρᾶται, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς της ἔθετο τὸν ἐξ Ἀθηνῶν μὲν, κατὰ τὸν Κεδρινὸν, ἐκ δὲ τῆς κατὰ Φρυγίαν Ἡλιουπόλεως, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν, τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀνδριάντα, ὅστις ἦτον ἔργον τῆς χειρὸς τοῦ Φειδίου, μετ' ἀκτίνων ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐναλλάξας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἐπέγραψε ταῦτα·

» *Κωνσταντίνῳ λάμποντι ἡλίου δίκην*.

Ὑπὸ τὴν βάσιν ταύτης τῆς Κολώνης ὁ Ἄναξ αὐτὸς, κατὰ τὴν τῶν Ἱστορικῶν τῆς Βυζαντίδος μαρτυρίαν, ἔθετο τινὰ ἀπὸ τὰ πανσέβαστα σημεῖα τῶν θαυμάτων τοῦ Σωτῆρος, καί τινα τοῦ Σταυροῦ ὑπολείμματα, διὰ τοῦτο καὶ προσεκυνεῖτο, ὡς εἰκὸς, ἀπὸ τοὺς εὐλαβεστάτους Πολίτας τοὺς αὐτόθεν διαβαίνοντας.

τὴν Ῥώμην, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ διασχιζόμενον διεμερίζετο κατὰ πᾶσαν ἀγορὰν, καὶ τὸ μὲν ἐῤῥόφουν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν Κρῆναι διάφοροι, καὶ τὸ ἐξέμουν ἀεννάως, τὸ δὲ διεχέετο εἰς ἑκατὸν δέκα δημόσια Λουτρὰ, καὶ τὸ λοιπὸν κατέῤῥεε καὶ ἐπελάγιζε λίμνας τινὰς πανευρυχώρους ἐπίτηδες πεποιημένας, εἰς τὰς ὁποίας πρὸς τέρψιν κοινὴν, συνεκροτοῦντο συνεχῶς αἱ ὀλέθριαι ἐκεῖναι, κατὰ τὰς Ἱστορίας, ναυμαχίαι· ἐπὶ δὲ τούτοις Κίονες καὶ Ἀγάλματα πολυπληθῆ κατεκάλλυναν τούς τε Ναοὺς, τὰς Ἀγορὰς, τὰς Τετραόδους, τὴν Κίρκην, καὶ τοὺς Οἴκους. Ἔτι ἐννενήκοντα Κολοσσοὶ κατεκαλλώπιζον τὰ τῆς Πόλεως Προπύλαια, καὶ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὡσαύτως Ὀβελίσκοι ἀπὸ Γρανίτην λίθον Αἰγυπτιακὸν, ἱστάμενοι κατὰ τὸ μέσον τῶν πλατειῶν ἐξέπληττον τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ἐπαποροῦντα καὶ διαλογιζόμενον τὸ, πῶς ἄρα μετεκινήθησαν οἱ τοιοῦτοι καὶ μετεκομίσθησαν ἀπὸ αὐτὸν σχεδὸν τὸν θερινὸν τροπικὸν εἰς τὸν ποταμὸν Θίμβριν.

Δὲν εἶναι ὅμως μονόλιθος ὁ τοιοῦτος Κίων, ὡς νομίζουσί τινες, ἀλλ' εἶναι ὅλος ἀπὸ ὀκτὼ τμήματα ἐκ λίθου Πορφυρίτου συνηρμοσμένος, κατὰ Δωρικὴν ἁρμονίαν, ἥτις ἐκαλεῖτο καὶ τέχνη Σπονδύλων, τῶν δὲ τμημάτων τούτων ἡ συναρμογὴ περικαλύπτεται ἀπὸ χαλκίνας πλάκας συνδεδεμένας δεξιῶς. Τούτου τὸ μὲν ὕψος εἶναι σχεδὸν ποδῶν 90, τὸ δὲ πλάτος τῆς περιφερείας περὶ τοὺς 30. Ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τούτου προῤῥηθεὶς Ἀνδριὰς ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, καθ' ἕλξιν μαγνητικὴν ἐπιπεσόντος Κεραυνοῦ ἐβλάβη τὰ μέγιστα, καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τὰ ἄνωθεν δύω τμήματα τοῦ Κίονος· ὕστερον δὲ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀπορῶν τεχνιτῶν ἀρίστων διὰ τὴν παντελῆ πτῶσιν τῶν τεχνῶν, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν τῶν τμημάτων διὰ μιᾶς ἐποικοδομῆς ἀπὸ λίθους συνηρμοσμένους.

Περὶ τοῦ συμβεβηκότος τούτου, ὁ μὲν Ζωναρᾶς καὶ Σκυλίτζης λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Βοτανειάτου· « Κεραυνὸς ἐνσκήψας » εἰς τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνδριάντα, μέρος τούτου ἀπέτεμε, » καὶ ζωστῆρας (τμήματα) τοῦ Κίονος τρεῖς· » ἡ δὲ Κομνηνὴ Ἄννα καὶ ὁ Κοδινὸς ἐξιστοροῦσιν, ὅτι ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατέπεσεν ὁ ἐπὶ τῆς Κολώνης ταύτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Ἀνδριὰς ὑπὸ τοῦ αἰφνηδίως πνεύσαντος Νότου, καὶ ἐφόνευσεν ἱκανούς. Τοῦτο δὲ ὁ περίεργος ἀναγνώστης, ἂς μὴ νομίσῃ ὡς διαφωνίαν τῶν Ἱστορικῶν, ἀλλ' ὡς μίαν ἀσάφειαν περὶ τοῦ πράγματος· διότι ὁ μὲν κεραυνὸς ἔβλαψε τὸν Ἀνδριάντα, διατεμὼν καὶ μέρος τούτου, ὡσαύτως καὶ τὰ δύω ἄνωθεν τμήματα τῆς Κολώνης διεῤῥάγησαν, ὁ δὲ βίαιος ἐπὶ Ἀλεξίου μετὰ ταῦτα ἄνεμος ἀκροσφαλῆ εὑρὼν τὸν Ἀνδριάντα ἐκ τοῦ προϋπάρξαντος συμπτώματος, ἀπέσπασεν αὐτὸν καὶ κατέῤῥιψε· τὰ δὲ μὲ ζωστῆρας, τοὺς καὶ στεφάνους χρυσοχαλκείους περικεκαλυμμένα κατὰ τὴν συναρμογὴν δύω τμήματα, ὡς ἡμίθραυστα ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ, κατέβαλεν ἔπειτα Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς,

5*

καὶ ἀνεπλήρωσε τὸ ἔλλειπον ἄνωθεν τῆς Κολώνης διὰ μιᾶς ἐπισκευῆς λιθοκτίστου, ὡς καὶ νῦν ὁρᾶται. (1)

Ἡ μὲν οὖν ὑπὸ Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ Κίονος τούτου ἐπιγραφὴ εἶχε τάδε·

« ΣΥ ΧΡΙΣΤΕ ΚΟΣΜΟΥ ΚΟΙΡΑΝΟΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ,
» ΣΟΙ ΝΥΝ ΠΡΟΣΗΞΑ ΤΗΝ ΔΕ ΣΗΝ ΔΟΥΛΗΝ ΠΟΛΙΝ.
» ΚΑΙ ΣΚΗΠΤΡΑ ΤΑΔΕ ΚΑΙ ΤΟ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΚΡΑΤΟΣ,
» ΦΥΛΑΣΣΕ ΤΑΥΤΗΝ, ΣΩΖΕ ΕΚ ΠΑΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ.

Ἡ δὲ Μανουὴλ ἔχει ταῦτα.

» ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΕΡΓΟΝ ΕΝΘΑΔΕ ΦΘΑΡΕΝ ΧΡΟΝΩ
» ΚΑΙΝΕΙ ΜΑΝΟΥΗΛ ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Ὁ τόπος ἔνθα ἵσταται αὐτὸς ὁ Κίων εἶναι ὁ παλαιὸς Φόρος τοῦ Κωνσταντίνου, κοινῶς καλούμενον τὸ μέρος αὐτὸ τανῦν ἀπὸ τοὺς σιδηροὺς ζωστῆρας μὲ τοὺς ὁποίους, δι' ὑποψίαν πτώσεως, περιέζωσαν τὸν Κίονα, Τσεμπὲρ Τασί.

Δευτέρα δὲ ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ Κολώνα, ἡ ὁποία τανῦν ἵσταται εἰς ἕνα Ὀθωμανικὸν κῆπον κεκλεισμένη, πλησίον τοῦ Τεμένους Ἰμπραγὶμ Πασᾶ κατὰ τὸ μέρος ἤδη τοῦ Σαρὰτζ Χανὲ καὶ τοῦ Τεμένους τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ, κα-

(1) Ὁ παλαιὸς τῶν χρόνων Κίων αὐτὸς, καὶ ὑφιστάμενος ἐνταῦθα 1515 ἔτη, ἐξ αὐτῆς τῆς θεμελιώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἑδράζεται ἐπὶ στυλοπάτου, καὶ ὑπ' αὐτὸ κεῖνται ἐστρωμένοι ἐκ μαρμάρων βαθμοὶ τέσσαρες· τούτων δὲ τοῦ μὲν κατωτέρου βαθμοῦ ἀπὸ γῆς τὸ ὕψος εἶναι ποδὸς ἑνὸς καὶ ἓξ δακτύλων, ὡσαύτως καὶ τοῦ δευτέρου, τοῦ δὲ τρίτου καὶ τετάρτου ἀνὰ ἓξ ποδῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἑπτὰ ἤδη πορφυρᾶ τμήματα τοῦ Κίονος, (ὕψος καθέκαστον ἔχον πόδας δέκα καὶ σπιθαμὴν), ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν πυρκαϊῶν διὰ τὰς περὶ αὐτὸν οἰκοδομὰς, κατεσχίσθησαν, ὡς ἐῤῥέθη, καὶ ἐβλάβησαν, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἀμέσως μετὰ τὸ στυλόπατον πρῶτον τμῆμα, κατὰ πρόνοιαν ἀρχικὴν πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα χρόνων, πρὸς ἀποτροπὴν πτώσεως κινδυνώδους, περιεκτίσθη ὅλον αὐτὸ τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ Κίονος διὰ μιᾶς ἐπισκευῆς λιθοκτίστου, (καθὼς καὶ τὸ ἄνωθεν τούτου) πρὸς προσθήκην τῆς τοῦ λαμπροῦ τούτου ποτὲ Κίονος δυσμορφίας.

λουμένη κοινῶς Κὶσ Τασὶ, τουτέστιν ἡ τῆς Παρθένου Κολώνα. Τὸ μὲν τῆς Στήλης σῶμα ἐλλείπεται τῆς ἀπαιτουμένης συμμετρίας· τὸ δὲ Κιονόκρανον τὸ καθ' ἁρμονίαν Κορινθιακὴν εἶναι εὐπρεπῶς κεκαλλωπισμένον, ἐπὶ δὲ τοῦ στυλοπάτου φαίνεται μόλις μία Λατινικὴ ἐπιγραφὴ διεφθαρμένη. Οἱ 'Οθωμανοὶ διὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης διεφύλαξαν τὸ νόημα τῆς Στήλης ταύτης. Αὐτὴ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἦτο μία Στήλη τῆς 'Αφροδίτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πρόληψις, κατὰ τὸν Κωδινὸν, ἀπέδωκεν ἐκείνην τὴν διαθρυλλουμένην τερατουργὸν τάχα δύναμιν τοῦ κριτηρίου τῶν οὐσῶν καθαρῶν Παρθένων, καὶ μὴ καθαρῶν.

Τρίτη ἡ βλεπομένη ἀπὸ τοὺς παραπλέοντας τὴν τοῦ μεγάλου Σεραγίου 'Ακρόπολιν, κατὰ μέσον τῶν κυπαρίσσων τοῦ βασιλικοῦ κήπου ἱσταμένη, τὴν ὁποίαν ἡ κοινὴ φήμη ὀνομάζει Κολώναν Συμεὼν τοῦ Στηλίτου, ἀλλ' εἶναι γυμνὸν συμπέρασμα, καθότι αὐτὴ ἀνηγέρθη περὶ τὸ 381 ἔτος, πρὸς δόξαν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, διότι κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ὁ Γότθων ἀρχηγὸς 'Αθαναρὶκ ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, καθυπέταξεν ἑαυτὸν παγγενεὶ ὑπὸ τὸ τῶν 'Ρωμαίων κράτος, καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτὸν παρὰ Θεοδοσίου νὰ συνοικίσῃ τὴν Μυσίαν καὶ Θρᾴκην. Τὸ σῶμα ταύτης εἶναι λεπτότατον καὶ καθ' ἁρμονίαν Κορινθιακὴν τετορνευμένον, καὶ ἀπέβαλεν ἐπ' αὐτῆς τὸν ἴδιον ἔφιππον 'Ανδριάντα. 'Η πρὸς τὴν βάσιν ταύτης τῆς Κολώνης σωζομένη μὲ τέσσαρας λέξεις Λατινικὴ (1) ἐπιγραφὴ παριστᾷ, ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Γότθων ἀνηγέρθη· εἶχε δὲ καὶ ἄλλην ἔμμετρον ἐπιγραφὴν πρὸς τὸν 'Ανδριάντα τὴν ἐφεξῆς.

---

(1) Fortunæ reduci ob devictos Gothos.

» *Ἔκθορες ἀντολίηθε φαεσφόρος ἥλιος ἄλλος,*
» *Θευδόσιε θνητοῖσι πόλου μέσον, ἠπιόθυμε,*
» *Ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρονα Γαῖαν,*
» *Πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος, ἀγλαὸν ἵππον,*
» *Ῥηϊδίως μεγάθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατέρύκων.*

Ἀλλ' ἀπὸ τὰς ῥηθείσας Κολώνας (ἢ Κίονας) διασημότεραι καὶ θαυμασιώτεραι ἦσαν δύω ἡ εἰς τὸν Φόρον τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου (τανῦν Ταοὺκ Παζάρι) ἱσταμένη, καὶ ἡ εἰς τὸν τοῦ Ἀρκαδίου Φόρον τὸν συνημμένον μετὰ τοῦ Ταύρου, μέγιστοι, περίγλυφοι Κοῦφοι Κίονες παρὰ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν καλούμενοι· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀνηγέρθη παρὰ Θεοδοσίου κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς Αὐτοκρατορίας του, ἡ δ' ἄλλη κατὰ τὸν Ξηρόλοφον ἢ Ταῦρον (τὸ ἤδη κατὰ φθορὰν Ἀβρὰτ Παζάρι) περὶ τὸ ἔννατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου, τετορνευμέναι ἀπὸ λίθον κάλλιστον, καὶ ἔχουσαι γεγλυμένας τὰς κατὰ Σκύθων αὐτῶν νίκας, καὶ ἑλικοειδῆ ὁδὸν ἔνδοθεν εἰς τὰ ἄνω φέρουσαν· ἀντίτυπον τῷ ὄντι ὑπάρξασαι ἀμφότεραι λαμπρότατον, καὶ μίμημα Ἀρχιτεκτονικῆς ζωηρότατον, διά τε τὴν αὐτῶν συμμετρίαν, καὶ τὸ ὕψος τὸ ἐξαίσιον, (διότι ἦσαν σχεδὸν ποδῶν τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν,) κατὰ τὰς ἐν Ῥώμῃ ἱσταμένας Στήλας τοῦ τε Ἀντωνίου καὶ Τραϊανοῦ. Ταύτας δὲ τὰς ἀντιζήλους τῶν δύο Κιόνων τῶν Καισάρων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐπὶ Μεχμὲτ τοῦ Β'. Ζωγράφος τις Ἑνετὸς τῇ ἀδείᾳ τοῦ κρατοῦντος ἐσχεδίασε, καὶ τοῦτο τὸ Σχέδιον, ἀγαθῇ τύχῃ, ὁ Βανδούριος εἰς τὸ περὶ Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διεφύλαξε, χαλκοχαράξας τὰς ἐξαφανισθείσας καλλίστας ταύτας Κολώνας. Καὶ ἡ μὲν τοῦ Θεοδοσίου ἡ ἐν τῷ αὐτοῦ ῥηθέντι Φόρῳ, περὶ τὸ 1517 ἔτος ἐπὶ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α'. ὑπὸ βιαίου Νότου σαλευθεῖσα, ὡς βεβλαμμένη ἀπὸ πυρκαϊὰς,

κατέπεσεν, ἐκρήμνισε τοὺς πέριξ οἴκους καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν, ἡ δὲ τοῦ Ἀρκαδίου μετὰ τοσαύτας πολιτικὰς μεταβολὰς, διέμεινεν ἱσταμένη μέχρι τοῦ 1695 ἔτους· ἀλλὰ τοσοῦτον οἵ τε σεισμοὶ καὶ πυρκαϊαὶ εἶχον καὶ αὐτὴν βλάψῃ, ὥστε ἡ πτῶσις της ἐπαπειλοῦσεν ὡσαύτως κίνδυνον εἰς τοὺς περιοίκους τὸν ἔσχατον, ὅθεν κατὰ πρόνοιαν ἀρχικὴν, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ τοιούτου κακοῦ, κατεβλήθη μέχρι τοῦ στυλοπάτου συντριβεῖσα, τὸ ὁποῖον στυλόπατον τετριμμένον καὶ βεβλαμμένον φέρεται ἔτι καὶ νῦν εἰς τὸ Ἀβρὰτ-Παζάρι, ἐπὶ τὸ ὁποῖον ἐθεωροῦντο ποτὲ τέσσαρες ἀετοὶ γεγλυμμένοι, καὶ πνεύματα ἑπτὰ, φέροντα μετὰ χεῖρας στεφάνους δάφνης.

Ἔτι δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἵστατο διά τινων χρόνων εἰς τὸν Φόρον τὸ πάλαι καλούμενον Αὐγουσταῖον, τὸν ὄντα πρὸ τῆς ἁγίας Σοφίας κατὰ μεσημβρίαν, ὁ μέγιστος Κίων Αὐγουστίων καλούμενος, ὁ ὁποῖος παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἀνηγέρθη περὶ τὸ ἕβδομον καὶ δέκατον ἔτος τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας, ἔχων ἐπὶ κορυφῆς ἔφιππον τὸν αὐτοῦ Ἀνδριάντα, ὃν ὕστερον περὶ τὸ 1525 ἔτος, κατασπάσαντες καὶ συντρίψαντες, τὸν μὲν χαλκὸν τοῦ Ἀνδριάντος ἀνέλυσαν, τὸ δὲ στυλόπατον ἐκθεμελιώσαντες ἔστησαν εἰς πρόσοψιν μιᾶς Κρήνης. Ἐν δὲ τῷ Κίονι τούτῳ ποτὲ, κατὰ τὸν τὰ Βυζαντινὰ κακὰ συγγράψαντα Δούκαν Κεφ. μ'. ἀνεσταυρώθη προσηλωθεῖσα περίοπτος, ἡ κεφαλὴ Κωνσταντίνου τοῦ Ὑστάτου τῶν Παλαιολόγων, ἔνθα καὶ κατέμεινε θέαμα οἴκτιστον ὅλην τὴν ἡμέραν ἕως ἑσπέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ Ἱπποδρομίου.

Ὁ μόνος διάκενος τόπος πάλαι καὶ νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ κατὰ πλάτος καὶ μῆκος ἐκτεταμένος, ἦτο τὸ ποτὲ λεγόμενον Ἱππικὸν, Κίρκη, Ἱπποδρόμιον, καὶ τανῦν Ἄτ-Μεϊδὰν, ἔνθα ἐτελοῦντο οἱ ἱππικοὶ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες καὶ τὰ θεάματα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἡμέτεροι Πρόγονοι μὲ ἄκραν κλίσιν καὶ ῥοπὴν διέκειντο ἐπιμανέστατα· τοῦτο δὲ ὁ μὲν Ῥωμάνων βασιλεὺς Σευῆρος ἤρξατο νὰ κτίζῃ, πλὴν τὸ ἄφησεν ἀτελὲς τελευτήσας, ὕστερον δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, μετὰ τὴν τελείωσιν τῶν τε τειχῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν τῆς Πόλεως τὸ ἀνεπλήρωσε, τὸ ἐκαλλώπισε, καὶ πρῶτος ἐπετέλεσεν εἰς αὐτὸ ἐπὶ τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τῆς Πόλεως, ἱππικὸν ἀγῶνα. Αὐτὸ ἦτο πάλαι περιπεφραγμένον, καὶ εἰσήρχοντο εἰς αὐτὸ οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ φιλοθεάμονες διὰ τριῶν Πυλῶν· καὶ πρώτη ἦτον ἡ Ἀντιόχου, διὰ τῆς ὁποίας οἱ Αὐτοκράτορες μόνοι εἰσήρχοντο· δευτέρα δὲ ἡ Δεκίμου, καὶ τρίτη ἡ Νεκρά· ἔνδοθεν δὲ τοῦ Ἱπποδρομίου καὶ κύκλῳ αὐτοῦ ἦσαν Στοαὶ, καὶ εἰς ἑκάστην αὐτῶν κλίμαξ μαρμαρίνη, διὰ τῶν ὁποίων ἀνερχόμενοι ἐπὶ τὰ ἄνω οἱ θεαταὶ καὶ καθεζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐπιτετηδευμένων βάθρων, ἐθεώρουν τοὺς ἀγῶνας. Κατὰ κορυφὴν δὲ τῶν βάθρων πρὸς δυσμὰς ἦτον ἡ Βασίλειος Καθέδρα, στηριζομένη ἐπὶ τέσσαρας καὶ εἴκοσι Κίονας ἐπιμηκίστους, ἔνθα ἀναβαίνοντες οἱ βασιλεῖς, μὲ τοὺς περὶ αὐτοὺς, ἔβλεπον τοὺς ἁμιλλωμένους· ἐκ δεξιῶν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμων τῶν στοῶν ἵσταντό ποτε οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι καὶ ταραχώδεις πελεκυφόροι, οἵ τε Βένετοι καὶ Πράσινοι (1), οἱ ὁποῖοι πολυπληθεῖς

---

(1) Πράσινοι καὶ Βένετοι· αὐτοὶ ἦσαν μία στασιώδης φατρία, διῃρημένη

ὄντες, εἰς τόσην θρασύτητα εἶχον φθάση, ὥστε πολλάκις ἐξῆψαν ὀλεθρίας ἐπαναστάσεις καὶ ἐμφυλίους πολέμους, καὶ ἔβαλον εἰς κίνδυνον τοσάκις καὶ ὅλην τὴν τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατορίαν, διότι ἦσαν κατὰ τὴν ἕξιν ἄλλοι Πραιτωριανοὶ Ῥωμάνοι, ἄλλοι Σφενδονίται Ῥῶσσοι, καὶ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ Γενιτζάροι. Τὸ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ Ἱπποδρομίου ἐσμικρύνθη τανῦν καὶ ἠλαττώθη, καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους τούτου ἐκτίσθη τὸ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τέμενος, τὸ περιέχον μέρος τοῦ ποτὲ μεγάλου Παλατίου, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου εἶναι ἓν ἀρχαῖον κτίριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ποτὲ τὸ τοῦ Κοιαίστορος Παλάτιον, Κοιεστόριον καλούμενον, ἤτοι βασιλικὸν ταμεῖον τῆς ἀπὸ ὅλην τὴν ἐπικράτειαν συναγομένης φορολογίας, κτισθὲν παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τὸ ὁποῖον τὴν αὐτὴν χρῆσιν καὶ ἤδη πληροῖ, γενόμενον ἀποθήκη γενικὴ τῶν βασιλικῶν καταστίχων ὅλων τῶν πανταχόθεν εἰσοδημάτων τοῦ Κράτους, καλούμενον κοινῶς Τευτερχανές. Ἀπὸ τὰς πολλὰς ποτὲ εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον ἱσταμένας Στήλας καὶ Ἀγάλματα, ἢ Ἡρώων, ἢ εἰς τιμὴν Θεῶν, ἢ Αὐτοκρατόρων, ἢ Ἀθλητῶν, καὶ ἄλλα σπάνια καὶ κάλλιστα ἔργα τῶν περιβοήτων ἐπὶ τῇ ἐμπειρίᾳ καὶ δεξιότητι τεχνιτῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, τὰ μὲν ἐκ χαλκοῦ οἱ Γαλλοβένετοι κυριεύσαντες τὴν Πόλιν ἀνέλυσαν, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα μετὰ τὴν τελείαν ἅλωσιν, τὰ μὲν ἀπεσπάσθησαν καὶ μετεκομίσθησαν ἀλλαχοῦ (1), τὰ δὲ συνετρίβησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν· παρέμειναν

κατὰ δήμους καὶ ὀνομασίας τῶν χρωμάτων εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βασιλείας, οἱ ὁποῖοι ποτὲ μὲν ἑνούμενοι, ποτὲ δὲ πρὸς ἀλλήλους διαμαχόμενοι, ἔφερον συνεχῶς καθ᾽ ὅλον τὸ Κράτος, καὶ μᾶλλον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοιαύτας ταραχώδεις φρικτὰς ἐπαναστάσεις φόνων, λεηλασιῶν, καὶ ἄλλων κακουργημάτων, ὥστε κατὰ τὸν Σιμοκάτην, ἐκ τούτων τῶν δύω βδελυρῶν χρωμάτων καὶ τῆς κατὰ μικρὸν αὐξανομένης τούτων λυσσώδους μανίας, εἰσέῤῥευσαν τὰ μέγιστα κακὰ εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων διέφλεσαν πράγματα.

(1) Τὰ ἐναπολειφθέντα ἐκ μαρμαρίνων βάθρων καὶ καθισμάτων τῶν θεα-

δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων μνημεῖα τρία, ἅπερ μόνα ἐδυνήθησαν παραδόξως νὰ διαφύγωσι μέχρι ταύτης τὸν πανδαμάτορα χρόνον, καὶ τὴν ἀφανιστικὴν κακοήθειαν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ πρῶτος μὲν εἶναι ὁ ἐκ Σπυρίτου (Γρανίτου) λίθου Αἰγυπτιακοῦ τετράπλευρος μονόλιθος Ὀβελίσκος, ὕψος ἔχων ποδῶν γεωμετρικῶν ὡσεὶ ἑξήκοντα, καθιστορισμένος πάντοθεν μὲ Ἱερογλυφικοὺς χαρακτῆρας τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες μετὰ τοιαύτας Συμβολικάς, τροπικὰς ἢ αἰνιγματώδεις γλυφάς, ὡσαύτως καὶ μὲ χαρακτῆρας φωνητικούς, τὴν ἱστορίαν, θεολατρείαν, καὶ τὰς πράξεις τῶν Φαραὼ Βασιλέων αὐτῶν συνέκρυπτον. Οἱ δὲ κατὰ τὰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀλλαχοῦ ἐκεῖσε πρὸ τῶν Τεμενῶν ἢ Παλατίων ἐγερθέντες Ὀβελίσκοι, ἐμπεριεῖχον πρὸ πάντων τὰς τῶν τεραστίων ἐκείνων οἰκοδομῶν ἐπιδεικτικὰς καὶ πομπώδεις ἀφιερώσεις πρὸς τοὺς Θεοὺς τῶν κατασκευασάντων ταύτας τὰς ἐξαισίους οἰκοδομὰς Φαραώ, καθὼς καὶ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τὸν Ὀβελίσκον αὐτοῦ τοῦ Ἱπποδρομίου φωνητικῶν Ἱερογλύφων, τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς τοὺς ὁρωμένους ὠοειδεῖς κυλίνδρους,

---

νῶν, ὁ ἐπὶ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν πεφιλημένος παρ' αὐτοῦ Ὕπατος Ἰπραγὶμ Πασᾶς (ἐκ Πάργας αἰχμάλωτος, Ἕλλην τὸ γένος), ἀπέσπασε καὶ μετεκόμισεν εἰς τὸ οἰκοδομηθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ μεγαλοπρεπὲς Παλάτιον κατὰ τὸ 1524 ἔτος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο πλαγίως τοῦ Ἱπποδρομίου, ὅπου τανῦν ἡ ἀποθήκη τῶν Σκηνῶν (Μεκτερχανὲ), καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦ βαφείου (Πόγιαχανέ). Ὁ ῥηθεὶς συστρατεύων μετὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, ἀπὸ τῶν λαφύρων τοῦ βασιλικοῦ Παλατίου τῆς κατὰ τὴν Οὐγκαρίαν Πόλεως Ὄφεν, μετεκόμισε τρία ἀγάλματα ἐκ χαλκοῦ τοῦ Ἡρακλέους, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἔστησεν αὐτὰ τῷ 1526 ἔτει εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον ἀπέναντι τοῦ Παλατίου του, ἐπάνω τῆς μιᾶς τῶν λοιπῶν ἓξ ἐκ μαρμάρου Κολωνῶν κειμένων κατὰ μέσον τοῦ Ἱπποδρομίου, τῆς ὁποίας ἡ περιφέρεια ἦτο ποδῶν δεκαεπτά. Ταῦτα δὲ τὰ ἀγάλματα, μετὰ τὸν οἰκτρὸν αὐτοῦ θάνατον περὶ τὸ 1537 ἔτος, ἀφανῆ ὡς ἀφόρητα, ἐγένοντο· τὰ αὐτὰ ἔπαθον καὶ οἱ κατὰ κορυφὴν τῶν βάθρων τέσσαρες καὶ εἴκοσι Κίονες οἱ στηρίζοντες τὴν βασίλειον Καθέδραν, ὡς ἐρρέθη, καταβληθέντες πρὸ τριακοσίων χρόνων καὶ μετακομισθέντες εἰς ἄλλας δημοσίους οἰκοδομάς.

ἀναγινώσκεται ὅτι αὐτὸν ἤγειρεν ὁ πρὸ 1600 χρόνους Χριστοῦ ὑπάρξας Τούθμωσις ὁ Β΄. Φαραὼ βασιλεὺς χρηματίσας τῆς λεγομένης, κατὰ τὸν Μανεθῶνα Αἰγύπτιον Ἱστορικὸν, δεκάτης ὀγδόης δυναστείας, τῆς καὶ μόνης φαινομένης ὡς ἀρχῆς πολιτισμοῦ εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ εἰρημένος Ὀβελίσκος ὕψος μὲν ἔχει πήχεις εἰκοσιτέσσαρας, πλάτος δὲ ἑκάστη πλευρὰ τούτου ἀνὰ ἓξ πόδας. Αὐτὸς μετεκομίσθη ἀπὸ τὴν Ἡλιούπολιν (τὴν Ὢν τῆς θείας Γραφῆς) τῆς κάτω Αἰγύπτου, ὅπου μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ποτὲ καὶ αὐτὸς ἵστατο πρὸ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἡλίου· ἠγέρθη περὶ 390 Χριστοῦ παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μετὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ νίκην κατὰ τοῦ ἅρπαγος τῆς δυτικῆς Αὐτοκρατορίας Τυράννου Μαξίμου, ἐπιστατοῦντος εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ τῆς Πόλεως τότε Ἐπάρχου Πρόκλου, καὶ συντελέσαντος εἰς τὴν ὕψωσιν αὐτοῦ ἐν διαστήματι τριάκοντα δύω ἡμερῶν. Τὸ ὕψος τοῦ στυλοπάτου εἶναι ποδῶν ἑπτὰ, γεγλυμμένον καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρὰς, ἡ δὲ τῆς γλυφῆς τέχνη, μὲ ὅλην τὴν φαινομένην καλλιτεχνίαν, ἀποδεικνύει ὅμως πρὸς τοὺς εἰδότας, τὴν περὶ τὰς τέχνας ἀρξαμένην κατὰ τὸν τότε αἰῶνα πτῶσιν. Ἐπὶ μὲν μιᾶς τῶν πλευρῶν τούτου ὁρᾶται ὁ Θεοδόσιος καθήμενος πομπικῶς ἐπὶ Θρόνου μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν τέκνων του Ἀρκαδίου καὶ Ὀνορίου, ἐπ' ἄλλης δὲ ὁ αὐτὸς ὡσαύτως παραδεχόμενος τὴν τῶν ὑποταχθέντων προσκύνησιν, ἐπὶ τῆς τρίτης θεώμενος τοὺς ἀγῶνας, καὶ τελευταῖον ἐπὶ τῆς τετάρτης μεταξὺ τῶν υἱῶν αὐτοῦ φέρων μετὰ χεῖρας στέφανόν τινα, καὶ παρακολουθούμενος παρά τινων. Βλέπονται ἐπὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ στυλοπάτου τοῦ κατὰ βραχὺ εἰς τὴν γῆν, ὑψουμένου τοῦ ἐδάφους, ὑποκρυπτομένου, τὰ ὄργανα τῆς μηχανῆς, δι' ὧν τὸν Ὀβελίσκον αὐτὸν ἀνήγειραν, ὡσαύτως καὶ ὁ τόπος τοῦ Ἱπποδρομίου τούτου μὲ ὅλους τοὺς κατὰ τὸ μέσον ποτὲ στολι-

σμούς του (1). Ἐπὶ τοῦ στυλοπάτου αὐτοῦ εἶναι τεθειμένοι κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας τέσσαρες Κῦβοι χάλκινοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ὀβελίσκος ἵσταται. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ποτὲ τούτου ἦτον ἀνεστηλωμένη μία σφαῖρα χαλκίνη, ἥτις ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου παιδὸς κατέπεσεν ἀπὸ σεισμὸν καὶ συνετρίβη· ἔτι δὲ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ στυλοπάτου βλέπονται δύω ἐπιγραφαί, ἡ μὲν Ἑλληνική, ἡ δὲ Λατινική, ἐξ ἡμισείας ἀμφότεραι εἰς τὴν γῆν ὑποκρυφθεῖσαι· καὶ τὰ μὲν τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι τάδε·

« *Κίονα τετράπλευρον, ἀεὶ χθονὶ κείμενον ἄχθος,*
» *Μοῦνος ἀναστῆσαι Θευδόσιος βασιλεὺς*
» *Τολμήσας, Πρόκλῳ ἐπεκέκλετο· καὶ τόσος ἔστη*
» *Κίων, Ἠελίοις ἐν τριάκοντα δύω.* »

Τῆς δὲ Λατινικῆς ταῦτα.

Difficilis quondam Dominis parere serenis
Jussus, et extinctis palman portare tyrannis :
Omnia Theodosio cedunt sobolique perenni
Terdenis sic victus ego, duobusque diebus
Judice sub Proclo superas elatus ad auras.

Οἷον

« Δυστρόποις μέν ποτε δεσπόταις (τοῖς Φαρκῶ βασιλεῦσιν), » ἀλλ' εὐημέροις καταβιασθεὶς ὑπήκουσα, γενόμενος τοῖς ἐκ » ποδῶν γενομένοις τυράννοις τούτοις, ἔνδειξις νικοποιῶν τρο-

(1) Τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἀναγλύφων αὐτῶν καὶ ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους 90 καθιστορήσας καὶ περιγράψας τὰ τῆς Πόλεως Πέτρος Γύλλιος ἐν τῷ περὶ Τοπογραφίας Κωνσταν. . Βιβλ. Β'. Κεφ. ΙΑ'. πλατύτερον ἀναφέρει, ὡσαύτως καὶ ὁ Βανδούριος ἐν τῷ περὶ Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἀρχαιοτήτων Κωνσταντινουπόλεως, χαλκοχαράξας τὰ τοῦ στυλοπάτου ἀνάγλυφα ταῦτα τῶν ὀργάνων τῆς μηχανῆς, ἐξέδωκεν.

» παίων· νῦν δὲ ὑποχωρούντων πάντων καὶ ἐνδιδόντων τῷ Θεο-
» δοσίῳ καὶ τοῖς λαμπροῖς αὐτοῦ υἱέσι, δι' ἡμερῶν τριάκοντα
» δύω νικηθεὶς ὑπὸ Πρόκλου, ὑψοῦμαι εἰς αἰθερίους αὔρας. »

Δευτέρα δὲ ἡ μετακομισθεῖσα παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς ὀφεοειδὴς τρικάρηνος καὶ ἑλικοειδὴς τὸ σχῆμα, χάλκειος Στήλη, κατὰ κορυφῶν τῆς ὁποίας ἐπέκειτο ὁ Δελφικὸς Τρίπους, ὃν οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ὑπέρλαμπρον εἰς τὰς Πλαταιὰς κατὰ τῶν Περσικῶν δυνάμεων νίκην, ἐν Δελφοῖς ἀνέθειχαν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἄλλο δὲν διαμένει ἤδη ἀπὸ τῆς Στήλης ταύτης, εἰμὴ τὸ ἥμισυ τρισύνθετον τῶν ὄφεων περιπεπλεγμένον σῶμα, τὸ συνιστὸν ποτὲ διὰ τῆς περιπλοκῆς τῶν τριῶν ὄφεων τὴν Στήλην. Μεχμὲτ ὁ Β'. ἀπέτεμε μίαν τῶν κεφαλῶν τῆς Στήλης μὲ μίαν κοπίδα πρὸς ἔνδειξιν τῆς αὐτοῦ δεξιότητος, περὶ τὸ 1700 ἔτος ἀπεκόπησαν διὰ νυκτὸς καὶ αἱ ἄλλαι δύω καὶ ἐκλάπησαν. (1)

---

(1) Περὶ τοῦ χρυσοῦ Τρίποδος καὶ τῆς Ὀφεοειδοῦς Τρικαρήνου ταύτης Στήλης ὁ μὲν Ἡρόδοτος ἐξιστορεῖ ταῦτα· « Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα (οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν νίκην) καὶ Δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι Θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ Τρίπους ὁ χρύσεως ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ Τρικαρήνου Ὄφεος τοῦ χαλκέου ἐπεστεὼς ἄγχιστα τοῦ Βωμοῦ. » Καλλιόπη.

Ὁ δὲ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης τάδε· « οἱ δ' Ἕλληνες ἐκ τῶν λαφύρων δεκάτην ἐξελόμενοι κατεσκεύασαν χρυσοῦν τρίποδα, καὶ ἀνέθηκαν εἰς Δελφοὺς, ἐπιγράψαντες Ἐλεγεῖον τόδε·

Ἑλλάδος εὐρυχώρου σωτῆρες τόν δ' ἀνέθηκαν,
Δουλοσύνης στυγερᾶς ῥυσάμενοι Πόλιας. »
(Βιβλιοθ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΑ'.)

ὡσαύτως καὶ ὁ Παυσανίας ἐν τοῖς Φωκικοῖς Βιβλ. Α'. συνείρει ταῦτα· « Ἐν κόινῷ δὲ ἔθεσαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσιν οἱ Ἕλληνες χρυσοῦν τρίποδα δράκοντι ἐπικείμενον Χαλκῷ· ὅσον μὲν δὴ χαλκὸς τοῦ ἀναθήματος, σῶον καὶ εἰς ἐμὲ ἦν· οὐ μέντοι κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ τὸν χρυσὸν οἱ Φωκέων ὑπελείποντο ἡγεμόνες. »

Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς μετακομισθείσης ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς εἰς Βυζάντιον ταύτης χαλκείου Στήλης, καὶ ὁ Ζώσιμος, καὶ ὁ Σωζόμενος, καὶ ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρουσι·

Τρίτη καὶ τελευταία, ὁ ἔκπαλαι τετράπλευρος λιθόκτιστος Κολοσσὸς, ὁ ἐγερθεὶς ὡς τέρμα τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ ἀνακαινισθεὶς παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Αὐτὸς σύγκειται ὅλος ἀπὸ τετραγώνους λίθους, καὶ ἦτο κεκαλυμμένος ποτὲ ἀπὸ κορυφῆς μέχρι βάσεων μὲ κεχρυσωμένας χαλκοῦ πλάκας. Τὸ ὕψος του εἶναι σχεδὸν τεσσάρων καὶ ἐννενήκοντα ποδῶν, καὶ ἵσταται ἐπὶ τετραγώνου μαρμάρου, ποδῶν ἑπτὰ καὶ δακτύλων τριῶν τὸ ὕψος· ἔχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν τοιαύτην·

» *Τὸ τετράπλευρον θαῦμα τῶν μεταρσίων*
» *Χρόνῳ φθαρὲν, Κωνσταντῖνος νῦν δεσπότης,*
» *Οὗ Ῥωμανὸς παῖς, δόξα τῆς σκηπτουχίας,*
» *Κρεῖττον νεουργεῖ τῆς πάλαι θεωρίας.*
» *Ὁ γὰρ Κολοσσὸς θάμβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ,*
» *Καὶ χαλκὸς οὗτος θάμβος ἐστὶν ἐνθάδε.*

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπεσπάσθησαν αἱ περὶ αὐτὸν χάλκειαι πλάκες, καὶ ἤδη παρέμεινεν ἠκρωτηριασμένος ὡς γυμνὸς σκελετός· τοσοῦτον δὲ ἡ συναρμογὴ τῶν λίθων ἔγινεν ἀκροσφαλὴς, ὥστε οὐ διὰ πολλοῦ δύναται νὰ διαρκέσῃ ἀκλόνητος.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἱσταμένων ποτὲ μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, ἦσαν καὶ τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα πολυθρύλλητα καὶ περιβόητα ἐπίχρυσα ἄλογα, τὰ ἐπάνω τῶν Καγγέλλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ θεαταὶ ἐπανακλινόμενοι, ἐθεώρουν τοὺς κάτω τελουμένους ἀγῶνας· « Ἵπποι, κατὰ τὸν Χωνιάτην » ἐν τῷ περὶ Μανουὴλ, χαλκήλατοι, χρυσῷ ἠλημμένοι, τοὺς » αὐχένας ὑπόγυροι, ἀντιβλέποντες ἀλλήλοις, καὶ δρόμον καμπτῆρος πνέοντες. »

Περὶ τῶν ἵππων τούτων ἐκ πολλῶν αἰώνων δοξάζουσιν, ὅτι αὐτοὶ μετεκομίσθησαν παρὰ τῆς Γερουσίας τῆς Ῥώμης ἐκ Κορίνθου, καὶ ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου τοῦ Νέρωνος

πρῶτον, καὶ τοῦ Τραϊανοῦ ἑπομένως· μετὰ δὲ ταῦτα ἔστησαν αὐτοὺς ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἡλίου, τοὺς ὁποίους ὁ μέγας Κωνςαντῖνος ἐκεῖθεν ἀφελόμενος, μετήγαγεν εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν Καγγέλλων τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ ὅτι ἡ ἀρχαιότης αὐτῶν εἶναι ἐπέκεινα τῶν 2000 χρόνων, ἐξ ὧν τὸν ἕνα θέλουσιν ὡς ἔργον τοῦ θαυμασίου Λυσίππου· ὁ δὲ ἀνώνυμος Ἱστορικὸς ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀκμάσας, καὶ μετὰ τοῦτον ἀμέσως ὁ Παπίας, καὶ ἐσχάτως ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων ὁ Κωδινὸς ἀναφέρουσιν, ὅτι αὐτοὶ μετεκομίσθησαν παρὰ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου ἐκ τῆς Χίου, καὶ ἐτάχθησαν εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον.

Δύσκολος φαίνεται ἡ πιθανολογία τῶν δύω ῥηθεισῶν δοξασιῶν, διότι τῆς μὲν πρώτης αἱ ἀποδείξεις ὡς ἔχουσαι τὴν ἀρχήν των ἀπὸ στοχασμοὺς τινῶν καὶ εἰκασίας, δὲν δύνανται τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο μετὰ ἐντελοῦς πληροφορίας νὰ ὑποστήσωσι· τῆς δὲ δευτέρας ἡ πιθανότης θεμελιοῦται μὲν εἰς τοὺς λόγους τῶν ῥηθέντων Ἱστορικῶν, ἀλλὰ τὸ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστοριογράφων ἀσύμφωνον εἰς πολλὰ, ἀσαφὲς καὶ ἡμαρτημένον, κάμνει ἀμφίβολον καὶ τὴν δόξαν ταύτην, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ ῥηθέντος ἀνωνύμου, καὶ τῶν τὴν γνώμην τούτου ἀποδεξαμένων μετὰ ταῦτα Παπίου καὶ Κωδινοῦ, οἵτινες (ὅτε πρῶτος καὶ ὕστατος) ἀπροβασανίστως καὶ προχείρως πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀναγράφουσιν εἰς τὸν νεώτερον Θεοδόσιον τὸν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ὀβελίσκον. Ὅθεν εὐχῆς ἔργον εἶναι ἡ περὶ τῶν ἵππων τούτων σοφοῦ τινος βαθυτέρα ἔρευνα καὶ πληροφορία.

Περὶ δὲ τὸ 1203 ἔτος, ὅτε τὰ Δυτικὰ ἔθνη τῶν Ἰταλῶν, Ἐνετῶν καὶ Γάλλων, προσωπείῳ χρησάμενοι τῷ βδελυκτῷ ἐκείνῳ δαυλῷ τῆς πατρίδος του, Ἀλεξίῳ τῷ τοῦ Ἰσαακίου, κατέσχον τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατέπραξαν ὑπὲρ τοὺς Σκύθας τὰ φρικτὰ ἐκεῖνα κακὰ τῶν ἀνδραποδισμῶν καὶ λεηλασιῶν,

ἅτινα ὅτε Χωνιάτης καὶ ὁ Ἀκροπολίτης πικρότατα ἐκτραγῳδοῦσιν, ἀφήρπασαν ὁμοῦ μὲ ἄλλα πολυτελῆ κειμήλια οἱ Ἐνετοὶ καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα, μετέστησαν εἰς Ἐνετίαν, καὶ τὰ ἔστησαν ἐπάνω τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἐπὶ δὲ τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ εἰσβολῆς τῶν Γάλλων εἰς Ἰταλίαν τῷ 1797 ἔτει, στρατηγοῦντος τοῦ τερατοποιοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς Ναπολέοντος Βονοπάρτου, ὅτε καὶ ἡ Ἐνετία ἐκυριεύθη, ἡρπάγησαν πρὸς τοῖς λοιποῖς καὶ αὐτοὶ οἱ πολυθρύλλητοι καὶ πολύτυχοι ἵπποι, καὶ μετεκομίσθησαν ἐκεῖθεν εἰς τὰ Παρίσια, ὅπου καὶ ἐλάμπρυναν τὸν θρίαμβον τῶν Γάλλων, καὶ ὕστερον αὐτοκρατορήσας ὁ Ναπολέων, τοὺς ἔστησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Παλατίου τῶν Τουϊλεριῶν ἐπάνω τοῦ θριαμβευτικοῦ αὐτοῦ Τόξου. Μετὰ δὲ τὴν ὀξυτάτην ἐκείνην καταστροφήν του τῷ 1815 ἔτει, μετεκομίσθησαν πάλιν εἰς Ἐνετίαν.

Τὸ φημιζόμενον μῖγμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Κορίνθιος Χαλκὸς, δὲν ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ ἀναλυθέντα ἔντεχνα ἔργα ἀργυρᾶ, χρυσᾶ καὶ χάλκεια τότε μόνον, ὅτε προσταγῇ τοῦ Μουμμίου κατεκαύθη ἡ Κόρινθος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐτεχνουργεῖτο καὶ πρὸ τούτου ἀπὸ τοὺς Κορινθίους, οἵτινες εἰργάζοντο αὐτὸ τὸ ἀπὸ ἐπίμικτον ὕλην, κατὰ τὸν Πλίνιον, λαμπρὸν καὶ διαυγὲς καὶ ἀρύπωτον διὰ παντὸς τρισύνθετον μέταλλον, ἀναμιγνύοντες διὰ χυμικῆς μίαν μικρὰν ποσότητα μετὰ τοῦ χαλκοῦ, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ὅθεν καὶ ἐτιμᾶτο τὸ πάλαι τὸ Κορίνθιον τοῦτο μῖγμα, καὶ τὰ ἐκ τούτου τεχνουργήματα ἦσαν ἐν χρήσει διὰ πολλῶν αἰώνων, κατὰ τὸν Κικέρωνα ἐν τῷ Β'. τῶν Τουσκουλανικῶν, πλέον ἀπὸ τὰ ἐκ λίθων καλλίστων ἀγάλματα. Αἱ ῥαγδαῖαι ὅμως περιστάσεις τῶν κατὰ καιροὺς καταστροφῶν, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τὰ τῆς Ἑλλάδος μὲ μίαν ἀνεκδιήγητον μανίαν, πρὸς ταῖς λοιποῖς ἐξηφάνισαν καὶ τὰ ἐκ τοῦ μετάλλου τούτου κάλλιστα ἔργα, καὶ οὐδὲν ἕτερον

ἐξ ἐκείνων τὴν σήμερον ἐναπέμεινεν, εἰμὴ αὐτοὶ οἱ τέσσαρες ἵπποι.

Ἐν μέσῳ τοῦ ῥηθέντος Ἱπποδρομίου, ὁ νικητὴς ποτὲ τῶν Οὔννων, Περσῶν, Ἀφρικανῶν, Βανδάλων, καὶ Γότθων, ὁ μέγας Βελισσάριος, ὁ ἐπικληθεὶς δόξα Ῥωμαίων, ἀπέλαβε θριαμβεύων μὲ κρότον πολὺν τὰς τιμὰς καὶ δόξας τῶν ἄθλων του, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ αὐτὸς (ἐὰν πρέπῃ νὰ πιστεύσῃ τις τὴν κοινὴν ἰδέαν μᾶλλον, ἢ ἱστορικὴν ἀλήθειαν) τυφλὸς, ἐζήτει ἐλεημοσύνην παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἱσταμένων τοσούτων ἐνδόξων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, τὰ ὁποῖα ὁ νικηφόρος αὐτοῦ βραχίων ἀπὸ τόσας περιστάσεις ἐμφυλίους καὶ ξένας διέσωσε τοσάκις καὶ διεφύλαξεν. Αἴ! εἶναι ἄρα δυνατὸν ὁ Ἰουστινιανὸς, αὐτὸς ὁ ἐχέφρων καὶ ἐνάρετος Ἄναξ νὰ φθάσῃ εἰς τοσαύτην ἄννοιαν καὶ σκληρότητα, ὥστε νὰ καταμαυρώσῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδίας ψυχῆς, διὰ μιᾶς τοιαύτης τερατώδους ἀχαριστίας, καὶ περὶ τὸν Ἥρωα τοῦτον βαρβαρικῆς τῷ ὄντι ἀμνημοσύνης; Αὐτὸς ἐπιβουλευθεὶς παρά τινων, ὑστερήθη μὲν τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου αὐτοῦ καὶ βασιλέως, καὶ ἀφηρέθη τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἔθος, δορυφόρους καὶ ὑπασπιστὰς, ἀλλ' ὕστερον πάλιν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ βασιλέως αὐτοῦ ἀνεκτήσατο, διὰ τῶν ἱκεσιῶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωτῆς Ἀντωνίνης· καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐκδρομῶν τῶν βαρβάρων Οὔννων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως, ὅτε ὁ στρατὸς εὑρίσκετο πρὸς φύλαξιν, τεταγμένος κατά τε τὴν Ἰταλίαν, Λυβίην, Αἴγυπτον καὶ Ἀσίαν, ὁ Βελισσάριος καί τοι ἀπόμαχος, κεκμηκὼς ὑπὸ τοῦ γήρως, καὶ ἀσθενείᾳ κατατρυχώμενος, ἀνενεώθη ὅμως μὲ τὴν μνήμην τῶν παρελθόντων ἀνδραγαθημάτων του, καὶ ἐπιταγῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διὰ τῶν παρευρεθέντων ἐν τῇ πόλει ὀλίγων μαχίμων ἐξελθὼν, ἐτρέψατο τοὺς Οὔννους καὶ ἀπεδίωξεν εἰς τὰ ὀπίσω πεφοβημένους. Αὐτὸς ὁ ἀγὼν, κατὰ τὸν

Ἀγαθίαν, ἦτον ὁ ὕστατος τῆς ζωῆς του, διὰ τὸν ὁποῖον ἔλαβεν οὐχὶ ὀλιγώτερον κλέος, ἢ ὁπότε τὰ κατὰ Βανδ καὶ Γότθων ἔστησε τρόπαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Τινὲς τῶν τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικῶν παρακινούμεν ἄκραν εὐλάβειαν, τοσοῦτον ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν ἀ ὥστε πολλὰς ὑπερβολὰς περὶ τοῦ μεγίστου καὶ μεγι πεστάτου Ναοῦ τούτου ἐξέθεντο. Αὐτὸς τῷ ὄντι διά τ περβάλλον ὕψος, εὖρος καὶ μῆκος, διά τε τὴν ὑπὸ τοσούτων καὶ τηλικούτων Κιόνων καὶ ποικίλων μαρμάρων καλλονὴν καὶ λαμπρότητα, εὐπρέπειαν τοῦ σχήματος, ἁρμονίαν τῶν κατὰ τὴν τότε ἀρχιτεκτονικὴν μέτρων, καὶ μᾶλλον διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ, θαυμάζεται μὲν γενικῶς μέχρι ταύτης παρὰ τῶν ἑτερογενῶν, παρὰ δὲ τῶν ἡμετέρων (ἴσως διὰ τὸ περὶ αὐτὸν σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν) ὡς θέαμά τι ὑπερφυές, καὶ ἀπαράμιλλον ἔργον, καὶ δεῖγμα μεγαλουργίας, καὶ περὶ τὰ καλὰ φιλοτιμίας κρίνεται καὶ δοξάζεται. Ὁ μόνος δὲ τῶν τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικῶν, ὁ τὸν μέσον ὅρον φυλάξας, καὶ περιγράψας τὰ τοῦ Ναοῦ τούτου ἄνευ ὑπερβολῶν μὲ ἁπλῆν δύναμιν κομψότητος λόγου, εἶναι ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος.

Ὁ Ναὸς οὗτος ἐκτίσθη πρῶτον παρὰ Κωνσταντίνου μεγάλου ξύλινος, δρομικὸς τὸ σχῆμα, καὶ εἰς τὴν ὑπερτ Σοφίαν τοῦ Θεοῦ παρ' αὐτοῦ ἀφιερώθη· ὕστερον δὲ βασιλεύ Ἀρκαδίου, καταναλωθέντα ἀπὸ τὸ πῦρ, ὁ τούτου υἱὸς Θ σιος λαμπρότερον ἀνῳκοδομήσατο, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς κατὰ στινιανοῦ γενομένης μεγίστης ἐκείνης καὶ φοβερᾶς στάσ

Νίκα λεγομένης, καθ' ἣν πέντε καὶ τριάκοντα χιλιάδες συζασιαστῶν κατέπεσον ἀκρίτως καὶ κατεσφάγησαν ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς στρατηγοὺς Βελισσάριον, Μοῦνδον καὶ Ναρσῆν, πρὸς τοῖς λοιποῖς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς στάσεως ἀποτεφρωθεῖσι λαμπροῖς κτιρίοις, κατεκάη καὶ αὐτὸς ἐκ δευτέρου, ὅθεν πρὸς παραμυθίαν καὶ εὐχαρίστησιν τοῦ περιαλγοῦντος πλήθους, ὁ Ἰουστινιανὸς, μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ἐμφυλίων δεινῶν, ἀνήγειρε μὲ μεγάλην δαπάνην τὸν νῦν ὁρώμενον θαυμάσιον Ναὸν, διὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων Ἀνθεμίου τοῦ Τραλλιανοῦ (1), καὶ Ἰσιδώρου τοῦ

(1) Ὁ ἐκ Τράλλεων Ἀνθέμιος, ὁ πολὺς καὶ ἔξοχος αὐτὸς περὶ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὰς τῶν μηχανῶν ἐφευρέσεις, εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην ὁ ἀνευρὼν μέχρι πόσου δύναται ἡ τῶν ἀτμῶν ἐνέργεια, καὶ ταύτην βαλὼν εἰς πρᾶξιν ἐπὶ περιστάσεως τοιαύτης· διὰ τὴν αὐτοῦ φήμην, παρὰ Ἰουστινιανοῦ μετάπεμπτος γενόμενος, καὶ ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον, κατῴκει εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἶκον μετά τινος ῥήτορος Ζήνωνος, τὰ μὲν ἐπάνω δώματα τοῦ οἴκου κατεῖχεν ὁ Ζήνων, τὰ δὲ ὑποκάτω ὁ Ἀνθέμιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς λόγους καὶ διαδικασίας περὶ τοῦ οἴκου, καὶ ὁ Ζήνων διὰ τῆς δεινότητος τῆς ῥητορικῆς του κατέθλιβεν ἀδίκως τὸν Ἀνθέμιον, ἀνελάβετο αὐτὸς διὰ τῆς αὐτοῦ τέχνης νὰ ἐκδικηθῇ τὸν καλὸν ῥήτορα τῷ τοιούτῳ τρόπῳ· ἐμπλήσας λέβητάς τινας ὕδατος, ἔστησεν αὐτοὺς εἰς τὸ κάτω ἐπὶ γῆς δωμάτιον, ὅπου κατῴκει, καὶ περιβαλὼν τὴν πέριξ ὅλην στεφάνην τῶν λεβήτων μὲ δερματίνους αὐλοὺς δεδεμένους καὶ συνεσφιγμένους καλῶς, ἐνέπηξε τὸ εἰς ὀξὺ λῆγον ἄκρον τῶν αὐλῶν, ὡς ἄλλην σάλπιγγα, εἰς τοὺς δοκοὺς καὶ τὰς σανίδας τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐπάνω δώματος τοῦ κατοικουμένου παρὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του· ἀφ' οὗ δὲ τὸ εἰς τοὺς λέβητας ὕδωρ ἐθερμάνθη ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἀνεκάχλασεν, ὁ ἐκ τούτου θερμὸς καὶ πεπυκνωμένος ἀτμὸς, διαχυνόμενος εἰς τοὺς αὐλοὺς καὶ καταθλιβόμενος, ἐφέρετο μὲ μεγάλην ὁρμὴν εἰς τὰ ἄνω, καὶ διὰ τῶν στενῶν πόρων τῶν αὐλῶν ἐκσφενδονούμενος βιαιότερον, καὶ προσβάλλων μετὰ σφοδρότητος ἀκαταπαύστως τὴν στέγην, ἐκλόνισε τέλος καὶ διέσεισεν ὅλον τὸν οἶκον τόσον, ὥστε ὁ Ζήνων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ φίλοι ἔμφοβοι, ποσὶ τρομαλέοις ἐξῆλθον ὡς εἶχον τάχους τῆς οἰκίας ἐμβεβροντημένοι, ὑπολαβόντες ὡς σεισμὸν τὸ δεινόν· ὁ δὲ Ἀνθέμιος οὐ τοῦτο μόνον τὸ τοῦ ἀτμοῦ ἐφεύρημα, (πρὸς εὐκλεῆ αὐτοῦ μνήμην), κατὰ Ζήνωνος ἐμηχανεύσατο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παίγνια φύσεως κατ' αὐτοῦ ἐτεκτήνατο, καταστράψας διὰ κοίλων ἐσόπτρων τὸ δωμάτιόν του, καὶ καταβροντήσας αὐτὸ δι' ὧν ἐπενόησεν, ὡς ἄλλων σφοδροτάτων βροντῶν, βιαίων κτύπων, ἐκπληττόντων τὴν αἴσθησιν. (Ἀγαθίας ὁ Σχαλαστ. Βιβλ. Ε'.)

Μηλισίου, οἵτινες ἐπὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ μηχανικῇ τῷ τότε χρόνῳ ἦσαν οἱ ἐμπειρότεροι. Ὁ Ἀνθέμιος λοιπὸν κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων σφαιρικῶν Ναῶν, ἀνύψωσε καὶ αὐτὸς ἕνα τοιοῦτον Τροῦλλον σφαιρικὸν, στηριζόμενον ἐπὶ τεσσάρων ἀψίδων, ἐπιμιξάμενος τό, τε σφαιρικὸν καὶ τετράγωνον ὁμοῦ, καθότι οἱ Χριστιανοὶ εἴθιζον ἀνέκαθεν νὰ οἰκοδομῶσι τοὺς Ναοὺς καθ' ἓν μόνον σταυροειδὲς σχῆμα. Ὁ Ἀνθέμιος ἐβάδισε μὲν κατ' ἴχνη τῆς συνηθείας ταύτης, ἀλλ' ἐτεχνούργησε τὸν Ναὸν αὐτὸν ἔχοντα πάσας τὰς ἄκρας καὶ γωνίας συμμέτρους, ἔργον τῷ ὄντι θαυμάσιον, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ἐναργέστατα τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀγχίνοιαν, διότι τὸ τοιοῦτον σταυροειδὲς μόρφωμα, συνηρμοσμένον εἰς τὸν Τροῦλλον δεξιώτατα, ἔχει πολλὴν τὴν χάριν καὶ τὴν τέρψιν τῆς τέχνης ὁρώμενον ἔσωθεν, καὶ φυλάττει ἐν ταὐτῷ τὴν προσφυεστέραν ἀναλογίαν.

Ἀλλ' ὁ Τροῦλλος ἐπὶ τῆς βασιλείας ἔτι Ἰουστινιανοῦ (1) ἀπὸ τοὺς ἐπισυμβάντας βιαίους σεισμοὺς διεῤῥάγη καὶ κατέπεσε, καὶ πάλιν ἀνηγέρθη παρὰ τοῦ Ἀρχιτέκτονος Ἰσιδώρου, ἀνεψιοῦ τοῦ ῥηθέντος Ἰσιδώρου, σχεδὸν εἴκοσι πόδας μετεωρότερος τοῦ πρώτου, καὶ οὐχὶ πλέον σφαιρικὸς, ἀλλὰ κυμβαλικὸς, οἷος νῦν βλέπεται· πρὸς δὲ μόνιμον καὶ περισσοτέραν τοῦ ἔργου στερέωσιν, ἐστήριξεν ἐπ' ἐδάφους μεταξὺ τῶν βάσεων καὶ πινσῶν τῶν τε ἀρκτικῶν καὶ μεσημβρινῶν (2), τὸν νέον αὐτὸν Τροῦλλον

(1) Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐστέφθη βασιλεὺς τῷ 527 ἔτει, αὐτοκρατορήσας ἔτη 38 καὶ μῆνας ἑπτά· τῷ 8 ἔτει τῆς βασιλείας του ἤρξατο τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ περιβοήτου Ναοῦ τούτου, καὶ τῷ 11 ἀπαρτήσας αὐτὸν ἐγκαινίασε πανηγυρικώτατα· τῷ 32 τῆς Αὐτοκρατορίας του, ὅ ἐστι τῷ 559 ἀπὸ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν ἐπιγενομένων σεισμῶν, κατὰ τὸν Θεοφάνην, Ἀγαθίαν, Κεδρινὸν καὶ ἄλλους, κατέπεσεν ὁ Τροῦλλος, καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἄνακτος ἀνηγέρθη· ὅθεν ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Κωδινὸς σφάλλουσι καὶ κατὰ τοῦτο περιγράφοντες ἀπροβασανίστως τὴν συμβᾶσαν κατάπτωσιν τοῦ Τρούλλου καὶ ἀνέγερσιν ἐπὶ Ἰουστίνου Βασιλέως ἀνεψιοῦ Ἰουστινιανοῦ γενομένην.

(2) Οἱ Πινσοὶ εἰσὶ τοῖχοι εὐπαγεῖς, κατεσκευασμένοι ἀπὸ τετραγώνους

δι' ὀκτὼ μεγίςων Κιόνων λίθου Θηβαϊκοῦ, Γρανίτου, ποδῶν 45 τὸ ὕψος ὄντος ἑκάστου, ἵσταντο δὲ τέσσαρες ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ συνάψας δι' ἀψίδων τοὺς Κίονας, ἀνεστήλωσεν ἐπὶ τὰς πρώτας ἀψίδας τῶν Κιόνων τούτων τὸ πρῶτον ὑπερῷον τῶν Κατηχουμένων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔστησε δώδεκα ὡσαύτως Κίονας μικροτέρους τῶν πρώτων ἀνὰ ἓξ ἑκατέρου μέρους, οἱ ὁποῖοι διακρατοῦσι τοὺς λόφους τῶν δευτέρων Κατηχουμένων. Τὸ Κυμβαλικὸν σχῆμα τοῦ Τρούλλου, μ' ὅλον τὸ ὅτι ἐνεκρίθη καὶ ἐξηλέγχθη παρὰ πολλῶν, ἔχει μ' ὅλον τοῦτο εὐρυθμίαν τινα ἐπιδεικτικὴν καὶ σεβασμίαν, καὶ ἐὰν ὁ ἀρχιτέκτων κατὰ τοῦτο ἐμιμήθη τὸ τοῦ οὐρανοῦ καμαροειδὲς, ἡ ἐφεύρεσις ὅμως καὶ ὁ στοχασμὸς τῆς τέχνης θαυμάζεται εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν μᾶλλον, ἢ εἰς τὸν κατὰ τὴν Ῥώμην περιβόητον διὰ τὴν τέχνην Ναὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Εἰς τὸ κατὰ Ἀνατολὰς μέρος τοῦ Ναοῦ θεωρεῖται ἓν μέγα ἡμικύλινδρον συνημμένον μετὰ τοῦ μεγάλου Τρούλλου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἔτι τρία μικρότερα ἡμικύκλια. Τούτων τὸ μὲν κεῖται δεξιόθεν, τὸ δὲ ἀριστερόθεν, τὸ δὲ κατὰ μέσον ἦτο τὸ τοῦ Ἱεροῦ βήματος· ὡσαύτως καὶ τὸ πρὸς Δύσιν μέρος τοῦ Ναοῦ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ πρὸς Ἀνατολὰς, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρον, ὅτι τὸ κατὰ μέσον δυτικὸν ἡμίτρουλλον, (ὅπου αἱ τρεῖς

σκληροὺς λίθους, λελαξευμένους ὁμαλῶς· πρὸς δὲ συναρμογὴν τούτων στερεωτέραν, διεχύθη εἰς πᾶσαν σειρὰν πετρῶν μόλυβδος ἀναλελυμένος, ὁ ὁποῖος εἰσχωρήσας εἰς τὴν συνάφειαν αὐτῶν συνέδησε καὶ συνέσφιγξε ταύτας ἀῤῥαγέστατα· οἱ ὡς ἐρείσματα ἀκλόνητα αὐτοὶ Πινσοὶ, ἢ Λόφοι εἰσὶν ὀκτώ· τούτων οἱ μὲν τέσσαρες καὶ μεγάλοι κεῖνται κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ, ἀνὰ δύω ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἔχοντες εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἑκάτεροι ἀνὰ τέσσαρας μεγίστους Κίονας, διακρατοῦντας τὸ πολὺ βάρος τῶν τεσσάρων κατὰ τὰς πλευρὰς ἀψίδων τοῦ Τρούλλου, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες καὶ μικρότεροι Πινσοὶ, δύω μὲν τούτων κεῖνται πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ δύω πρὸς δυσμὰς, οἵτινες συνάπτουσι τὰς τέσσαρας Κόγχας τοῦ Ναοῦ, καὶ στηρίζουσι τὰ τῶν ὑπερῴων, ἢ Κατηχουμένων ἡμικύκλια.

τῆς εἰσόδου Πύλαι) δὲν εἶναι κοῖλον, ὡς ἡ τοῦ Ἱεροῦ πρὸς Ἀνατολὰς βήματος ἀχηβάδα, ἀλλὰ λήγει εἰς εὐθείας γωνίας διὰ μιᾶς ἀψίδος.

Οἱ Κίονες, οἱ εἰς τὸ ἔδαφος καθ' ὅλον τὸν Ναὸν ἀνεστηλωμένοι, καὶ διακρατοῦντες τοὺς λόφους καὶ ἀψίδας τοῦ τε μεγίστου Τρούλλου, τῶν ἡμικυλίνδρων, καὶ τῶν πρώτων Κατηχουμένων εἶναι ἅπαντες τεσσαράκοντα, οἱ ὁποῖοι καὶ καθὸ βάσεις ὑποστηρίζουσιν ἔτι ἑξήκοντα, τοὺς ἱσταμένους στοιχηδὸν ἐπάνω τῶν πρώτων Κατηχουμένων· ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἄλλοι ὀκτὼ ἔτι ὑποστηρίζουσι τὰς στοὰς τοῦ μεγάλου προπυλαίου τοῦ πρὸ τῆς εἰς τὸν Ναὸν εἰσόδου. Τὸ τῶν Κατηχουμένων εὖρος εἶναι ποδῶν ἑξήκοντα, κατὰ μέσον δὲ τῶν Κατηχουμένων τούτων, ἢ γυναικωνίτιδος, ὁρῶνται ἀνεστηλωμένοι οἱ ὀκτὼ ἐκεῖνοι ἀπὸ λίθον Αἰγυπτιακὸν ἰσομήκεις τε ἰσοπλατεῖς τε καὶ ἰσοστάθμιοι πορφυροῖ Κίονες, οἱ ὁποῖοι ἐκάλλυνον ποτὲ τὸν Ναὸν τοῦ Ἡλίου ἐν Ῥώμῃ, τὸν ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ ἐγερθέντα, ἓξ εἰσέτι ἀπὸ ἴασπον πράσινον, οἵτινες μετεκομίσθησαν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν Ἔφεσον θαυμασίου Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τέσσαρες ὡσαύτως ἀπὸ λευκότατον μάρμαρον, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεσπάσθησαν καὶ μετηνέχθησαν, οἱ μὲν ἐκ Κυζίκου, οἱ δὲ ἐκ Τρωάδος, Ἀθηνῶν, καὶ τῶν Κυκλάδων Νήσων, τουτέστιν ἀπὸ διαφόρων περιφανῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Ναῶν, προπυλέων, καὶ ἄλλων λαμπρῶν οἰκοδομῶν, πάντες ὅμως ὡς ἐκ μιᾶς χειρὸς ἦσαν ἐπιτηδείως τετορνευμένοι, πλὴν τῶν ἐπικρανίων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα παραλλαχθέντα, δὲν ἀναλογοῦσιν εἰς τὴν συμμετρίαν τῆς ὡραιότητος τοῦ λοιποῦ αὐτῶν σώματος.

Τὸ ὑπεράνω τῶν εἰς τὰ πρῶτα Κατηχούμενα ἢ τὸν Γυναικωνίτην ἱσταμένων Κιόνων μέρος, εἶναι γλαφυρότατα εἰργασμένον, πάριστον σύμπλεγμα ἀνθέων ποικίλων καὶ φύλλων,

συνηρμοσμένων ἐξ Ἰάσπου καὶ Πορφυρίτου, ἀλαβάστρου καὶ Ὀφίτου λιθαρίων, κόχλων μαργαριτοφόρων καὶ ἄλλων. Περὶ τοὺς Πινσοὺς καὶ περὶ τὰ πρῶτα καὶ δεύτερα Κατηχούμενα περιζωννύουσι κύκλωθεν τὸν Ναὸν δύω Ἐξῶσται διὰ καγγέλων ἐκ μαρμάρου τετορνευμένων· ἄνωθεν δὲ τῶν πρώτων Κατηχουμένων καὶ τῆς δευτέρας σειρᾶς τοῦ διὰ καγγέλλων Ἐξώστου, ὑπὸ τὸν μέγαν Τροῦλλον, θεωροῦνται ἑπτὰ δι' ἀψίδων θυρίδες, ἢ μεγάλα παραθύρια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ποτὲ τὰ δεύτερα Κατηχούμενα, ἢ ὁ Γυναικωνίτης, ἀλλ' ἤδη αὐτὰ ἀπεκλείσθησαν καὶ ἀπεφράχθησαν.

Πάντες οἱ τοῦ Ναοῦ τοῖχοι ἔνδοθεν καὶ αὐτοὶ οἱ Πινσοὶ εἶναι ὀρθομαρμάρινοι δι' ὡραίων πολυτελῶν μαρμάρων ἐξ Ἰάσπου, Πορφυρίτου καὶ ἄλλων, ὁ δὲ Τροῦλλος ἔσωθεν ὑπεράνω τῶν θυρίδων, δι' ὧν ὁ Ναὸς φωταυγεῖται, ἦτο συνηρμοσμένος ὅλος ἀπὸ ὑάλους χρυσοῦς, Μωσίον καλουμένους, καὶ ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν ἀψίδων τεσσάρων μεγίστων Χερουβὶμ, τὰ ὁποῖα μόλις ἡ ὅρασις δύναται νὰ διαχωρίσῃ τὰ λοιπὰ πάντα διὰ ψηφίδων σεβαστὰ μορφώματα κατεκαλύφθησαν μὲ ἄσβεστον ὑγρὸν, ὡσαύτως καὶ ὁ κατὰ μέσον τοῦ Τρούλλου Παντοκράτωρ.

Ὁ κατὰ μέσον μέγιστος Τροῦλλος, καὶ τὰ τέσσαρα ἡμικύλινδρα ἢ ἡμικύκλια, ὄντα συνδεδεμένα εἰς τὰς τέσσαρας μεγίστας ἀψῖδας τοῦ Τρούλλου, σχηματίζουσι τὸ σταυροειδὲς σχῆμα, καὶ ἀποτελοῦσιν ἐν ταὐτῷ διὰ τῆς πληθύος τῶν θόλων μεγίστην ἔκτασιν, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως λογίζεται ὡς δεῖγμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχνης λαμπρότατον, καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερνικᾷ ὁ Ναὸς οὗτος καὶ τὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ καὶ τὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικήν. Εἰς αὐτὸ ἤδη τὸ Τέμενος, ἐκτὸς τῶν παμπληθῶν ἀπηρτημένων διαφόρων χρωμάτων κανδηλῶν, οὐδεὶς ἕτερος καλλωπισμὸς

ἐνυπελείφθη, τὸ ἔδαφος τούτου ἦτο πεποικιλμένον μὲ πολυτελῆ καὶ διάφορα μάρμαρα παντοδαπὰ ἐξ Ἰάσπου Πορφυρίτου πρασίνου λίθου ἀρχαίου, καὶ ἄλλων ποικίλων λίθων κατεστιλβωμένα, ἀλλ' ἤδη εἶναι ἐπεστρωμένοι τάπητες τὴν καλλονὴν καλύπτοντες.

Πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ναὸν, ὁ Πρόναος ἢ Νάρθηξ διαιρεῖται εἰς δύω, καὶ ὁ μὲν ἄνωθεν ἦτο μέρος τῶν Κατηχουμένων ἢ Γυναικωνίτιδός ποτε, ὁ δὲ κάτωθεν, ἔχων κατὰ τὸ εὖρος ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πόδας, ἐμπεριέχει Πύλας τρεῖς τῆς εἰς τὸν Ναὸν εἰσόδου, μίαν μὲν κατὰ τὸ μέσον μεγάλην καὶ περὶ τὰ πλάγια ἑτέρας δύω μικροτέρας, καὶ ἔτι ἕξ, ἀνὰ τρεῖς πρὸς τὰ ἡμικύλινδρα, τὰ συνημμένα μὲ αὐτὰ τὸ τοῦ Προνάου μέγιστον ἡμισφαίριον, ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου πάσας κατεσκευασμένας, τῶν ὁποίων τὰ θυρώματα εἶναι ἐξ Ὀρειχάλκου ἔχοντα σημεῖα σταυρῶν ἐκτετριμμένων. Ὁ παρὰ τὰς Πύλας τοῖχος ὅλος ἕως εἰς τὰ ἄνω μέρη αὐτῶν εἶναι κεκαλλωπισμένος μὲ τὴν ὡραιοτέραν ἐκ διαφόρων χρωμάτων ὀρθομαρμάρωσιν, ὡραϊζομένην δι' ἀλαβάστρου λίθου διεξαπλωμένου γλαφυρότατα, καὶ διασχιζομένου εἰς περιπλοκὰς παριστώσας ἄνθη καὶ φύλλα κατὰ ποικίλους τρόπους· ἄνωθεν δὲ ταύτης τῆς ὀρθομαρμαρώσεως ἐθεωροῦντο ἐκ χρυσῶν ψηφίδων ἔκτυπα ἱερῶν μορφωμάτων καὶ ἐπάνω τῶν κατὰ τὸ μέσον τριῶν Πυλῶν, εἷς ἐξεικασμένος Αὐτοκράτωρ κείμενος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἐκτυπώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀπὸ τὸν Πρόναον αὐτὸν ἐξέρχονται εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα, ὅπου οὐδεὶς ὑπάρχει καλλωπισμὸς, καὶ ὅπου ἵσταντο οἱ Κατηχούμενοι καὶ οἱ μετανοοῦντες. Ἐκτὸς τῶν ῥηθεισῶν κατὰ πρόσωπον τοῦ Ναοῦ ἐννέα Πυλῶν, εἶναι καὶ δύω ἕτεραι μία πρὸς βοῤῥᾶν, καὶ ἄλλη πρὸς μεσημβρίαν ἐκ χαλκοῦ ἀμφότεραι καὶ γεγλυμμέναι.

Τὸ τοῦ Ναοῦ μῆκος μετρούμενον ἀπὸ τῆς κόγχης τοῦ πάλαι

ΜΕΤΡΑ.				ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ.
ΕΥΡΟΥΣ.		ΥΨΟΥΣ.		
Πόδ.	Δάκ.	Πόδ.	Δάκτ.	
»	»	»	»	Ῥαῖκος.
»	»	»	»	Ἴκτινος.
33	4	100	. . .	Φαιακίδης.
105	»	»	»	
220	»	»	»	Χερσίφρων.
243		»	»	Ἀνθέμιος καὶ Ἰσίδωρος.
258	4	»	»	
220	10	»	»	Ῥοσσέτος.
32	6	»	»	Συγέρ.
110	»	»	»	Λαζάρχος.
168	4	»	»	Πέρος.
183	9	»	»	Γ. δὰ Πίζα.
130	»	»	»	Ι. Ῥέϊ.
415	»	»	»	Βρουνελέσσης.
41	8	»	»	Α. Βριδσκος.
500	»	»	»	Μιχαὴλ ὁ Ἄγγελος.
250	»	»	»	Χριστ. Βρέν.

ἱεροῦ Συνθρόνου, μέχρι τῆς κατὰ τὸ μέσον τοῦ Προνάου μεγίστης Πύλης, εἶναι ποδῶν Γεωμετρικῶν διακοσίων ἑξήκοντα ἐννέα, τὸ δὲ πλάτος ἐξ Ἄρκτου πρὸς Μεσημβρίαν, διακοσίων τεσσαράκοντα τριῶν· τὸ δὲ ὕψος ἐξ αὐτοῦ τοῦ κέντρου τοῦ Τρούλλου μέχρις ἐδάφους, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτὼ (1). Περὶ δὲ τὰ πλάγια τοῦ Ναοῦ, κάτωθεν τῶν τεσσάρων μεγίστων Κιόνων ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἀριστερόθεν, πλησίον τοῦ Πινσοῦ, ὑπάρχει ἓν φρέαρ· αὐτοῦ δὲ τὸ ἐπιστόμιον ἦτο ποτὲ τοῦ φρέατος ἐκείνου τῆς Σαμαρείτιδος, μετακομισθὲν ἀπὸ τῆς κατὰ Παλαιστίνην πόλεως Σιχὰρ παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ· τούτου δὲ χάριν, καὶ διότι ἀνέκειτο εἰς τὸν Πινσὸν ἀπηωρημένη καὶ ἡ σεπτὴ Εἰκὼν τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συνομιλίας μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος, ὠνομάσθη αὐτὸ ἅγιον Φρέαρ.

Ἐνταῦθα περιεργείας χάριν τῶν φιλομαθῶν, τιθέαμεν τὸν παρόντα Πίνακα ἑνὸς Ἄγγλου περιηγητοῦ, περιεκτικὸν τῶν ὅρων καὶ μέτρων τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων θρυλλουμένων περιδόξων Ναῶν, τῶν ἐκ διαφόρων σχημάτων καὶ τάξεων τῆς καθ' Ἕλληνας Ῥωμάνους, Μαύρους, καὶ Γότθους Ἀρχιτεκτονικῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐνεγερθέντων, τοὺς ὁποίους ὁ φιλομαθὴς παραβάλλων καὶ παρεξετάζων, πληροφορεῖται διὰ τὰς τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν ἀρχιτεκτονικὴν διαφοράς. Οἱ ἀρχαῖοι Ναοὶ ὄντες ὕπαιθροι, ἦσαν καὶ διαφέροντες καὶ εἰς μῆκος καὶ εἰς πλάτος τῶν ὕστερον ἐστεγασμένων· διότι ἡ κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν γενομένη πρόοδος καὶ ἐπίδοσις ἀνεκάλυψε βα-

(1) Καὶ τοῦτο ἐξ εἰκασίας· διότι διὰ τὸ δυσχερὲς, οὐδεὶς δύναται νὰ καταμετρήσῃ τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κέντρου μέχρις ἐδάφους τοῦ Ναοῦ ἐπ' ἀκριβείᾳ ὕψος· ἀναφέρει μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν ὁ Εὐάγριος, ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡμισφαιρίου μέχρις ἐδάφους βάθος εἶναι ποδῶν 180· ἀλλὰ ποῖον πόδα ἐννοεῖ Ἑλληνικὸν, ἢ Ῥωμαϊκόν; ἀγνοῶ· διότι ὁ πρῶτος ποῦς, εἶναι μείζων τοῦ δευτέρου.

θμηδὸν τοὺς πρὸς αὔξησιν καὶ ἔκτασιν τῶν μέτρων ἐπινενοημένους τρόπους.

Ἡ κατὰ τὴν τέχνην τελειότης, ὑπὸ τῆς ὁποίας οἱ ἀρχιτέκτονες τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων ὁδηγούμενοι ὑπερέτειναν, καὶ τρόπον τινὰ κατετόξευσαν ἐπὶ τὰ ὕψη τὰ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν βέλη καὶ ἀνέστησαν τοὺς ὑψηλοτάτους τῶν ἱερῶν κωδώνων ἀνὰ τὴν Εὐρώπην Πύργους, καὶ ἕτερα κατὰ συμμετρίαν κτίρια, δὲν συγχωρεῖ νὰ συγκρίνῃ τις κατὰ ταῦτο αὐτοὺς μὲ τοὺς προϋπάρξαντας ἀρχιτέκτονας· τὸ κτίριον ὅμως τῆς Ἁγίας Σοφίας μ' ὅλον τὸ ὅτι ἐν τῷ τότε αἰῶνι ἦτον εἰς πτῶσιν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τέχνη, πλὴν διὰ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καλλονὴν αὐτοῦ, καὶ πολυτέλειαν τῆς ὕλης, καὶ τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν καὶ θαυμάσιον κατασκευὴν τοῦ κατὰ μέσον μεγίστου Τρούλλου, καὶ διὰ τὸ ὀφειλόμενον τέλος πάντων σέβας εἰς μίαν τοιαύτην ἀρχαίαν τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἄξιον δικαίως νὰ παραβάλληται μὲ τὰς νεωτέρας τεχνικὰς οἰκοδομάς· καὶ ἐὰν τοῦτο νομισθῇ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ὑπερβολῆς πταῖσμα καὶ παράβασις τῆς ἀληθείας, ἐχέτωσάν με συγγνώμην διότι οἱ παραγενόμενοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Πρέσβεις, καὶ εἴ τινες ποτ' ἄλλοι τῶν Εὐρωπαίων φιλομαθεῖς περιηγηταὶ καὶ περίεργοι, εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, ὄντες πολιτικοί, καὶ πολεμικοί, παρετήρησαν μὲν περὶ ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ναοῦ τούτου, ἀλλ' αὐτὴ οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ στρατηγικὴν ἕξιν ἀναφοράν, διὰ τοῦτο ἴσως ἔκριναν καὶ καθημαρτημένως. Ἀληθινὰ ἡ θεωρία τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔξωθεν δὲν ἔχει καμμίαν χάριν, διότι αἱ ἑτερογενεῖς καὶ ἔκφυλοι, ἵν' οὕτως εἴπω, νέαι οἰκοδομαὶ αἱ μετὰ τὰς περιστάσεις τῶν συμβάντων σεισμῶν προστεθεῖσαι εἰς αὐτήν, παριστῶσιν (ἄνευ ὅμως τοῦ παμμεγίστου Τρούλλου) σωρούς τινας ἀμόρφων κτιρίων, ὡσαύτως καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Φατὶχ προστεθέντες τέσσαρες Πύργοι

(μιναρέδες) εἶναι ξένοι πάντη καὶ ἀλλότριοι τοῦ λοιποῦ τῆς οἰκοδομῆς σώματος.

Τὸ τοιοῦτον κτίριον μεταξὺ τῶν δέκα καὶ τριῶν ἤδη αἰώνων ἐξ ὅτου ἐκτίσθη, ὑπέμεινε πολλὰς καὶ μεγάλας τροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις ἐκ διαφόρων συμπτωμάτων. Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἡ πρὸς δυσμὰς μεγίστη ἀψὶς διεῤῥάγη καὶ ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ, ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν δι᾽ ἐμπείρων τεχνιτῶν τὴν ἀνέσωσεν· ἐπὶ Ῥωμανοῦ δὲ πάλιν, ἡ μία τῶν τεσσάρων ὑψηλοτέρων ἀψίδων διαφθαρεῖσα ὑπὸ χρόνου μεγάλως, ἐπεσκευάσθη ἀσφαλέστατα· ἔτι δὲ ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἓν μέρος τοῦ μεγίστου Τρούλλου ὑπὸ τῶν ἐπισυμβάντων σεισμῶν κατέπεσεν, ἀλλὰ φιλοτίμως ὁ Ἄναξ αὐτὸς τὸ ἀνέκτισε· καὶ πάλιν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος τὸ πρὸς Ἄρκτον ἀφορὸν, καὶ τὸ πρὸς Δυσμὰς τετραμμένον μέρος, ἔκλινε πρὸς τέλειον κρημνισμὸν, πλὴν ὁ Παλαιολόγος αὐτὸς καταβαλὼν χιλιάδας πολλὰς χρημάτων τῆς Δαισπαίνης γυναικός του, ἀνήγειρεν ἀπὸ τῶν θεμελίων τὰς μέχρι καὶ νῦν ὁρωμένας Πυραμίδας, διὰ τῶν ὁποίων συνεστήριξεν ἀσφαλέστατα τὰ τείχη, καὶ ἔστησε τὸν κίνδυνον τῆς πτώσεως τοῦ Ναοῦ. Αὖθις δὲ ἐπὶ Ἄννης τῆς Βασιλίσσης, συζύγου Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, ὑπὸ τῶν γενομένων σεισμῶν ἡ πρὸς τὸ βῆμα μεγάλη Στοὰ κρημνισθεῖσα διὰ φιλοτίμων αὐτῆς ἀναλωμάτων ἐπῳκοδομήθη· τὴν δὲ βλαφθεῖσαν ὀροφὴν, ὁ Βασιλεὺς ὕστερον Καντακουζηνὸς ἀνεκαίνισε, καὶ τελευταῖον εἴ τι παρελήφθη πρὸς ἀπαρτισμὸν ὁ Παλαιολόγος Ἰωάννης ὕστερον ἀνεπλήρωσεν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν Σελὴμ ὁ Β'. τὸ ὑπὸ σεισμοῦ καταπαισὸν Ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον ἀνεκαινίσατο πάλιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ τῶν λοιπῶν Ναῶν τῶν μεταβεβλημένων εἰς Τεμένη.

Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους καὶ τηλικούτους μεγαλοπρεπεῖς εὐαγεῖς Ναοὺς, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν εὐλάβειαν τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων, Αὐτοκρατορισσῶν, καὶ περιφανῶν Ἀρχόντων, καὶ Ἀρχοντισσῶν εἰς διάφορα μέρη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγέρθησαν, ἄλλους μὲν ἅμα τῇ τῆς πόλεως ἁλώσει οἱ πορθηταὶ κατὰ νόμους τῶν νικηφόρων ὅπλων, μετέστρεψαν εἰς ἴδια Τεμένη, ἄλλους δὲ κατηδάφισαν, ὅσοι δὲ ὑπὸ πολιτικῆς μεγαλοψυχίας τοῦ νικητοῦ ὑπελείφθησαν εἰς τοὺς ἡττημένους, καὶ τούτους ὕστερον ἀφελόντες μετέβαλον εἰς Τεμένη.

Τὰ δὲ μέχρι καὶ νῦν ἀβλαβῆ διαμένοντα τῶν ποτὲ εὐαγῶν Σκηνωμάτων, ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς βιαίους σεισμοὺς καὶ συνεχεῖς ὀλεθρίους πυρκαϊὰς, καὶ μαρτυρούμενα ὡς τοιαῦτα ἀπὸ τὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἔξωθεν αὐτῶν ἀρχαῖον μόρφωμα, καὶ μεταβεβλημένα ἤδη εἰς Τεμένη, εἶναι τὰ ἐφεξῆς.

Πρῶτος ἀπὸ τοὺς διαμείναντας Ναοὺς εἶναι ὁ τοῦ Παντοκράτορος, κείμενος κατὰ τὸν τέταρτον λόφον, ὅςις ἐθεμελιώθη ὑπὸ Εἰρήνης τῆς Αὐτοκρατορίσσης, συζύγου Καλοϊωάννου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἀπηρτίσθη ὕςερον παρὰ τοῦ υἱοῦ της Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις ἦτον ἔνδοθεν καθιστορισμένος ἀπὸ μωσίου, προσφέρων τῷ Χριστῷ τὸ τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας σχῆμα· τανῦν δὲ καλεῖται Ζεϊρὲκ Τζαμισί. Εἰς αὐτὸν, κατὰ τὸ πλάγιον τῆς εἰσόδου, καὶ ὁ ἀοίδιμος κτήτωρ ἐκεῖνος ἦτο τεθαμμένος, καὶ ἐπὶ τὴν σωρὸν αὐτὴν, κατὰ θέλησιν αὐτοῦ τοῦ κτήτορος, ἐπέθηκαν τὸν ἀνδρομήκη ἐρυθρὸν ἱερὸν λίθον, ἐφ' οὗ τὸν Χριςὸν καθελόντες ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ἔπλυναν καὶ ἐσμύρνησαν, τὸν ὁποῖον ἔτι ζῶν ὁ βασι-

λεὺς μετεκόμισεν ἀπὸ τὸν κατ' Ἔφεσον Ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς Βασιλεύουσαν. Ἔτι δὲ εἰς αὐτὸν ἐνταφιάσθη καὶ ἡ Μήτηρ τοῦ προῤῥηθέντος Μανουὴλ Βασιλὶς Εἰρήνη, καὶ ἡ πρώτη γυνὴ αὐτοῦ· ὕστερον δὲ καὶ ἡ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος σύζυγος Εἰρήνη, Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ἔπειτα, καὶ οἱ τούτου υἱοὶ Θεόδωρος καὶ Ἀνδρόνικος. Ὁ Ναὸς αὐτὸς ἐτεχνουργήθη μὲ τέσσαρας Τρούλλους, ἔσωθεν οἱ τοῖχοι εἶναι ὀρθομαρμάρινοι ἐξ ὡραίων καὶ ποικίλων λίθων ἀρχιτεκτονικῆς καλλίστης, αἱ δὲ ἀψίδες τοῦ κεντρικοῦ Τρούλλου διακρατοῦνται ὑπὸ τεσσάρων Κιόνων Θηβαϊκοῦ Αἰγυπτιακοῦ μαρμάρου. Ἡ Μονὴ αὐτὴ ἦτον εὐρυχωροτάτη, διὸ καὶ οἱ Φράγγοι, ἐξουσιάσαντες τῆς Πόλεως, κατέστησαν αὐτὴν, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν, βασιλικὸν παλάτιον. Ὁ Ναὸς αὐτὸς ἐγειτνίαζε μὲ τὸν Ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅθεν καὶ ἡ σφαλερὰ ἰδέα, διὰ τὰς μὲ μωσίον σωζομένας εἰκόνας ποτε εἰς αὐτὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὑπολαμβάνει ὅτι ἦτον ὁ περίβλεπτος ἐκεῖνος Ναός· πλὴν ὁ περίδοξος ἐκεῖνος Ναὸς, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Αὐτοκράτορες ἐνταφιάζοντο, ὁ φιλονεικῶν κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ὡραιότητα μὲ τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν διὰ δύω χρόνους, κατὰ προσταγὴν τοῦ Πορθητοῦ, Πατριαρχεῖον· τοῦτον δὲ διὰ τὸ μὴ ἔχειν προσοίκους Χριστιανοὺς, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Σουλτάνου, καταλιπὼν τῷ 1455 ἔτει, ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος (1) μετέστησε τὸ Πα-

(1) Μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ παῦσιν τοῦ φόνου καὶ τῆς λαφυραγωγίας, ὁ νικητὴς πρὸς παραμυθίαν τῶν ὑποταγέντων, καὶ συνοικισμὸν τῆς ἐρημωθείσης Πόλεως κατοίκων, ἐπέτρεψε τοῖς ἐγκαταλειφθεῖσι χριστιανοῖς τὸ νὰ ἐκλέξωσι Πατριάρχην. Ὅθεν τοπικῆς Συνόδου ἀθροισθείσης παρὰ τῶν εὑρεθέντων Ἀρχιερέων ἐπὶ τῆς ἁλώσεως, αἰχμαλωτισθέντων καὶ ἐξαγορασθέντων διὰ χρημάτων ἰδίων τοῦ Σουλτάνου, ἐξελέχθη ὁ Σοφώτατος Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, μετὰ δὲ τὴν τούτου χειροτονίαν καὶ τὸν προβιβασμὸν μεταπεμψάμενος αὐτὸν ὁ πορθητὴς εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἐδέχθη καὶ περιεποιήθη φιλοφρόνως, δέδωκεν ἰδίαις χερσὶν εἰς αὐτὸν ἀργυρᾶν ἀρχικὴν ῥάβδον καὶ χίλια χρυσᾶ νομίσματα.

τριαρχεῖον εἰς τὴν Παμμακάριστον. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Πατριάρχου εἰς ταύτην τὴν Μονὴν μετάβασιν, κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου αὐτοῦ Μεχμὲτ τοῦ Β'. καὶ ἐκ τῆς ὕλης τούτου καὶ ἄλλων ἐκλιπόντων κτιρίων, ἀνήγειρεν εἰς τὸν πρότερον τόπον κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἁγίας Σοφίας διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Χριστοδούλου, τὸ μέγιστον ἴδιον Τέμενος μὲ τὸ περὶ αὐτὸ Ἰμαρέτιον, ἤτοι Ξενοτροφεῖον. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Τεμένους τούτου βλέπεται μία λάρναξ ὁλομελὴς, ὀκτὼ πόδας κατὰ τὸ μῆκος καὶ ἑπτὰ τὸ πλάτος, ἀπὸ λίθον σπάνιον πράσινον ἀρχαῖον, μὲ σταυροὺς γεγλυμμένους ἐπάνω τοῦ κωνοειδοῦς σκεπάσματος, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἔκειντο τὰ λείψανα ἢ τῆς πρώτης κτητορίσσης τοῦ Παντοκράτορος βασιλίσσης Εἰρήνης, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἐνταφιασθέντων εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ὡς εἴρηται· ἤδη δὲ εἰς χρῆσιν αὐτὸ μετετράπη ὑδρίου τοῦ νιψίματος.

Δεύτερος Ναὸς ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Λιβὸς, οὐ μακρὰν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Μοναστήριον κτισθὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου Πατρικίου τοῦ Λιβὸς ἐπὶ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου· ἀνεκαινίσθη ὕστερον ὑπὸ Θεοδώρας βασιλίσσης, συζύγου Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅπου ἐτάφη καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀνδρόνικος βασιλεὺς ὁ γέρων, καὶ ἡ σύζυγος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου Εἰρήνη, ἡ ἐκ Γερμανῶν καταγομένη· ὁ ποτὲ Ναὸς αὐτὸς εἶναι μὲ Τροῦλλον, καὶ διαρκεῖ μέχρι τούτου κείμενος κατὰ τὸ μέρος τὸ καλούμενον ἤδη Τζιρτζὶρ μαχαλεσί.

Τρίτος Ναὸς ὁ τῆς Παμμακαρίστου, ὁ γενόμενος μετὰ τοὺς

εἰπὼν αὐτῷ· « Πατριάρχευε ἐν εἰρήνῃ, ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν, τὴν προστασίαν εἰς ὅσα ἂν χρήζῃς καὶ αἰτήσῃς, καὶ χαῖρε τὰ αὐτὰ προνόμια, ὅσα καὶ οἱ προκάτοχοί σου ποτὲ ἔχαιρον· » ἔπειτα ἀναβιβάσας αὐτὸν εἰς ἵππον λαμπρῶς ἐστολισμένον, ἀπέπεμψε μετὰ παρατάξεως, συνοδευμένον ὑπὸ ἐπισήμων ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς αὐτοῦ εἰς τὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νέον Πατριαρχεῖον, τιμῶν αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετήν του καὶ ἐπισκεπτόμενος.

ἁγίους Ἀποστόλους Πατριαρχεῖον ἐπὶ Γενναδίου πρώτου Πατριάρχου ἀπὸ τῆς ἁλώσεως. Αὐτὸς ἐκτίσθη παρὰ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ Ταρχανιώτου καὶ Πρωτοστράτορος καὶ τῆς Συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς Κομνηνῆς καὶ Παλαιολογίνης ἀδελφῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῶν ὁποίων τὰ ἔκτυπα μετὰ ςολῆς ἀρχιδουκικῆς ἦσαν ἔνδον τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχους καθιστορημένα· αὐτὴ δέ ποτε ἡ Μονὴ ἦτο γυναικεῖον Μοναστήριον· ἐκηδεύθησαν δ' ἐνταῦθα σύμπαντες οἱ πρῶτοι κτήτορες καὶ ἔτι Ἀλέξιος ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἡ τούτου θυγάτηρ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἡ Καισάρισσα καὶ Βρυεννία, τὸ τῆς τότε φιλοσοφίας μέλημα, ἡ ἐξυμνήσασα μὲ Ἀττικὴν χάριν τὰς πατρῴας ἀρετὰς, Ἀλεξιάδα τὴν βίβλον ἀποκαλέσασα. Ἔκειτο δὲ ὁ τάφος αὐτῆς ἔνδον τοῦ Ναοῦ παρὰ τὸν τοῖχον ἀπὸ ὁλομελῆ λίθον κατεσκευασμένος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἀετὸς δικέφαλος γεγλυμμένος. Ἐνταῦθα ὡσαύτως ἐτάφη καὶ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, υἱὸς τοῦ δυστήνου δεσπότου Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου· ὁ Μανουὴλ αὐτὸς μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου φυγὼν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον εἰς Ῥώμην διὰ τὴν ἐκςράτευσιν κατ' αὐτοῦ τοῦ Φατὶχ, καὶ διὰ Παπικὴν ἀπέχθειαν μὴ δυνηθεὶς καὶ ἐκεῖ νὰ παραμείνῃ, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸν ὁποῖον ἀσμένως ἐδέχθη καὶ περιέθαλψε καὶ ὁ Σουλτὰν Μεχμὲτ καὶ ἐπομένως ὁ τούτου υἱὸς Παγιαζίτ. Εἰς αὐτὸν τὸν Ναὸν ἐναπέκειντο καὶ τὰ πάντιμα λείψανα τῆς Ἁγίας Εὐφημίας (1) Σολομονῆς, καὶ Θεοφανοῦς, καὶ μέρος ἔτι τοῦ κίονος

(1) Τὸ ἱερὸν Λείψανον τῆς Μάρτυρος Εὐφημίας, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Κοπρωνύμου, ἔμελλε μᾶλλον νὰ καυθῇ, παρὰ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν· τρόπῳ μυστικῷ ἐσώθη παρά τινων εὐσεβῶν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐῤῥίφθη εἰς τὸ πῦρ ἕτερον νεκρὸν σῶμα κατὰ τὸν Ζωναρᾶν· ἀνεκαλύφθη δὲ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐγγόνου τοῦ Κοπρωνύμου Κωνσταντίνου καὶ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Εἰρήνης, καὶ κατετέθη εἰς τὸν πλησίον τοῦ Ἱπποδρομίου Ναόν της. Πότε ταῦτα

πρὸς ὃν δήσαντες τὸν Σωτῆρα, ἐμαστίγωσαν οἱ παράνομοι. Τὸν Ναὸν τοῦτον, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν δόγμα ὑπὸ Σελὴμ τοῦ πρώτου, ἔτρεψάν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Καντεμίρης, πρῶτον τῶν ἄλλων ἀμέσως εἰς Τέμενος, ἀλλ' ὁ Συγγραφεὺς τοῦ Βαρβαρογραικικοῦ Κώδικος Ἱερόθεος Μονεμβασίας, καὶ σύγχρονος καὶ αὐτόπτης τοῦ δράματος λέγει, ὅτι περὶ τὸ 1591 ἔτος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀμουρὰτ τοῦ Γ'. διὰ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς ταραχὰς τῶν διοικούντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας τότε κληρικῶν, καὶ διὰ τὰς καταδρομὰς καὶ συνεχεῖς ἀλλαγὰς τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ψυχρότητα τῶν Χριστιανῶν, τῇ ἐνστάσει καὶ βιαίᾳ ἐπιμονῇ τοῦ ἰσχυροῦ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὡς ἀξιουμένου τῆς τοῦ Σουλτὰν Ἀμουρὰτ ἰδιαιτέρας εὐνοίας, Μεχμὲτ Πασᾶ ἐξ Ἀρμενίων Μπεγλέρπεη τῆς Ῥούμελης (1) πρὸς ἐκδίκησιν, διότι παρὰ Θεοκλίτου Πατριάρχου ἀπέτυχε τῶν ὑποσχεθέντων μετεβλήθη εἰς Τέμενος ἡ Παμμακάριστος· προνοίᾳ δὲ τοῦ τότε τοποτηρητοῦ τοῦ θρόνου Νικηφόρου τοῦ Ἱεροδιακόνου (διότι Ἱε-

---

τὰ λείψανα τῆς Ἁγίας μετεκομίσθησαν εἶναι ἄδηλον· πιθανὸν δὲ πρὸ τῆς κατασχέσεως τῆς Πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, εἰς Σηλυβρίαν, καὶ ἐσώζοντο ἐν τῇ ἐκεῖ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως, ἅτινα μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀνεκομίσθησαν παρὰ τοῦ Γενναδίου εἰς τὸ τότε Πατριαρχεῖον.

(2) Τὸν ῥηθέντα μετὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην, εὗρε παρὰ πόδας ἡ ἀδέκαστος δίκη, σφαγέντα ὑπὸ τῶν Γενιτζάρων διὰ τὴν ἐφεξῆς αἰτίαν· Οἱ Ἑβραῖοι ἔχοντες ἐπιῤῥοὴν τότε εἰς τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸ τὸ Νομισματοκοπεῖον εἰς χεῖρας των, καὶ ὡς φύσει αἰσχροκερδεῖς, ἐτύπωσαν νομίσματα κίβδηλα, τὰ ὁποῖα παῤῥησίασαν εἰς τὸν Κοιέστορα, (Τευτερτάρην) προσφέροντες πρὸς αὐτὸν ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων, ἐὰν ταῦτα τὰ κίβδηλα δεχθῇ πρὸς πληρωμὴν τῶν στρατιωτικῶν μισθῶν· ὁ Κοιέστωρ ἀπέῤῥιψε μετ' ὀργῆς τὴν τοιαύτην κινδυνώδη πρότασιν· οἱ δὲ ἀπευθύνθησαν πρὸς τὸν μέγα δυνάμενον ῥηθέντα Μπεγλέρπεη, ὅστις δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς χρηματικῆς προσφορᾶς, προσέταξε τῷ Κοιέστορι νὰ δεχθῇ τὰ κίβδηλα· τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Γενίτζαροι ὥρμησαν καὶ περιεκύκλωσαν τὰ Βασίλεια ἔνοπλοι, ζητοῦντες τὰς κεφαλὰς τοῦ τε Μπεγλέρπεη καὶ τοῦ ἀθώου Κοιέστορος, καὶ τούτου γενομένου, κατέπαυσεν ἡ στάσις.

ρεμίας ὁ Β'. περιεμένετο ἐκ τῆς ἐξορίας), μετηνέχθησαν ἐκεῖθεν τὰ ῥηθέντα ἱερὰ κειμήλια μετὰ τῆς διὰ μωσίου εἰκόνος τῆς Παμμακαρίστου· ἀνεσκάφησαν ὅμως οἱ τάφοι τῶν κτητόρων καὶ τῶν Βασιλέων, καὶ ἐῤῥίφθησαν τὰ ὀστᾶ ἔξω. Τὸ Τέμενος τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον, πλησίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ, Φατιγὲ Τζαμισὶ καλούμενον.

Τέταρτος, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἡ καὶ τοῦ Στουδίου Μονή, ἡ ὁποία παρωνομάσθη τοιουτοτρόπως παρὰ τοῦ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μακέλλου Πατρικίου Στουδίου, τοῦ καὶ κτήτορος· αὐτὴ δὲ μετὰ τὴν ἐκ τῶν Λατίνων τῆς πόλεως ἅλωσιν ἐκρημνίσθη, καὶ σχεδὸν ἐρημώθη, ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ Πορφυρογέννητος, ὁ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος αὐτάδελφος, διὰ πολλῶν χρημάτων τὴν ἐπεσκεύασε καὶ τὴν περιέφραξεν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν Μονὴν ἐχρημάτισε προϊστάμενος χιλίων τόσων Μοναχῶν καὶ Θεόδωρος ἐκεῖνος ὁ γενναιότατος ἀσκητής, ὁ καὶ ἀπὸ τῆς Μονῆς παρονομασθεὶς Στουδίτης· ἀλλὰ μεταβληθεῖσα καὶ αὐτὴ εἰς Τέμενος, καλεῖται ἤδη Ἐμὶρ-Ἀχὸρ Τζαμισί, κείμενον μεταξὺ τῶν Ἓξ μαρμάρων καὶ τῶν Ψωμαθίων, πλησίον τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Τούτου μὲν ἡ τοῦ Προνάου Στοὰ ἵσταται ἐπάνω τεσσάρων Κιόνων Κορινθίας τάξεως, κάλλιστα τετορνευμένων, παρὰ δὲ τὰς πρώτας ἀψῖδας καὶ κατὰ τὰ δύω μέρη ὁρῶνται ἀνὰ ἓξ Κίονες, πράσινοι καθ' ἁρμονίαν Κορινθιακήν, ποικιλούμενοι μὲ μελανὰ στίγματα, τῶν ὁποίων ἡ περίμετρος εἶναι ποδῶν ἓξ γεωμετρικῶν, καὶ ἓξ δακτύλων· ἀλλὰ καὶ ἐπάνω τούτων πρὸς τὸ ὑπερῷον τῶν πρώτων Κατηχουμένων, ἵσταντο ἕτεροι δώδεκα πράσινοι ὡσαύτως Κίονες κατὰ τὴν αὐτὴν ἁρμονίαν· μία δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ Τεμένους μὲ δώδεκα συνάμα Κίονας κατηναλώθη καὶ κατέπεσεν ὑπὸ τῆς μεγίστης πυρκαϊᾶς

τῆς περὶ τὸ 1782 ἔτος συμβάσης. Ἔτι εἰς τὴν αὐλὴν αὐτόθι βλέπεται καὶ ἡ τῆς πάλαι Μονῆς Κινςέρνα, στηριζομένη ἐπὶ τρεῖς καὶ εἴκοσι Κίονας ὑψηλοὺς κατὰ Κορινθιακὴν ἁρμονίαν.

Πέμπτος ὁ τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου, ὅστις καὶ Μονὴ ποτὲ τοῦ Ὁρμίσδου ἐκαλεῖτο, ἀνεγερθεὶς μεγαλοπρεπῶς παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ οἶκος ἦτο πρὸ τοῦ νὰ βασιλεύσῃ, μεταβληθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς εἰς Τέμενος ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, κεῖται οὐ μακρὰν τοῦ Ἱπποδρομίου καὶ τῆς Προποντίδος παρὰ τὴν Πύλην κοινῶς Τζατλαδὶ Καπισὶ καλουμένην, μετονομαζόμενον Κιουτζοὺκ Ἁγιὰ Σόφια. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶναι κυκλοφερὲς, ἀπὸ ὀκτὼ λόφους ὁ κατὰ μέσον Τροῦλλος περιστοιχούμενος· μεταξὺ δὲ τῶν ἀψίδων εἶναι τεθειμέναι δύω σειραὶ καλλίςων Κιόνων κατ᾽ Ἰωνικὴν ἁρμονίαν· τούτων ἡ μὲν πρώτη σειρὰ συγκροτεῖται ἀπὸ δέκα ἓξ, τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἓξ εἶναι πράσινοι, οἱ δὲ δέκα πεποικιλμένοι μὲ λευκὰ στίγματα, ἡ δὲ δευτέρα σειρὰ ἀπὸ δέκα ὀκτὼ Κίονας, ἐξ ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ εἶναι πράσινοι, οἱ δὲ δέκα κατάστικτοι μὲ ἐρυθρὰς καὶ λευκὰς κηλῖδας· ἐπάνω δὲ τοῦ στεφάνου, ὁ ὁποῖος κεῖται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Κιόνων καὶ περιζωννύει κύκλωθεν τὸν Ναὸν, εἶναι ἐγκεχαραγμένα διὰ χαρακτήρων μεγάλων τὰ ἔπη ταῦτα·

» *Ἄλλοι μὲν Βασιλῆες ἐτιμήσαντο θανόντας*
» *Ἀνέρας, ὧν ἀνόνητος ἔην πόνος· ἡμέτερος δὲ*
» *Εὐσεβίην Σκηπτοῦχος Ἰουστινιανὸς ἀέξων,*
» *Σέργιον αἰγλήεντι δόμῳ θεράποντα γεραίρει*
» *Χριστοῦ παμμεδέοντος, τὸν οὐ πυρὸς ἀτμὸς ἀνάπτων*
» *Οὐ ξίφος, οὐχ ἑτέρη βασάνων ἐτάραξεν ἀνάγκη,*
» *Ἀλλὰ Θεοῦ τέτληκεν ὑπὲρ Χριστοῖο δαμῆναι*
» *Αἵματι κερδαίνων δόμον οὐρανοῦ· ἀλλ᾽ ἐνὶ πᾶσι*
» *Κοιρανίην βασιλῆος ἀκοιμήτοιο φυλάξοι,*

» *Καὶ κράτος αὐξήσειε· θεοστεφέος Θεοδώρας·*
» *Ἧς νόος Εὐσεβίη φαιδρύνεται, ἧς πόνος αἰεὶ,*
» *Καχ' κτεάνων θρεπτῆρας ἀφειδέες εἰσὶν ἀγῶνες.*

Περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ λέγει τάδε· « μὲ τὴν λαμπρότητα τῶν λίθων » ἀστράπτει ὑπὲρ τὸν Ἥλιον, ὁμοίως καὶ ἀπὸ περιουσίαν » πολλοῦ χρυσίου πανταχόθεν πεπληρωμένος, ἐπαίρεται διὰ τὰ » τοσαῦτα ἀφιερώματα. Οἱ Κίονες αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον » ἵστανται κατὰ ἡμικύκλιον· εἶναι δὲ εἰς αὐτὸν μία (ἡ ἐπάνω » τῶν προθύρων τοῦ Νάρθηκος) Στοὰ, ἥτις διὰ τὸ πολὺ μῆκος » αὐτῆς ὠνομάσθη. »

Ἕκτος, ἡ Μονὴ τοῦ Μυρελαίου, καὶ καθ' ὕβριν τῶν Μοναχῶν παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου ὀνομασθεῖσα Ψαρελαίου· αὐτὴ ἀνεκαινίσθη λαμπρότατα παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπινοῦ, καὶ ἦτο Μοναζουσῶν καταγώγιον· εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν ἐνεδύθη τὸ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἔνδυμα καὶ Αἰκατερίνα ἡ Ἰσαακίου τοῦ πρώτου ἐκ τῶν Κομνηνῶν σύζυγος, καὶ ἡ αὐτῆς θυγάτηρ Μαρία· ἐνταῦθα δὲ ἐτάφη καὶ ὁ κτήτωρ ταύτης, ἥ τε σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα, ὁ υἱὸς αὐτῶν Χριστόφορος ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἡ θυγάτηρ τούτων Αὐγούστα Ἑλένη, σύζυγος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου· ἤδη δὲ μετωνομάσθη Πουδροὺμ Τζαμισὶ, καὶ κεῖται κατὰ τὴν Βλάγκαν.

Ἕβδομος ὁ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, ὁ πρότερον μὲν ἀπὸ τὸν τύραννον Φωκᾶν ἡμιανεγερθεὶς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπληρωθεὶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, καὶ μετονομασθεὶς ἐπὶ τῇ μνήμῃ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· ἔμεινε δὲ καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἡμίφθορος, ὅπου τὸ Πάλαι Μίλλιον καὶ Διΐππειον, πλησίον τῆς Αὐλαίας τοῦ Αὐγουσταιῶνος, ἀλλ' ὕστερον μεταῤῥυθμισθεὶς, (ὢ τῆς ἀνομοιότητος τῶν πραγμάτων!) ἐγένετο σταῦλος θηρῶν

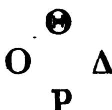
ἀκαθάρτων, καὶ ἦτον αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ὀνομαζόμενός ποτε Ἀσλὰν-Χανᾶς, ἔνθα μετὰ καὶ ἄλλων διαφόρων θηρίων καὶ λέοντες ἐνετρέφοντο. Αὐτὸς ὁ Ναὸς ἐγειτνίαζε μὲ τὸ μέγα Παλάτιον, καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ ὁ Λογοθέτης Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Ἀλεξίου τοῦ Μανουὴλ υἱοῦ, Κεφ. ς΄. ἐξιστορῶν ταῦτα· « αὐτοὶ μὲν οἱ » Βασιλικοὶ . . . περὶ τὸν ὄρθρον ἀπὸ τὸ μεγάλον Παλάτιον ἐξ- » ελθόντες, εἰσῆλθον κατὰ πρῶτον εἰς τὸν τοῦ Θεολόγου Ναὸν, » ὅς τις Διΐππειον παρονομάζεται ». Εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον τοῦ ποτὲ Ναοῦ τοῦ μέχρι θεμελίων κρημνισθέντος, ἀνηγέρθησαν ἤδη τὰ τῶν τζεμπετζίδων νέα καταγώγια.

Ὄγδοος ἡ Σεβασμία Μονὴ καλουμένη τῆς Χώρας ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὸ Ἕβδομον, οὐ μακρὰν τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀπέναντι τῆς τοῦ Βώνου Κινστέρνης. Αὕτη ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐπιμήκης τὸ σχῆμα, ἔπειτα δὲ τοῦ χρόνου ταύτην μέχρι θεμελίων καταβαλόντος, ἄλλον ἀνήγειρε Ναὸν, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν, εἰς τὸ καὶ ἤδη ὁρώμενον σχῆμα, μὲ Τροῦλλον ἄνωθεν, Μαρία ἡ τοῦ Βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Πενθερὰ ἡ Δούκαινα(1)· τοῦ δὲ χρόνου πάλιν φθορὰν ἐπαπειλήσαντος, ἀνὴρ ἐκεῖνος ὁ σοφὸς τῷ τότε χρόνῳ Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, ὁ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος μέγας Λογοθέτης, καὶ διοικητὴς τῶν Βασιλικῶν πραγμάτων, τὴν πτῶσιν προκατέλαβε, καὶ δι' ἀδρῶν ἐξόδων, πλὴν τοῦ κατὰ μέσον Ναοῦ, πάντα τὰ ἄλλα καλῶς ἀνεκαίνισε.

---

(1) Ταύτης τῆς Κοροπαλατίσσης καὶ Δουκαίνης Μαρίας, πατρόθεν μὲν ἀπὸ Τρωϊάννου, υἱοῦ Σαμουὴλ Βασιλέως Βουλγάρων, μητρόθεν δὲ καταγομένης ἐκ τῶν Φωκάδων, λαμπρὸν τὸν ἔπαινον πλέκουσιν ἤτε Κομνηνὴ Ἄννα, καὶ ὁ Σύζυγος αὐτῆς Καῖσαρ Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος, τῆς ὁποίας, ὡς ὑμνοῦσι, τὸ ἔξωθεν ἀσύγκριτον τοῦ σώματος κάλλος, μὲ τὴν ἐντὸς τῆς τῶν ἠθῶν αὐτῆς κοσμιότητος καὶ τῆς ἄκρας συνέσεως, συνήστραπτεν ὡραιότητα. Ὁ ἀνὴρ ταύτης ἦτον Ἀνδρόνικος ὁ Δούκας καὶ Κουροπαλάτης, υἱὸς μὲν Ἰωάννου ἐκείνου τοῦ Καίσαρος, ἐξάδελφος δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Δούκα.

Περίεργε ἀναγνῶστα, μέμνησο, ἐὰν ἐν Βυζαντίῳ διατρίβῃς, νὰ ἀναβλέψῃς ἔξωθεν πρὸς δυσμὰς ἐπάνω ταύτης τῆς ποτὲ Μονῆς παρὰ τὸν τοῦ Τεμένους Πύργον (Μιναρὲ), καὶ θέλεις ἴδῃ τὴν τετρακτὺν τῶν στοιχείων ταύτην·

Τὰ ὁποῖα δηλοῦσι κατὰ μονογραμμίαν τὸ ὄνομα τοῦ ὑςάτου κτήτορος αὐτῆς Θεοδώρου (1), καὶ ὄχι καθὼς τινες ἀπατώμενοι διϊσχυρίζονται, ὅτι δηλοῖ Θεοδώρας. Ἐνταῦθα ὁ ὕστατος Κτήτωρ αὐτὸς ἐφιλοτιμεῖτο νὰ συνδιανυκτερεύῃ μετὰ τῶν Μοναχῶν· μετὰ δὲ τὴν Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος καθαίρεσιν, πένης εὐθὺς γενόμενος ὁ τὰ πάντα μετὰ βασιλέα αὐτὸς εὐδαιμονέςατος, καὶ εἰς Διδυμότειχον πεμφθεὶς ἐξόριστος, καὶ τέλος ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ ἴδια πάλιν ἐπιτραπεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ, διότι δὲν εἶχε πλέον οἰκίαν, κατέλυσεν ἀπέναντι τῆς ἑαυτοῦ Μονῆς ταύτης· ὅθεν καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ δυστυχίας ὑστερηθεὶς πάντων, σωτήριος ἡ Μονὴ αὕτη λιμὴν συνετέλεσεν εἰς αὐτὸν καὶ τῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ τοῦ σώματος, ὅπου καὶ τὸ μοναδικὸν εἰς τέλος ὑπελθὼν σχῆμα, μετήλλαξε τὸν βίον· ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐτέθη παρὰ τοῦ Γρηγορᾶ καὶ ἀκροατοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, τὸ Ἐπίγραμμα τόδε·

» *Ὃς πάρος ἐν σοφίῃ μέγα κῦδος ἔην γε θνητῶν*
» *Βαιὸς ὡδὶ λάας τοῦ γε κέκευθε νέκυν.*
» *Δῆμος σεπτῶν Μουσάων ὀλολύξατε πᾶσαι,*
» *Ὤλετο 'κεῖνος ἀνὴρ, ὤλετο πανσοφίη.*

Εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν ἐτάφη ὁ πρὸς Κύριον ἐκδημήςας Μι-

---

(1) Περὶ αὐτοῦ ὁ μὲν Κανταχουζηνὸς, βιβλ. Α'. Κεφ. ΙΑ'. ταῦτα· « Ἀνὴρ

χαὴλ ὁ Σύγκελλος, καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός, ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐπὶ Κανταχουζηνοῦ, νοσήσας μὲν ὕστερον τὰ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου πονηρὰ δόγματα, τὰ δ' ἄλλα ἀνὴρ σοφὸς, Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς ἐκεῖνος πολὺν χρόνον εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν κατεσάπη δέσμιος, ἕως ὅτου καὶ τὸ ζῆν μὴ θελήσας νὰ ᾄση παλινῳδίαν, κατέστρεψεν ἐλεεινῶς. Ἐνταῦθα εὑρέθη ἐπὶ τῆς ἁλώσεως καὶ ἡ μεγάλως εὐλαβουμένη παρ' ὅλων τῶν Πολιτῶν θαυματουργὸς Εἰκὼν, ὡς ἔργον οὖσα τοῦ θείου Λουκᾶ, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ ἔθος, δι' ὅλης τῆς Διακαινησίμου εἰς τὸ Παλάτιον διαμένουσαν, μετεκόμισαν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην λιτανεύοντες συνεχῶς ὑπὲρ σωτηρίας τῆς αὐτόθεν ἐπὶ πλέον κινδυνευούσης Πόλεως. Πρώτη δὲ αὐτὴ ἡ Μονὴ ἐπὶ τῆς ἐφόδου ἐδοκίμασε τὴν τῶν νικητῶν λεηλασίαν, καὶ ὅσα ἄλλα καὶ περὶ τῆς ῥηθείσης Ἱερᾶς Εἰκόνος οἱ τὰ περὶ τῆς ἁλώσεως συγγράφοντες ἐπιτραγῳδοῦσι. Τὸ τοῦ Ναοῦ τούτου σχῆμα, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, διῄρηται εἰς τρία μέρη, περιεζωσμένον μὲ στοὰς, οἱ δὲ τοῖχοι ἔσωθεν τοῦ κατὰ μέσον Ναοῦ εἶναι κατεσκευασμένοι ἀπὸ ποικίλας τετραγώνους πλάκας τεχνιέντως συνηρμοσμένας, τὰς ὁποίας ὁ χρόνος κατεζόφωσεν. Αὐτὸ τὸ τέμενος καλεῖται τανῦν Κα-

---

» ἀγχίνους, καὶ οὐ μόνον τῆς καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔξω σοφίας, εἰς ἄκρον » ἐληλακὼς, τῆς γὰρ Ἀστρονομίας ἀπό τινος Βρυεννίου μικράς τινας καὶ οὐκ » ἀκριβεῖς παραλαβὼν ἀρχὰς, αὐτὸς ἰδίοις πόνοις ἐξηκριβώσατο· διὰ δὲ ταῦ» τα, καὶ τὴν ἣν εἶχεν ἐπιτηδειότητα πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων, » πολλῆς ἀπελάμβανε παρὰ τοῦ βασιλέως οἰκειότητος καὶ εὐμενείας ». Ὁ δὲ ἀδέσποτος Ποιητὴς ἐν τῷ Κωδινῷ τὰ ἑξῆς.

, ... τὸν καλὸν μετοχίτην,
» Λογοθέτην μέγιστον, σοφίας λῆξιν,
» Φοροῦντα χρυσῆν ἐρυθρὰν τὴν καλύπτραν,
» Ἣν δῶρον αὐτῷ, συνανέχοντι κράτος,
» Ἄναξ ὁ λαμπρὸς παρέσχεν Ἀνδρόνικος.

χρὶ Τζαμισί· ἔσωθεν τούτου ἐπὶ μιᾶς Πύλης ἦτον ἐξεικασμένος καὶ ὁ προῤῥηθεὶς ὕστατος κτήτωρ ὁ Μετοχίτης, προσφέρων τῷ Χριστῷ τὸ τῆς Ἐκκλησίας σχῆμα. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Τεμένους ἤδη τούτου, ἢ Νάρθηκα, καὶ εἰς τὸ δεύτερον, ἐπὶ τὰ τείχη καὶ περὶ τὰς ςοὰς βλέπονται μέχρι τούτου ἱκαναὶ Ἱςορίαι διαφόρων ἱερῶν μορφωμάτων ἐκ ψηφίου καὶ ζωγραφίας· ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς Πύλης ἐπάνω μιᾶς μαρμαρίνης πλακὸς βλέπονται γεγλυμμένοι Ἴαμβοι ἐπιτύμβιοι, ἐξ ὧν σημειοῦνται οἱ ὁρώμενοι, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι ἐπικεκαλυμμένοι (καθὼς καὶ πάντες ἦσαν ποτε) μὲ ἄσβεστον ὑγρόν.

» . . . .
» . . . .
» . . . .

Ὃς βασιλικῶν ἀποτεχθεὶς λημμάτων,
Παρέσχεν αὐτοῖς προσφυῆ καὶ τὸν τρόπον·
Ποῖον γὰρ οὐκ ἦν ἀρετῆς εἶδος φέρων,
Ὡς ὁ πρέπων ἕκαστος ἔτικτε χρόνος;
Βουληφόρος οὖν καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας,
Καὶ δημαγωγὸς καὶ κριτὴς ἦν ἀγχίνους.
Καὶ πρὸς μὲν ἐχθροὺς τακτικὴν ἔπνει φλόγα,
Κεραυνὸς ὢν ἄφυκτος αὐτοῖς ἀθρόοις,
. . . .
Φρουρῶν τὰ κοινὰ μὴ κλαπῇ τὸ συμφέρον.
Κήδους δὲ τυχὼν εὐγενοῦς ἐγκοσμίου,
Καὶ βασιλικὸν προσλαβὼν αὖθις γένος,
Καὶ λαμπρὸν ὑπόδειγμα παριστῶν βίου,
Κεῖται μοναστὴς εὐτελὴς ἐν ὀστέοις.
. . . . *καὶ τελευταῖοι κρότοι,*
Πενθεῖ δὲ μικροῦ πᾶν τὸ Ῥωμαίων γένος,
Θεὸν περ αὐτὸν ἀγνοῶν οὐ τυγχάνει.
Ἀλλ' ὦ μόνε ζῶν καὶ μεθιστῶν τὰς φύσεις,

Εἴ πού τι καὶ πέπραχεν αὐτῷ μὴ πρέπον
Λύσιν παρασχὼν τὴν Ἐδὲμ κλῆρον δίδου. (1)

Ἔννατος, ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος ἐν τοῖς Σφωρακίου, ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Πατρικίου Σφωρακίου ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου· ἀνεκαινίσθη ἔπειτα παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ· κτίριον μετὰ τρούλλου περικαλλὲς, Σεβάσμιον καὶ μὲ Κίονας καλλωπισμένον. Εἰς αὐτὸν τὸν Ναόν ποτε ἐναπέκειτο καὶ ἡ τιμία κάρα τοῦ Μεγαλομάρτυρος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Πόλεως ὑπὸ Λατίνων, πρὸς τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις τῶν ἱερῶν Ναῶν καὶ τοῖς καλοῖς τῆς Πόλεως, καθήρπασαν αὐτὴν καὶ ταύτην, καὶ μετέφερον εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἰταλίαν παράλιον Πόλιν Καέταν τῷ 1210 ἔτει· κατὰ τὸ τῶν νηστειῶν πρῶτον Σάββατον ἐτελεῖτο ἡ εἰς τὸν Ναὸν αὐτὸν μνήμη τοῦ ἁγίου πανηγυρικώτατα· τὸν Ναὸν τοῦτον μετὰ τὴν ἅλωσιν ὁ πορθητὴς μετὰ καὶ ἄλλων μόνον ὀκτὼ (2), μετέβαλεν εἰς Τέμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει παρ' αὐτῷ Σσέχου Ἐπιοὺλ Βεφὰ, τὸ ὁποῖον κεῖται

(1) Οἱ στίχοι αὐτοὶ, κατὰ τὴν αὐτῶν ἔννοιαν, ἀνήκουσιν ἀναμφιβόλως εἰς Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην· ὧν ὁ ποιητὴς κατάγει αὐτὸν ἀπὸ βασιλικῆς σειρᾶς, ὃ καὶ πιθανὸν, διότι οἱ δύω αὐτοῦ υἱοὶ Δημήτριος καὶ Μιχαὴλ, κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν, Βιβλ. Α'. Κεφ. μγ'. ὠνομάζοντο ὁ μὲν, Ἄγγελος, ὁ δὲ Λάσκαρης. Εἰς δὲ τὸν ιδ'. στίχον ἀποδεικνύει καὶ τὴν μετὰ τῶν Παλαιολόγων αὐτοῦ συγγένειαν, καθότι ὁ μέγας Λογοθέτης ἔλαβεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην (κατὰ τὸν αὐτὸν Καντακουζηνὸν) γαμβρὸν Ἰωάννην τὸν πανυπερσέβαστον, ἀνεψιὸν ἐπ' ἀδελφῷ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος.

(2) Τουτέστι Α'. τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Β'. τὸν Ναὸν Σεργίου καὶ Βάκχου (τανῦν Κιουκτζοὺκ ἁγία Σοφία). Γ'. τὸν τοῦ Παντοκράτορος (Ζεϊρὲκ τανῦν). Δ'. τὸν τῆς χώρας τοῦ Σωτῆρος (Καχριέ). Ε'. τὸν τῆς ἁγίας Θεοδοσίας (Κιοὺλ Τζαμισί). ς'. τὸν κατὰ τὰ ἓξ Μάρμαρα Ναὸν τῆς Θεοτόκου Γοργοεπηκόου (ἀλτὶ μερμὲρ Τζαμισί). καὶ τὸν τοῦ Παντεπόπτου (Ἐσκὶ Ἰμαρὲτ Τζαμισί) Ζ'.

εἰς τὸ λεγόμενον τανῦν Μεφὰ-Μεϊδάνι, Μεφὰ Τζαμισὶ καλούμενον.

Δέκατος, ἡ τῆς Παναχράντου Μονὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐναπέκειτο τὸ ἥμισυ μέρος τῆς τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου ἁγίας Κάρας (1), ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐλαφυραγωγήθη παρὰ τῶν Λατίνων· μετὰ θάνατον Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, διότι ὁ τούτου υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀνδρόνικος, ὡς μέγιστον καὶ πρώτιστον, κατὰ τὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν, ἔκρινε τὴν τῆς διαταραχθείσης Ἐκκλησίας εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ὁ τότε Πατριαρχεύων Ἰωσὴφ ἐκεῖνος ὁ Βέκος, ὡς κλίνων καὐτὸς εἰς τὸ τοῦ ἀποθανόντος Μιχαὴλ Αὐτοκράτορος φρόνημα, φοβηθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, λάθρα τὸν θρόνον καταλιπὼν, ἦλθε καὶ ἔκλεισεν ἑαυτὸν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην τῆς Παναχράντου· καὶ αὐτὸς ὁ Ναὸς μετὰ τὴν ἅλωσιν κατὰ τὸ 1520 ἔτος, ἐπὶ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α'. μετεβλήθη εἰς Τέμενος· κτίριον καὶ αὐτὸς ἐπίσημον Σεβάσμιον καὶ περικυκλούμενον ἔνδοθεν ὑπὸ ἀψίδων κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. Κεῖται δὲ ὁ ποτὲ Ναὸς αὐτὸς εἰς τὸ οὕτω λεγόμενον τανῦν Χαλιτζιλὰρ Κιοσκί· ἔξωθεν δὲ τούτου ἐπὶ τὸν τοῖχον τοῦ βήματος θεωρεῖται σειρὰ γραμμάτων κεχαραγμένων ἐπὶ μαρμάρου στενοῦ ἐπιμήκους ἀλλ' αὐτῶν τῶν γραμμάτων τὰ περισσότερα ὁ χρόνος καὶ αἱ πυρκαϊαὶ ἐξέτριψαν. Ὅσα δὲ τούτων δὶς καὶ τρεῖς παρατηρηθέντων, ἐδυνήθημεν ἁρπακτικῷ ὄμματι διὰ τὰ κωλύματα, νὰ συνάψωμεν, εἰσὶ ταῦτα·
» . . . *Ἐκ πόθου. . . . Ἵδρυσε νεὼν περικαλλῆ. . Κωνσταντ. . . . . . Ὃν ὄλβιον, ἔμπλεων ἀρετῶν Οὐρανίων, φαεινὸν οἰκήτορα καὶ πολιοῦχον ἀνάδειξον Παναχραντε, προαίρεσιν ἀντιμετροῦσα . . . . Ναὸς τὸ δῶρον. . . .*

---

(1) Τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τῆς Ἀποστολικῆς Κάρας κεῖται φυλαττόμενον εἰς ἀργυρᾶν περικεχρυσωμένην θήκην, τέχνης ἀρχαίας, εἰς τὴν κατὰ Κύπρον Μονὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ Ὁμόδου.

Τί δὲ ἡ ἄνωθεν λέξις, Κωνσταντῖνον, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σημαίνει, διά τε τὴν φθορὰν καὶ τὰ ἐλλείποντα τῶν στοιχείων, καὶ κατ' ἀρχὰς τῆς λέξεως *Ἐκ πόθου*, καὶ τὰ πρὸ τῆς . καὶ μετὰ *Κωνσταντ.* . διακοπτόμενα, ἀσαφὴς ἡ ἔννοια· ὅθεν καὶ ἄδηλον τίς ὁ τὸν Ναὸν αὐτὸν ἱδρύσας ἡ ἀνακαινίσας.

Δέκατος πρῶτος, ἡ Μονὴ τοῦ Παντεπόπτου Χριστοῦ, ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα παρὰ τῆς Δαλασσινῆς Δουκαίνης Ἄννης, μητρὸς Ἀλεξίου Αὐτοκράτορος τοῦ Κομνηνοῦ· κτίριον περικαλλὲς, εὐρυχωρότατον, διῃρημένον εἰς δύω, μοναζόντων ἰδίᾳ καὶ μοναζουσῶν καταγώγιον καὶ περιφανὲς οὐχ ἧττον διὰ τὴν λοφώδη θέσιν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης ὀνομασίαν του· κατὰ τὸν Νικήταν τὸν Χωνιάτην, ὁ ἀναλαβὼν ἐπὶ τῆς ἀθλίας ἐκείνης περιστάσεως τῆς πολιορκίας τῆς Πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τὴν κλονουμένην βασιλείαν Δούκας ὁ ἐπιλεγόμενος Μούρτζουφλος ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Μονῆς ταύτης, διὰ νὰ ἐποπτεύῃ ἀπὸ ὑψώματος ἐκ τοῦ πλησίον τὰ εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον πλοῖα τῶν Λατίνων, καὶ νὰ ἀντιπαραττάτηται ἔσωθεν τῶν Τειχῶν κατὰ τῶν κινημάτων τῆς κατὰ τῆς Πόλεως ἐφόδου αὐτῶν. Ὁ τῆς Μονῆς ταύτης Ναὸς μετὰ Τρούλλου ἔπαθε μὲν ὑπὸ τῶν συνεχῶν πυρκαϊῶν, ὑφίσταται δὲ εἰσέτι· ἀπὸ δὲ τῶν πρὸς βοῤῥᾶν τούτου μεγάλων ἐρειπίων, δεικνύεται ὅτι αὐτὴ ἡ Μονὴ ποτὲ εἶχε πολλὰς οἰκοδομάς. Ὁ πορθητὴς μετὰ τὴν ἅλωσιν διὰ τὸ εὐρύχωρον ταύτης, κατέστησεν αὐτὴν πτωχοτροφεῖον (ἰμαρέτι), ἕως οὗ τὸ κατασκευαζόμενον εἰς τὸ παρακείμενον ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ Τέμενος, μεγαλοπρεπέστατον πτωχοτροφεῖον ἐτελείωσε, καὶ ἐπομένως μετέβαλε τὸν Ναὸν εἰς Τέμενος, καλούμενον μετὰ τῆς πέριξ τοποθεσίας τανῦν Ἐσκὶ Ἰμαρὲτ μαχαλεσί· Ὁ Ναός ποτε αὐτὸς μετὰ Τρούλλου ὁρᾶται ἀπὸ τοὺς παραπλέοντας τὸ μεταξὺ τῆς πύλης τοῦ Ἀλεύρου (Οὖν Καπάνι) καὶ τῆς τῶν Ὑέλων (Τσουπαλὶ

Καπουσί) κείμενος οὐ μακρὰν τῶν Τειχῶν εἰς τὸ ἐνδότερον, περίοπτος ἀπὸ τῆς θέσεώς του.

Δέκατος δεύτερος, ἐγγὺς τῆς Παμμακαρίστου (Φατιγὲ τανῦν) κεῖται ἓν μικρὸν τέμενος μετὰ Τρούλλου, τὸ ὁποῖον ἦτο μικρὸν Μονήδριόν ποτε ἐπ' ὀνόματι τοῦ Βαπτιστοῦ τιμίου Προδρόμου· Ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος ἀφήσας, ὡς ἐῤῥέθη, τὸν Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ μεταστήσας τὴν Πατριαρχικὴν Ἕδραν εἰς τὴν Παμμακάριστον, διὰ τὸ εἶναι τοὺς περιοίκους ἐκεῖσε Χριστιανοὺς τότε, τὰς ἐκ τῶν αἰχμαλωτισθεισῶν ἐπὶ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐξαγορασθεισῶν καλλογραίας καὶ κατοικούσας εἰς Παμμακάριστον, ὡς καταγώγιον μοναζουσῶν καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως αὐτὴν οὖσαν, μετέφερεν αὐτὰς εἰς αὐτὸ τὸ πλησίον τῆς Παμμακαρίστου μονήδριον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου· ὑπέστη καὶ αὐτὸς ὁ Ναὸς κατὰ τὸ 1591 ἔτος τὰ αὐτὰ τῆς Παμμακαρίστου μεταβληθεὶς εἰς Τέμενος, κείμενον εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον τανῦν Γιαζισζῆ μαχαλεσί.

Δέκατος τρίτος, ὁ Ναὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ εἰς τὰ Στείρου ποτὲ, θεμελιωθεὶς ἐπὶ Αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ μεγάλου παρά τινος Βουλευτοῦ καὶ Πατρικίου, ἀνεκαινίσθη μετὰ ταῦτα παρὰ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ ἐπεσκευάσθη λαμπρῶς ὕστερον παρὰ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· τοῦτον τὸν Ναὸν ὁ προῤῥηθεὶς ἐν τῷ περὶ Πυλῶν τῆς Πόλεως, Μαχμοὺτ Πασᾶς, υἱὸς Μιχαὴλ (Μιχάλογλους) ἅμα τῇ ἁλώσει τῆς Πόλεως, ἀντὶ ἄλλων Ναῶν, παραλαβὼν μετέβαλεν εἰς Τέμενος ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, κτίριον μετὰ Τρούλλου περικαλλὲς, καὶ Σεβάσμιον, κείμενον εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ Σουλτανικοῦ Τεμένους Ὀσμανιὲ, καὶ καλούμενον Μαχμοὺτ Πασᾶ Τζαμισί, ὅπου καὶ τὸ Μαυσωλεῖον αὐτοῦ.

Δέκατος τέταρτος, κατὰ τὸ ἐντὸς μέρος οὐ μακρὰν τῆς Πύλης Σηλυβρίας (Σηλίβρι Καπουσί) κεῖται τὸ λεγόμενον τα-

νῦν Κοτζὰ Μουσταφᾶ Πασᾶ Τζαμισὶ, κτίριον ἀρχαῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ ἐν Ἀρκαδιαναῖς περίβλεπτος Μονὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἥτις ἐθεμελιώθη κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν, παρὰ Ἀρκαδίας ἀδελφῆς Θεοδοσίου τοῦ Νέου, καὶ ἀνεκαινίσθη μετὰ ταῦτα παρὰ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Ὁ βασιλικὸς αὐτὸς Ἱστοριογράφος προσδιορίζει καὶ τὴν θέσιν τῆς Μονῆς ποτε ταύτης ῥητῶς λέγων, Κεφ. νδ'. ὅτι ὁ Πάππος αὐτοῦ Βασίλειος ὁ Ἄναξ πρὸς ταῖς ἄλλαις οἰκοδομαῖς « Καὶ τὸν πλησιάζοντα τῷ Ἁγίῳ Μωκίῳ (τὰ κατὰ τὰ Ὑψω- » μαθία ἤδη Τσικοὺρ ποστὰν) κατὰ τὸ πρὸς Δυσμὰς μέρος, » Ναὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου ἐκ πολλῆς ἀμελείας κατα- » βληθέντα, εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῇ δεούσῃ προθυμίᾳ ἐπα- » νήγαγε » τῷ ὄντι δὲ τὸ Τζικοὺρ ποστὰν (ἡ πάλαι ποτὲ δεξαμενὴ τοῦ κρημνισθέντος Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μωκίου ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, καθὼς ἐν τῷ περὶ Ἀκροπόλεων εἶπον) κεῖται πρὸς Ἀνατολὰς, τὸ δὲ ἤδη Τέμενος αὐτὸ τοῦ Κοτζὰ Μουσταφὰ Πασᾶ πρὸς Δυσμὰς τῶν Ὑψωμαθίων. Τρίτον δὲ πάλιν ἡ Μονή ποτε αὐτὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου ἐπεσκευάσθη λαμπρῶς, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν, παρὰ Θεοδώρας τῆς Πρωτοβεστιαρίσσης, τῆς θρυλλουμένης Φιλολόγου, ἀνεψιᾶς ἐπ' ἀδελφῇ τῇ Εὐλογίᾳ, Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ Ναὸς αὐτὸς μετεβλήθη εἰς Τέμενος, καθὼς καὶ ἄλλοι, ἐπὶ Σελὴμ τοῦ Α'. παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου του (Βεζύρη) ῥηθέντος Κοτζὰ (γηραιοτέρου) Μουσταφᾶ Πασᾶ, ὅστις κατήγετο ἀπὸ Σερρῶν, μεταλλάξας τὸ θρήσκευμα ἐπὶ Σουλτὰν Παγιαζὴτ, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐφιλεῖτο· τοῦτον δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Παγιαζὴτ Σουλτὰν Σελὴμ, ὁ Α'. ἐπὶ ὑποψίᾳ μυστικῆς σχέσεως μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀχμὲτ καὶ ἐπιβουλῆς κατ' αὐτοῦ, περὶ τὸ 1512 ἔτος, ἐθανάτωσεν. Εἰς αὐτὸ τὸ Τέμενος βλέπεται μία ἅλυσις περιπεπλεγμένη ἐπὶ

τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Τεμένους Κυπαρίσσους, περὶ ἧς λογοποιοῦσι πολλά.

Δέκατος Πέμπτος, κατὰ τὸ νῦν Σαλμὰ Τομπροὺκ πλησίον τῆς τοῦ Ἄσπαρος δεξαμενῆς (Τζουκοὺρ ποστὰν) ἵσταται εἰσέτι καὶ τὸ τοῦ Μανουὴλ ποτὲ Μοναστήριον μεταβεβλημένον καὶ αὐτὸ εἰς Τέμενος, Κεφελὶ Τζαμισὶ καλούμενον, οὗ τινος ἡ Ἐκκλησία μόνον ἐναπελείφθη, δρομικὴ τὸ σχῆμα· κτήτωρ δὲ τῆς ποτὲ Μονῆς ταύτης ἦτον ὁ ἐπὶ Θεοφίλου βασιλέως καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς Θεοδώρας ἀκμάσας στρατηγικώτατος ἀνὴρ ἐκεῖνος Μανουὴλ ὁ Μάγιστρος, περὶ οὗ ὁ Σκυλίτζης λέγει ταῦτα· « Κατῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἱδρυμένον κατὰ » τὴν Κινστέρναν τοῦ Ἄσπαρος, ὃν καὶ εἰς σεμνείου τόπον » ὕστερον μετεσκεύασε, καὶ τὸν χοῦν ἐκεῖσε κατέθετο. »

Δέκατος ἕκτος· Τρεῖς ἦσαν τὸ πάλαι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνεγηγερμένοι Ναοί, εἰς μνήμην τῆς Ἁγίας Εἰρήνης· Πρῶτος μὲν ὁ παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας· Δεύτερος δὲ ὁ ὑπὸ Μαρκιανοῦ παρ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον τοῦ Κερατίου Κόλπου, ἔνθα ὕστερον τὸ νῦν Γενὶ Τζαμὶ ἐπῳκοδομήθη, καὶ ὁ τρίτος ὁ ἀντίπερα ἐν Συκαῖς. Ὁ πρῶτος λοιπὸν διαφθαρεὶς ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀνεκαινίσθη παρὰ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἑπομένως παρ' ἄλλων Αὐτοκρατόρων, ἔνθα ποτὲ καὶ ἡ δευτέρα ἐπὶ Θεοδοσίου Σύνοδος συνεκροτήθη, ὁ ὁποῖος ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Σουλτανικοῦ Σεραγίου πλησίον τοῦ Νομισματοκοπείου (Ταραπχανὲ) μεταβεβλημένος εἰς ταμεῖον ὁπλοθήκης, ὅπου μέχρι ταύτης φυλάττονται καὶ οἱ μηχανικοὶ Κριοὶ καὶ ἀρχαῖαι Ἑλεπόλεις τῶν προγόνων ἡμῶν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ αἱ τὴν Νίκαιαν τὴν κυριευθεῖσαν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὸ Τούρκων, ἐκπορθήσασαι μηχαναί, διὰ τὰς ὁποίας Ἄννα ἡ Καισάρισσα, βιβλ. ΙΑ'. λέγει ταῦτα· « Ὁ δὲ βασιλεὺς πολλάκις ἀκριβολογησάμενος καὶ στοχασθεὶς

» τὸ ἀδύνατον τῆς ἁλώσεως τῆς Νικαίας ἀπὸ τῶν Λατίνων, » μὲ ὅλον τὸ ὅτι ἦτον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν πολὺς, κατεσκεύασε » διάφορα εἴδη Ἑλεπόλεων, καὶ τὰ περισσότερα τούτων οὐχὶ » κατὰ τοὺς μηχανικοὺς τρόπους, ἀλλὰ κατ' ἄλλους λόγους, » τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἐφεῦρεν. » Ἔτι δὲ εὑρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν ὁπλοθήκην καὶ ἄλλα πολλὰ εἴδη πανοπλιῶν ἐν χρήσει ἐπὶ τῆς βασιλείας ἡμῶν ὄντα, τουτέστι Περικεφαλαῖαι, Ἀσπίδες, Θώρακες, Περιβραχίονες, Σημαῖαι τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Φράγγων, (οἱ ὁποῖοι τῆς Κωνσταντίνου ἐννέα καὶ πεντήκοντα χρόνους ἐκράτησαν,) καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ὡς λάφυρα πάντα τῶν πορθητῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ Γάλλος Τὸτ, ὁ ἐπὶ Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. διορισθεὶς εἰς τὰς δημοσίους ὑπηρεσίας, καὶ ἐπὶ τῆς περιστάσεως τῆς κατὰ Ῥώσσων ἐκστρατεύσεως κατὰ τὰς στρατηγικὰς μηχανὰς, τῆς τε χρήσεως τῶν Βομβάρδων, κατοχυρώσεως τῶν κατὰ Ἑλλήσποντον καὶ κατὰ τὸ τοῦ Βοσπόρου στόμιον Φρουρίων, καὶ περὶ τὴν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν γύμνασιν ὠφελήσας ὁπωσοῦν, περιγράφει, ὅτι εἰς τὴν Ὁπλοθήκην ταύτην μεταξὺ τῶν πολλῶν τροπαίων εἶδε καὶ ἕνα ἀρχαιότατον Καταπέλτην (1), τὸν ὁποῖον κατὰ τύχην ἀνεκάλυψεν αὐτὸς, συγκεχωσμένον μεταξὺ ἑνὸς σωροῦ τοσούτων παρεῤῥιμμένων λαφύρων, ὃν καὶ θαυμάζει διὰ τὴν παλαιότητά του.

Ὁ δὲ πάλαι ἐν Βλαχέρναις περικαλλέστατος Ναὸς τῆς Θεομήτορος, πρὸ τῆς ἁλώσεως ἔτι, ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου υἱοῦ Μανουὴλ Αὐτοκράτορος, ἐπυρπολύθη κατὰ περίστασιν ἀβούλητον· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν καὶ τὰ ὕστατα αὐτόθεν περιφανῆ ἐγκαταλείμματα ἐχρησίμευσαν εἰς διάφορα ἄλλα κτίρια· ἐρείπια δὲ ἀπὸ τὴν τοσαύτην περιουσίαν τῆς λαμπρᾶς οἰκοδομῆς

(1) Ὁ Καταπέλτης οὗτος ἦτο μηχάνημα παλαιὸν ἐν πολέμοις, ἤτοι ὄργανον ἀφετήριον λίθων τε καὶ διαφόρων ἄλλων Βελῶν, εἰς τὰς τειχομαχίας μάλιστα χρησιμεῦον.

τανῦν παρέμειναν στοαί τινες, καὶ μία μόνη ἀψὶς περὶ τὸ νῦν ἐκεῖσε ἀναβλύζον ἁγίασμα, τὸ ὁποῖον πάλαι ἦτο τὸ ἅγιον Λοῦμα τῶν Βλαχερνῶν· τοῦτο δὲ ἐσχάτως Βασίλειος ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὁ περιβόητος Βουλγαροκτόνος, ἀνεκαίνισε καὶ πολυτελῶς ἐκόσμησεν.

Ἰστέον δὲ ὅτι εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις Λοῦμα ἢ Λοῦσμα ἀπήρχοντο καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ ἐλούοντο, ὡς ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ἱστορεῖ· καὶ τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἁγιάσματος τανῦν ἐκεῖσε μικρὸν προαύλιον, ὅπου φαίνεται τὸ ἐρείπιον τῆς ἀψίδος ἦτο ποτὲ ὁ ἱερὸς Κόλυμβος, περικεκαλλωπισμένος μὲ ἀργυρᾶς Εἰκόνας καὶ πρὸ πάντων τῆς Θεοτόκου, τεθειμένης ἐπὶ τῆς Φιάλης τοῦ Κολύμβου ὁ δὲ ἐνδότερος θόλος, ὅπου ἤδη τὸ ἁγίασμα, ἐλέγετο ἅγιος Φωτεινὸς, ἔνθα ἦτο μαρμαρίνη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου κατεσκευασμένη τοιουτοτρόπῳ, ὥστε ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς ἐχέετο τὸ Ἁγίασμα, καὶ κατέῤῥεεν εἰς τὸν ἔξω Κόλυμβον. Οἱ βασιλεῖς, μετὰ τὰς εἰθισμένας ἐπὶ τῆς τάξεως ταύτης τελετὰς καὶ προσευχὰς, περιβαλλόμενοι τὰ χρυσᾶ λέντια αὐτῶν, ἐκτενῆς γενομένης, κατεδύοντο εἰς τὸν ἱερὸν Κόλυμβον τρίς.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ξηρολόφου, ὅστις ἐξετείνετο μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν ἤδη ἕξ Μαρμάρων κατὰ τὴν πύλην τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔκειτο, ὡς προσερρέθη εἰς τὸ περὶ Ῥεγιώνων, καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, κτίσμα κατ' ἀρχὰς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, ἔνθα καὶ τὸ ἔμπροσθεν ὅλον μέρος τῆς τοῦ προδρόμου Κεφαλῆς ἐναπετέθη παρ' αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν ὁποίαν οἱ Γάλλοι ὅτε μετὰ τῶν Ἐνετῶν τῆς Κωνσταντίνου δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ἐκράτησαν, λαφυραγωγήσαντες καὶ αὐτὴν, ἀπέπεμψαν εἰς τὸ κατὰ Γαλλίαν Ἀμβιανὸν *(Amiens)*, ἀνῳκοδομήθη αὐτὴ ἔπειτα ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, καὶ ἀνεκαινίσθη πάλιν ὕστερον παρὰ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· ταύτης τὰ ἐρείπεια περὶ τὸ

1540 ἔτος, εἶδεν ὁ Γύλλιος, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ταῦτα·
« πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἔκειτο ὁ Ναὸς τοῦ
» ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸ πλεῖστον τούτου μέρος
» κατηδαφίσθη, καὶ Κίονες τινὲς παρέμεινον, διαφυγόντες τὴν
» ἁρπαγήν. Ὅτι δὲ ὁ Ναὸς ἦτο μεγαλοπρεπὴς, πρὸς τοῖς ἄλ-
» λοις ἴχνεσι καὶ σημείοις, δεικνύεται καὶ ἀπὸ τῆς μικρὸν ἄ-
» νωθεν τούτου κειμένης Κινστέρνης τοῦ Βώνου, ἧς τὸ μῆκος
» τριακοσίων βημάτων, γεγυμνωμένης Κιόνων καὶ στέγης, καὶ
κῆποι ἤδη εἰς αὐτὴν χλοάζουσι· » ἡ μὲν ἄστεγος αὕτη Κιν-
στέρνα ὑπάρχει μέχρι τούτου κῆπος φυτῶν καὶ λαχάνων, ἀπὸ
δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ, μετὰ τριακοσίους ἤδη χρόνους, ἐξότου
εἶδεν αὐτὰ ὁ Γύλλιος, οὐδὲ ἴχνος ἐγκατελείφθη, μὲ ὅλας τὰς
γενομένας πολλὰς ἐξετάσεις πρὸς τὰ κάτω μέρη μάλιστα τῆς
ῥηθείσης ἀστέγου Κινστέρνης.

Δέκατος ἕβδομος· ἐν Βλαχέρναις πλησίον τῶν τειχῶν ἔσωθεν βλέπεται, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας διαμένων, καὶ ὁ ποτὲ Ναὸς Πέτρου καὶ Μάρκου τῶν Ἀποστόλων, κτισθεὶς ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου παρὰ τῶν Πατρικίων Γαλβίου καὶ Κανδίδου εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ὃν εἶχον ὡς ἴδιον προάστειον. Εἰς τὸν Ναὸν αὐτὸν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ αὐτοὶ μετακομίσαντες ἀπέθεντο κατ' ἀρχὰς τὴν τιμίαν Ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου, ἕως ὅτου κατετέθη εἰς τὸν θαυμάσιον Ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, τὸν θεμελιωθέντα παρὰ Πουλχερίας πρότερον, καὶ παρὰ τοῦ μεγάλου Λέοντος ὕστερον ἀναπληρωθέντα· αὐτὸς δὲ ὁ ποτὲ Ναὸς εἶναι τὴν σήμερον τὸ τοῦ Ἀγιβασαρίου τζαμίον, καλούμενον Ἀτὶκ Μουσταὰ Πασᾶ Τζαμισί.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ μετὰ πληροφορίας γνωστοὶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους Ναοὺς μέχρι τῆς σήμερον διαμείναντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἵτινες ἦσαν κεκαλλωπισμένοι μὲ Κίονας καὶ μάρμαρα παντοδαπὰ, συνηγμένα ἀπὸ τοὺς πλέον διαθρυλλήτους

Ναοὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ Τροῦλλοι πολλῶν ἐκ τούτων ἦσαν ἔσωθεν καταπεποικιλμένοι ἀπὸ ψηφίων μωσίου, τέχνης καλλίςης ἐφευρεθείσης ἀπὸ τοὺς προγόνους μας. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλοι εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, μαρτυρούμενοι ἀπὸ τὸ ἔξωθεν σχῆμα ὡς ἀρχαῖοι Ναοί, καὶ ἤδη μεταβεβλημένοι εἰς Τεμένη, ἀλλὰ πληροφορίαν μὴ ἔχοντες περὶ τῶν πάλαι ποτὲ ὀνομασιῶν αὐτῶν, ἀφήκαμεν τὴν περὶ τούτων βαθυτέραν ἔρευναν καὶ βεβαιότητα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους Ναοὺς, οὐδεὶς ἄλλος ὑπολέλειπται εἰς ἡμᾶς μὲ Τροῦλλον (1), εἰ μὴ ὁ μικρὸς τῆς Θεοτόκου, καλούμενος Μουγουλιώτισσα, κτισθεὶς περὶ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, ὑπὸ Μαρίας νόθου θυγατρὸς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τῆς ἐκ τῆς τῶν Διπλοβατάτζων αὐτῷ γεννηθείσης, τῆς καὶ Δεσποίνης κατὰ Παχυμέρην, τῶν Μουγουλίων θρυλλουμένης, ἡ ὁποία μετὰ θάνατον τοῦ ἐν Ταρταρίᾳ δεσπότου τῶν Μουγουλιωτῶν ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐπανελθοῦσα πάλιν πρὸς τοὺς οἰκείους διὰ χηρείαν, ἀνήγειρε τὸν εὐκτήριον αὐτὸν οἶκον εἰς μνήμην τῆς Θεομήτορος Μαρίας, τῇ ἐπωνυμίᾳ τῆς Μουγουλιωτίσσης τοῦτον ἀποθανατίσασα· τίνι δὲ τρόπῳ αὐτὸς ὁ Ναὸς εἰς ἡμᾶς διεσώθη, ὁ ἀοίδιμος Αὐθέντης Μολδοβλαχίας Δημήτριος ὁ Καντεμίρης εἰς τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἱστορίαν Λατινιστὶ, διηγεῖται τὸ περὶ τούτου αἴτιον, λέγων, ὅτι ὁ Ναὸς αὐτὸς πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεων Χριστοδούλου τινος Πρωτομαΐστορος, τοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος τὸ Τέμενος τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ, ἐδόθη παρὰ τοῦ ἰδίου δῶρον εἰς αὐτὸν ἥ τε Ἐκκλησία αὐτὴ καὶ ἡ περὶ αὐτὴν κενὴ τοποθεσία, διὰ τοῦ ἐκδοθέντος δόγματος

(1) Παρέμεινε μετὰ τρούλλου καὶ ἕτερος εἰσέτι μικρὸς ἀρχαῖος Ναὸς ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρίσσῳ κατὰ τὰ Ὑψωμαθία, περὶ οὗ ῥηθήσεται ἑπομένως.

τούτου. « Ὦ σὺ, ὁ ἀναβιβασθεὶς εἰς τιμὴν τοῦ Σούμπαση » τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς πρὸς ἔνδειξιν » τοῦ ὑψηλοῦ ἡμῶν ἐλέους ἐδωρησάμεθα εἰς τὸν Ἀρχιτέκτονα » Χριστόδουλον διὰ τοὺς κόπους του, τὸν δρόμον τὸν καλού- » μενον Κιουτζοὺκ τζαφὲρ, διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν » Ναὸν τὴν Μαγουλιώτισσαν, καὶ καταμετρήσας τὸν ῥηθέντα » δρόμον μὲ ὅλην τὴν περὶ αὐτὸν κενὴν τοποθεσίαν, ἀποκα- » τάστησον αὐτὸν τέλειον κύριον τοῦ ἐκεῖ τόπου, κατὰ τὸν » παρόντα ἡμέτερον ἱερὸν ὁρισμὸν, πιστεύσας αὐτῷ. » Τὸ δὲ τοιοῦτον Χὰτ Σερίφ, ἤτοι τὸ ἱερὸν ἰδιόχειρον τοῦ Σουλτάνου δόγμα, ἔτι καὶ νῦν φυλάττεται μετὰ καὶ ἄλλων χοτζετίων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην. Ἐπὶ Ἀχμὲτ τοῦ τρίτου, τῶν Τούρκων κινηθέντων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, διὰ νὰ ἀφαρπάσωσι τόσον τὸν τοιοῦτον ὕστατον ἀφεθέντα εἰς ἡμᾶς σμικρότατον καὶ ἀνεπίφθονον Ναὸν, ὅσον καὶ τὴν περὶ αὐτὸν τοποθεσίαν τὴν κατοικουμένην ὑπὸ Χριστιανῶν, ὁ Καντεμίρης αὐτὸς εὑρισκόμενος εἰς Κωνστατινούπολιν, καὶ μέγα τότε δυνάμενος, ἀνελάβετο τὴν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὡς γείτων ὑπεράσπισιν, καὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐγγράφων (χοτζετίων) τουτέστι νομίμων δικαιωτηρίων, παρέστησεν εἰς τὸν τότε ὑπατεύοντα Τζορλουλῆ Ἀλῆ Πασᾶ, καὶ τὸν ῥηθέντα ὁρισμὸν τοῦ Φατὶχ, ὃν ἀναγνωσθέντα παῤῥησίᾳ ἠσπάσατο ὁ Ὕπατος τρὶς, καὶ ἀπεδίωξε τοὺς Τούρκους, ὡς ἀδίκως τοὺς Χριστιανοὺς ἐνοχλήσαντας· καὶ ἡ Μουγουλιώτισσα αὐτὴ κατὰ τὴν ἀπαράβατον ἔκδοσιν τῆς προσταγῆς ἐκείνης τοῦ πρώτου Σελὴμ, ἔμελλεν ἀφεύκτως (κατὰ τὸν Καντεμίρην) νὰ ἀφαιρεθῇ παρ' ἡμῶν καὶ νὰ μετατραπῇ εἰς Τέμενος, ἂν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ῥηθέντος Χριστοδούλου δὲν ἐχρημάτιζε καὶ αὐτὸς Ἀρχιτέκτων πάλιν ἐπὶ τοῦ πολυτελεστάτου Τεμένους, τοῦ ἀνεγερθέντος παρὰ τοῦ Σουλτὰν Παγιαζὶτ πατρός του ἐπ' ὀνόματί του, καὶ δὲν

προελάμβανε νὰ ἀναπείσῃ πολυτρόπως τὸν Μονάρχην αὐτὸν (1) νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ αὐτὸς εἰς αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὰ αὐτά, τὴν παρὰ τοῦ πάππου δόσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ Ναοῦ πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ. Καλεῖται δὲ τανῦν Κὰν κλησεσί, τουτέστιν Ἐκκλησία αἵματος· ὅτι ἐνταῦθα τινας τῶν διασκεδασθέντων Τούρκων ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, οἱ μετὰ Δουκὸς τοῦ Νοταρᾶ παραφυλάττοντες τὸ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον παραθαλάσσιον μέρος, κατ' ἀρχὰς ἐπολέμησαν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ πλήθους διωκόμενοι, πολεμοῦντες καὶ φεύγοντες (ὡς ὁ Δούκας λέγει) ἔφθασαν μέχρι τοῦ λόφου τούτου, ἔνθα τυχὸν ἦτον αἱ οἰκίαι, γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα των, καὶ διὰ τὴν συνδρομὴν τῶν πανταχόθεν νικητῶν κατ' αὐτῶν, καταφυγόντες καὶ ἐγκλεισθέντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, τέλος κατεσφάγησαν· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν καταπεσόντων πορθητῶν, ἐφονεύθη καὶ ἕνας ἀνδρεῖος Σημειοφόρος, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ παρωνομάσθη ὕστερον ἡ πρὸς τὸν λόφον ἐκεῖσε ἀνωφερὴς ὁδός, Σαντζακτὰρ Γιοκουσοῦ, τουτέστι σημειοφόρου ἀνήφορος.

Δευτέρα δὲ Ἐκκλησία ἐκ τῶν παλαιῶν ἡ μέχρι τινος χρόνου ἀπὸ τῆς ἁλώσεως εἰς ἡμᾶς διαμείνασα, καὶ κατὰ πε-

---

(1) Ὁ Μονάρχης αὐτὸς, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἱςοριογράφους τῶν Ὀθωμανῶν, συλλαβὼν θρησκευτικὴν θερμὴν ἰδέαν, προσέταξε τῷ 1520 ἔτει, πρὸ ἑπτὰ μηνῶν τοῦ θανάτου του, νὰ μετατραπῶσιν εἰς Τεμένη πάντες οἱ ἐναπολειφθέντες εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀρχαῖοι ἱκανοὶ εἰσέτι Ναοὶ ἐν τῇ Πόλει, καὶ νὰ θανατωθῶσιν οἱ μὴ θέλοντες νὰ μεταβάλωσι θρήσκευμα. Ὁ μέγας τότε Βεζύρης Πιρὶ Πασᾶς, καὶ ὁ ἀρχιθρησκος (Σσεχουΐσλὰμ) Σζεμαλῆς διαταραχθέντες ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀποτόμῳ ἀποφάσει, ἐξοικονόμησαν νουνεχῶς τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν ἣν ἔδωκαν μυςικῶς συμβουλὴν τῷ τότε Πατριαρχεύοντι τὸ πρῶτον, Ἱερεμίᾳ τῷ πρώτῳ, καὶ οὕτω δι' εὐστόχων ἀπαντήσεων ὁ Πατριάρχης διέκρουσε τὴν ὁρμὴν τοῦ Σουλτάνου, ὅς τις παρῃτήσατο μὲν τῆς πρὸς ἐξόμωσιν τῶν χριστιανῶν βίας, ἀλλὰ τὰς Ἐκκλησίας ἀφείλετο.

ρίστασιν ἀπευκταίαν (1) γενομένη ἤδη τῶν Ἀρμενίων, καλεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος Σουλοὺ Μοναστὴρ, ἤτοι ὑδάτων Μοναστήριον, οἰκοδομηθεῖσα ἡ Μονὴ αὕτη τῆς Περιβλέπτου τῷ 1031 ἔτει, ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐτάφη· μετ' αὐτὸν κτήτωρ δεύτερος ταύτης ἐγένετο Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, ἔνθα περὶ τὸ 1081 ἔτος, τὸν μοναδικὸν καὶ ἀβουλήτως ἐνδυθεὶς βίον, καὶ ἀποθανὼν ἐκηδεύθη. Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἐναπέκειτο τὸ ὀστιακὸν λείψανον Παύλου τοῦ πρώτου ἐρημίτου, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ, ὅτε τῆς πόλεως ἀπάτῃ καὶ πανουργίᾳ οἱ Ἑνετοὶ μετὰ Γάλλων ἐξουσιάσαν, στρατηγοῦντος τῶν πρώτων τοῦ Δουκὸς αὐτῶν τυφλοῦ Δάνδουλου, ἀφήρπασαν καὶ εἰς Ἑνετίαν μετεκόμισαν. Ἔνδοθεν τοῦ Ναοῦ πρὸς δυσμὰς ἐβλέπετο πρὸ τῆς πυρπολήσεως τούτου τῆς κατὰ τὸ 1782 συμβάσης, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος μετὰ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας καὶ ἐν μέσῳ ἀμφοτέρων ὁ ἐξ αὐτῶν γεννηθεὶς βασιλόπαις Κωνσταντῖνος, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς τῶν παρὰ Λατίνων ἀπεριποίητον ἀφεθέντα τοῦτον Ναὸν φιλοτίμως ἐπεσκεύασε. Κατὰ δὲ τὴν τῶν Εἰσοδείων μνήμην, ἐὰν ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο εἰς τὴν πόλιν, ἀπήρχετο ἐξ ἔθους, κατὰ τὸν Κουροπαλάτην, μὲ πομπικὴν πρόοδον εἰς τὴν Μονήν ποτε ταύτην.

Κατὰ λάθος καὶ ὁ Κ. Ῥίζος εἰς τὴν αὐτοῦ ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, καὶ ὁ αὐτῷ ἀκολουθήσας Κ. Ἄμερ ἐν τῇ περὶ τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατορίας

---

(1) Κατὰ τὸ 1643 ἔτος. ἐπὶ Σουλτὰν Ἰμπραγὶμ, μία κατὰ ζήτησιν, εὐτραφὴς Ἀρμένισσα εἰσαχθεῖσα εἰς τὸν Ἀνακτορικὸν Γυναικωνίτην ἴσχυσεν εἰς τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ἐν αὐτῷ διατριβῆς της (διότι διὰ δηλητηρίου ἐκ μέσου ἐγένετο,) οὐ μόνον νὰ χορηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἡ τῆς Σατραπείας τῆς Δαμασκοῦ πρόσοδος, ἀλλὰ καὶ διὰ προτροπῆς τῶν ὁμογενῶν της, νὰ κατορθώσῃ, ὥστε ὁ τῆς περιβλέπτου κάλλιστος αὐτὸς μετὰ Τρούλλου Ναὸς νὰ ἀφαιρεθῇ παρὰ τῶν ἡμετέρων, καὶ νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸ ἑαυτῆς γένος.

ἱστορίᾳ του, ὑπέλαβον, ὅτι ὁ παρὰ τῇ Πύλῃ τῆς Ἁγίας (Ἁγιὰ Καπουσὶ) ἔνδοθεν τῶν τειχῶν κείμενος Ναὸς τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας ποτὲ, καὶ ἤδη Τέμενος, τὸ παρὰ Ὀθωμανῶν διὰ τὴν ἔξωθεν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ κομψότητα, καλούμενον Κιοὺλ Τζαμισὶ, τουτέστι Ῥόδου, ἐκτίσθη δῆθεν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ τοῦ Τριακονταφύλλου. Ὁ ῥηθεὶς Αὐτοκράτωρ δὲν ὠνομάζετο Τριακοντάφυλλος, ἀλλὰ πρὸ τοῦ τὴν τῆς Περιβλέπτου Μονὴν νὰ ἀνεγείρῃ, ἠγόρασε τὸν οἶκον τὸν ἀνήκοντα εἴς τινα Τριακοντάφυλλον, καὶ κατεδαφίσας αὐτὸν, ἔκτισεν ἐπὶ τὸν εὐρυχωρότατον αὐτοῦ τόπον τὴν ῥηθεῖσαν Μονὴν, ὡς ὁ Βυζαντινὸς Ἱστορικὸς Σκυλίτζης βεβαιοῖ τοῦτο λέγων·

« Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ῥωμανὸς τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταφύλου ἐξωνη-
» σάμενος, εἰς Μοναστήριον μετεσκεύασεν, ἐπ' ὀνόματι τῆς Δε-
» σποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, μηδεμιᾶς πολυτελείας φεισάμενος ».

Τὴν Μονὴν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Γλύκας, ὁ Ζωναρᾶς, Μανασσῆς, Ἰωὴλ καὶ ὁ Παχυμέρης.

» *Ἡ μὲν δὴ πολλοῖσιν ἀγαλλομένη, μεγάλοις τε*
» *Κάλλεσι δαιδαλέοις ἡ Βασίλεια πόλις,*
» *Νηοῖς οὐρανίοισιν ἠγάλλετο ἔξοχον ἄλλων,*
» *Νηοῖς τοῖς ποθ' ἐμοῖς, νῦν γε μὲν ἀλλοτρίοις.*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΣ

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Περὶ τῆς ἤδη Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Σεραγίου ἤτοι τοῦ τῶν Σουλτάνων Παλατίου.

Τὸ Τέμενος τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ τὸ Σεράγιον εἶναι δύω ὑποκείμενα, ἅτινα παρωθοῦσιν εἰς ἄκρον τὴν περὶ αὐτὰ πάντων τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Εὐρωπαίων περιέργειαν. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν δύω τούτων ἀξιοπεριέργων καὶ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων, εὑρίσκει ὁ φιλομαθὴς τοσαῦτα σφάλματα ὑπερβολῶν, ὥστε ἀδύνατον εἶναι ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν, ἢ καὶ ἱστορίαν τῶν κατὰ καιροὺς συγγραψάντων, νὰ διαχωρίσῃ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἐκλέξῃ τὰ μόνα ὄντα καὶ πραγματιώδη, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τοιουτοτρόπως τὴν αὐτοῦ περιέργειαν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ πληροφορηθῇ ὁ φιλίστωρ περὶ τούτων ἢ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, ἢ τέλος παρὰ ἀξιοπίστων τῶν εἰσελθόντων εἰς αὐτὰ τὰ τοῖς Χριστιανοῖς ὅλως ἄβατα. Πρὸ τῆς ἁλώσεως, ὅπου εἶναι τὸ νῦν

Σουλτανικὸν Σεράγιον, ἔκειντο τὰ τοῦ Ἀρκαδίου Λουτρὰ, ὡς προείπομεν ἐν τῷ περὶ Ῥεγιώνων, τὰ τῶν λειτουργῶν καὶ ὑπηρετῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἰκήματα, καὶ τρεῖς Ἐκκλησίαι, ἡ μὲν εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἡ δὲ Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου, καὶ τῆς ἁγίας Βαρβάρας, αἱ ὁποῖαι ἀνῳκοδομήθησαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων ἐκείνων κτισθέντων ποτε Βωμῶν ἐπὶ Βυζαντίων, εἰς τιμὴν τοῦ παρ' ἐκείνοις Ποσειδῶνος, Ἀφροδίτης, καὶ Ἀπόλλωνος· καὶ τῆς μὲν πρώτης θεμελιωτὴς ἐγένετο ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ τελειωταὶ Μαρκιανὸς καὶ Πουλχερία, τῆς δὲ δευτέρας Βάρδας ὁ Καῖσαρ, καὶ τῆς τρίτης Λέων ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ Φιλόσοφος.

Μεχμὲτ ὁ Β'. ἐγκρατὴς τῆς Πόλεως γεγονὼς, ἀνέλαβε πρῶτον τὸν ἀνακαινισμὸν τῶν διεφθορότων Τειχῶν, μετὰ δὲ χρόνον ἕνα ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, ἐθεμελίωσε κατὰ τὸν Φόρον ποτε τοῦ Θεοδοσίου πρὸς κατοικίαν αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ὕλης πολλῶν κατεδαφισθέντων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, μεγαλοπρεπὲς ἐκτεταμένον Ἀνάκτορον περιφράξας αὐτὸ δι' ὑψηλῶν τειχῶν, τὸ ἑπομένως ἀφεθὲν καὶ καθορισθὲν εἰς Γυναικωνίτην, τουτέστιν εἰς κατοικίαν ἐφ' ὅρους ζωῆς ἔγκλειστον τῶν γυναικῶν τῶν προσουλτανευσάντων, ὡς προεῤῥέθη, καὶ παλαιὸν Παλάτιον ἐπονομασθὲν (1). ὕστερον δὲ ὁ ποθητὴς νεωτέρων ἐπιθυμήσας οἰκοδομῶν, ἐξελέξατο τὸν λόφον καὶ τὴν κατὰ μέτωπον τοῦ Βυζαντίου παραλίαν, ὡς ὡραιοτέραν θέσιν, καὶ καταλληλοτέραν πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Σουλτανικοῦ Σεραγίου· ὅθεν καὶ καταμετρησάμενος τὸν τόπον καὶ εὑρὼν ἐμπεριέχοντα αὐτὸν ὀκτὼ σταδίους, ἀνήγειρε τοῦτο περὶ τὸ 1468 ἔτος, καὶ τοῦ Χιζρὲ τὸ 871, ἀπὸ τὴν ὕλην τῶν Αὐτοκρατορικῶν Παλατίων, καὶ ἄλλων κατεδαφισθέν-

(1) Τοῦτο δε τὸ παλαιὸν Παλάτιον (Ἐσκὶ Σεράγι), κατὰ τὸ 1826 ἔτος, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γενιτζάρων, κατέστη Στραταρχεῖον (Σερασκὶρ Καπουσί).

των ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν καλλίςων κτιρίων, περιτειχισάμενος αὐτὰ καὶ καλύψας τὰς κορυφὰς αὐτοῦ (κατὰ τὸν Δούκαν) μὲ μολυβδίνας πλάκας, ἃς ἀπεσπάσατο ἐκ τῶν Μοναστηρίων καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν ἀρχαίων· οἱ δ' ἀπ' αὐτοῦ τριάκοντα τρεῖς μέχρι τούτου διάδοχοι, οἱ ἐξ ὀσφύος ἅπαντες καταγόμενοι τοῦ Ὀσμὰν τοῦ κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα θεμελιώσαντος τὴν πέμπτην Καλυφικὴν Αὐτοκρατορίαν (1), σχεδὸν σύμπαντες κατ' ἀρέσκειαν ἰδίαν ἐπηυξήσαντο κατὰ καιροὺς τὸ τοιοῦτον Σεράγιον μὲ νεωτέρας οἰκοδομὰς, καὶ παρεξέτειναν μέχρι τῶν παραθαλασσίων τειχῶν τοὺς Ἀνδρῶνας καὶ τὸν Γυναικωνίτην. Ὁ τόπος λοιπὸν αὐτὸς ὅλος ἐπληρώθη ἤδη ἀπὸ τοσαῦτα μεταξὺ αὐτῶν διακεχωρισμένα κτίρια, μεγλοπρεπῆ μὲν καὶ πάγκαλα, πλὴν ἄνευ συμμετρίας, ἅτινα συνίστανται ἀπὸ Λουτρὰ

---

(1) Τῆς πρώτης μετὰ Μωάμεθ δυναστείας τῶν Χουλεφάϊ Ῥασιδὶν ἀρχηγοὶ ἀπὸ τοῦ 634 μέχρι τοῦ 667 ἔτους ἀπὸ Χριστοῦ, ὁ Ἐπουπέκιρ, ὁ Ὄμερ Χατὰπ, ὁ Ὀσμὰν Ἴπνι Ἀφὰν, καὶ ὁ Ἀλῆς Ἐπουταλήπ.—Τῆς δευτέρας δυναστείας τῶν Χουλεφάϊ Πενὶ Οὐμιγιὲ Ἀρχηγὸς ὁ Μουαβιὲ Ἐποὺ Σοφιὰν, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ 14, καλιφεύσαντες ἐν Δαμασκῷ, ἀπὸ τοῦ 663 μέχρι τοῦ 747 ἔτους ἀπὸ Χριςοῦ. —Τῆς τρίτης δυναςείας τῶν Χουλεφάϊ Ἀπασιγέδων, ἀρχηγὸς ὁ Ἀποὺ λὰ πᾶς καὶ ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ 37 καλιφεύσαντες ἐν Δαμασκῷ κατ' ἀρχὰς, εἶτα ἐν τῇ κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν χαρᾷ, ἑπομένως ἐν τῇ κατὰ τὴν Βαβυλωνικὴν Ἐπαρχίαν κειμένῃ Πόλει ποτε Κιούφε, καὶ ἐν ὑςέροις ἐν τῷ κατὰ τὴν αὐτὴν Ἐπαρχίαν κτισθέντι παρ' αὐτῶν Βαγδὰτ, κειμένῳ παρὰ τῇ Πόλει Σελευκίᾳ, καὶ τῷ ποταμῷ Εὐφράτῃ, ἀπὸ τοῦ 747 μέχρι τοῦ 1260 ἔτους.— Τῆς τετάρτης δυναστείας τοῦ Χουλεφάϊ Φατιμιγιέδων, ἢ δεβλέτι Φατιμιγὲ ἀρχηγὸς ὁ Ἀπδουλλὰχ Μελδῆς Ἐποὺ Ἀπδουλλὰχ Ἴπνι Σαπὶ, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ 14 διάδοχοι, καλιφεύσαντες ἀπὸ τοῦ 905, μέχρι τοῦ 1174 ἀπὸ Χριστοῦ, ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν Μαυριτανίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὕστερον.— Τῆς δὲ Πέμπτης καὶ πασῶν κραταιοτέρας δυναστείας τοῦ Δεβλέτι Ὀσμανιὲ ἀρχηγὸς ὁ ἔνδοξος Ὀσμὰν, υἱὸς τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ Ἐρτόγρουλ, καὶ ἔγγονος τοῦ Σσὰχ Σουλεϊμὰν, ὅστις ἐθεμελίωσε τὴν φοβερὰν τῶν Ὀθωμανῶν Βασιλείαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐν Ἰκονίῳ θρόνου τῶν Σουλτάνων, τῶν ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν ἐν Περσίᾳ δυναστευσάντων Σαλτζούκιδων καταγομένων, ἀναγορευθεὶς τῷ 1300 ἔτει, ἐν τῷ κατὰ τὴν Βιθυνίαν Καραχισὰρ, ὁμοφώνῳ γνώμῃ τῶν μεγιστάνων καὶ τοῦ στράτου, Ἀλιοσμὰν Πάδισαχὶ, ἤτοι Αὐτοκράτωρ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὀσμάν.

Τεμένη, ὑψηρόφους χειμερινοὺς καὶ ἐαρινοὺς οἴκους, καὶ θαλάμους, Παράλια διὰ Κιόνων στηριζόμενα τερπνὰ καὶ ὑψηλὰ οἰκήματα, παραδείσους καὶ δάση κυπαρίσσων καὶ δένδρων ἄλλων σκιερῶν καὶ μεταρσίων, ὥστε ἡ ἐπιτερπὴς συμπλοκὴ αὐτὴ καὶ σύζευξις τῶν ἐκ τῆς τέχνης ἔργων μετὰ τῶν τῆς φύσεως, τουτέστιν αἱ περικεχρυσωμέναι καὶ στίλβουσαι λαμπραὶ οἰκοδομαὶ αὗται, συνηνωμέναι μὲ τὰς ὑψηκόμους κορυφὰς τῶν δένδρων, ἐμπνέουσι τῷ ὄντι εἰς πάντας τοὺς θεωροῦντας τέρψιν καὶ εὐχαρίστησιν οὐ μετρίαν.

Τρεῖς εἶναι αἱ κυριώτεραι αὔλειοι θύραι, δι' ὧν γίνεται ἡ εἴσοδος εἰς τὸ Σεράγιον, καὶ ἡ ἔξοδος. Πρῶτον μὲ ἡ καλουμένη Μπάπι Χουμαγιοῦν, ἤτοι Ὑψηλὴ Πόρτα. Αὕτη ἐκτίσθη παρὰ Μεχμὲτ τοῦ Β'. χωρὶς πολλῆς καλλονῆς περὶ τὸ 1478 ἔτος, εἰς μίαν θέσιν ἐκτεταμένην μὲν, ἀλλ' ἀνώμαλον, ὅπου ποτε ἦτον τὰ ἔσχατα τοῦ Αὐγουσταίου πανευρυχώρου Φόρου, ἔχουσα ἐξ εὐωνύμων τῆς εἰσόδου τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ κατὰ τὸ μέσον μίαν πάγκαλον κρήνην, τὴν ὁποίαν ὁ Γ'. Ἀχμὲτ ἀνήγειρε, γράψας ἐπ' αὐτὴν καὶ στίχους τινας ἰδίους. Διὰ τῆς Πύλης ταύτης εἰσέρχονται εἰς μίαν ἐκτεταμένην αὐλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀριστερόθεν εἶναι τὸ Νομισματοκοπεῖον, καὶ ὁ τῆς ἁγίας Εἰρήνης προῤῥηθεὶς Ναὸς, ἡ νῦν Ὁπλοθήκη, οὗτινος ἔνδοθεν οἱ τοῖχοι ἦσαν κεκοσμημένοι ἀπὸ ποικίλα μάρμαρα καὶ μωσίον. Μετὰ τὴν πρώτην αὐλὴν ταύτην ἕπεται ἡ δευτέρα Πύλη, Μπάπι Σελὰμ καλουμένη, τουτέστι Πύλη χαιρετισμοῦ. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν αὔλειον ταύτην εἶναι ἡ τρίτη, Μμάπι Σααδὲ, ἤτοι Πύλη εὐδαιμονίας· τὰ δὲ ἐνδοτέρω νὺξ ἀσέληνος εἰς τοὺς περιέργους, ὡς ἄδυτα δι' ὅλου καὶ ἄβατα ἀνέκαθεν.

Ἡ δὲ ἐν τῷ Σεραγίῳ βιβλιοθήκη ἀρχαίων χειρογράφων, ἦτο διὰ πολλοῦ εἰς τοὺς Σοφοὺς τῆς Εὐρώπης πρόβλημα, ἀλλ' ὁ Ἀββᾶς Σεβῖνος ὁ περὶ τὸ 1728 ἔτος ἀποσταλεὶς ἀπὸ τὴν

Γαλλίαν, πρὸς ἔρευναν καὶ συλλογὴν Ἑλληνικῶν χειρογράφων, διαβεβαιοῖ ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη αὐτὴ περὶ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα κατ' ἐπιταγὴν τοῦ τρίτου Ἀμουρὰτ, πυρίκαυστος ἐγένετο. Ταύτης δὲ τῆς ὑπαρξάσης, ἢ καὶ μὴ βιβλιοθήκης, ὁ παραγενόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἀββᾶς Τοδερίνης συνέταξε καὶ κατάλογον, συντελέσαντος εἰς τοῦτο αὐτῷ, ὡς λέγει, νέου τινος ἐν Σεραγίῳ δουλεύοντος, καθ' ὅσον ἐδυνήθη.

Ὁ δὲ περιηγητὴς Δέλλα-Βάλλης, ὁ κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ἐλθὼν καὶ αὐτὸς εἰς Βασιλεύουσαν, κατεπείσθη, λέγει, ὅτι αἱ δέκα καὶ τέσσαρες δεκάδες τῶν τοῦ Τίτου Λιβύου βιβλίων, ἐναπόκεινται ὁλομελεῖς εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σεραγίου, ἐξ ὧν ὡς δῆλον αἱ τέσσαρες μόνον φέρονται τετυπωμέναι· ταύτας δὲ ὁ μὲν μέγας τότε Δοὺξ τῆς Τοσκάνας ὑπέσχετο εἰς τὸν νοσφισάμενον πέντε χιλιάδας γροσίων ἆθλον κλοπῆς, ὁ δὲ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ τῷ τότε Βάϊλος τῶν Ἑνετῶν τὸ τούτων διπλοῦν, ἀλλ' οὐδὲν κατωρθώθη, καθότι ἐδόξαζον ὡς ἀθέατον εἰς ἕκαστον ἑτερογενῆ τὴν βιβλιοθήκην ταύτην, τὴν περὶ τὰ ἐνδότερα τοῦ Σεραγίου κειμένην. Εἰς αὐτὴν ἐφαντάσθησαν, ὅτι εὑρίσκονται μεταξὺ τῶν λοιπῶν καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ἄλλα χειρόγραφα Ἑλληνικὰ ὀγκώδη κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἐξηγήσεις τινες εἰς τὴν νέαν Διαθήκην, ὥστε ἐάν τις διασκοπήσῃ τὰς διαφόρους ὀνειρώξεις τῶν περὶ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης συγγραψάντων ὑπολαμβάνει, ὅτι τῷ ὄντι εὑρίσκεται ἕνας ἱκανὸς ἀριθμὸς τόσον Ἑλληνικῶν, ὅσον καὶ Λατινικῶν συγγραμμάτων κειμένων ἐκεῖ ἀτάκτως καὶ ἄνευ καταλόγου. Οἱ δὲ πεπαιδευμένοι ἄνδρες, οἱ πεμφθέντες παρὰ τοῦ Πάπα Νικολάου περὶ τὸ 1453 ἔτος εἰς τὴν Κωνσταντίνου καὶ Ἑλλάδα, πρὸς συλλογὴν Ἐκκλησιαστικῶν χειρογράφων, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθη καὶ μισθὸς πέντε χιλιάδων χρυσῶν, ἐὰν εὑρόντες φέρωσιν εἰς τὸν ῥηθέντα Πάπαν τὸ ἐν τῇ Ἑβραΐδι πρωτότυπον τοῦ

κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἀνέπεισαν ἐκεῖνον, παρ' εἰδότων δῆθεν καταμαθόντες, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐναπέκειτο τάχα εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Σεραγίου.

Καὶ Κωνσταντῖνος ὡσαύτως ὁ Λάσκαρης εἰς τὴν περὶ τῶν Ἱστορικῶν Ἑλλήνων καὶ Σικελῶν αὐτοῦ πραγματείαν, λέγει ὅτι εἶδεν εἰς τὴν τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων Βιβλιοθήκην, ὅτε διῆγεν εἰς τὴν λειποψυχοῦσαν πατρίδα του, ὁλομελεῖς τὰς Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Συγγραφάς· ἐξιστόρησε δὲ αὐτὰς ὁ Συγγραφεὺς εἰς τεσσαράκοντα βιβλία τὴν οἰκουμενικὴν ἱστορικὴν Βιβλιοθήκην του, τῶν ὁποίων τὰ μὲν πρῶτα πέντε, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου ἀκολούθως μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτι καὶ νῦν φέρονται, τὰ δὲ πέντε, τουτέστι τὸ ἕκτον μέχρι τοῦ ἐφεξῆς δεκάτου ὡσαύτως καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ τελευταῖα εἴκοσι, ὁ πανδαμάτωρ χρόνος μετὰ καὶ ἄλλων πολυπληθῶν διαφόρων ἀρχαίων συγγραμμάτων ἡμᾶς φθονήσας ἐστέρησε. Θαυμαστὸν τῷ ὄντι εἶναι ἂν αὐτὴ ἡ παρὰ πολλοῖς Εὐρωπαίοις δοξαζομένη Βιβλιοθήκη περιεσώθη μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἔστω, καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, καὶ διὰ τί νὰ μὴν ὑποπέσῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἰδίαν τύχην, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσον καὶ πολλαὶ ἄλλαι μυριόβιβλοι, ἐν αἷς ἀπώλετο πολλῶν ἀρχαίων ἐνδόξων ἔργων μνήμη· καὶ ἡ τοιαύτη κατὰ περιόδους καταστροφὴ τῶν Βιβλιοθηκῶν ἀπώλεσε πολλὰ τῶν χειρογράφων καὶ πρωτοτύπων τῶν ἀπ' αἰῶνος διαφόρων Σοφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων λείψανά τινα μόνον ἀπὸ τῆς κοινῆς συμφορᾶς εἰς ἡμᾶς διεσώθησαν. Ἡ ἀπώλεια λοιπὸν τοσούτων ἀρχαίων συγγραμμάτων ἐπὶ διαφόρων ἀτυχῶν περιστάσεων, μὲ προτρέπει εἰς τὸ νὰ παρεκβῶ μικρὸν τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, καὶ νὰ διαλάβω πλατύτερον, ὅπως, καὶ ὅτε αἱ Βιβλιοθῆκαι συνεκροτήθησαν, καὶ ὅσαι, καὶ ὅπως ἐξηφανίσθησαν.

Ὁ τρόπος τῶν ἀρχαίων, καὶ τῶν μέχρι πολλοῦ ὕστερον ἀπὸ

τὸν κατακλυσμὸν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ ὁποίου παρέπεμπον πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς διαδόχους αὐτῶν τὰ ἐπισυμβαίνοντα εἰς τὴν φύσιν τοῦ Κόσμου, ἢ εὐτυχῶς, ἢ ἀτυχῶς, ἢ ἄλλως πῶς, ἦτον ἡ ἀπὸ μόνης ζώσης φωνῆς ἀλληλοδιάδοχος παράδοσις, ἥτις κατὰ τὸν ὀλίγον ἐπὶ γῆς ἀριθμὸν τῶν πρώτων ἀνθρώπων, καὶ τὸ μακροχρόνιον ἔτι αὐτῶν, ἐδύνατο εὐχερέστατά τὰ παρῳχηκότα συμβάντα νὰ διαφυλάξῃ ἐκ γενεᾶς εἰς γενεὰν διὰ πολλοῦ χρόνου, καὶ μάλιστα τότε, ὁπότε τὰ ἀξιομνημόνευτα ἦσαν μικράριθμα· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους συνηυξήθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ δὲν εἶχον ἄλλο μέσον, ἢ μνήμης ἐπιβοήθημα, ἤρξατο νὰ ἀδυνατῇ καὶ νὰ μὴν ἐξαρκῇ πλέον καὶ ἡ μνήμη, καὶ ἡ διὰ λόγου παράδοσις· καὶ ἐπειδὴ ὁ τρόπος αὐτὸς ἐγένετο ἀνίκανος τόσον, διότι τὰ διὰ μνήμης μόνον φυλαττόμενα κατεκερματίσθησαν, διεφθάρησαν καὶ ἐξηλλοιώθησαν μὲ πολλὰς ἀφαιρέσεις καὶ προσθέσεις τῶν διαδεξαμένων, ὅσον καὶ διότι τὰ σφαλερῶς παραδιδόμενα παρήλλαξαν ὅλως ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν τῶν ὄντων, καὶ μετέπεσαν εἰς μύθους διαφόρους καὶ τερατολογίας ἀνυπάρκτους· διὰ δὴ τοῦτο καὶ κατηναγκάσθησάν τινες τῶν ἐχόντων ῥοπὴν νὰ προσέχωσιν εἰς τὸν δρόμον τῆς φύσεως, πρὸς διαφύλαξιν μόνιμον καὶ ἀψευδῆ τῶν παρῳχηκότων, νὰ ἐφεύρωσι σημεῖά τινα, διὰ τῶν ὁποίων ἤρξαντο νὰ σημειῶσι τὰς πράξεις αὐτῶν, καὶ πρῶτον μὲν ἐπενόησαν τὰ ἱερογλυφικὰ λεγόμενα σημεῖα, χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐφεῦρον ἄλλα γραμμικὰ χρησιμώτερα πρὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὑστάτων τούτων συνέγραψαν τὰ συμβάντα, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου τὰς διαφόρους Ἱστορίας· ἀπὸ δὲ τὴν αὔξησιν τῶν συγγραμμάτων συνεκροτήθησαν πρῶτον μὲν αἱ ὀλιγάριθμοι Βιβλιοθῆκαι, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αἱ πολυάριθμοι.

Πρωτίστη δὲ τῶν μεγίστων ἦτον ἡ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν

περιᾳδομένη Βιβλιοθήκη τῶν Πτολεμαίων, ἡ συνισταμένη ἀπὸ χειρόγραφα βιβλία πρὸς τοῖς Ἑλληνικοῖς, καὶ Χαλδαϊκὰ καὶ Αἰγυπτιακὰ καὶ Ἑβραϊκὰ, καὶ ἐσχάτως Λατινικὰ ἐξελληνισθέντα, καὶ ἀριθμούμενα περὶ τὰς ἑπτακοσίας χιλιάδας. Ἐκτὸς δὲ ταύτης ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἦσαν καὶ ἕτεραι μικραὶ Βιβλιοθῆκαι εἰς τοὺς κατ᾽ Αἴγυπτον Ναοὺς, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ τάφοι τῶν Βασιλέων, συναθροισθεῖσαι πρὸ χρόνων παρὰ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερέων. Ἴδε περὶ αὐτὸν τὸν Σικελιώτην Διόδωρον, Βιβλίῳ Β΄. ἐν τῷ περὶ τῆς Ἱερᾶς Βιβλιοθήκης, Ψυχῆς Ἰατρεῖον ἐπιγραφομένης,

Δευτέρα μετὰ τὴν Ἀλεξανδρικὴν, ἦτον ἡ κατὰ τὴν Πέργαμον τοῦ Ἀττάλου, ἡ ὁποία τῇ προσταγῇ μὲν τούτου, δι᾽ ἐπιμελείας δὲ τοῦ Εὐμήκου, συνήχθη κατὰ μίμησιν τῶν Πτολεμαίων. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνισταμένην ἀπὸ διακοσίων χιλιάδων χειρογράφων βιβλίων ὁ Ἀντώνιος, ὡς ἔπαθλον ἐρώτων, καὶ μίσθωμα φίλτρων, μετακομίσας ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν προσέφερεν καὶ ἐχάρισεν εἰς τὴν Κλεοπάτραν, παρὰ τῆς ὁποίας καὶ συγκατηριθμήθη εἰς τὴν ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ πυρὸς διασωθεῖσαν βιβλιοθήκην.

Ἔτι δὲ καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις τὸ πάλαι ἦσαν Μουσῶν Στοαὶ, καὶ ἐπίσημα εἰς Βαβυλῶνα καὶ εἰς τὰ Σοῦσα τῆς Χαλδαίων σοφίας βιβλιοφυλάκια· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰ Ἐκβάτανα βιβλιοφυλακίων ἀναφέρει καὶ ὁ Ἔσδρας Κεφ. ϛ΄. ὅτι δὲ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐρασταὶ ἦσαν βιβλίων καὶ ἐπιῤῥεπεῖς πρὸς βιβλιοθηκῶν συνάθροισιν, τοῦτο δηλοῦται ἐν τῷ ιβ΄. Κεφ. τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, ὅστις λέγει· « τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλὰ οὐκ ἔστι πειρασμὸς, καὶ μελέτη πολλὴ κόπωσις σαρκός· » Ὁ δὲ προνοησάμενος περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων βιβλιοθήκης, καὶ ἐπισυναγαγὼν τὰ περὶ τῶν βασιλέων Προφητῶν, τοῦ Δαβὶδ, καὶ τὰς περὶ ἀναθημάτων ἐπιστολὰς, καὶ βαλὼν ταῦτα πάντα εἰς ῥυθμὸν καὶ τάξιν εἶναι ὁ Νεεμίας· ἴδε περὶ τούτου αὐτὸν βι-

βλίῳ β'. Κεφ. β'. ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τὰ διαπεπτωκότα διὰ τὸν πόλεμον ἐπισυνήγαγε πάλιν καὶ ἀνώρθωσεν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος· θρυλλεῖται δὲ καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὸ Ἱερὸν εὑρεθεῖσα βιβλιοθήκη ἐπὶ τῆς ἁλώσεως, ἡ πρό τινων χρόνων τῆς τῶν Ἰουδαίων καταστροφῆς προνοίᾳ τῶν ἱερέων διασωθεῖσα ἀπὸ τὴν ὅλην ἐκείνην τὴν καταφλεχθεῖσαν ὑπὸ Ἡρώδου.

Ὡσαύτως καὶ εἰς τὰ ὅρια τῆς Συρίας ἦτο ποτὲ ἡ τοῦ δευτέρου Ἀντιόχου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, ἧς ἔφορος ἐχρημάτισεν ὁ τοῦ Πολυμνήτου υἱὸς Ἐφορίων. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. ὡς Ἑστίαν τῶν Μουσῶν, ἦσαν πολλαὶ βιβλιοθῆκαι. Ἡ ἐν Σάμῳ τοῦ τυράννου Πολυκράτους, ἐν Ἀθήναις ἡ τοῦ τυράννου Πεισιστράτου, τὴν ὁποίαν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν τῶν Ἀθηνῶν ἅλωσιν ἀφελόμενος, ἔπεμψεν εἰς Βαβυλῶνα· αὐτὴν δὲ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπανακομισθεῖσαν ὑπὸ Νικάνορος, ὁ τὴν Πόλιν ταύτην πορθήσας καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων Δημοκρατίαν παραλύσας Σύλλας, ὁμοῦ μὲ πολλὰ ἄλλα κάλλιστα λάφυρα ἀπέπεμψεν εἰς Ῥώμην. Ἐπαινεῖται καὶ ἡ ἐν τῇ Νήσῳ Χίῳ εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ὁμήρου φυλαττομένη βιβλιοθήκη, ὡσαύτως ἡ ἐν Κνίδῳ διὰ τὰς ἰατρικὰς βίβλους περιπλέον, καὶ ἡ ἐν τῇ κατὰ Πόντον Ἡρακλείᾳ παρὰ τοῦ Τυράννου Κλεάρχου συναχθεῖσα βιβλιοθήκη.

Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὴν Ῥώμην συνετάχθησαν πολλαὶ καὶ μεγάλαι βιβλιοθῆκαι· καὶ πρῶτως μετὰ τὴν κατὰ Περσαίου τοῦ Μακεδόνος νίκην μετεκόμισεν εἰς Ῥώμην πλῆθος Ἑλληνικῶν βιβλίων Παῦλος ὁ Αἰμύλιος, δεύτερος δὲ μετὰ τοῦτον ἀπὸ τῶν κατὰ Πόντον λαφύρων Λούκιος, καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ὡς προείρηται, ὁ Σύλλας, ἀπὸ δὲ τοὺς συστήσαντας κοινὰς βιβλιοθήκας ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὰς καὶ Λατινικὰς πρῶτος μὲν ἦτον Ἰούλιος Καῖσαρ, δεύτερος δὲ κατὰ προτροπὴν Αὐγούστου τοῦ ἰδιωτεύοντος ἔτι, Ἀσίνιος ὁ Πολλίων, ἀπὸ τῶν ἐν Δαλμα-

τίᾳ λαφύρων, καὶ τρίτος αὐτὸς ὁ ἴδιος Αὔγουστος, ὕστερον ἀφ' οὗ ἀνεκηρύχθη Μονάρχης φιλοτιμούμενος, εἰς τὸ νὰ μὴ γένηται κατώτερος τοῦ Πολλίονος, συνεκρότησε τὴν βιβλιοθήκην τὴν συνισταμένην ἐξ Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν χειρογράφων εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἀνέθηκεν αὐτὴν εἰς αὐτὸν ὡς Μουσηγέτην. Κατὰ μίμησιν λοιπὸν μιᾶς τοιαύτης ἀξιεπαίνου προθυμίας καὶ οἱ μετ' αὐτὸν μοναρχήσαντες ὕστερον, συνεστήσαντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ῥώμην πλείστας καὶ λαμπρὰς βιβλιοθήκας· ἁπασῶν δὲ μάλιστα θρυλλεῖται ἡ Τιβερίου, ἡ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον του ἐναποκειμένη, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Τραϊανοῦ καὶ Βεσπεσιανοῦ, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Εἰρήνης ταμιευθεῖσα. Ἦτο δὲ καὶ μία ἄλλη εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐπίσημος δημοσία βιβλιοθήκη, τὴν ὁποίαν συνεκρότησε μὲν ὁ Ἀδριανὸς τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ὁ Δομετιανὸς ἐπηύξησε, καὶ τέλος ὁ αἴσχιστος Κόμμοδος κατέκαυσεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου εὑρίσκοντο ἔτι ἐν Ῥώμῃ ἐννέα πρὸς τοῖς εἴκοσι βιβλιοθῆκαι, ἐξ ὧν δύω διέφερον κατὰ τὴν πληθὺν τῶν βιβλίων, ἡ τοῦ Οὐλπιΐου καὶ ἡ Παλατινικὴ λεγομένη.

Ταύτην δὲ τὴν καλὴν καὶ ἀξιέπαινον περὶ βιβλιοθηκῶν φιλοτιμίαν τῶν φιλομούσων Πτολεμαίων καὶ τῶν Καισάρων, ζηλώσαντες καί τινες ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους Αὐτοκράτορας συνέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς ἐφεξῆς. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ Κωνστάντιος συνεκρότησε μίαν ἱκανὴν ποσότητα βιβλίων τὴν ὁποίαν ὕστερον Ἰουλιανὸς ὁ περιβόητος ἀποστάτης καὶ παραβάτης (ὅστις ἐκτὸς τῆς κατὰ τῆς εὐσεβείας διὰ μνησικακίαν καὶ διὰ τὴν ματαιοφροσύνην του, λύσσης καὶ μανίας του, τὰ ἄλλα ἦτο θερμότατος τῶν Μουσῶν φίλος καὶ πρὸς αὐτὰς ἐπιῤῥεπέστατος) εἰς μέγαν ὄγκον ἤγαγεν, ἀριθμουμένων τῶν ἐν αὐτῇ βιβλίων εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην

ταύτην ὁ Οὐαλεντιανὸς διώρισεν ἑπτὰ ἀρχαιογράφους, τέσσαρας Ἕλληνας καὶ τρεῖς Λατίνους, οἱ ὁποῖοι ἀκαταπαύστως συναθροίζοντες τὰ ἀπολεσθέντα, ἀντέγραφον τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου παραφθαρέντα, καὶ συνέταττον νέους Κώδικας βιβλίων· συνεισήνεγκε δὲ πολλὰ εἰς αὔξησιν τῆς τοιαύτης βιβλιοθήκης καὶ ὁ χρόνῳ ὕστερον βασιλεύσας Θεοδόσιος ὁ Νέος. Ἐπὶ δὲ τῆς Αὐτοκρατορίας Βασιλίσκου, ἡ ἐπισυμβᾶσα μεγίστη πυρκαϊὰ εἰς τὴν Πόλιν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς συνέφθειρε καὶ τὴν Βασιλικὴν καλουμένην, (ὅπερ ἦν τῆς Γερουσίας Παλάτιον) καὶ τὴν συνημμένην ταύτῃ βιβλιοθήκην· εἰς αὐτὴν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων βιβλίων συναπωλέσθη ἓν θαυμάσιον ἔντερον δράκοντος εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι πόδας ἐπιμηκυνόμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γεγραμμένη ἡ τοῦ Ὁμήρου ποίησις, καὶ τῶν Ἡρώων ἡ Ἱστορία· ἀλλὰ ταύτην πάλιν Ζήνων ὁ Αὐτοκράτωρ, διὰ σπουδῆς καὶ φροντίδος τοῦ Ἐπάρχου τῆς Πόλεως Ἰουλιανοῦ λαμπρῶς ἀνώρθωσε, καὶ ἔστησε πρὸ τῶν προθύρων ταύτης καὶ τὸν ἴδιον ἀνδριάντα μετ' ἐπιγραφῆς τοιαύτης·

» *Οἶκον Ἄναξ Ἑλικῶνος ἀνηβήσαντα νοήσας,*
» *Κυδαλίμοις καμάτοισιν Ἰουλιανοῦ Πολυάρχου,*
» *Πιερικῶν προπάροιθε δόμον παγχρύσεος ἔστη.*

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν τοῦ Ζήνωνος βιβλιοθήκην, τὴν ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων μέχρι τοῦ Ἰσαύρου Λέοντος ἐπιμεληθεῖσαν καὶ εἰς τὸν τριάκοντα καὶ ἓξ χιλιάδων βιβλίων ἀριθμὸν ἀναβιβασθεῖσαν, ὁ παλαμναιότατος καὶ ἀμαθέστατος αὐτὸς παραφρονήσας ὑπ' ὀργῆς, ὁμοῦ μὲ τὸ οἴκημα τῶν Μουσῶν μὲ τὸν ἀρχιδιδάσκαλον, καὶ μὲ τοὺς δώδεκα συνοικοῦντας ἐλλογίμους μαθητάς, καὶ μὲ ὅλα τὰ βιβλία καὶ σκεύη ἄλλα πολύτιμα διὰ νυκτὸς καταπεσὼν ὡς ἄλλος Κεραυνός, τὴν ἀνῆψε πανταχόθεν καὶ τὴν κατέφλεξεν, ὡς ἀσυνείδητος ἄλλος Κόμμοδος· οἱ δὲ ἐφεξῆς τῶν Αὐτοκρατόρων τὴν κατὰ τὸν Νι-

κήταν τὸν Παφλαγόνα, Θεοφάνην καὶ Κεδρινόν, βασιλικὴν βιβλιοθήκην καλουμένην, ἐφύλαττον εἰς τὸ Παλάτιον, ἐκ τῆς ὁποίας μὲ ὅλον τὸ ὅτι καθηρπάγησαν πολλὰ τῶν βιβλίων, καθ' οὓς χρόνους ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐκρατήθη, ἀλλ' ὅμως τὰ διασωθέντα καὶ συναχθέντα πάλιν δι' ἐπιμελείας τῶν μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Λατίνων βασιλευσάντων, καὶ τὰ εἰς τὸν Θωμαΐτην, τὸ ἱερὸν αὐτὸ Ἀνακτόριον τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τὰ εἰς τὰ Μοναστήρια τῆς Πόλεως ἐναποκείμενα βιβλία, δὲν ἦτον εὐκαταφρόνητα μέχρι τῆς ἁλώσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας λάφυρα καὶ αὐτὰ τῶν Νικητῶν ἐγένοντο, κατὰ τὸν Δούκαν· « τὰς δὲ βίβλους, λέγει, ἁπάσας ἀριθμὸν ὑπερβαινούσας, εἰς » τὰς ἁμάξας ἐπιφορτήσαντες ἁπανταχοῦ εἰς τὴν Ἀνατο- » λὴν καὶ Δύσιν διέσπειραν, καὶ δι' ἑνὸς νομίσματος, δέκα » βίβλοι ἐπιπράσκοντο, Ἀριστοτελικαί, Πλατωνικαί, Θεολο- » γικαί, καὶ παντὸς ἄλλου εἴδους· » Ἐὰν Μεχμὲτ ὁ Β'. εὐμενεστέρως πως περὶ τὰς τῶν ἀλλοφύλων βίβλους διατεθείς, καθ' εἷρξε ταύτας εἰς τὸ Νέον αὐτοῦ Σεράγιον, τοῦτο ἀγνοῶ (1).

Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι οἱ εἰς τὸ Σεράγιον θησαυροὶ τῶν ἀρχαίων πραγμάτων εἶναι πολλοί, καὶ μὲ ὅλον τὸ ὅτι ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι μία πρόληψις, ὅμως δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν εἰς τὴν πληθὺν πολλῶν καὶ ποικίλων ἄλλων ἀχρήστων λαφύρων παρεῤῥιμμένων ἐντὸς τοῦ Σεραγίου, προσετέθησαν καὶ παντοδαπὰ βιβλία καὶ ἄλλα ἱερὰ κειμήλια. Ἀπόδειξις τῶν δευτέρων ἔστω σοι, ὦ ἀγαγνῶστα, ἡ ἀναφανεῖσα περὶ τὸ 1680 ἔτος μοναρχοῦντος Μεχμὲτ τοῦ Δ'. καὶ ὑπατεύοντος τοῦ διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, ἐπισήμου ἐκείνου Καρᾶ Μουσταφᾶ Πασᾶ,

(1) Ὁ Στρατηγὸς Σεβαστιανὸς περὶ τὸ 1807 ἔτος, ὅτε τὰ τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐτέλει καί τοι τῆς βασιλικῆς εὐνοίας ἀξιούμενος, πολλὰ ζητήσας, οὐδὲν ὅμως φιλολογίας ἄξιον ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ.

χεὶρ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου εἰς χρυσῆν θήκην, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατὰ μὲν τὸν καρπὸν ἦτον ἐπιγεγραμμένα ταῦτα· « χεὶρ ἡ » βαπτίσασα τὸν Χριστόν· » κατὰ δὲ τὸν λιχανὸν ταύτης· « ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, » ἣν Σουλεϊμὰν ὁ Β'. καὶ ἀδελφὸς τοῦ προῤῥηθέντος Μεχμὲτ, πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν ἱππέων τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῶν ἐν τῇ Μάλτᾳ ποτε, (διότι κατεδίωκον τὰ αὐτοῦ πλοῖα) ὡς δῶρον κατάλληλον πρὸς αὐτοὺς ἀπέστειλεν· Ἐπὶ δὲ τῆς περὶ τὸ 1798 ἔτος συμβάσης πτώσεως τοῦ ἱππικοῦ τούτου Τάγματος ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ ἀναγορευθεὶς Ἵππαρχος Μελίτου, καὶ τὰ τῆς προστασίας τῶν πεπτωκότων ἱππέων ἀναδεξάμενος Αὐτοκράτωρ τῶν Ῥώσσων Παῦλος ὁ πρῶτος μετεκόμισε τῷ 1799 ἔτει ἀπὸ τὴν νῆσον ταύτην τὴν τιμίαν αὐτὴν χεῖρα, ὁμοῦ καὶ μέρους Τιμίου Ξύλου, καὶ μίαν ἱερὰν ἀρχαίαν Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰς Ῥωσσίαν. Κατὰ δὲ τὸν Καντεμίρην περὶ τὸ 1538 ἔτος Σουλεϊμὰν ὁ Α'. στρατευσάμενος κατὰ τῶν Πριγγίπων τῆς Βλαχοπογδανίας, καὶ φθάσας μέχρι Σοτζάβας ὅπου ἦτον ὁ θρόνος τοῦ Πρίγγιπος τῆς Μολδαυΐας ἐλαφυραγώγησε πάντας τοὺς εὑρεθέντας εἰς αὐτὴν θησαυροὺς καὶ μετήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, στέμματα, διαδήματα, σκῆπτρα πολυτελῆ τῶν Πριγγίπων, Σταυροὺς, εἰκόνας πλουσίως κεκοσμημένας, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν κειμηλίων· μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ἕνα Σταυρὸν, ὅστις διά τε τοὺς προσηρμοσμένους περὶ αὐτὸν ἀδάμαντας. καὶ ἄλλους λίθους ἐλογίζετο πολύτιμος. Ὁ αὐτὸς δὲ Καντεμίρης λέγει πάλιν, ὅτι ἐναπέκειτο εἰς τὸ Σουλτανικὸν θησαυροφυλάκιον ὁ ῥηθεὶς Σταυρὸς μέχρι τοῦ 1710 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον ψηφισθεὶς Αὐθέντης Μολδαυΐας, ἐξῆλθε τῆς Πόλεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν Σουλτανικῶν Τεμενῶν.

Οἱ ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους ἀρχιτέκτονες εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ ἐπιφανέστερα μέρη τῆς Πόλεως, κατὰ μίμησιν τοῦ μορφώματος τῆς ἁγίας Σοφίας, ἀνήγειρον τὰ ὁρώμενα λαμπρὰ καὶ τρισμέγιστα Τεμένη.

Καὶ πρῶτον μὲν Μεχμὲτ ὁ Β'. ἀφ' οὗ κατηδάφισε τὸν πάγκαλον Ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (1) ἀνήγειρε περὶ τὸ 1465 ἔτος εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ὡς δεῖγμα εὐλαβείας καὶ μνημεῖον τῶν αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων, τὸ ἑαυτοῦ περιφανὲς τέμενος Μουχαμεδιὲ καλούμενον, ἀπό τε τὴν πολυτελῆ ὕλην τοῦ καταῤῥιφθέντος Ναοῦ, ἀπὸ τὰ λαμπρὰ μάρμαρα καὶ ςήλας τῶν τοῦ Ζευξίππου λουτρῶν, καὶ ἄλλας λαμπροτάτας οἰκοδομὰς ἀρχαίας, ἀρχιτεκτονήσαντος τοῦ Χριστοδούλου· ἐν ᾧ δὲ τὸν

(1) Ἐκ γηραιῶν ἀνδρῶν (καὶ τούτων ἐξ ἄλλων ἀρχαιοτέρων αὐτῶν πληροφορηθέντων) παρελάβομεν, ὅτι ὁ μεγαλοπρεπὴς αὐτὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ναὸς ὁ ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἐπισκευασθεὶς κατὰ μέρος ἔπειτα παρά τε τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας καὶ Βασιλείου Μακεδόνος, ἦτο δρομικὸς τὸ μόρφωμα, οἰκοδομημένος κατὰ τὴν μικτὴν ἁρμονίαν, τὴν κλίνουσαν εἰς τὰς Γοτθικὰς ὡραιότητας, καὶ ἐν χρήσει κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, καθ' ὃν οἱ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ ᾠκοδομηθέντες Ναοὶ ἢ καὶ ἀνακαινισθέντες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοιουτοτρόπως ἦσαν κατεσκευασμένοι· (οἷοι οἱ εἰσέτι διασωζόμενοι δύω, ὅ τε ἐν τῷ τοῦ Σιναίου ὄρους Ἱερῷ μοναστηρίῳ, καὶ ὁ ἐν Βηθλεέμ, βεβλαμμένος καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐξ ἀλγεινῶν περιστάσεων)· τούτου τοῦ τῶν Ἀποστόλων Ναοῦ ἡ τοῦ Θόλου ἐπιφάνεια ἦτο, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικοὺς, Χαλκόστρωτος, καὶ ἐφαίνετο ἔξωθεν Πυραμοειδὴς, ἔχουσα τὸ μέσον τὸ ὑπὸ Κιόνων βασταζόμενον Ὑψηλότερον, τὰ δὲ πλάγια ταπεινότερα. Ἵσταντο δὲ Κίονες, λίθου ἐξαιρέτου, κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ τεσσαράκοντα κατὰ σειρὰν ἀνὰ εἴκοσι ἐξ ἑκατέρου μέρους, καὶ συνείχοντο ἄνωθεν διὰ τῆς διαζεύξεως, ἐκ γλαφυρῶν μαρμάρων συνειρμοσμένων, δέκα τόξων ἑκατέρωθεν, διακρατούντων τὴν ἐκ πλίνθων στερεῶς συντεθειμένην, κατά τε τὸ μέσον καὶ τὰ πλάγια τοῦ Ναοῦ, Χαλκόστρωτον ὅλην σκέπην.

τῶν Ἀποστόλων Ναὸν κατηδάφιζον, ἀνωρύχθησαν, κατά τινας ἱστορικούς, τὰ τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου πανσέβαστα λείψανα, τὰ ἀποτεθειμένα ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν παρὰ τοῦ ἀνεγείραντος τὸν Ναὸν τοῦτον εἰς τὸ θάπτεσθαι τοὺς βασιλεῖς, Κωνσταντίου τοῦ Αὐτοκράτορος υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ πρῶτον, καὶ Θεοδώρας τῆς τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τῆς καὶ κτίτορος τὸ δεύτερον, καὶ ἐῤῥίφθησαν· ἀλλὰ τὸ βεβαιότερον, ὡς μαρτυρούμενον παρὰ τῶν Δυτικῶν Ἱστορικῶν, Συγχρόνων τῶν κατὰ τὸ 1204 ἔτος καὶ ἐφεξῆς συμβάντων, ὅτι διανεμηθέντα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα τὰ Ἀποστολικὰ ἱερὰ λείψανα παρὰ τῶν Λατίνων, ὅτε τὴν πόλιν κατέσχον, μετεκομίσθησαν, τὸ μὲν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ τὸ τοῦ Τιμοθέου, εἰς τὸ τῆς Ἑνετίας Η ατάβιον, τὸ δὲ τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, (ἄνευ τῆς ἱερᾶς Κάρας) εἰς τὸ Ἀμάλφιον (Ἀμάλφι) πόλιν ταύτην τῆς Ἰταλίας παράλιον (1)· ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, δεικνύεται καὶ ἀπὸ τόνδε τὸν λόγον· Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, λαβὼν ἅμα τῇ ἁλώσει παρὰ τοῦ μεγαλοψύχου

(1) Ἡ Ἱερὰ Κάρα τοῦ Πρωτοκλήτου ἡ ἐπὶ τῆς μετακομίσεως τοῦ Ἀποστολικοῦ Λειψάνου, κατὰ παράκλησιν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνστάντιον τῶν Πατρέων, ἀφεθεῖσα ἐν τῷ ἐκεῖσε περιωνύμῳ Ναῷ τοῦ Ἀποστόλου, διέμεινε διὰ τοσούτων χρόνων εὐλαβῶς σεβαζομένη μέχρι τοῦ 1460 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον ὁ τοῦ ὑστάτου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου αὐτάδελφος Θωμᾶς ὁ Παλαιολόγος καὶ Δεσπότης Ἀχαΐας καὶ Πατρῶν, φοβηθεὶς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν Μεχμὲτ τοῦ Β'. παραλαβὼν μετ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Χαλκοκονδήλην, καὶ τὴν κάραν τοῦ Πρωτοκλήτου, ἀπέδρασεν εἰς Ῥώμην, ὅπου τῷ 1465 ἔτει ὑπὸ λύπης ἐτελεύτησε· μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ τῆς Ῥωσσίας Σζὰρ (Βασιλεὺς(Ἰωάννης Γ'. ὁ τοῦ Βασιλείου υἱὸς, ἐνυμφεύθη περὶ τὸ 1467 ἔτος, τὴν τοῦ ῥηθέντος Δεσπότου Θωμᾶ θυγατέρα Σοφίαν, τὴν τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαίας δόξης ἀπόγονον ταύτην, ἥτις, ὡς προῖκα ἐκόμισε μετ' αὐτῆς καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀετὸν τὸν Δικέφαλον, προικοδοτήσασα αὐτὸν πρὸς τοὺς Μονάρχας τοῦ Κράτους ἐκείνου, ὡς παράσημον Αὐτοκρατορίας μέχρι τούτου λαμπρότατον.

πορθητοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀνδρὸς Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Β'. τὸν Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν μετὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν δεύτερον εἰς τὴν πόλιν, διὰ Πατριαρχεῖον, καὶ μετὰ παρέλευσιν δύω ἐτῶν μὴ θελήσας νὰ κρατήσῃ αὐτὸν περισσότερον, διότι τὰ πέριξ τούτου ἦσαν ἀπὸ χριστιανοὺς ἀκατοίκητα, μετέστησε τὸ Πατριαρχεῖον εἰς τὴν Παμμακάριστον· ὅθεν ἐὰν ἐναπέκειντο ἐκεῖ τότε καὶ αὐτὰ τὰ ἅγια Λείψανα, δῆλον ὅτι ἤθελε τὰ μεταφέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Πατριάρχης, καθὼς μετεκόμισεν εἰς τὴν Παμμακάριστον, καὶ ὅσα ἱερὰ λείψανα εὑρίσκονται καὶ τανῦν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ δὲν ὑπέμενε πώποτε νὰ τὰ ἀφήσῃ ἐκεῖ. Τὸ Τέμενος αὐτὸ περὶ τὸ 1768 ἔτος φθαρὲν ὑπὸ σεισμοῦ ἐκ βάθρων σχεδὸν ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ τότε μοναρχοῦντος Μουσταφᾶ τοῦ τρίτου.

Δεύτερον δὲ τὸ τοῦ Σουλτὰν Παγιαζὶτ, τὸ θαυμασίως οἰκοδομηθὲν περὶ τὸ 1498 ἔτος, τοῦ ὁποίου ἡ ὕλη συνεκομίσθη κατ' ἐκλογὴν, ἀφαιρεθεῖσα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀρχαῖα καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως· εἰς τὸ ὁποῖον πλέον πάντων θαυμάζουσιν οἱ περιηγηταὶ εἴκοσι Κίονας σπανίους, ὧν οἱ μὲν δέκα εἶναι ἀπὸ τὸ περιθρυλλούμενον χρῶμα πράσινον ἀρχαῖον, οἱ δὲ ἓξ ἀπὸ γρανίτην λίθον Αἰγυπτιακὸν, καὶ οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἀπὸ Ἴασπην, κολοσσώδεις ὅλοι τῷ ὕψει μονόλιθοι.

Τρίτον, τὸ τοῦ πρώτου Σουλτὰν Σελὴμ, τὸ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἀμέσως θεμελιωθὲν κατὰ τὸ 1520 ἔτος ἐπὶ τοῦ ἕκτου λόφου, παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, τοῦ ὁποίου Τεμένεος ἡ περισσοτέρα ὕλη συνεκομίσθη ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Ἀλεξανδρείας καὶ Τρωάδος· Τὸ μόρφωμα αὐτοῦ ἔξωθεν εἶναι μὲν ἁπλοῦν δι' ἑνὸς μόνου μεγάλου Τρούλλου, ἀλλ' ὡραῖον.

Τέταρτον, τὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τοῦ πρώτου, τὸ θεμελιωθὲν μὲν κατὰ τὸ 1550 ἔτος, τελειωθὲν δὲ κατὰ τὸ 1556, τοῦ ὁποίου ἡ ὕλη σύμπασα σχεδὸν συνήχθη ἀπὸ τὴν πολυθρύλ-

λητον Ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τὸν ἐν Χαλκηδόνι· θαυμάζεται δὲ καὶ τοῦτο ἰδιαιτέρως διὰ τέσσαρας μεγάλους Κίονας ἀπὸ ἀνατολικὸν πορφυρίτην λίθον, ἑξήκοντα πόδας τὸ ὕψος· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐπιδείκνυνται εἰς τοὺς ξένους δι' αὐτοῦ τὴν καλλονὴν καὶ συμμετρίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του, ὡς ποτε οἱ Ἀλικαρνασσεῖς τὴν τοῦ Μαυσωλείου τάφου, διότι τῷ ὄντι εἶναι τῆς τῶν Ὀθωμανῶν ἀρχιτεκτονικῆς τοιοῦτον ἀριστούργημα, ὥστε καὶ ἀπὸ μακρόθεν διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, προσεφελκύει τὰ τῶν θεατῶν βλέμματα, καὶ ἐκ τοῦ πλησίον θαυμάζεται διὰ τὴν χαριεστάτην λεπτουργίαν του.

Πέμπτον, τὸ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ πρώτου, ἀνεγερθὲν περὶ τὸ 1610 ἔτος εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον (1) διὰ πολλῶν καὶ αὐτὸ χρημάτων λαμπρότατα. Ὁ Ἄναξ αὐτὸς τοσοῦτον ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν κατέβαλεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν, ὥστε ἅπαξ τῆς Ἑβδομάδος κατὰ τὴν Παρασκευὴν ἀπερχόμενος πεζῇ ἐκεῖσε συνειργάζετο μὲ τοὺς οἰκοδόμους. Ἔνδον τούτου ἐπὶ τῶν τοίχων κύκλῳ βλέπονται διακόσιοι πίνακες χρυσοῖ, περικεκοσμημένοι πάντες μὲ πολυτίμους λίθους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι γεγραμμένα τὰ τῶν προφητῶν τῆς θρησκείας αὐτῶν ὀνόματα.

Ἕκτον, τὸ Σαχζαδὲ καλούμενον Τέμενος, τὸ οἰκοδομηθὲν καὶ αὐτὸ τεχνικώτατα κατὰ τὸ 1547 ἔτος, παρὰ Σουλεϊμὰν τοῦ πρώτου εἰς μνήμην τοῦ περὶ τὸ 1543 ἔτος ἀποθανόντος νέου

---

(1) Εἰς τὸν αὐτὸν πλαγίως τοῦ Ἱπποδρομίου καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀσίας, τόπον ἐκτίσθη, ἔνθα ποτε ἔκειντο τὰ κατὰ σειρὰν πολυώνυμα τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων Ἀνάκτορα, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀνῳκοδομήθη ὁ περιφανὴς οἶκος τοῦ ἐπὶ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ὑπάτου (Βεζύρου) Ἀχμὲτ Πασᾶ, γαμβροῦ, κατά τινας μὲν Ὀθωμανοὺς Ἱστοριογράφους, ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τῆς πεφιλημένης τοῦ Σουλτάνου θυγατρὸς Μήχρι-Μὰχ (Σελήνης τοῦ Ἡλίου), κατ' ἄλλους δὲ, δευτέρου ἀνδρὸς αὐτῆς, μετὰ θάνατον τοῦ πρώτου ἀνδρὸς αὐτῆς, Ῥουστὲμ Πασᾶ ὑπάτου. Ὁ μεγαλοπρεπὴς αὐτὸς οἶκος ἔκειτο ἀντικρὺ τοῦ ἄλλου περιφανοῦς οἴκου τοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου Ὑπάτου Ἰμπραγὶμ Πασᾶ, περὶ οὗ ἐν τῷ περὶ Ἱπποδρομίου ἐῤῥέθη.

καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἠγαπημένου αὐτοῦ υἱοῦ Μεχμέτ· κεῖται δὲ αὐτὸ εἰς τὸν πάλαι τότε τοῦ Ταύρου Φόρον, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, κατὰ τὸ Γύλλιον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν κατεδαφισθεὶς ἐπισημότατος Ναὸς Παύλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ. Ὁ Σουλτάνος αὐτὸς δὲν εὐφράνθη τόσον διὰ τὸ κυριευθὲν παρ' αὐτοῦ ἥμισυ μέρος τῆς Οὐγγαρίας, ὅσον ἔκλαυσεν οὐ μόνον διὰ τὸν θάνατον τούτου τοῦ παιδός του, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τὸν μετ' οὐ πολὺ ἑπομένως θάνατον τοῦ ἑτέρου πεφιλημένου υἱοῦ του Τζιχανγὶρ, ὃν καὶ ἐνεταφίασεν εἰς τὸ αὐτὸ Τέμενος πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του. Πρὸς δὲ μνήμην τοῦ Σζιχανγὶρ, ἀνήγειρεν ὁ φιλόπαις Πατὴρ ἓν ἕτερον Τέμενος ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τοῦ Τηλεβολουργείου (Τοπ-Χανὰ) λόφου, περίοπτον διὰ τὴν θέσιν του.

Ἕβδομον, τὸ Ὀσμανιὲ καλούμενον Τέμενος, τὸ θεμελιωθὲν μὲν τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ 1748 ἔτος παρὰ Μαχμοὺτ τοῦ πρώτου, παραλειφθὲν δὲ ἀτελὲς διὰ τὸν μεταξὺ θάνατον αὐτοῦ, καὶ τελειωθὲν μεθ' ἕνα χρόνον ὕστερον τῷ 1755 ἔτει παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν τοῦ τρίτου, ἐπωνομάσθη Νουρὶ Ὀσμανιὲ (φῶς τοῦ Ὀσμὰν), κατ' αἰνιγμὸν ἢ τοῦ τελειώσαντος αὐτὸ Σουλτάνου, ἢ διὰ τὸ πολύφωτον τοῦ Τεμένους ἔνδον, ἢ τέλος κατὰ παρονομασίαν τοῦ τρίτου Χαλίφου Ὀσμὰν, τοῦ συζευχθέντος μετὰ τῶν δύω θυγατέρων τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐπωνυμουμένου Κατόχου δύω φώτων. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι μέγα, γλαφυρὰ ἡ λεπτουργία, ὁ δὲ Τροῦλλος καλύπτει τὸ Τέμενος ὅλον· ἡ παρατηρουμένη εἰς αὐτὸ ἔλλειψις ἐκ μαρμάρου Κιόνων καὶ Περιστυλίου, δεικνύει τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν κατεσκευάσθη, διὸ καὶ διαφέρει σημαντικῶς τῶν κατὰ τὸν Τύπον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνεγερθέντων ἄλλων Σουλτανικῶν Τεμενῶν. Πλησίον τοῦ Τεμένους τούτου κεῖται Λάρναξ τις ἐκ πορφυρίτου μονόλιθος, μῆκος μὲν ἔχουσα πόδας ὀκτὼ, πλάτος δὲ περὶ τοὺς ἕξ, καὶ ὕψος

περὶ τοὺς πέντε, ἥτις διὰ τὸ σπάνιον καὶ ὑπολήπτικον τοῦ πορφυρίτου τούτου λίθου, εἶναι ἡμετέρου τινος Αὐτοκράτορος. Σημειωτέον, ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ Λατίνων πρώτην ἅλωσιν τῆς Πόλεως αἱ ἐν τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις κείμεναι Λάρνακες τῶν Αὐτοκρατόρων, ἠνοίχθησαν παρὰ τῶν γενομένων, πρὸς τοῖς ἄλλοις κακουργήμασι, Γαλλοβενετῶν καὶ Τυμβωρύχων, καὶ ἐσκυλεύθησαν, μετὰ δὲ τὴν δευτέραν μετεφέρθησαν αὐταὶ τῇδε κἀκεῖσε.

Ὄγδοον, ἓν ἕτερον τὸ μὲν μέγεθος μικρὸν, τὴν δὲ κατασκευὴν πάγκαλον, κτισθὲν κατ' ὀρθομαρμάρωσιν γλαφυρωτάτην, πλὴν δαπανηρὰν περὶ τὸ 1760 ἔτος, παρὰ Μουσταφᾶ τοῦ τρίτου, Λαλελὶ καλούμενον· θαυμάζονται δὲ εἰς αὐτὸ πέντε Κίονες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐντελεστάτης σπανίας λειότητος· οἱ τούτων μὲν τρεῖς εὑρέθησαν κείμενοι εἰς τὰ ἐγγὺς τῆς κατὰ τὴν Προποντίδα Πύλης τανῦν Τζατλατὶ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Παλατίων τοῦ Βοκολέοντος, οἱ δ' ἄλλοι δύω πέριξ τοῦ Τεμένους τοῦ Σουλτὰν Παγιαζὶτ, εἰς τὰ ἐρείπια ὡσαύτως τοῦ αὐτόσε ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Θεοδοσίου ποτὲ κειμένου περιφανεστάτου Παλατίου τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος.

Καὶ τὰ μὲν Σουλτανικὰ ἐν τῇ πόλει Τεμένη, ὅσα διαφέρουσιν εἰς καλλονὴν τέχνης, καὶ μέγεθος, καὶ πολυτέλειαν εἶναι ταῦτα τὰ εἰρημένα. Μετὰ δὲ ταῦτα, δευτερεύουσι καὶ τὰ κατὰ καιροὺς ἐγερθέντα ὑπὸ φιλοτιμίας τῶν Σουλτανομητέρων καὶ Σουλτανοθυγατέρων ἐφεξῆς.

Πρῶτον τὸ κατὰ Ταῦρον, καὶ κατὰ φθορὰν τῆς λέξεως τανῦν Ἀβρὰτ Παζάρι, (ὅπου ποτε ἵστατο ὁ τοῦ Ἀρκαδίου γεγλυμμένος Κίων,) κείμενον τέμενος μετὰ Τρούλλου, κτισθὲν κατὰ τὸ 1555 ἔτος παρὰ τῆς τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν Χασεκὶ Σουλτάνας, καλουμένης Χουρὲμ, καλλωπιζόμενον ἔνδοθεν δι' ἑξήκοντα διαφόρων Κιόνων, καὶ ἔχον περὶ αὐτὸ Σχολεῖον καὶ Πτωχοτροφεῖον.

Δεύτερον, τὸ παρὰ τῆς τοῦ Σουλεϊμὰν καὶ τῆς ῥηθείσης Χασεκὶ Σουλτάνας θυγατρὸς Μίχρι-Μὰχ (Σελήνης τοῦ Ἡλίου), τῆς διὰ τὸ Πνεῦμα της μέγα δυναμένης καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ της Σελὴμ τοῦ Β', ἐγερθὲν περὶ τὸ αὐτὸ 1555 ἔτος Τέμενος παρὰ τῇ τῆς Ἀδριανουπόλεως Πύλῃ· θαυμάζονται δὲ εἰς αὐτὸ τέσσαρες μέγιστοι παχύτατοι Κίονες ἐκ σπυρίτου λίθου, οἱ διακρατοῦντες τὰς ἀψίδας τοῦ ὑψηλοῦ πολυφώτου Τρούλλου, οἵτινες μετηνέχθησαν ἀπὸ τὸν οὐ μακρὰν κείμενον ποτε κατὰ τὸ Ἕβδομον μέγιστον καὶ περικαλλέστατον κατεδαφισθέντα Ναὸν τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Τρίτον, τὸ εἰς Χρυσόπολιν ἀντικρὺ, κοινῶς Σκούταρι, οἰκοδομηθὲν παρὰ τῆς αὐτῆς Σουλτάνας Μίχρι-Μὰχ, δεύτερον περικαλλὲς Τέμενος, κείμενον παρὰ τὴν θάλασσαν ἐπάνω τοῦ λόφου, καὶ περίοπτον διὰ τὴν θέσιν του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέρχονται διὰ βαθμίδων.

Τέταρτον, τὸ εἰς Σκούταρι ὡσαύτως κτισθὲν κατὰ τὸ 1600 ἔτος, παρὰ τῆς τοῦ Ἀμουρὰτ τοῦ τρίτου μητρὸς καλουμένης Σαφιγὲ (καθαρᾶς).

Πέμπτον, τὸ λεγόμενον Γενὶ Τζαμὶ (Νέον Τέμενος), κείμενον περὶ τὰ παραθαλάσσια τῆς Πόλεως· τούτου τὰ μὲν πρῶτα θεμέλια κατέβαλε, κατὰ τὸ 1615 ἔτος, ἡ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Α'. Χασεκὶ Σουλτάνα Κεσὲμ Μὰχ-Πεϊκὲρ (Σελήνης πρόσωπον), καὶ μήτηρ τοῦ τε Μουρὰτ τοῦ Δ'. καὶ Ἰμπραγὶμ τοῦ Α'. καὶ Μάμμη Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Δ'. ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ μέγα δυναμένη αὐτὴ διὰ τὴν φρόνησίν της, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν δύω ῥηθέντων υἱῶν της, διὰ ῥαδιουργίας ἐσφάγη παρὰ τῶν εὐνούχων· μετὰ δὲ τὸν θάνατον ταύτης παραλειφθὲν ἀτελὲς, κατὰ ζῆλον τῆς Σουλτανομήτορος τοῦ τετάρτου Μεχμὲτ, καλουμένης Ταρχὰν, καὶ ἀντιζήλου τῆς θανατωθείσης, ἐτελειώθη τῷ 1665 ἔτει. Τὸ Τέμενος τοῦτο, διά τε τὴν καλλονὴν

τῆς οἰκοδομῆς, καὶ διὰ τοὺς εἰς αὐτὸ ἀπὸ ἀρχαῖον λίθον σπανιζούσης ὠχρότητος θαυμασίους Κίονας, θαυμάζεται.

Ἕκτον τὸ εἰς Σκούταρι ἐπίσης ἀνοικοδομηθὲν κατὰ τὸ 1708 ἔτος παρὰ τῆς μητρὸς Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ τρίτου.

Ἕβδομον τὸ ἐκεῖσε ἔτι κτισθὲν περὶ τὸ 1761 ἔτος, πλησίον τοῦ τεμένους λεγομένου τοῦ ἁγιάσματος, παρὰ τῆς μητρὸς Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ τρίτου, καλουμένης καὶ αὐτῆς Μίχρι-Μάχ.

Τρίτην μετὰ ταῦτα ἐπέχουσι τάξιν καὶ τὰ παρὰ τῶν μεγάλων Ὑπάτων (Βεζύριδων) ἀνὰ τὴν Πόλιν Τεμένη ἐγερθέντα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων διαφέρει τὸ παρακείμενον εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Κολώνην (Τζεμπὲρ τασὶ) τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, μεγάλου Βεζύρου ἐπὶ Σουλεϊμὰν τοῦ Α΄. τοῦ ἀπὸ τοῦ 1562 μέχρι τοῦ 1566 ὑπατεύσαντος. Τούτου τοῦ Τεμένους τὸ εὐρύτατον προπύλαιον στηρίζεται ἐπάνω ἓξ ὡραίων Κιόνων, τῶν μὲν τεσσάρων ἐκ μαρμάρου, τῶν δὲ ἐκ λίθου Θηβαϊκοῦ. Ἔτι δὲ καὶ τὸ Πτωχοτροφεῖον αὐτοῦ τοῦ Τεμένους καὶ τὸ Σχολεῖον καλλωπίζονται μὲ Κολώνας πρασίνου λίθου καὶ διαφόρων μαρμάρων, λείψανα καὶ ταῦτα πάντα τοῦ λαμπροτάτου φόρου τοῦ Κωνσταντίνου.

Ἕκαστον τῶν προειρημένων Σουλτανικῶν Τεμενῶν ἔχει δύω δημωφελῆ φιλανθρωπεύματα Πτωχοτροφεῖον καὶ Σχολεῖον, εἰς τὰ ὁποῖα μαθητιῶσι πάντοτε τριακόσιοι, ἢ καὶ τετρακόσιοι τρόφιμοι, μυούμενοι τὰ ὄργια τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, Σουχτέδες, ἢ Σοφτάδες καλούμενοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐπιτηδειότεροι καὶ σπουδαιότεροι, βαθμηδὸν προβιβαζόμενοι συγκροτοῦσι τὸ σύστημα τῶν νομικῶν καὶ κριτῶν καὶ τὸ τάγμα ἐκεῖνο τῶν Οὐλεμάδων. Ἐκτὸς δὲ τῶν ῥηθέντων διὰ ἐπιμέλειαν καὶ μάθησιν, καί τινων ἄλλων περιφανῶν παιδιόθεν, δι' ἄλλα καὶ ἄλλα τέλη συγκαταριθμουμένων συνεχῶς εἰς τὴν χορείαν ταύτην, εἶναι τὰ τρία ἐκ προνομίων διακεκριμένα γένη, Ταρακτζῆ-ζαδὲ,

Πιρί-ζαδὲ, καὶ Δαμὰδ-ζαδὲ ὀνομαζόμενα, τὰ ὁποῖα διαδέχονται πάντοτε τοὺς πρώτους βαθμοὺς τοῦ θρησκευτικοῦ παρ' αὐτοῖς τούτου τάγματος.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν φέρονται δέκα καὶ τρεῖς βιβλιοθῆκαι κοιναὶ, ἄλλαι παρ' ἄλλων ἄλλοτε Σουλτάνων καὶ ἐπιτρόπων συστηθεῖσαι· καὶ ὅμως οὐδεμία τούτων ἔχει περισσότερον τῶν δισχιλίων χειρογράφων· καὶ εἰς μὲν τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας, τὴν συγκροτηθεῖσαν παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ τοῦ Α'. μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκεῖσε βιβλίων Ἀραβικῶν, Περσικῶν καὶ Τουρκικῶν πρόσκειται καὶ ἓν Κοῤῥὰν ἰδιόχειρον τοῦ πρώτου Ὀσμάν· ἡ δὲ εἰς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ, εἶναι καθ' ἑκάστην ἀνεῳγμένη εἰς τοὺς χάριν ἀναγνώσεως ἀπερχομένους ἐκεῖ Ὀθωμανοὺς, καὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν δογματικῶν βιβλίων, παραφυλάσσεται καὶ ἓν Κοῤῥὰν μὲ χαρακτῆρας Κοπτῶν.

Περὶ δὲ τὸ 1779 ἔτος, καὶ ὁ Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ συνετάξατο ἄλλην δημοσίαν βιβλιοθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μετεκομίσθησαν πολλὰ τῶν εἰς τὸ Σεράγιον ἀποτεθειμένων χειρογράφων· τὸ δὲ πλέον σπανιώτερον εἰς αὐτὴν εἶναι ἓν Κοῤῥὰν, ἀντιγεγραμμένον παρὰ τῶν πρώτων Καλιφῶν Ὄμαρ, Ὀσμὰν, καὶ τοῦ Ἀλῆ. Αἱ δὲ δημόσιαι βιβλιοθῆκαι τῶν ὑπατευσάντων Μεχμὲτ Κιοπρουλῆ, Ῥαγοὺπ, καὶ Ἰμπραγὶμ εἶναι ἀξιοπερίεργοι διὰ τὰ πολλὰ εἰς αὐτὰς Ἀραβικὰ, Περσικὰ, καὶ Τουρκικὰ χειρόγραφα. Αὐτὰ εἶναι σχεδὸν τὰ ἀξιομνημόνευτα εἰς τὴν παροῦσαν Κωνσταντινούπολιν τεκμήρια τῆς τῶν Ὀθωμανῶν φιλοκαλίας, τὰ δὲ λοιπὰ παραδραμόντες, μεταβαίνομεν καὶ ἐπὶ τὴν νῦν λιτότητα τῶν ἡμετέρων κοινῶν.

Σύμπασαι δὲ αἱ ἡμέτεραι τανῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίαι, πλὴν τῆς τῶν Μουγουλίων, εἶναι ξυλοστέγαστοι· ἐξ ὧν τρεῖς αἱ Πρωτεύουσαι, καὶ πρώτη μὲν ἁπασῶν ὑπάρχει ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καλουμένη εἰς μνήμην τῆς Παμμακαρίστου,

διὰ τὴν μετακομισθεῖσαν εἰς αὐτὴν Ἱερὰν Εἰκόνα ἐκ τοῦ Παλαιοῦ Πατριαρχείου, καὶ τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἥτις φέρει ἐν αὐτῇ τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου τῆς Οἰκουμένης, ἀνακαινισθεῖσα καὶ ἐπαυξηθεῖσα κατὰ τὸ 1614 ἔτος, πατριαρχεύοντος τοῦ ἀπὸ Πανόρμου τῆς Κυζίκου ἀειμνήστου Τιμοθέου (1), καὶ πάλιν ὕστερον περὶ τὸ 1720 ἔτος, ἀνῳκοδομήθη ἐκ βάθρων ὁ Πατριαρχικὸς αὐτὸς Ναὸς ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ Κυροῦ Ἱερεμίου (2) διὰ δαπάνης τοῦ γένους. Δευτέρα δὲ ἡ μετοχικὴ τοῦ ἁγίου τάφου, ἐντὸς τοῦ Διπλοφαναρίου κειμένη, ἡ εἰς μνήμην καὶ αὐτὴ τοῦ Τροπαιοφόρου Γεωργίου, οἶκος ποτε οὖσα, ὡς ὁ λόγος, τῶν Καντακουζηνῶν τῆς Βλαχίας, ἔχουσα ἐν αὐτῇ καὶ Παρεκκλήσιον μικρόν· ἠγοράσθη δὲ παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Θεοφάνους Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (3), καὶ ἐπειδὴ περὶ τὸ 1640 ἔτος ἐπυρπολήθη, διὰ δα-

(1) Αὐτὸς ὁ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν ἀναγορευθεὶς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Τιμόθεος, προέστη τοῦ Θρόνου χρόνους ὀκτὼ, ἀπέθανε δηλητηρίῳ δι' ἀγνώστου χειρὸς, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Νῆσον Μονῇ τῆς Θεοτόκου τῷ 1622 ἔτει· ἄξιον δὲ παρατηρήσεως τὸ, ὡς καινοφανὲς, καὶ τῷ Πατριαρχικῷ δῆθεν κράτει προσβάλλον, λογιζόμενον τοῦτο αὐτὸ τότε, τὸ μητροφορεῖν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν Θρόνοις, περὶ οὗ καὶ Σύνοδον ὁ Πατριάρχης αὐτὸς συνήθροισεν, ἐν ᾗ συνόντων καὶ τῶν ἄλλων τριῶν Πατριαρχῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καθαίρεσιν κατεψηφίσαντο κατὰ τῶν Μητροφορούντων, κούφου ἕνεκα πράγματος, βαρεῖαν τιμωρίαν ἀποτισάντων· ἀλλ' ἑπομένως τῆς ὑπὲρ τὸ δέον τοιαύτης ἀκριβολογίας ἀρθείσης ἐκ μέσου, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν ταῖς Ἐνορίαις προϊστάμενοι Ἐπίσκοποι, ἀδείᾳ Πατριαρχικῇ, ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς μητροφοροῦσιν ἤδη.

(2) Ἀπὸ Καισαρείας Καππαδοκίας ὁ Ἱερεμίας ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, οὗ προέστη χρόνους ἕνδεκα, ἀνὴρ φανεὶς εἰς τὴν διεξαγωγὴν δραστήριος, ἀφιλοπρόσωπος, καὶ πρὸς χάριν οὐδὲν ποιῶν. Ἀπέθανε μετὰ Πατριαρχείαν αὐτοῦ τὴν δευτέραν ἐν τῇ Πατρίδι του Πάτμῳ, τῷ 1733 ἔτει.

(3) Ὁ Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, ἐτελεύτησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐτάφη καὐτὸς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Μονῇ τῆς Θεοτόκου τῷ 1645 ἔτει· ἀλλ' ἄπορον διατὶ οὔτε λίθος ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάφου· δι' ὃ καὶ ὁ τόπος ἄδηλος ὅπου ἐνταφιάσθη αὐτός τε ὁ ἀοίδιμος καὶ ὁ πρὸ εἴκοσι δύω χρόνων τούτου, αὐτόθι κηδευθεὶς Πατριάρχης ῥηθεὶς Τιμόθεος.

πάνης καὶ ἐπιμελείας τῆς φιλαδελφίας τῶν Γουναράδων ἀνεκαινί-σθη, καὶ πάλιν τεφρωθεῖσα ἀνεκτίσθη περὶ τὸ 1728 ἔτος εἰς τὸν μέχρι καὶ νῦν φαινόμενον τρόπον.

Τρίτη μετ' αὐτὰς εἶναι ἡ μετοχικὴ τοῦ ἁγίου καὶ Θεοβαδίςου ὄρους Σινᾶ εἰς μνήμην τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, κειμένη κατὰ μὲν τὴν παλαιὰν κλῆσιν τῆς ἀγυιᾶς, ἐπὶ τοῦ Κυνηγοῦ, κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν εἰς τὸν Μπαλατᾶν, ἡ ἄνωθεν μὲν πρὸ χρόνων εὐκτήριος οἶκος μικρὸς οὖσα, καὶ τεφρωθεῖσα περὶ τὸ 1640 ἔτος, ἔπειτα δὲ ἐν εἴδει οἰκίας ἀνακαινισθεῖσα διὰ μεσιτείας ἑνὸς Πρέσβεως, καὶ πάλιν ὕστερον παθοῦσα τὸ αὐτὸ, δι' ἀναλωμάτων τῶν Σιναϊτῶν ἀνεκαινίσθη τέλος περὶ τὸ 1729 ἔτος εἰς τὸ ὁρώ-μενον σχῆμα. Ἐχρῶντο δὲ ταύτῃ εἰς ἀκρόασιν τῆς ἱερᾶς τελετῆς, οἱ κατοικοῦντες ποτε κατὰ τὸ Φανάριον εὐγενέστεροι καὶ ἐπιστημότεροι τοῦ ἡμετέρου γένους, ὧν τοὺς προγόνους ἐκθρέψασα μὲ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας, ὡς εἰκὸς, παρέπεμψεν ἀπὸ τὰ ὅριά της ἀριπρεπεῖς δικαιωτῆρας ἐπὶ τὰς ἡγεμονίας, καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἀξιωμάτων τῆς τε Βλαχίας καὶ Μπογδανίας, καὶ τούτων μὲν, ὥσπερ καὶ ἐμοῦ Πατρίς.

» Ἡ πάρος ἀγλαΐῃσι κεκαδμένη ὀλβία Πόλις,
» Ἐξ ἧς παντοδαπῆς βλάστε γένος σοφίης·
» Ἥπερ ἀπειρεσίῃσιν ἀειθαλέσσιν ἀρεταῖσι
» Μουσάων τροφίμοις ἦεν ἀειδομένη.

Αἱ δὲ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι αἱ μετὰ τὴν ἅλωσιν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κτισθεῖσαι, καὶ μέχρι τούτου σωζόμεναι εἶναι αἱ ἐφ-εξῆς· δ'. ἡ Μουγουλιώτισσα ἀρχαία· ε. ἡ Παναγία εἰς τὸ Βλὰχ Σεράϊ· ς'. ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Ποτηρᾶς· ζ'. ὁ Ἀρχι-στράτηγος ἔνδον τοῦ Μπαλατᾶ· ή. ἡ Παναγία τοῦ Παλίνου· θ'. ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἰς τὴν Ξυλόπορταν· ι. ἡ Παναγία εἰς τὸ Ἐγρὶ-Καπὶ, ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου περίφημός ποτε Ναὸς

διὰ τὴν ἐν αὐτῷ θαυματουργὸν Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος· ιά. ἡ Κυρία τῶν Οὐρανῶν, εἰς τὸ Τεκιοὺρ Σεράγι. ιβ΄. ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὸ Ἐδρενὲ-Καπουσί· ἐπειδὴ καὶ προσταγῇ Σουλεϊμὰν τῷ Α΄. τῷ 1556 ἔτει ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μίχρι-Μὰχ λαβοῦσα τὸν αὐτόσε ποτὲ ἀρχαῖον ἐκεῖνον Ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου πλησίον τῆς Πολυανδρίου Πύλης ποτὲ καὶ ἤδη τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ καταῤῥίψασα αὐτὸν ἀνήγειρεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ τὸ ἤδη ὁρώμενον μέγιστον Τέμενος, ὡς προεῤῥέθη, ἐδόθη ἄδεια καὶ ἐκτίσθη οὐ μακρὰν τούτου ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ναὸς ξυλοτέγαστος. Ἐναπόκειται δὲ εἰς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν ἓν ἱερὸν παλαιὸν Εὐαγγέλιον χειρόγραφον ἐν μεμβράναις. Τὸ ἱερὸν τοῦτο Τεῦχος ἀφιερώθη παρά τινος Ἱερομονάχου Ἀρσενίου Κρητὸς εἰς τὸν περιώνυμον Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σοφίας περὶ τὸ 1438 ἔτος, καὶ ἐδόθη Ἰωσὴφ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, τῷ ἐπὶ λόγῳ τῆς ἑνώσεως δῆθεν ἐκείνης εἰς τὴν Φεῤῥάραν ἐπιδημοῦντι, τὸ ὁποῖον ἐκεῖθεν σταλὲν παρὰ τοῦ Πατριάρχου, ἐναπετέθη εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, καθὼς τοῦτο ὁ τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὑπομνηματογράφος περὶ τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου ἐσημειώσατο· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἁλώσεως φαίνεται, ὅτι ἁρπαγὲν κατήντησεν εἰς χεῖρας ἄρχοντός τινος Μανουὴλ υἱοῦ Κωνσταντίνου, ὅστις καὶ ἀφιερώσατο αὐτὸ τῷ 1568 ἔτει οὐ τῇ παλαιᾷ ἐκείνῃ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀλλὰ μετὰ δώδεκα χρόνους τῆς ταύτης ἀφαιρέσεως, κτισθείσῃ νέᾳ καὶ ὀνομασθείσῃ πάλιν Μονῇ, καὶ πρὸς μνήμην τῆς πρώτης, καὶ διότι οἱ ἐν ἐκείνῃ μονάζοντες μετέβησαν καὶ κατῴκησαν εἰς τὴν νέαν, ἥτις χρόνῳ ὕστερον ἐγένετο ἐνοριακὴ Ἐκκλησία ιγ΄. ὁ ἅγιος Νικόλαος εἰς τὸ Τόπ-Καπί· ιδ΄. ὁ ἅγιος Γεώργιος εἰς τὰ Ὑψωμαθία ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ· ὁ Ναὸς αὐτὸς ἦτον ἀρ-

χαῖος καὶ μετὰ Τρούλλου, διὰ δὲ τὴν σμικρότητα αὐτοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν εἰς ἡμᾶς ὑπελείφθη. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐκηδεύθησαν εἰς αὐτὴν τῶν ἐπισήμων τῆς Πόλεως πολλοί, καὶ βασιλικὰς χορηγίας ἡ Μονὴ ἀπελάμβανεν, ὡς περὶ τούτου, ἀπὸ τοῦ οὗ εὑρὼν ἀνέγνω παλαιοῦ Τυπικοῦ τῆς Μονῆς ποτε ταύτης ὁ τοῦ παρόντος Συγγραφεὺς πεπληροφόρηται· ὁ μικρὸς αὐτὸς Ναὸς διέμεινε μετὰ τοῦ Τρούλλου μέχρι τοῦ 1782 ἔτους, ὅτε ὑπὸ τῆς συμβάσης μεγίστης Πυρκαϊᾶς ἐτεφρώθη, ὁμοῦ καὶ ἡ ἀρχαία ἐκείνη Κυπάρισσος, ἐξ ἧς καὶ ὁ Ναὸς προσελάβετο τὴν ὀνομασίαν· κατὰ δὲ τὸ 1833 ἔτος Πατριαρχεύοντος τοῦ Συγγραφέως Κωνσταντίου, τοῦ Α′. διὰ τὸ σέβας πρὸς τὸν ἀρχαῖον τοῦτον Ναὸν ἀνεκαινίσθη ἐκ βάθρων μετὰ Τρούλλου πάλιν εἰς τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα, καὶ ἐφυτεύθη εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ὅπου ἦτο ἡ ἀρχαία, ἑτέρα Κυπάρισσος. Ἐναπόκεινται καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου δύω παλαιὰ ἐν μεμβράναις ἱερὰ Εὐαγγέλια, λείψανα τῶν πολλῶν τῆς Μονῆς ταύτης ποτε βιβλίων, ἧς τῶν ἐγκαινίων ἡ μνήμη ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ΚϚ′. τοῦ Νοεμβρίου· ἴδε μηναῖον· ΙΕ′. ἡ Παναγία εἰς τὸ Βελιγράδι· μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν κατὰ τὸ 1521 ἔτος τοῦ ὀχειροτάτου παρὰ τοὺς ποταμοὺς Δούναβιν καὶ Σάβαν κειμένου φρουρίου καὶ προμαχῶνος τότε τῆς Οὐγγαρίας, τοῦ Βελιγραδίου παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμάν, ἀπέστειλε τοὺς τὸ Βελιγράδιον οἰκοῦντας Σέρβους Χριστιανοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐντίμως, οἵτινες ἐπὶ τῆς μετοικήσεως συναπεκόμισαν καὶ τὰς ἱερὰς Εἰκόνας αὐτῶν, τὰ Σκεύη καὶ τὸ ἅγιον λείψανον τῆς ὁσίας Παρασκευῆς (1) (ἐναποκείμενον ἤδη ἐν Γιασίῳ), καὶ εἰς μὲν τοὺς

(1) Ἡ ὁσία αὕτη κατήγετο ἐκ τῆς ἀφισταμένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὥρας ἐννέα παραλίου τῆς Προποντίδος Κωμοπόλεως τῶν Ἐπιβατῶν, ὅπου θεωρεῖται μέγα ἐρείπιον τὸ Παλάτιον ἢ φρούριον καὶ Πύργος τοῦ φιλοδόξου ἐκείνου καὶ κακοτρόπου Ἀλεξίου Δουκὸς τοῦ Ἀπικαύχου, τοῦ περὶ τὸ 1341

προκριτοτέρους τῶν Σέρβων ἐδόθη παρὰ τοῦ Σουλτάνου πρὸς κατοικίαν τὸ μεταξὺ τῶν Πυλῶν Πηγῆς καὶ Σηλυβρίας καὶ τῶν Ἑπταπύργων μέρος, καὶ ἡ ἄδεια τοῦ νὰ κτίσωσι ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐναπέθεντο καὶ τὰς ἃς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἱερὰς Δεσποτικὰς Εἰκόνας, τὰς εἰς τὸν Ναὸν ὁρωμένας μέχρι ταύτης, καὶ τὸ τῆς ὁσίας Παρασκευῆς ἅγιον Λείψανον, ὃ διά τινος χρηματικῆς προσφορᾶς πρὸς τοὺς πενομένους Σέρβους παρέλαβεν εἰς τὴν Παμμακάριστον, Πατριαρχεῖον ἔτι οὖσαν ὁ Πατριαρχεύων τότε Ἱερεμίας ὁ Α'. (1)· εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς χωρίτας Σέρβους παρεχωρήθη παρὰ τοῦ Σουλτάνου ὁ περὶ τοὺς Ὑδραγωγοὺς τῆς Πόλεως τόπος, ὅπου κτίσαντες τὸ νῦν χωρίον Βελιγράδιον, πρὸς μνήμην καὐτοὶ τῆς πατρίδος των κατῴκησαν.

ἔτος διὰ πέντε χρόνων, ἐπὶ Ἄννης τῆς Αὐτοκρατορίσσης, διὰ τὴν μετὰ θάνατον Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου χηρείαν αὐτῆς καὶ γυναικείαν ἀδυναμίαν, τὰ τῆς Βασιλείας ἄγοντος καὶ φέροντος. Ταύτης δὲ τὸ ὁσιακὸν λείψανον, διὰ τὰ συνοικέσια τῶν ὑστάτων Δεσποτῶν τῆς Σερβίας μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεστάλη, κατ' αἴτησιν, πρὸς ἁγιασμὸν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ αὖθις αὐτὸ ὑπὸ εὐλαβείας ζητηθὲν περὶ τὸ 1639 ἔτος παρὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Βασιλείου τοῦ Ἀλβανοῦ, ἀπεπέμφθη ἐκ τῶν Πατριαρχείων εἰς Γιάσι, καὶ ἐναπόκειται εἰς τὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἐκεῖσε Μονὴν, κτίσμα οὖσαν τοῦ ῥηθέντος Ἡγεμόνος.

(1) Μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τῆς ἁλώσεως διὰ τὴν τεταραγμένην κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνωμαλίαν, ἡ χρονολογία τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχῶν εἶναι ἀκαθόριστος καὶ ἀβέβαιος· πρὸ τοῦ 1539 ἔτους Κώδιξ τακτικὸς οὔτε εὑρέθη, ὡς ἀνιχνεύσας καὶ μὴ τυχὼν διακηρύττει τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρχιερατευσάντων· ἀλλὰ τὸ λυπηρότερον, ὅτι καὶ μετὰ ταῦτα, ἥ τε διὰ τὴν Πατριαρχῶν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐπίψογον συνεχῆ μεταλλαγὴν, ἥ τε διὰ τὰς συμβάσας πυρκαϊὰς, προνοίας δεούσης μὴ γενομένης, καὶ ὁ τῆς δε τῆς Βίβλου Πατὴρ, καί τοι ἐῤῥωμένην καταβαλὼν ἔρευναν, Κώδικας καθ' εἱρμὸν βαίνοντας καὶ ἀπομνημονεύοντας τὸν χρόνον ῥητῶς τῆς τε ἀναῤῥήσεως καὶ διαρκείας ἑκάστου Πατριάρχου (ἐκτὸς πρὸ ἐτῶν ὀγδοήκοντα) οὐχ εὗρεν, ἀλλὰ πρὸς λύπην αὐτοῦ, διακεκομμένα τμήματά τινα χρονολογίας εἴς τινας σωζομένους Κώδικας. Ὅτι δὲ ὁ Σουλτὰν Σελὴμ εἰς τὸν ἔσχατον χρόνον τῆς ζωῆς του τῷ 1520 ἔτει, ἐξέδωκε τὴν ἀπότομον ἐπιταγὴν, ὡς προεῤῥέθη, τῆς τε βίας πρὸς ἐξόμωσιν, καὶ τέλος

ις'. Ὁ ἅγιος Πολύκαρπος εἰς τὰ Ὑψωμαθία· ιζ'. ἡ Ἀνάληψις ὡσαύτως εἰς τὰ Ὑψωμαθία· ιή. ἡ Παναγία εἰς τὰ Ἐξ Μάρμαρα· ιθ'. Ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος εἰς τὴν Καραμανίαν· κ'. Οἱ ἅγιοι Θεόδωροι εἰς τὴν Βλάγκαν· κά. ἡ Ἐλπίδα εἰς τὸ Κοντοσκάλιον· κϐ'. ἡ ἁγία Κυριακὴ, ὡσαύτως ἐκεῖ· κγ'. ὁ ἅγιος Νικόλαος εἰς τὸ Τζουμπαλί· κδ'. ἡ Παναγία εἰς τὸ Σαλμὰ Τομπροῦκι· κέ. ὁ ἅγιος Δημήτριος εἰς τὸ Σαρμασίκι, ὁ πάλαι ποτὲ τόπος ἐν τῷ Σαρματίου.

Μετὰ τὸ ναυάγιον ἐν ἀκαρεῖ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν ἀγαθῶν μόλις σμικρόν τι ζώπυρον Ἑλληνικῆς παιδείας (καὶ περὶ τούτου ἔστω χάρις εἰς αὐτοὺς τοὺς ῥασενδύτας) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν καλουμένην Σχολὴν διεσώθη, καὶ περιεθάλφθη ἕως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους· ἀλλ' εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἐξ ὅτου τὰ τοῦ Πλήθωνος ὑπὲρ Πλάτωνος εἰς πάνδημον πῦρ ὑπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου τοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν Πατριαρχεύσαντος παρεδόθησαν, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους τυραννικώτερον τοῦ λοιποῦ ἰσχύοντα παρὰ τοῖς προϊσταμένοις τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων (1) δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς ὡς συμπεποιωμένους μὲ τὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης δόγματα νὰ ἐ-

---

ἀντὶ ταύτης, τὴν τῶν ἀρχαίων μετὰ Τρούλλων Ναῶν ἀφαίρεσιν, καὶ ὅτι σωτῆρες ἐπὶ τοιαύτης κρισίμου περιστάσεως ἐφάνησαν ὅ, τε μέγας Ὕπατος καὶ ὁ ἀρχίθρησκος, ἔτι δὲ καὶ Ἱερεμίας αὐτὸς ὁ Α'. τὴν Ἐκκλησίαν τότε ἴθυνε, καὶ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν συγχρόνων Ἱστοριογράφων τοῦτο μαρτυρεῖται· ὁ πραῢς καὶ ἐνάρετος αὐτὸς Πατριάρχης ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν μέγαν Τόργαδον ἐπὶ τῆς περιοδείας του τῷ 1539 ἔτει.

(1) Οἱ Σχολαρχήσαντες μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλόσοφοί τε καὶ Γραμματικοὶ οἱ πάντες (ἐὰν δύω ἢ τρεῖς ἐξέλῃς) Περιπατητικοί.

Οἱ κατὰ τὴν ΙΣΤ'. Ἑκατονταετηρίδα.

1. Ἐμμανουὴλ ὁ μέγας ῥήτωρ, Πελοποννήσιος.
2. Ἀλέξανδρος ὁ ἀπὸ Τηρᾶς μέγας Χαρτοφύλαξ.
3. Θεοφάνης ὁ μέγας ῥήτωρ, Πελοποννήσιος.
4. Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς μέγας ῥήτωρ, Πελοποννήσιος ἐκ Ναυπλίου.

λευθεριάσωσι, κατὰ τὸ ἐκλεκτικὸν εἶδος φιλοσοφοῦντες, ἀλλ' ὡς ἄλλοι καταδεδικασμένοι δεσμῶται ἔμενον ἔνδον τῆς φυλακῆς τοῦ Λυκείου περιωρισμένοι· πλὴν ὁ ὁδηγούμενος ἀπερισκέπτως ἀπὸ ξένας φρένας, καὶ εἰς τὰ δόγματα ἑτέρων ἀκρίτως ἐμμένων δύναται ἄρα νὰ ὀνομασθῇ ἀληθὴς καὶ ἀπαθὴς φιλόσοφος; Τὰ τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦτα δεσμὰ τοῦ Λυκείου, ὑπὸ φιλανθρωπίας ὁ φιλελεύθερος φιλόσοφος Καρτέσιος ὁ Γάλλος, μὲ ὅλας τὰς παραλογίας τοῦ συστήματός του, διέῤῥηξε πρῶτος εἰς τὴν

Οἱ κατὰ τὴν ΙΖ'.

5. Θεόφιλος Κορυδαλεὺς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ μετονομασθεὶς Θεοδόσιος, καὶ χρηματίσας Μητροπολίτης Ἄρτης.
6. Ἰωάννης Καρυοφύλλης Βυζάντιος, ὁ μέγας Λογοθέτης.
7. Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, πατρόθεν Χῖος, μητρόθεν Βυζάντιος, καὶ μέγας Διερμηνευτὴς ὕστερον.
8. Σεβαστὸς ὁ Κυμηνήτης Τραπεζούντιος.
9. Γεράσιμος Ἱερομόναχος ἐξ Ἀκαρνανίας.
10. Ἀδάμας ἢ Διαμαντὴς Ῥύσιος.
11. Ἀζαρίας ἐκ Νήσου Σαντορίνης.

Οἱ κατὰ τὴν ΙΗ'.

12. Ἀντώνιος Βυζάντιος ὁ Λογοθέτης Γενικοῦ.
13. Χουρμούζιος Βυζάντιος ὁ αὐτοῦ αὐτάδελφος.
14. Τζανὴς Λέσβιος ὁ μέγας Πριμικήριος.
15. Καλλίνικος ὁ ἐκ Ναξίας, ὁ ὕστερον Ἡρακλείας.
16. Σπανδωνὴς Βυζάντιος.
17. Ἰάκωβος Μάνος Ἀργεῖος, ὁ τῶν Φιλοσόφων ὕπατος.
18. Δωρόθεος Ἱερομόναχος Λέσβιος.
19. Ναθαναὴλ Χῖος, ὁ Ἀγχιάλου πρότερον, καὶ ὕστερον Ἐφέσου Μητροπολίτης.
20. Παναγιώτης Βυζάντιος, ὁ μετονομασθεὶς Προκόπιος, καὶ ὕστερον Ἀρχιερεὺς Εὐρίπου.
21. Κριτίας Προυσαεὺς, ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης.
22. Γεώργιος Βυζάντιος ὁ μελαγχολικός.
23. Ἰωάννης Λέσβιος ὁ μέγας Πριμικήριος, καὶ ὕπατος τῶν Φιλοσόφων.
24. Ἀνανίας Πάριος.
25. Ὁ Κλεινὸς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Κερκυραῖος ὁ ὕστερον Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος Ἀρχιερεὺς Φιλόσοφος ἐκλεκτικός.

Εὐρώπην, καὶ ἠλευθέρωσε τοὺς δεσμώτας ἀπὸ τὴν τυραννίδα τῆς Πλατωνικο-Ἀριστοτελικῆς προλήψεως, ὁδηγὸς γενόμενος τῶν φιλεπιστημόνων εἰς τὴν θεωρίαν καὶ ἔρευναν τῶν ὄντων καὶ εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῶν πεφιλοσοφημένων παρ' ἄλλων, ὁποῖοι καὶ ἂν ὦσι τὸ γένος. Συμφώνως δὲ μὲ τὸν Καρτέσιον, οἵ τε σύγχρονοι αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀκμάσαντες περίδοξοι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἐφευρέσει ἄνδρες, καὶ μάλιστα ὁ ἀθάνατος Ἄγγλος Νεύτων, συνετῶς διανοηθέντες εἰσήγαγον πάλιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ καταργηθὲν πρὸ δισχιλίων ἐτῶν δικαίωμα τοῦ νὰ δύναταί τις οἴκοθεν νὰ ἐννοῇ καὶ περὶ τῶν ὑποκειμένων νὰ κρίνῃ καὶ ἐλευθέρως τὸ παριστάμενον νὰ ἀποδεικνύῃ. Καὶ

---

26. Ἰωακεὶμ Ἀντιπάριος, ὁ πρότερον Ἀγχιάλου, καὶ ἐν ὑστέροις Κυζίκου Μητροπολίτης.
27. Χρύσανθος Αἰτωλός.
28. Σέργιος Μακραῖος ὁ ἐξ Ἀγράφων.
29. Ἀρσένιος Ἱερομόναχος ἐκ Σηλυβρίας, ὁ ὕςερον Προικοννήσου Ἀρχιερεύς.
30. Ἠλίας Κύπριος.
31. Ματθαῖος ὁ ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας.
32. Φώτιος ὁ Λογοθέτης Βυζάντιος, Πατρόθεν δὲ Κύπριος.

Οἱ κατὰ τὴν ΙΘ'.

33. Δωρόθεος Πρώϊος ἐκ Χίου, φιλόσοφος Ἐκλεκτικὸς, ὅς τις πρὸς ἀμοιβὴν τῶν τῆς διδασκαλίας μόχθων, Ἀρχιερεὺς ἐγένετο Φιλαδελφείας, ἑπομένως Ἀδριανουπόλεως, καὶ μαρτυρικῶς τὸν θνητὸν ἀπέλιπε βίον.
34. Κωνςαντῖνος ὁ Κούμας ἐκ Θετταλίας, Φιλόσοφος καὐτὸς Ἐκλεκτικὸς, ἀλλὰ μετά τινας χρόνους ἐπιθυμήσας τὰ λευκὰ φῦλα τῶν πεπαιδευμένων Γερμανῶν ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Τεργέστιον, τὸν βίον καὶ οὕτος ὁ περὶ παιδείας καὶ λόγους διαπρέψας ἀνὴρ κατέλυσε.
35. Σαμουὴλ ὁ ἐκ Κύπρου, παιδείας τε παντοδαπῆς καὶ λόγων εὖ ἥκων· καὶ οὕτως ἕνεκα τῶν πόνων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, γέρας ἐπαξίως εἴληφεν Ἀρχιερεὺς γενόμενος Προικοννήσου· ἀλλ' εἶτα μὴ δεόντως μετετέθη εἰς τὴν τῆς Μεσημβρίας Μητρόπολιν.
36. Νικόλαος Λογάδης ὁ περὶ τὰ ἐγκύκλια τῶν μαθημάτων, ῥητορικήν τε καὶ ποιητικὴν ἐξόχως διαπρέψας, μετὰ δὲ τὸν προώρας αὐτοῦ θάνατον, Ἐπανέλαβεν αὖθις, προτροπῇ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ τῆς διδασκαλίας, παραιτηθεὶς οἰκείᾳ θελήσει τῆς Ἐπαρχίας, ὁ τὸν τῆς ἱερᾶς μαθήσεως καὶ τῆς θύραθεν παιδείας οὐδὲν ἔλαττον ἀμφιλαφῶς κομῶν πλοῦτον, Σαμουήλ.

ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐγκολπωσαμένων ποτὲ τὴν περιπατητικὴν Φιλοσοφίαν ἱκανά· ἤδη δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ περὶ τὰ καλὰ φιλοτιμία διεγείρει μετὰ ζήλου πάντας τοὺς φιλοκάλους εἰς τὸ νὰ πλουτίσωσι τὴν Νεολαίαν τοῦ Γένους μὲ τὰ ἐκ μαθήσεως ἀγαθά. Τῶν δὲ σχολῶν πρωτίστη λογίζεται ἡ ἐγγὺς τῶν Πατριαρχείων ἡ παλαιὰ τοῦ γένους καὶ Πατριαρχικὴ κοινῶς λεγομένη· αὐτὴ ἀνεβιώσατο καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον προήχθη κατὰ τὸ 1662 ἔτος προτροπῇ μὲν τοῦ ἀειμνήστου Σοφοῦ Ἱεροσολύμων Νεκταρίου, δαπάνῃ δὲ τοῦ θεοφιλοῦς καὶ κοινωφελοῦς ἐκείνου εὐπόρου ἀνδρὸς Ἀρχιγουνάρεως Μανολάκη τοῦ ἐκ Καστορίας, τοῦ καὶ ἀλλαχοῦ φροντιστήρια πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους φιλεργήσαντος ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Γ'. τοῦ διὰ τὸ αὐστηρὸν τῶν ἠθῶν καὶ τὸ ποικίλον τῶν τρόπων του, Πάρδαλις ἀγρία ἐπονομασθέντος· στάσιν δὲ ἡ Σχολὴ αὕτη ἐπομένως ἐκ περιστάσεων λαβοῦσα ἐσυστήθη αὖθις τῷ 1691 ἔτει, ἐπὶ Πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Β'. τοῦ Ἀκαρνᾶν (1)· ἡ δὲ κατὰ τὴν Βοσπόρου Ξηρὰν Κρήνην (Κουροῦ Σζεσμὲ) Σχολὴ συνεστήθη κατὰ τὸ 1803 ἔτος, καὶ εἶναι ἀποβλάστημα τῆς κατὰ τὸ Φανάριον τῆς Πόλεως ῥηθείσης Πατριαρχικῆς ἀρχαίας σχολῆς· ὑπὸ ζήλου ἐπίσης πρὸς παιδείαν τῆς Νεολαίας παρορμώμενοι καὶ οἱ τῶν ὁμογενῶν συστημάτων, συνεκρότησαν πρὸ χρόνων ἰδιαίτερα Γυμνάσια πρὸς καλλιέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων ἔν τισιν ἐνορίαις τῆς πόλεως, ἔτι δὲ πέραν ἐν Ταταούλοις, ἐν Σταυροδρο-

(1) Ὁ ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Προύσης προαχθεὶς ῥηθεὶς Καλλίνικος προέστη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τρίς, τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1689 ἔτος, τὸ δεύτερον κατὰ τὸ 1690 καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὸ 1694 ἔτος, Πατριαρχεύσας δὲ χρόνους ὀκτὼ ἀταράχως ἀποθνήσκει καὶ θάπτεται ἐν τῷ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Μοναστηρίῳ τῆς Παναγίας τοῦ ἱεροῦ ὄπισθεν, οὐδὲν ἕτερον μνήμης ἔργον καταλιπὼν, εἰμὴ τὴν ἣν συνεστήσατο αὖθις Ἑλληνικὴν Σχολὴν κατὰ τὸ Φανάριον.

μίῳ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸ Κατάστενον χωρίοις. Ἀλλ' ὁ ζῆλος τῶν μεγαλεμπόρων ὁμογενῶν ἐφάνη ἐσχάτως διακαέστερος, οἵτινες μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας κατὰ τὸ 1832 ἔτος ἀπεκατέστησαν, ἀδείᾳ τῆς Ἐκκλησίας, Φροντιστήριον τὸ κατὰ τὴν παρακειμένην τῇ πόλει Νῆσον τῆς Χάλκης κείμενον Μοναστήριον τῆς Παναγίας Καμαριωτίσσης ἐπιλεγομένης, ὅπου ὑπὸ Σεβασμίῳ καὶ πολυμαθεῖ Ἀρχιδιδασκάλῳ καὶ Διευθυντῇ, καὶ ἀρίστοις ἄλλοις Καθηγηταῖς ἐκπαιδεύεται ἡ Νεολαία τόν τε Ἀττικὸν λόγον, Ποιητικὰ, Ἐπιστημονικὰ, τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ πρὸ πάντων κατηχεῖται τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὴν τῶν ἠθῶν κοσμιότητα τὴν ῥυθμίζουσαν πρὸς εὐζωΐαν τὸν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἀκροατήν· εἴθε οὖν τὸ ἐν τοῖς φροντιστηρίοις τούτοις διδασκόμενον ἱερὸν χρῆμα τῆς ἀγχιθέου σπουδῆς καὶ Σοφίας διαφυλαχθείη ἀδιάσειστον καὶ ἀπαράθραυστον εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς γένος, οὗ γνώρισμα πάλαι ὑπῆρχε βάθος Σοφίας, πλάτος Ἐπιστημῶν καὶ πλοῦτος Γνώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ Προαστείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ νῦν Ἐγιούπ.

Τὸ ἔξωθεν μὲν τῶν Τειχῶν μέρος, κείμενον μεταξὺ τῆς βασιλικῆς ἢ Παλατιανῆς Πύλης (Μπαλὰτ Καπουσὶ), καὶ τῶν Βλαχερνῶν ἐκαλεῖτο ποτὲ τοῦ Κυνηγοῦ, διὰ τὴν ἐν μέσῳ τούτων παρακειμένην Πύλην τοῦ Κυνηγοῦ, περὶ ἧς ἐῤῥέθη ἐν τῷ περὶ Πυλῶν· τὸ δὲ ἔξω τῶν Βλαχερνῶν, τὸ ἀπὸ τοῦ νῦν Ἐϊβὰν Σεράϊ ἕως εἰς τὸ Ἐγιοὺπ παρεκτεινόμενον, ἐκαλεῖτο πρὸ τῆς ἁλώσεως Κοσμίδιον. Πρῶτος μὲν Ναὸς εἰς αὐτὸ τὸ Κοσμίδιον πλησίον τῆς Πύλης τῶν Βλαχερνῶν, ἦτον ὁ τῆς ἁγίας Φω-

τεινῆς, ἑπομένως δὲ, ὅπου τανῦν εἶναι τῶν Σουλτάνων γυναικῶν τὰ Παλάτια, ἦτο καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Ναὸς, ὅστις ἐκτίσθη παρὰ τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας συζύγου Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου· οὐ μακρὰν δὲ τούτου ἦτο γέφυρα, πρότερον μὲν ξυλίνη, ὑπὸ δὲ Ἰουστινιανοῦ ὕστερον ἐγένετο λιθίνη δι' ἀψίδων δώδεκα, διὰ τῆς ὁποίας διέβαινον εἰς τὸ ἀντίπεραν τῆς Πόλεως, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ περὶ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα Ἰωάννης ὁ Σκυλίτζης ἀναφέρων λέγει· « Ἐλθόντες (οἱ ἀπὸ τὸν » στρατὸν τοῦ ἀντάρτου Βρυεννίου) ἠκροβολίσαντο κατὰ τὰ » τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἀποκρουσθέντες ἐπεραιώθησαν » τὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Γέφυραν, καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα » κατέκαυσαν. » αὐτὴ δὲ ἐκαλεῖτο καὶ Καμηλογέφυρα.

Μετὰ δὲ ταύτην ἦσαν τὸ πάλαι καὶ Βασίλεια, ἔτι δὲ καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Μάμαντος λιμενάριον (τὸ ἤδη Τευτερδὰρ Σκελεσὶ) λεγόμενον· ὁ δὲ Κάρολος ἐκ Φρεσνίας ἐν τῇ αὐτοῦ περιγραφῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λαθὼν κατατάττει εἰς τὸ περὶ Νεωρίων καὶ Λιμεναρίων, καὶ Ἑπτάσκαλον Νεώριον ἐν τῷ Κερατίῳ Κόλπῳ· καθότι ὁ Κανταχουζηνὸς, βιβλ. Δ'. τῆς αὐτοῦ Ἱστορίας, ἀναφέρει πολλαχοῦ Νεώριον τὸ πρὸς τῷ Ἑπτασκάλῳ, ἢ πρὸς τῷ Κοντοσκελίῳ, τὸ ὁποῖον ἦν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, καίτοι διώνυμον· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς, μετὰ δοτικῆς σημαίνει τὸ ἐγγὺς καὶ πλησίον, πιθανὸν, ὅτι ἐννοεῖ τὸν παρακείμενον τῷ Κοντοσκαλίῳ λιμένα τῶν Σοφιῶν (Κάτεργα Λιμάν). Τοῦτο δὲ τὸ Νεώριον, ὁ αὐτὸς Κανταχουζηνὸς Βιβλ. Δ'. Κεφ. κδ'. λέγει ὅτι ἐπειδὴ ὑπὸ μακροχρονίου ἀμελείας ἐπληρώθη καὶ ὑπὸ πολλῆς ὕλης ἐπροσχώθη, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ εἰσέρχωνται εὐκόλως εἰς αὐτὸ πλοῖα, ὁ βασιλεὺς αὐτὸς, ὡς μέγα ἔργον καὶ χρήσιμον κατὰ πολλὰ τῇ πόλει, μὲ πολὺν πόνον καὶ ἁδρὰ ἀναλώματα κατώρθωσε νὰ τὸ ἐκκαθάρῃ, ὥστε νὰ δέχηται πολλὰς ὁλκάδας καὶ τριήρεις. Ἦσαν δὲ αὐτόθι καὶ Ἔμβολοι, καὶ Ἱπποδρόμιον

περιπεφραγμένον ἀπὸ ὀρθὰ ξύλα, Ξυλόκιρκος καλούμενον· ὡσαύτως ἦτον αὐτόθι καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἥτις ἐκτίσθη πρῶτον μὲν παρὰ τοῦ μεγάλου Λέοντος εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ἀνεκαινίσθη δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὴν ὁποίαν φέροντες τὸν νεκρὸν τοῦ δυστυχοῦς Μαυρικίου καὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἐνεταφίασαν. Περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου ὁ Κανταχουζηνὸς λέγει ταῦτα· « Τὸ τοῦ Ἁγίου » Μάμαντος φροντιστήριον διὰ τὴν καλὴν θέσιν του καὶ τὸ » μοναδικὸν τῆς ἐρημίας, ὡς κατὰ τὴν Πόλιν μάλιστα, εἶναι » κατάλληλον εἰς τοὺς φροντίζοντας ἐκεῖ διὰ τὴν ἑαυτῶν ψυ» χὴν, καὶ ἐξιλασκομένους τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας των. » ἔτι δὲ καὶ ὁ Κωδινὸς τοιάδε· « Τὸν ἅγιον Μάμαντα Λέων ὁ Μακέλης ἀνήγειρε, καὶ τὰ παλάτια ἔκτισε, καὶ Ἱπποδρόμιον, » εἰς τὸ ὁποῖον οἱ βασιλεῖς ἐφ' ἁμάξης ἔτρεχον. » Εἰς αὐτὰ τὰ Παλάτια ἐτέλεσέ ποτε καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς Εἰρήνης υἱὸς, ζώσης ἔτι τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Μαρίνης, τοὺς ἀθέσμους γάμους μετὰ τῆς Κουβικουλαρίας Θεοδότης. Εἰς αὐτὰ δὲ πάλιν καὶ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν θελήσας νὰ δράσῃ πρὸ τοῦ νὰ πάθῃ, ἐφόνευσε τὸν μαλθακὸν καὶ ἀνάξιον Μιχαὴλ Αὐτοκράτορα.

Περαιτέρω δὲ ὀλίγον τούτων τῶν Βασιλείων εἰς αὐτὸ τὸ Κοσμίδιον, κατὰ τὸ νῦν Ἐγιοὺπ, ἦτο καὶ ὁ τῶν Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ Ναὸς, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἐκ μιᾶς μόνης ἀκρίτου ὑποψίας θανατωθέντα παρὰ Θεοδοσίου τοῦ Νέου, ἄνδρα ἐλλόγιμον καὶ τὴν ὄψιν χαριέστατον, τὸν ἀθῶον ἐκεῖνον Μάγιστρον Παυλῖνον, μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεκαίνισε τὸν Ναὸν αὐτὸν μεγαλοπρεπέστατα, πρὸς εὐγνώμονα ἀμοιβὴν τῆς διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Ἀναργύρων ἀπὸ τῆς θανατηφόρου νόσου ἀναῤῥώσεως αὐτοῦ. Περὶ αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος ἐξιστορεῖ τάδε· « Οἱ πλέοντες

» εἰς τὸν Ναὸν διὰ τοῦ Κερατίου Κόλπου καὶ προβαίνοντες εἰς » τὰ ἔνδον τούτου, εὐθὺς βλέπουσιν ὡς ἄλλην Ἀκρόπολιν τὸ » Τέμενος αὐτὸ, τὸ σεμνυνόμενον μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ » βασιλέως » τὸ δὲ ὡς ἄλλην ἀκρόπολιν δηλοῖ, ὅτι τοιουτοτρόπως ἦτο κατωχυρωμένος ὁ Ναὸς μὲ ὑψηλὰ τείχη, ὥστε πόῤῥωθεν ἐνομίζετο ὡς Φρούριον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροφορικοῦ Πολέμου, διὰ τὴν πρὸς καιρὸν εἰς αὐτὸν διατριβὴν τοῦ Πρίγγιπος Γάλλου Βαϊμοῦντος, τοῦ ἐκστρατευσαμένου πρὸς ἀνάσωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, μετωνομάσθη Καστέλλιον τῶν Φραντζέζων· τανῦν δὲ οὔτε ἴχνος τῶν προῤῥηθέντων τεσσάρων Ναῶν καὶ τοῦ Παλατίου παρέμεινε, διότι πρῶτον μὲν οἱ τοσάκις κατὰ τῆς πόλεως ἐκστρατεύσαντες Βούλγαροι ἐλεηλάτησαν καὶ κατέκαυσαν αὐτὰ, ἑπομένως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τὰ ἐναπομείναντα κατέστράφησαν, καὶ μέρος ἐρειπίων καὶ τῶν εἰς αὐτὰ καλλίστων λίθων καὶ μαρμάρων συνετέλεσαν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Β'. Μεχμὲτ ἀνεγερθὲν Τέμενος, πρὸς τιμὴν τοῦ παρ' αὐτοῖς Προφήτου καὶ Στρατηγοῦ Ἐπὶ Ἐγιοὺπ Ἐνσαρὶ καλουμένου, φονευθέντος ἐπὶ τῆς ἑπταετοῦς ἐκείνης πολιορκήσεως τῆς Πόλεως παρὰ τῶν Ἀράβων (1).

---

(1) Συγχρόνως μὲ τὴν πολιόρκησιν ταύτην ἐφευρέθη καὶ τὸ περίκρότον Ἑλληνικὸν πῦρ (grégeois) παρά τινος ἀρχιτέκτονος μηχανικοῦ Καλλινίκου καταγομένου ἀπὸ τῆς κατὰ Συρίαν Ἡλιουπόλεως (Παλπὲκ τανῦν)· πῦρ τὸ πλέον φονικὸν, ὃ ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε πρὸ τῆς πυρίτιδος, πρὸς ὄλεθρον τῶν ὁμοίων του· τὰ συστατικὰ τῆς ὕλης τοῦ μίγματος τούτου, ὡς μυστικὰ ὄντα τῆς Βασιλείας, διέμειναν ἀνέκδοτα, ἀλλὰ τὰ βασιμώτερα φαίνεται ὅτι ἦσαν πρὸς τῇ ῥητινώδει ἄλλῃ ὕλῃ, ἥ τε Νάφθη (εἴδους πίσσης διαφανοῦς ἐμπριστικῆς) τὸ θεῖον, τὸ νίτρον καὶ τὸ πετρέλαιον. Οἱ τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικοὶ ὀνομάζουσιν αὐτὸ ποτὲ μὲν θαλάσσιον πῦρ, διότι κατ' ἀρχὰς ἐχρῶντο τοῦτο εἰς τὰς Ναυμαχίας, ποτὲ δὲ ὑγρὸν πῦρ, ὅτε μετέβαλον αὐτὸ εἰς ὑγρόσταγμα· ἔκαιε δὲ αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐπυρπόλει καὶ τὰ ὑπὸ τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ φλὸξ τούτου ἀντὶ τοῦ νὰ ἀνυψοῦται, αὐτὴ ἐναντίον τῆς φύσεως τοῦ πυρὸς ἐφέρετο εἰς τὰ κάτω, ἀπευθύνετο ὅπου ἂν αὐτὸ ἤθελεν εὐθυβολήσει, καὶ κατέστρεφε πάντα, πέτρας καὶ σίδηρον, μηδὲν δυνάμενον νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῆς ἀκαθέκτου αὐτοῦ σφοδρό-

Τὸ ῥηθὲν Τέμενος τιμᾶται ἔτι καὶ νῦν διαφερόντως παρ' Ὀθωμανοῖς κατὰ θέσπισιν τοῦ Β'. Μεχμὲτ, καὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ναοῦ φέρει ὑπόληψιν, δι' αἰτίαν τοιάνδε. Τρεῖς ἡμέρας ὕςερον ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, τὰ θαύματα εὐθὺς παρέστησαν μίαν ἄλλην διαφορετικὴν σκηνὴν ἀπὸ ἐκείνην τῆς ἁλώσεως, ἐμπνευσθεὶς ὁ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἐν ὑπολήψει Σσεῖχης Ἀκσσεμσερδὶν (λευκὸς ἥλιος πίστεως), ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἀπροσδοκήτως λέγων, ὅτι ὁ τῇ ἐπιταγῇ τοῦ Χαλίφου Μουαβιγιὲ ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (τῷ 672 ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνςαντίνου τοῦ Πωγωνάτου), Ἐποὺ Ἐγιοὺπ Χαλὶδ Ἐνσαρὶ (τουτέστι θιασώτης, ὀπαδὸς καὶ ἐπίκουρος φανεὶς ζῶντι τῷ Μωάμεθ) υἱὸς Ζάϊδουλ Κοραΐπ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Γιαζίδ, υἱοῦ τοῦ Μουαβιγιὲδ Χαλίφου, καὶ φονευθεὶς ἐπὶ τῆς πολιορκίας τότε τῆς Πόλεως ταύτης (1) προεῖπεν ὅτι νικητής τις Αὐτοκράτωρ τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ μέλλων νὰ κυριεύσῃ μετὰ ταῦτα τῆς Πόλεως ταύτης θέλει εὕρῃ ἐξ ἀποκαλύψεως τὸν τάφον αὐτοῦ, καὶ δοξάσει αὐτὸν κατέναντι πάντων. Ἀσμενέστατα λοι-

---

τητος· τοῦτο ἄλλως δὲν ἐδύνατο νὰ σβεσθῇ, εἰμὴ διὰ τοῦ ὄξους, τῆς ἄμμου καὶ τοῦ οὔρους· ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ καταχθονίου τούτου πυρὸς ὁ φοβερώτερος τρόπος ἦτον, ὅταν αὐτὸ ἐξηκόντιζον διὰ χαλκίνων Σιφώνων ἢ Βαλλίστρων, τότε δὲ αὐτὸ διατρέχον τὸν ἀέρα μὲ λάμψιν ἀστραπῆς καὶ βροντὴν κεραυνοῦ, κατέφλεγε μὲ φρικτὴν πυρσοκρότησιν πλοῖα, στρατοὺς καὶ ὁλόκληρα κτίρια· ἡ τούτου κόνις ἔφερε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅσα καὶ ἡ πυρῖτις τὴν σήμερον, ἐκτὸς τῆς μὴ χρήσεως, διὰ τὴν ἄγνοιαν, τῆς βολῆς πετρῶν, μολυβδίνων ἢ σιδηρῶν σφαιρῶν διὰ τηλεβόλων καὶ πυροβόλων· ἀνευρέθη, λέγουσι, τὸ ἀπόρρητον τῆς κατασκευῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου πυρὸς κατὰ τὸ 1756 ἔτος, ἀλλ' ἐβυθίσθη αὖθις εἰς τὴν λήθην διὰ τῆς φρονήσεως ἑνὸς Μονάρχου φιλανθρώπου.

(1) Διά τε τὴν πρὸ 46 χρόνων ἐπὶ Ἡρακλείου Αὐτοκράτορος γενομένην ἀπολύτρωσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ςενῆς πολιορκίας παρά τε τῶν Περσῶν καὶ τῶν αὐτῶν συμμάχων Ἀβάρων ὁμοῦ μετὰ Σλάβων, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ ταύτης τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἑπταετοῦς πολιορκίας σωτηρίαν τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν δύω τούτων ἐκστρατειῶν ἡ περισσοτέρα φθορὰ τῶν πολιορκούντων διὰ τοῦ Ἑλ-

τὸν ὁ Σουλτάνος ἀποδεξάμενος τὴν πρόῤῥησιν ταύτην, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου εἶναι τανῦν τὸ Τέμενος, καὶ σκάψας κατὰ τὴν ὁδηγίαν τοῦ μηνυτοῦ ἀνώρυξε τάφον τινα ἔχοντα ἐγκεχαραγμένον τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπὶ Ἐγιούπι Ἐνσαρὶ, δι' ὃ πλήρης χαρᾶς γεγονὼς ὁ Φατίχης, ἀνήγειρε τότε ἐπὶ τοῦ τάφου Μαυσώλειον, καὶ τὸ φερόμενον ἐκεῖσε Τέμενος, καὶ ἑπομένως ἐθέσπισεν, ὥστε οἱ μετ' αὐτὸν μοναρχήσοντες νὰ περιζωννύωνται μὲ μεγάλην πομπὴν πανηγυρικῶς εἰς αὐτὸ τὸ τῆς Βασιλείας κράτος. Κατὰ τὸ Ἐγιοὺπ καὶ ἡ Σουλτανομήτηρ τοῦ Γ'. Σελὴμ ἀνήγειρε τὸν μεγαλοπρεπῆ τάφον αὐτῆς, τὴν μὲν δαπάνην πολυτελέστατον διὰ τὴν τῶν μαρμάρων καλλονὴν, τὴν δὲ συναρμογὴν ὄχι τόσον χαρίεν, διὰ τὴν κατὰ Μαύρους ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ἡμετέρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν Πηγῶν.

Ἔξω τῆς Πόλεως μακρὰν ὡς ἓξ στάδια κατὰ τὴν Προποντίδα, ἦτο ποτε κτισμένος ὁ μεγαλοπρεπέστατος Ναὸς τῆς Πηγῆς, ἔτι δὲ καὶ Παλάτια περιφανέστατα Πηγαῖα καλούμενα. Ἡ εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον κατὰ θείαν χάριν τῆς Θεομήτορος ἐπιῤῥέουσα εἰς τὸ ὕδωρ δύναμις, καὶ αἱ ἐντεῦθεν ἀνέκαθεν ἰάσεις εἰς τοὺς πιστοὺς, δὲν ἔπαυσε μέχρι ταύτης. Τὰ θεῖα τῆς Πηγῆς τεράστια ἀξίως ἐξύμνησεν ἡ Ἀττικὴ ἐκείνη μέλισσα, Νικηφόρος ὁ

ληνικοῦ ὑγροῦ ῥηθέντος πυρὸς, συνέβη μᾶλλον διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἔξω τῶν τειχῶν τῶν Βλαχερνῶν περὶ τὰ ἐκεῖ παραθαλάσσια, ὁ λαὸς τῆς Πόλεως μετὰ τοῦ κλήρου ἀναγράψαντες τὰ νικητήρια τῷ τε Θεῷ καὶ τῇ Θεομήτορι, ἐμελῴδησαν εὐχαρίστως ὕμνον τὸν Ἀκάθιστον, καὶ ἐθέσπισαν τοῦτον ψάλλεσθαι κατὰ τὸ πέμπτον Σάββατον τῆς τεσσαρακονθημέρου πρὸς διηνεκῆ μνήμην τῆς διὰ ἀοράτου δυνάμεως, ἐν ὅλαις τοῖς προσήκουσιν ἀνθρωπίνοις ἀμυντηρίοις, διαπραχθείσης ἀπολυτρώσεως τῆς Πόλεως.

Κάλλιστος, καὶ μετ' αὐτὸν ἐνδόξως κατέμελψεν ὁ γλυκόφωνος τέττιξ, Ἰωάννης ὁ Εὐχαΐτων, καὶ ὁ φιλόμουσος Μανουὴλ ὁ Φιλῆς· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης τοῖς δε ἰάμβοις·

» *Ἔβλυζε καὶ πρὶν νᾶμα τῷ λαῷ πέτρα,*
» *Χριστὸν δὲ ταύτην μυστικοί φασι λόγοι,*
» *Ὃ καὶ ποτίζει νέκταρ πρὸς ἀφθαρσίαν.*
» *Μήτηρ δὲ Χριστοῦ, δευτέρα πάλιν πέτρα,*
» *Ζηλοῖ τὸν υἱὸν, καὶ ῥέει ζωῆς ὕδωρ.*
» *Πάντες δέχεσθε συντρέχοντες τὴν χάριν.*

Ὁ δὲ Φιλῆς τούτοις.

» *Ζωῆς ἐγὼ βλέπω σε πηγὴν Παρθένε,*
» *Πᾶσαν φλόγα σβεννύεις παντὸς κινδύνου·*
» *Σὺ γὰρ ἀναψύχεις με τοῖς τεραστίοις,*
» *Ἀφθαρσίας φέρουσα τοῖς κόλποις φλέβα.*

Πρῶτος μὲν κτήτωρ τοῦ Ναοῦ τούτου, διὰ τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν τυφλὸν θαῦμα, ἐγένετο Λέων ὁ Μέγας, ὁ καὶ Μακέλης (1) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῆς ἁγίας Σοφίας, ἀπὸ εὐκτήριον οἶκον εἰς μέγεθος καὶ κάλλος τὸν μετέφερε· μετὰ δὲ διακοσίους εἴκοσι χρόνους, ἐπειδὴ συνέβη ὑπὸ σεισμοῦ νὰ καταβληθῇ, ἐκτίσθη τρίτον πάλιν παρὰ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας συζύγου Λέοντος τοῦ ἐκ Χαζάρας· καὶ τέταρτον ὡσαύτως τὸν θεῖον τοῦτον Ναὸν καταπεσόντα, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνενεώσατο καὶ ἐκαλλωπίσατο ὑπὲρ τὸ πρότερον.

Ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπινοῦ Συμεὼν ὁ τῶν Βουλγάρων Βασιλεὺς, τὴν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πηγῶν Ῥωμαϊκὴν στρατείαν τρέψας εἰς φυγὴν, τόσῳ τὸν Ναὸν αὐτὸν, ὅσῳ καὶ τὰ τῶν

(1) Ὠνομάσθη Μακέλης ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ Μάκτω, ὅ ἐστι, Σφάττω, διότι Ἄσπαρά τινα καὶ Ἀρδαβούριον, ὡς Ἀρειανοὺς ἀπέκτεινε.

πηγῶν Παλάτια, ὡς ἀφιλόκαλος Βούλγαρις ἀπετέφρωσεν, ἀλλὰ φιλοτίμως παρευθὺς ἀμφότερα ταῦτα ἀνεκαίνισεν αὐτὸς ὁ Λακαπηνὸς, καὶ τὴν ἐγγονὴν αὐτοῦ Μαρίαν τὴν τοῦ Χριστοφόρου τοῦ υἱοῦ του θυγατέρα μετὰ Πέτρου τοῦ βασιλέως Βουλγάρων, υἱοῦ τοῦ προῤῥηθέντος Συμεὼν, εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον γάμῳ συνέζευξεν· εἰς αὐτὸν ὡσαύτως καὶ ὁ Κανταχουζηνὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην ἐμνηστεύσατο μετὰ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, παρούσης τῆς Βασιλίσσης Ἄννης μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἐπιφανῶν, καὶ μὲ τὰ βασιλικὰ παράσημα τὴν ἐστόλισε πανηγυρικώτατα.

Ἐνθάδε καθ' ἕκαστον ἔτος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως, οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ἐποίουν κατ' ἔθος Πρόκενσον, τουτέστι προέλευσιν πομπικὴν, διατρίβοντες χρόνον τινα εἰς τὰ τῶν Πηγῶν Παλάτια μεταβολῆς ἕνεκα τοῦ ἀέρος, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο ἐαρινὴ εἰς πηγὰς μετάστασις. Τὰ Πηγαῖα ἐκεῖνα Ἀνάκτορα ᾠκοδόμησε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, καὶ μετ' αὐτὸν πάντες οἱ Αὐτοκράτορες διὰ τὸ σύνδενδρον καὶ τὸ χλοερὸν τοῦ τόπου, πολλάκις ἀνεκαίνισαν καὶ ἐκαλλώπισαν. Ἡ τούτων θέσις ἐκαλεῖτο τῆς χρυσῆς Πόρτας πρὸς θάλασσαν Λιβάδιον, Προάστειον, καὶ Ἱππήλατον Φιλοπάτιον· ὅτι δὲ αὐτὴ ἡ θέσις ἦτο τερπνοτάτη, τὸ δεικνύει καὶ ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος, ἐπειδὴ τὴν ἐπαινεῖ τοιοτοτρόπῳ· « Εἰς αὐτὸν τὸν τόπον εἶναι δάσος μεγά-
» λων κυπαρίσσων, λειμὼν εἰς ἁπαλοὺς ἀγροὺς ποικιλόμενος μὲ
» τόσα ἄνθη, παράδεισος μὲ εὐφορίαν τοσούτων ὡραίων καρπῶν,
» πηγὴ μὲ ἡσυχίαν ἀναβρύουσα γαληνὸν ὕδωρ καὶ πότιμον,
» ἱεροπρεπῆ βέβαια ὅλα ταῦτα. » Ὁ δὲ Ξανθόπουλλος περιγράφει καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά· « καὶ ὁ τόπος κεῖται εἰς καλὸν
» ἀέρα, κατάφυτος μὲ διάφορα δένδρα, καὶ στολιζόμενος περι-
» πλέον μὲ τὴν συμμετρίαν τῶν πλατάνων, καὶ μὲ τὸ ὕψος
» τῶν κυπαρίσσων. Ἡ γῆ εἶναι εὐθαλὴς καὶ μαλακὴ ἀναβλα-

» στάνουσα διάφορα ἄνθη, ἀρεςὴ μὲν διὰ τὴν ἐκ χόρτου ςρῶσιν, » ἱκανὴ δὲ καὶ πρὸς τροφὴν τῶν ζώων· » καὶ τρίτος πάλιν Ἰωάννης ὁ Κίναμος ἐξιστορεῖ ταῦτα· « Φιλοπάτιον ὀνομάζουσι τὸν » τόπον, περὶ τοῦ ὁποίου ἀγνοῶ, εἴτε τὴν φίλην αἰνιττόμενοι » διατριβὴν, ἐπειδὴ καὶ ἄνεσίν τινα φέρει καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν » φροντίδων εἰς τοὺς ἐλευθερωθέντας ἀπὸ τὰς ταραχὰς τῆς Πό» λεως, εἴτε καὶ τὴν θάλλουσαν μὲ πληθὺν φύλλων θέσιν, καὶ » τὸν αὐτόματον τῆς γῆς πολὺν χόρτον· τῷ ὄντι δὲ ὁ τόπος » εἶναι κατάδενδρος, καὶ χλοερὸν πανταχοῦ φέρει πρόσωπον. »

Ἤδη δὲ ὅλα τὰ ἐκεῖ κτίρια ἐξέλιπον εἰς ἔδαφος καταβληθέντα, τῶν ὁποίων ἡ πλείστη καὶ καλλίστη ὕλη κατηναλώθη μετακομισθεῖσα ἀλλαχόσε· διήρκεσε δὲ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐκεῖ μόνος ὁ εὐκτήριος ἀρχαῖος οἰκίσκος τῆς Πηγῆς, ὅστις ἔκειτό ποτε κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης Μονῆς. Τὰ μὲν προοίμια τῆς καταστροφῆς τῆς Μονῆς ταύτης καὶ τοῦ θείου Ναοῦ, ἐπίσης καὶ τῶν πηγαίων Παλατίων συνέβησαν κατὰ τὸ 1423 ἔτος, ἐπὶ Ἀμουρὰτ τοῦ Β', ὅτε κατὰ τῆς Πόλεως βασιλεύοντος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἐξεστράτευσε καὶ τὰς Σκηνὰς αὐτοῦ εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ναοῦ τῆς πηγῆς ἔστησε, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Δούκαν· ἡ δὲ δευτέρα καὶ τελεία ἐπὶ τοῦ Β'. Μεχμὲτ, ὅτε ἡ πόλις ἑάλω. (1)

Κατὰ δὲ τὸ 1833 ἔτος χορηγηθείσης ὑψηλῆς ἀδείας πρὸς

(1) Ἐπὶ Σουλτὰν Μαχμοὺτ τοῦ Α', τῷ 1732 ἔτει, ὁ τότε ἐπίτροπος Καπᾶ Κουλάκης Ἰμπραγὶμ Πασᾶς ἔκτιζεν ἴδιον Τέμενος κατὰ τὰ ἓξ Μάρμαρα, ἀρχιτεκτονοῦντος Ἀρμενίου τινος, ὅς τις τῇ δυνάμει τοῦ ἐπιτρόπου ἐκινήθη εἰς τὸ νὰ κατεξουσιάσῃ τὸ Ἁγίασμα τοῦτο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ νὰ τὸ δώσῃ τοῖς Ἀρμενίοις, μὲ τὸ νὰ ἔχωσι τρόπον τινα καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἐκεῖ πεδιάδα μνημεῖα. Ἐγένετο περὶ τούτου πολλὴ ταραχὴ, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπήντησε δυσκολίαν μεγάλην, καθότι διηγέρθη τὸ ἐν τῇ Πόλει ἡμέτερον γένος, δέδωκε δὶς λιβέλους τῷ Ἄνακτι, καὶ οὕτω τῇ Βασιλείῳ ἐπιταγῇ συνεστάλη ὁ ἐπίτροπος, καὶ ἀνεχαιτίσθη ἡ τοῦ Ἀρμενίου ὁρμή.

ἀνοικοδομὴν τοῦ ἐρείπιον λυπηρὸν γενομένου εὐκτηρίου τῆς Πηγῆς, καὶ καθαριζομένου τοῦ πέριξ ταύτης τόπου, ἀνεφάνησαν ὅ,τε Πρόναος ἐκ πλίνθων τοῦ πάλαι ἐπάνω κειμένου μεγίστου Ναοῦ τῆς Πηγῆς, ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς εἰς τὸν Ναὸν Εἰσόδου ἐκ μαρμάρου λευκοτάτου καλλίστη πύλη, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τῆς τελείας κατεδαφίσεως τοῦ Ναοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἐκτίζετο τὸ τοῦ Παγιαζὶτ Τέμενος, καὶ μετακομίσεως τῆς τῶν Πηγῶν ὕλης, μὴ δυνηθέντες νὰ ἐκβάλωσιν ὁλομελῆ, παρέλιπον τεθραυσμένην, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ μόνα τὰ θεμέλια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ζήλῳ ὑπερβάλλοντι, φιλοτιμίᾳ πολλῇ καὶ δαπάνῃ ἁδρᾷ τοῦ γένους, πηδαλιουχοῦντος τὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀπὸ Σιναίου Κυροῦ Κωνσταντίου τοῦ Α', ἀνηγέρθη ὁ νῦν ὁρώμενος μεγαλοπρεπέστατος Ναός· ἐπεσκευάσθη δὲ καὶ ὁ κάτω μικρὸς εὐκτήριος, καὶ αὐτὴ ἡ πηγὴ τῶν Ναμάτων, καὶ ἐκαλλωπίσθη εὐπρεπέστατατα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀρυσσόμενοι τοῦ θείου ὕδατος διὰ λιθίνων δύω ἤδη γενομένων βαθμίδων κατέρχονται.

Ἄνωθεν δὲ τοῦ Προαστείου Ἐγιοὺπ ὁ ἀνατεινόμενος λόφος καλεῖται Δαοὺτ Πασᾶ, ὑπάτου αὐτοῦ χρηματίσαντος ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Παγιαζὶτ τοῦ Β', ὁ ὁποῖος τῷ **1483** ἔτει ἀνήγειρεν αὐτόσε Τέμενος, Σχολεῖον καὶ Πτωχοτροφεῖον, ὅπου μετὰ ταῦτα ᾠκοδομήθησαν Σουλτάνων Ἀνάκτορα, καὶ ὅθεν ἀείποτε ἐπὶ πολέμου ἐκστρατεύουσιν οἱ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους Ἐπίτροποι. Αὐτὴ ἡ λοφιὰ ὠνομάζετο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων, Ἀρεταί, καὶ ἐπ' αὐτὴν, καὶ διὰ τὸ προσεχὲς τῆς Πόλεως, καὶ διὰ τὸ τοῦ τόπου ἐπιτερπὲς καὶ εὔκρατον, ὡς παντὶ ἀνέμῳ καταπνεόμενον, κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν, Κεφ. Β'. Ῥωμανὸς ὁ Διογένης οἰκήματα λαμπρὰ ἀνήγειρεν· ἐπ' αὐτὸν τὸν τόπον καὶ ὁ τῆς ῥηθείσης Ἄννης πατὴρ ἀρτιφανὴς Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσε, καὶ τὴν εἰς τὴν Πόλιν εἰσέλευσίν του ἐπιχειρήσας κατώρθωσεν.

Ἐκεῖθεν τοῦ Ἐγιοὺπ κεῖται τὸ χωρίον Ἀλιπέκιοϊ· τούτου δὲ πλησίον μία ἱκανὴ ἔκτασις κατάδενδρος ἐγένετό ποτε ὁ συνεχὴς ὑποκάτω τῶν πεπυκνωμένων κατασκίων δένδρων τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ τρίτου περίπατος. Ὁ δὲ τούτου ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς ἐπίτροπος Δαμὰτ Ἰμπραγὶμ Πασᾶς, διὰ νὰ καταςήσῃ τὸν τόπον αὐτὸν εἰς τὸν Σουλτάνον εὐαρεστότερον, ἔφερε κατὰ τὸ 1723 ἔτος ἱκανὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον κατέῤῥεεν εἰς τρεῖς αὐτόσε κατασκευασθείσας εὐρυχώρους δεξαμενὰς ἐκ μαρμάρου, καὶ ὑπὸ τὰ δένδρα ὡσαύτως κατεσκεύασε μαρμάρινα καθίσματα· τοῦτον δὲ τὸν σύνδενδρον καὶ δροσώδη τόπον, ἐπωνόμασαν Περσιστὶ Χοσρὲβ ἀπὰδ, τουτέστιν οἰκοδομὴν Χοσρόου.

Μετὰ δὲ τὸ ῥηθὲν Ἀλιπέκιοϊ καὶ τὸ καλούμενον Δρεπανικὸν Ἀκρωτήριον, ὁ τόπος κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν, ἐκαλεῖτο Πίσσα, καὶ τανῦν Κεὰτ χανὰς, ὅπου οἱ μικροὶ ποταμοὶ Βορβύζης καὶ Κύδαρος συμμιγνύμενοι εἰσβάλλουσιν εἰς τὸν Κεράτιον Κόλπον, τὸν ὁμοιότητα ἔχοντι ἐλάφου κέρατι, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ὑποσχιζόμενον κόλπους, ὡς εἰς κλάδους τινάς. Εἰς τοὺς μυθώδεις χρόνους, κατὰ τὸν Ἡσύχιον τὸν Μιλήσιον, ἡ Ἰὼ κυοφοροῦσα τὴν ἐκ τοῦ Διὸς Κερόεσσαν καὶ ἐλθοῦσα εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅπου οἱ δύω ῥηθέντες ποταμοὶ ἑνόνονται, παρὰ τὸν αὐτόθι βωμὸν Σεμέστρης, ἢ Σεσμήτρης νύμφης, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἐγέννησε ταύτην, ἐξ ἧς καὶ κέρας ὁ τόπος ὠνομάσθη.

Διὰ τὸ τοῦ τόπου τούτου δεξιὸν, τερπνὸν καὶ ἥδιστον Ἀχμὲτ ὁ Γ'. κατὰ τὸ δοθὲν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Πρέσβεώς του Μοχαμὲτ Ἐφένδη (1) μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐκ Παρισίων σχεδίασμα τῶν Βερσαλίων καὶ τοῦ Φοντενεβλὼ, ᾠκοδόμησε κατὰ

---

(1) Οὗτος ἔφερε μετ' αὐτοῦ ἐκ Παρισίων χαρακτῆρας, καὶ συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρῶτος ὀθωμανικὸν Τυπογραφεῖον διὰ τοῦ ἐξ Οὐγκαρίας Ἰμπραγὶμ ἐξομώτου.

τινα τρόπον μιμήσεως τὰ πάλαι ποτὲ ἐκεῖσε παλάτια (ἅτινα ὁ Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'. λαμπρότατα ἀνεκαίνισε) φυτεύσας παρὰ τὰς δύω τοῦ ποταμοῦ ὄχθας κατὰ γραμμὰς τὰ μέχρι τούτου ἱστάμενα ἐκεῖ δένδρα, καὶ περιστρώσας ἀπὸ λευκὰ κάλλιστα μάρμαρα τοὺς ἥδιστον ψοφοῦντας καταῤῥάκτας. Αὐτὰ δὲ τὰ μάρμαρα καὶ οἱ ἄλλοι κάλλιστοι λίθοι μετηνέχθησαν ἀπὸ τὰ κατὰ τὸν Βόσπορον περὶ τὰ τῆς Ἀσίας παραθαλάσσια κείμενά ποτε, ἐγγὺς τοῦ χωρίου Σζενγκέλκιοϊ εἰς τὸν Κουλὲ Παξὲ λεγόμενον, παλάτια καὶ λειμῶνας τοῦ Σουλτὰν Σουλεΐμάν. Πρὸς δὲ εὐχαρίστησιν τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τούτου, αὐτὸς ὁ ἐπίτροπος Ἰμπραγὶμ Πασᾶς καὶ πολλοὶ τῶν μεγιστάνων Ὀθωμανῶν ἔκτισαν καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ πολυτελεστάτους οἴκους ἰδίους παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Δρεπανικοῦ τούτου Ἀκρωτηρίου· τὰ δὲ παρὰ τὰ ὕδατα τερπνὰ παλάτια ταῦτα ὁ Σουλτὰν Ἀχμὲτ ὠνόμασε Περσιστὶ Σααδαπὰδ (εὐτυχῆ οἰκοδομήν·) ἀλλ' ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1730 ἔτος ἀποστασίας ἐκείνης κατ' αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου, οἱ ἀντάρται, ταξιαρχοῦντος τοῦ Ἀλβανοῦ Πατρόνα Χαλὶλ, ἑκατὸν εἴκοσι τῶν μεγιστάνων χαριεστάτας οἰκίας μετὰ μελάθρων (Κιοσκίων) καὶ κατὰ γραμμὰς λειμώνων (παξέδων), κειμένας καὶ κατὰ τὰς δύω ὄχθας τοῦ αὐτόσε τῶν γλυκίων ὑδάτων Καταστένου, καὶ ἁμιλλωμένου τότε πρὸς τὰ τερπνὰ στενὰ τοῦ Βοσπόρου μὲ ἀκάθεκτον μανίαν καὶ κατὰ ἀψύχων ἐν διαστήματι δύω ἡμερῶν κατηδάφισαν καὶ κατέστρεψαν.

Μετὰ τὸν τόπον τοῦτον, κατὰ τὴν ἀντίπεραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤπειρον, μετὰ τὸν καλούμενον, κατὰ Διονύσιον τὸν Βυζάντιον, Δρῦν (τανῦν Καρὰ Ἀγάτζι), καὶ Αὐλῶνα, ὅπου περὶ τὰ παραθαλάσσια ἦσαν ποτε Σουλτάνων Παλάτια ἐκτεταμένα, τὰ ὁποῖα ὡς ἄχρηστα παραμεληθέντα ἐκρημνίσθησαν, καὶ ἐδόθη ὁ τόπος εἰς τὸν βασιλικὸν Ἀρσενάλην, πρὸς ἀπόθεσιν διαφόρων πραγμάτων τοῦ στόλου, ἕπεται τὸ προάστειον, ἡ πάλαι ποτὲ

τῶν Βυζαντίων Γαλακρήνη, καὶ τανῦν κατὰ ταὐτωνυμίαν Σουδλουσζὲ καλουμένη, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα Νικόλαος ὁ μυστικὸς ὁ δὶς Πατριαρχεύσας ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ᾠκοδόμησε Μοναστήριον ὀνομασθὲν τῶν Γαλακρήνων, ὅπου τῷ 925 ἔτει καὶ ἐκηδεύθη. Ἐκεῖθεν δὲ τούτου παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Κόλπου ἦτον ᾠκοδομημένος ποτε ὁ τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου Ναὸς παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ εἰς ὕψος ἐπηρμένος, κατὰ τὸν Προκόπιον, τετράγωνον, καὶ κεκαλλωπισμένος μὲ πολλὴν καὶ πλουσίαν εὐπρέπειαν, ὅπου τανῦν ἐκτίσθησαν τὰ τῶν Βομβαρδαρίων καταγώγια. Μετὰ δὲ ταῦτα ἕπεται ἡ Κωμόπολις Περαία ποτε τοῦ Ἀραβίνδου, τῶν Κεραμαρείων καὶ Πικριδίου, καλουμένη τανῦν Χάσκιοϊ, ὅπου ἦτον ἡ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου Μονή, κτισθεῖσα καὶ αὐτὴ παρὰ τοῦ φιλοικοδόμου μεγάλου Ἰουστινιανοῦ κατέναντι τῶν Βλαχερνῶν· παρωνομάσθη δὲ ὁ τόπος αὐτὸς τοῦ Ἀραβίνδου ἀπό τινα Μάγιστρον καλούμενον μὲ τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ οἶκον ἔχοντα ἴδιον αὐτόθι, καὶ λουτρὰ ὑπ αὐτοῦ κτισθέντα, καὶ ὁ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εὐκτήριος οἶκος, ὁ ὁποῖος καὶ κατελείφθη μετὰ τὴν ἅλωσιν εἰς ἡμᾶς μεταποιηθεὶς εἰς τὸ φερόμενον σχῆμα τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Νάρθηκα τοῦ Ναοῦ τούτου πρὸ τριάκοντα χρόνων ἔκειντο ἐκ μαρμάρου λελατομημένα μικρά τινα ἀγάλματα ἀρχαῖα, στολισμός ποτε τῶν ἐκεῖ λουτρῶν καὶ ἄλλων κτιρίων ὄντα· ἀλλὰ περὶ τούτων ἐρευνήσαντες πρό τινων χρόνων, δὲν τὰ εὕρομεν, ὅθεν καὶ συνεικάζομεν, ὅτι οἱ καλοὶ Εὐρωπαῖοι περιερχόμενοι τὴν Γραικίαν, καὶ τὰ τῶν πάλαι Ἑλλήνων ἀριστουργήματα λαφυραγωγοῦντες, ἢ δόσει χρημάτων ἀπατήσαντες τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐπιστάτας, ἢ τὸ τῆς ἐξουσίας, ὡς ἔθος αὐτοῖς, μέσον μεταχειρισθέντες ἀφήρπασαν καὶ ταῦτα τὰ ἀγάλματα. Ὅτι δὲ εἰς τὴν Περαίαν ταύτην κατὰ τὸ μετεωρότερον τοῦ

βουνοῦ, ἦσαν καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας ἡμῶν τὰ τῶν Ἰουδαίων κοινοταφεῖα, τοῦτο βεβαιοῖ ὁ Χωνιάτης ἐν τῷ περὶ Ἀνδρονίκου τοῦ τυράννου λέγων· «Τὸν μὲν εἰς τὴν Περαίαν ἡ ὁποία εἰς » τοὺς Ἰουδαίους πρὸς ταφὴν εἶναι κεχωρισμένη, ἄγουσι » τουτέστι τὸν Δοῦκαν Ἀνδρόνικον, ὃν ὁ τύραννος Ἀνδρόνικος εἰς τὰ ἐκεῖ ἀνεσκολοπήσατο. Μικρὸν δὲ περαιτέρω τοῦ τόπου τούτου παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ Κερατίου Κόλπου αἰγιαλὸν, ἦσαν ᾠκοδομημένα ποτε παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν πρότερον Ἀνάκτορα, τὰ ὁποῖα καὶ ἄλλοι μὲν Σουλτάνοι ἑπομένως περιεποιήθησαν ἀλλ' ἰδιαιτέρως Σουλτὰν Ἀχμὲτ ὁ Γ'. καλέσας αὐτὰ Ἀναϊλὶ Καβὰκ, τουτέστι Κατοπτρικὴν Πεύκην, δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ὁ Σουλτάνος αὐτὸς ὅτε ἐκυρίευσε πάλιν τὴν Πελοπόννησον ἐκδιώξας τοὺς Ἑνετοὺς, μετὰ τὴν γενομένην εἰρήνην τῷ 1718 ἔτει, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς τοῦ Σουλτάνου φιλίας καὶ ἀειμνηστείαν τῶν παρελθόντων, ἀπέστειλεν ἡ ἀριστοκρατία εἰς αὐτὸν δῶρον τοὺς ὡραιοτέρους καθρέπτας τῶν τότε εἰς Ἑνετίαν τεχνιτῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἐστολίσθησαν οἱ θάλαμοι καὶ ἀνδρῶνες τοῦ Νέου τούτου Σεραγίου. Αὐτὰ τὰ Ἀνάκτορα ἐπὶ Σελὴμ τοῦ Γ', ὡς ἄχρηστα ἐκρημνίσθησαν, καὶ ἡ περιοχὴ τούτων προσετέθη εἰς τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ βασιλικοῦ Νεωρίου. Ὁ τόπος αὐτὸς ὠνομάζετο, κατὰ τὸν Διονύσιον, ἐπὶ Βυζαντίων, Κῦβος Κανώβου, διότι ἐνταῦθα οἱ Βυζάντιοι ἔπαιζον τὴν Κυβείαν, τὴν ἐφευρεθεῖσαν ἀπὸ τοὺς κατ' Αἴγυπτον Κανοπεῖς· ὄπισθεν δὲ τούτου τοῦ μέρους εἶναι ἕνας μεγάλος Λόφος κατὰ κορυφὴν ἐπίπεδος, Ὂκ Μεϊδὰν παρὰ Τούρκοις καλούμενος, τουτέστι πεδιὰς τῶν Τόξων, ἔνθα οἱ περισσότεροι τῶν Σουλτάνων ἀπὸ Σελὴμ τοῦ Α'. καὶ ἐφεξῆς ἀπερχόμενοι ἐτόξευον διὰ γυμνασίαν ἰδίαν, ὅπου δὲ τὰ ῥιπτόμενα βέλη τῶν τόξων ἔπιπτον, ἐκεῖ πρὸς μνήμην διηνεκῆ, ἠγέρθησαν Στῆλαι ἐκ μαρμάρου μὲ ἐπιγραφάς.

Ἕπεται τῶν βασιλικῶν πλοίων ὁ Ἀρσενάλης καὶ τὸ Ναυπήγιον· ὅλος ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ μετὰ ταῦτα Κοινοταφεῖον· τῷ δὲ 1515 ἔτει, κατὰ προσταγὴν Σελὴμ τοῦ Α'. ἀνεσκάφη αὐτὸς, ἐκαθαρίσθη, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν μνημάτων μετεφέρθησαν καὶ ἐῤῥίφθησαν εἰς λάκκους ἐπιστατοῦντος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ νέου τούτου Ναυστάθμου τοῦ τε Ἐπιτρόπου Πιρὶ Πασᾶ καὶ ἄλλων Πασάδων (1)· ὁ Ναύσταθμος αὐτὸς περὶ τὸ 1571 ἔτος προσεπηυξήθη, καὶ ᾠκοδομήθησαν συγχρόνως καὶ αἱ ὁρώμεναι κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ἀρσενάλου ἐπιμήκεις στοαὶ, ὑποκάτω τῶν ὁποίων ἐναυπήγουν τὰς ἐν χρήσει τότε πολεμικὰς τριήρεις (κάτεργα). Μετὰ τοῦτον παρέπεται τὸ προάστειον Καζὶμ Πασᾶ· ὁ τόπος αὐτὸς ἦτον ἀκατοίκητος τοῦτον δὲ συνῴκισε περὶ τὸ 1525 ἔτος ὁ ἐπὶ Σουλεϊμὰν τοῦ μεγάλου Ἀνθύπατος Καζὶμ Πασᾶς, ἐξ οὗ τὸ Προάστειον αὐτὸ ὠνομάσθη.

Ἄρχεται ἔπειτα ὁ τοῦ Γαλατᾶ τόπος, τὸ πάλαι διὰ τὰ πολλὰ ἐκεῖ συκοφόρα δένδρα Συκαὶ καλούμενος ἐπὶ Βυζαντίων, ὅπου καὶ ἱερὸν ἵδρυτο Ἀμφιάρεως τοῦ Ἥρωος. Ὠνομάσθη εἶτα ὁ τόπος αὐτὸς Γαλατᾶς κατὰ τὸν Ἰωάννην Σζέσην καὶ τὸν Γύλλιον, ἀπὸ τὴν ἐντεῦθεν ποτε διάβασιν, ἔτη πρὸ Χριστοῦ 270 τῶν Ἑσπερίων Γαλλατῶν, στρατηγοῦντος τοῦ Βρέννου, εἰς τὴν κατὰ Ἀσίαν Γαλατίαν, ἧς Μητρόπολις ἡ Ἄγκυρα· κατὰ δὲ τοὺς τὰ Βυζάντια συγγράψαντας ἄλλους, καλεῖται τοῦ Γαλάτου, τὰ Γαλάτου, τοῦ Γαλάτου καὶ τῶν Γαλάτων, καὶ πέραν ἐν Συκαῖς. Ὁ Γαλατᾶς συνεμετρεῖτο μὲ τὰ λοιπὰ κλίματα, προσ-

(1) Ὁ δὲ κατὰ τὴν Προποντίδα τοῦ Ἰουλιανοῦ μὲν πρότερον, εἶτα δὲ τῶν Σοφιῶν καλούμενος ποτε λιμὴν, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν δι' ἑξήκοντα δύο χρόνων γενόμενος ὡσαύτως τῶν Ὀθωμανῶν Ναύσταθμος ἐπ' ὀνόματι Κάτεργα λιμὴν μετὰ τὴν κατασκευὴν κατὰ τὸν Κεράτιον Κόλπον τοῦ νέου Ἀρσενάλου, ἐπληρώθη κατὰ βραχὺ, ἐχερσώθη, καὶ οἶκοι ᾠκοδομήθησαν ἐπ' αὐτὸν τὸν τόπον.

αναπληρῶν τὸν δέκατον τρίτον Ῥεγιῶνα τῆς Πόλεως, τὸν ὁποῖον ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς ἀνανεώσας μὲ πολλὰς οἰκοδομὰς, Ἰουστιανούπολιν μετωνόμασεν.

Ἐνταῦθα δὲ οἱ Γενουῖται ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, διὰ τὰ τέλη τῶν Ἐμπορικῶν ἀνταλλαγμάτων παρακαλέσαντες καὶ λαβόντες παρὰ τοῦ ῥηθέντος βασιλέως τὴν ἄδειαν νὰ παροικήσωσι, καὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα κέρδη μετ' ὀλίγον τῆς καθ' ὅλον τὸν Εὔξεινον μέχρι Ταυρικῆς Χερσονήσου, Μαιώτιδος λίμνης καὶ ἐκβολῶν τοῦ Τανάϊδος παρεκτανθείσης ἐμπορίας αὐτῶν μέγα ἀκμάσαντες, ἤγειραν τέλος, ὡς πλεονέκται καὶ ἀχάριστοι, τὴν τῆς ἀποστασίας σημαίαν κατ' αὐτοῦ τοῦ Παλαιολόγου, ὅστις μὲ τόσαύτην ὑπομονὴν καὶ μεγαλοψυχίαν ὑπεδέξατο αὐτοὺς τοὺς ἀποίκους ξένους εἰς τοὺς κόλπους τῆς βασιλευούσης αὐτοῦ· πλὴν τὸ θράσος τῆς τοιαύτης ἀχαριστίας των, ἐπειδὴ καὶ ὁ Γαλατᾶς ἦτον εἰσέτι ἀτείχιστος, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν διὰ τῶν ὅπλων ἐταπείνωσε. Μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγου καιροῦ ὕστερον ἀπὸ τοῦτο, οἱ κάκιστοι ἐκ γειτόνων ἐχθροὶ φυλάττοντες καιρὸν; ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, αὐτόμολον καλὸν καὶ εὐκαιρίαν δεξιὰν εὑρόντες τὸν μεταξὺ τῶν Αὐτοκρατόρων τούτων παραπεσόντα ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ τὴν ἐκ τούτου ἐλεεινὴν καὶ ἐκδεδιητημένην ἀδυναμίαν τῶν πραγμάτων, ὡπλίσθησαν πάλιν περιφράξαντες τὸν Γαλατᾶν διὰ τειχῶν καὶ πύργων· Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς, ὡς πολεμικὸς καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, συνεῖδε μὲν τὸ ἀπὸ τὴν τοιαύτην κατοχύρωσιν ἐπιβλαβὲς τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ἑαυτὸν κατώτερον τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως αὐτῶν, προέκρινε μᾶλλον τὴν μετ' αὐτῶν εἰρήνην καὶ φιλίαν. Ἐπὶ δὲ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ γαμβροῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ ὕστερον, εἰς τοσαύτην ἔφθασαν ἀφοβίαν, ὥστε μὲ τηλεβόλα μαχόμενοι

ἀντιστάδην ἐπὶ συχνόν τινα χρόνον ἐκτύπων τὴν Πόλιν. Ἐν δὲ τούτῳ ἦτον ἄξιον λύπης τῷ ὄντι νὰ βλέπῃ τις τὰ τῆς βασιλείας ἀφανιζόμενα πανταχόθεν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, τὰ μὲν οἴκοθεν διὰ τὴν φιλαρχίαν τῶν αὐλικῶν καὶ τὴν φιλονοκείαν τῶν θεολογούντων, τὰ δὲ ἔξωθεν διὰ τὴν πανταχόθεν ὁρμὴν τοσούτων φοβερῶν ἐναντίων· ἀλλ' οἱ Γενουῖται, καί τοι νομίζοντες ἑαυτοὺς ἄλλους θαλασσίους Ποσειδῶνας, καὶ μέγα γαυριῶντες ἐπὶ τῇ ναυτιλίᾳ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ τῇ δεσποτείᾳ τοῦ Βοσπορείου Πορθμοῦ, καὶ φαινόμενοι ὡς λέοντες πρὸς τοὺς πνέοντας τὰ λοίσθια ἡμετέρους, ἔτρεμον ὅμως ἀπὸ τοῦ φόβου βλέποντες τὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ μέγα προβαίνοντα καὶ προχωροῦντα, ὅθεν καὶ ἀνήγειρον περὶ τὸ **1446** ἔτος, τὰ τοῦ Γαλατᾶ τείχει ὑψηλότερα καὶ ὀχειρότερα τῶν πρώτων μὲ δώδεκα Πύλας.

Περὶ δὲ τὰ ἔσχατα τῆς Πόλεως, ἀλώπεκος δορὰν ὑπὸ φόβου ἀναλαβόντες, ποτὲ μὲν φανερῶς, ποτὲ δὲ κρυφίως ἐβοήθουν τὸν Β'. Μεχμέτ, συσπεύδοντες εἰς τὰ κινήματά του, καὶ δελεαζόμενοι μὲ κενὰς ἀνοήτους ἐλπίδας, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀντιζήλων αὐτῶν Γραικῶν θέλουσι κατεξουσιάζῃ πάλιν τὸν Γαλατᾶν, ἀπολαμβάνοντες, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων, μὲ ὅλην τὴν ἐλευθερίαν τὰ ἀπὸ τῆς ἐμπορίας των κέρδη· ὁ δὲ ὀξύνους ὤν, καὶ ὑφορώμενος τὴν ἐν ἀνάγκῃ μετὰ τῶν Γραικῶν κοινῇ συνένωσιν αὐτῶν καὶ συμμαχίαν, προκατελάβετο διὰ τῶν πολιτικῶν τρόπων τὸ νὰ ἀναπτερώσῃ τὰς ματαίας αὐτῶν ἐλπίδας, ἕως οὗ ἅμα τῇ τῆς πόλεως ἁλώσει, καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Γαλατᾶ κακοὺς κακῶς ἀπεδίωξε, καὶ τοιουτοτρόπῳ τὸ ὑψίκομον καὶ εὐρύκλαδον, ἵν' οὕτως εἴπω, δένδρον τοῦτο πρόῤῥιζον ἀνέσπασε καὶ κατέστρεψεν, ἄπλευστον τὸν Πόντον εἰς πᾶν πλοῖον Εὐρωπαϊκὸν καταστήσας.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμετέρων, ὁ δέκατος τρίτος αὐτὸς Ῥεγιὼν τοῦ

Γαλατᾶ ἐμπεριεῖχε τὰ τοῦ Ὀνωρίου Λουτρὰ καὶ τὸν Φόρον αὐτοῦ, ἓν Θέατρον καὶ Νεώριον, τὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ Ἐκκλησίαν, τὴν τῶν Ἁγίων Μακαβαίων, τὴν τοῦ προφήτου Σαμουὴλ, τὴν τῆς Θεοτόκου, καὶ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἀπὸ εἰδωλεῖον καθιέρωσεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εἰς εὐκτήριον οἶκον, καὶ πάλιν αὐτὴν λαμπροτέραν ἀνεκαίνισεν Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας. Ἔκειτο δὲ αὐτὸς ὁ Ναὸς πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Κερατίου Κόλπου, ὅπου τανῦν εἶναι τὸ Τηλεβολουργεῖον, κοινῶς Τὸπ χανάς· νῦν δὲ οὐδὲν ἴχνος τῶν ἀρχαίων κτιρίων εἰς τὸν Γαλατᾶν παρέμεινεν, εἰμὴ ὁ τῶν Λατίνων Ναὸς (τὸ ἤδη Ἀρὰπ Τζαμισί), τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν κείμενα τείχει, (τὰ δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν κατεῤῥίφθησαν παρὰ τοῦ Β', Μεχμὲτ, δύω ἑβδομάδας ὕστερον ἀπὸ τῆς ἁλώσεως,) καὶ ἡ ἐπάνω κατὰ τὸ μετεωρότερον μέρος τοῦ Γαλατᾶ κειμένη Ἀκρόπολις, ἡ ἐμπεριέχουσα τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον Πύργον τοῦ Χριστοῦ ποτε καλούμενον, κτισθέντα μὲν τὴν ἀρχὴν παρ' Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου χαμηλότερον, ὑπὸ δὲ τῶν Γενουϊτῶν ὕστερον περὶ τὸ 1446 ἔτος, ὑψωθέντα εἰς τὸ νῦν κωνικὸν σχῆμα. Εἰς αὐτὸν τὸν Πύργον τανῦν τεταγμένοι σκοποὶ παννυχίζουσιν ἐξαγγέλλοντες εἰς τοὺς κρατοῦντας τὰς συμβαινούσας εἰς τὴν Πόλιν πυρκαϊάς. Τὸν Πύργον αὐτὸν περὶ τὸ 1794 ἔτος ὑπὸ πυρὸς ἀκρωτηριασθέντα, ὁ τότε κρατῶν Σελὴμ ὁ Γ'. φιλοτίμως ἐπεσκεύασε· καὶ πάλιν αὐτὸν πυρποληθέντα ἀνεκαίνισε τῷ 1824 ἔτει, Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'. καὶ φιλόκοσμος, εἰς τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα.

Τὸ τοῦ Γαλατᾶ, προάστειον καλεῖται Μπέϊ Ὀγλοῦ, τουτέστι Πριγκιπόπαιδος, ἀπὸ τῆς πρὸς καιρὸν ἐκεῖ ποτε διατριβῆς τοῦ βασιλόπαιδος Ἀλεξίου, υἱοῦ τοῦ τῶν Τραπεζουντίων Αὐτοκράτορος Καλο-Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, τὸν ὁποῖον Μεχμὲτ ὁ Β'. μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κολχίδος, ὁμοῦ μὲ τὸν θεῖον του Δαβὶδ τὸν Κομνηνὸν Βασιλέα Τραπεζοῦντος μετέστησεν εἰς τὴν Κων-

ταντίνου, καὶ τὸν μὲν Ἀλέξιον κατῴκισεν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, τὸν δὲ Δαβὶδ μετὰ τῶν ἑπτὰ τέκνων του ἀπέπεμψεν εἰς Ἀδριανοῦ, ἀλλ' ἐφ' ὑποψίᾳ ὅτι ἡ μετὰ τοῦ Οὐζοὺν Χασὰν τῆς Περσίας συνεζευμένη ἀνεψιὰ τοῦ Δαβὶδ ἔγραψε προσκαλοῦσα τὸν Ἀλέξιον, ἐθανατώθησαν ἅπαντες.

Μετὰ τὸ Ἀκρωτήριον τοῦ Γαλατᾶ, Μέτωπον καλούμενον κατὰ τὸν Βυζάντιον Διονύσιον, ὅπου τανῦν ἡ μεγάλη Κρήνη, κατασκευασθεῖσα κατ' ἀρχὰς περὶ τὸ 1609 ἔτος παρὰ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Α', ἕπεται τὸ μέγα χυτήριον τῶν Τηλεβόλων (κοινῶς Τὸπ χανᾶς) καὶ τὰ τῶν Τηλεβολιστῶν κατὰ γραμμὰς καταγώγια, καὶ ἐν μέσῳ τούτων κεῖται τὸ παρὰ τοῦ φιλοκόσμου Σουλτὰν Μαχμοὺτ τοῦ Β', κτισθὲν γλαφυρότατον Τέμενος. Κατὰ δὲ κορυφὴν τοῦ ἄνωθεν τοῦ Τὸπ χανὰ Λόφου μεγαλοπρεπῶς ὑψούμενον Τέμενος ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1553 ἔτος ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποθανόντος προώρας ἑτέρου πεφιλημένου αὐτοῦ υἱοῦ Τζιγανχὶρ, τὸ ὁποῖον λαμπρῶς ἐπεσκεύασεν ὁ τὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Βασιλείας, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γενιτζάρων, ἐπὶ τὸ ἄμεινον πάντα μεταῤῥυθμίσας Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'.

Μετὰ τὸ Τηλεβολουργεῖον ἄρχεται τὸ νῦν Φουντουκλὶ, ἡ πάλαι ποτὲ χαριεστάτη Ἀργυρούπολις (1) Ἐνταῦθα Ἀνδρέας ὁ τῶν Ἀποστόλων Πρωτόκλητος ἐπὶ Βυζαντίων τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐκήρυξεν, εὐκτήριον οἶκον ἀνήγειρε, καὶ τὸν Στάχυν πρῶτον Ἐπίσκοπον Βυζαντίου ἐχειροτόνησεν· εἰς τὴν καλὴν θέσιν τοῦ τόπου τούτου προσηρμόσθη καὶ τὸ ὄνομα παρὰ τοῦ

---

(1) Ὁ τόπος αὐτὸς πρὸ τοῦ νὰ ὀνομασθῇ Ἀργυρούπολις ἐκαλεῖτο ἐπὶ Βυζαντίων Αἰάντιον· διότι ἐνταῦθα οἱ Μεγαρεῖς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἱ Βυζάντιοι ὡς ἄποικοι τῶν Μεγαρέων, ἐλάτρευον τὸν Αἴαντα τοῦ Τελαμῶνος πανηγυρίζοντες καὶ αὐτοὶ τὴν Αἰαντείαν ἑορτὴν, καθὼς οἱ Σαλαμίνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

ἐπὶ Ἀρκαδίου ἀκμάσαντος. Πατριάρχου Ἀττικοῦ, « ὅστις κατὰ » τὸν Σωκράτην, ἰδὼν τὸν τόπον τερπνὸν, πρέπει εἶπε νὰ » ὀνομασθῇ Ἀργυρούπολις, καὶ ὁ λόγος εὐθὺς τὴν ὀνομασίαν » ἐστερέωσε. »

Μετὰ δὲ ταύτην παρὰ τὴν αὐτὴν παραλίαν κεῖται ὁ νῦν Δολμὰ Μπαξὲς, τὸ ποτὲ Ἰασώνιον, ἔνθα ὁ Ἰάσων μετὰ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἀργοναύτας εἰς Κολχίδα πλέον προσώρμισεν· εἰς τὰ αὐτὰ Παραιγιάλια εἶναι ἀνεγηγερμένα Ἀνάκτορα παλαιὰ τῶν βασιλευόντων, ἐαρινὴ τούτων ποτὲ, καὶ ἤδη ἀντὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ παραμεληθέντων ἀρχαίων Σεραγίων, χειμερινὴ γενομένη αὐτῶν διατριβή· τὸ δὲ ἐκεῖ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν μέλαθρον (Κιόσκι) ἐτεχνουργήθη πρὸ πολλῶν χρόνων πρὸς τὴν τῶν Σίνων μίμησιν κατὰ Τρουλλικὸν σχῆμα καὶ τὴν ποικιλίαν· ταῦτα δὲ τὰ Ἀνάκτορα ὁ νῦν εὐτυχῶς σουλτανεύων βούλεται νὰ ἀνοικοδομήσῃ λαμπρότατα.

Ῥοδίων ὁ πάλαι λιμὴν, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Διπλοκιόνιον, ἤτοι ζευκτὰ Κιόνια, τὰ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Γέροντος αὐτόθι ἀναστηλωθέντα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατὰ κορυφὴν ἵστατο σταυρὸς, κοινῶς δὲ τανῦν Μπεσίκτασι, ἔνθα βλέπεται ὁ τάφος τοῦ πειρατοῦ μὲν πρῶτον, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν περιφήμου αὐτοῦ Ναυάρχου Χαϊρεδὶν Πασᾶ, καὶ κοινῶς Μπαρπαρόσσου. Ἐντεῦθεν κατὰ τὸν Μιχαὴλ Δούκαν καὶ Φραντζῆν, κάτωθεν τοῦ Διπλοκιονίου, Μεχμὲτ ὁ Β΄. ἀνελκύσας διέσυρε διὰ ξηρᾶς καὶ κατεβίβασε τὰ ἐλαφρότερα πολεμικὰ πλοῖα του εἰς τὸν κεκλεισμένον τότε δι' ἁλύσεως Κεράτιον Κόλπον, κατὰ τὸ νῦν Καζὶμ Πασὰ, μίαν ὥραν ἀπέχον τοῦ Διπλοκιονίου. Ὁ Σουλτὰν αὐτὸς ἀναμφιβόλως ἦτον εἰδήμων τῶν τε ἀρχαιοτέρων παραδειγμάτων περὶ μετακομίσεως πλοίων διὰ ξηρᾶς, καὶ τῶν πλησιεστέρων κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐφεξῆς τριῶν· τουτέστι Α΄. τὸ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐννάτου αἰῶνος ἐπὶ

Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, παρὰ τοῦ Πατρικίου καὶ Ναυάρχου Νικήτα τοῦ Ὠρύφα γενόμενον, ὅστις τὸν βασιλικὸν στόλον διὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἰσθμοῦ, πολυχειρίᾳ χρησάμενος, εἰς μίαν νύκτα διεβίβασεν ἀπὸ τὴν ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀντίπεραν θάλασσαν τῆς Κορίνθου, καὶ κατεναυμάχησεν ἀδοκήτως ἐπιπεσὼν τὰ τῶν Ἀράβων τῆς Κρήτης πλοῖα, τὰ λεηλατοῦντα τὰ τῆς Πελοποννήσου δυτικώτερα μέρη Μοθώνην, Πύλον καὶ Πάτρας· Β'. τὸ ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Νικαίας ἐξουσιαζομένης ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τοῦ Ἰκονίου, βασιλεύοντος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, πραχθὲν τῷ 1097 ἔτει παρὰ τῶν Σταυροφόρων, οἵτινες ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Κυανὸν Κόλπον (κοινῶς ἤδη κόλπον Μουνδανίων) παραλίου πόλεως τότε Κίου, ἀνελκύσαντες τὰ βασιλικὰ πλοῖα ἔσυρον αὐτὰ εἰς τὴν περὶ τὴν Νίκαιαν Ἀσκανίαν λίμνην, δι' ὧν καὶ ἐτάχυναν τὴν τῆς Νικαίας ἅλωσιν· και Γ'. τὸ πρὸ δεκατεσσάρων χρόνων τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως συμβὰν ἐφεξῆς, ὑπέκκαυσε καὶ ὑπερέθισε τὸν πολιορκητὴν πρὸς μίμησιν τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος. Οἱ Ἑνετοὶ περὶ τὸ 1439 ἔτος πολεμούμενοι (κατὰ τὸν κλεινὸν Συγγραφέα τοῦ Ἑλληνομνήμονος), παρά τε τοῦ Δουκὸς τῶν Μεδιαλάνων καὶ ἄλλων Πριγγίπων τῆς Ἰταλίας, μετέφερον ἀπὸ Ἑνετίας μέρος στόλου διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν λίμνην καλουμένην τανῦν Γάρδαν, Βηνάκον κατὰ τὸν Στράβωνα, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀμφικειμένων ἐκεῖσε καὶ κινδυνευουσῶν πόλεων τῆς Ἀριστοκρατίας, διὰ τῆς ἐπινοίας τοῦ ἐπιχειρηματίου Ἕλληνος Σόρβουλου Κρητὸς, ὅστις μὲ ἐπιμονὴν ἀπτόητον ὑπερνικήσας τὰ ἐν μέσῳ τῆς διακοσίων μιλίων πορείας σκολιὰ καὶ κρημνώδη, παράλιμνα καὶ ἄβατα, καὶ αὐτὰ τὰ τραχέα τῶν ὀρέων καὶ δύσβατα, εὐτυχῶς μετὰ τρεῖς μῆνας κατέπραξεν, ὡς ἐκ θαύματος, τὸ μέγα καὶ ἀξιομνημόνευτον, καθελκύσας τὰ ἃ παρέλαβε πλοῖα ἀπὸ Ἑνετίας εἰς τὴν ῥηθεῖσαν λίμνην Γάρδαν, πρὸς

ἀδόκητον βλάβην τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἀριστοκρατίας· τοῦτο δὲ τὸ τοῦ Ἕλληνος εὐφυὲς μηχάνευμα, τὸ ὠφελῆσαν ἀλλοεθνεῖς καὶ τὸ ὁποῖον ὡς νεαρὸν τότε καὶ περιᾳδόμενον ἐμιμήθη καὶ ὁ μνησθεὶς Σουλτὰν, ἀπέβη, οὐχὶ κατὰ προμελέτην, ὀλέθριον εἰς τὴν Πόλιν.

Μετὰ τὸ Διπλοκιόνιον ἕπονται Ἀνάκτορα παράλια, μικρὰ μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ ὁ Φιλοικόδομος Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β', κατηδάφισεν αὐτὰ καὶ ἀνήγειρε τὰ ἤδη ὁρώμενα μεγαλοπρεπῆ καὶ πάγκαλα Σζιραγὰν καλούμενα.

Μετὰ δὲ ταῦτα Ὀρτάκιοϊ κοινῶς, καὶ Ἅγιος Φωκᾶς παρ' ἡμῶν καλούμενος· τὸν μὲν τόπον τοῦτον πρῶτον ἐκατοίκησε Κουβικουλάριός τις ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, τὴν δὲ περίβλεπτον ποτε Μονὴν τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ (ὅπου ἀντ' ἐκείνης μετὰ τὴν ἅλωσιν παρὰ τῶν ἡμετέρων ἡ πενιχρὰ Ἐκκλησία ἐκτίσθη) Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ᾠκοδόμησε, καὶ μὲ οἰκοδομὰς καὶ κτήματα κατεπλούτισε, καὶ μοναχῶν Μονὴν κατέστησεν.

Ἕπεται τὸ Ἀκρωτήριον Κλειδίον ποτὲ (1), καὶ μετὰ τὰ αὐτόσε Σουλτάνων Γυναικῶν Παλάτια, εἶναι ὁ τόπος παράβολός ποτε (2), Βυθίας καὶ Κάλαμος (διὰ τοὺς πολλοὺς ἀναφυομένους ἐνταῦθα ποτε καλάμους), καὶ τανῦν Κουρουσζεσμές· εἰς δὲ τὸν σχεδιαζόμενον αὐτόσε μικρὸν Κόλπον περιλαμβάνονται δύω Ἀκρωτήρια, τὸ μὲν κατὰ τὸ μέρος, ὅπου τανῦν ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ ὁ ἐαρινὸς Πατριαρχικὸς οἶκος,

(1) Κλειδίον ὠνομάσθη παρὰ τῶν ἀρχαίων, διότι τὸ Ἀκρωτήριον αὐτὸ ἀποτερματίζει τὸ πρῶτον ἑλικοειδὲς διάσχισμα τοῦ Καταστένου, ἀποκρύπτον τὸν λοιπὸν ἐκεῖθεν Βόσπορον εἰς τοὺς ἀναπλέοντας ἀπὸ τὸ Βυζάντιον· ἤδη δὲ καλεῖται Τευτερτὰρ Μπουρνοῦ.

(2) Παράβολος ὠνομάσθη, κατὰ τὸν Βυζάντιον Διονύσιον, διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον βολὴν πρὸς ἄγραν ποτε τῶν ἁλιέων· διότι τὰ κύματα ἐπερχόμενα μὲ ὁρμὴν εἰς τὰ πετρώδη αὐτόσε τότε παραθαλάσσια, ἀποτελοῦσαν τὴν ἁλιευτικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνωφελῆ καὶ ματαίαν.

τὸ δὲ ἄλλο κατὰ μέτωπον τοῦ χωρίου τῶν Ἑστιῶν πρὸ τοῦ Ἀκρωτηρίου τοῦ μεγάλου ῥεύματος· εἰς τὸν Κόλπον αὐτὸν ἀνατείνονται δύω Βουνοὶ καὶ δύω κοιλάδες· ἡ δὲ μείζων τούτων ἐκαλεῖτο Δημήτριος ποτε, ἀπὸ τὸν ἐνταῦθα ἀρχῆθεν ἱδρυμένον τοῦ μεγαλομάρτυρος Ναὸν, παρὰ τῷ ὁποίῳ παράκειται ὑπόγειος μετὰ θόλου πηγὴ ἁγιάσματος, ὡς περὶ τούτου ὁ κατὰ τὸ 1540 ἔτος καθιστορήσας τὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Βοσπόρου Πέτρος Γύλλιος ἀναφέρει. Ἐνταῦθα, εἰς τὴν ξηρὰν Κρήνην καλουμένην (Κουρουτζεσμὲ) ὡς προεῤῥέθη, κεῖται ἡ τοῦ γένους ἐπισημοτέρα Ἑλληνικὴ Σχολή.

Ὁ τόπος ἔπειτα Ἑστίαι ποτε, Ἀνάπλους, Μιχαήλιον, καὶ τανῦν Ἀρναοὺτ κιοΐ καὶ Μέγα Ῥεῦμα, ἔνθα ἦτον ἀνεγηγερμένος παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ὁ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἄνω δυνάμεων Μιχαὴλ Ναὸς, τὸν ὁποῖον μετὰ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς πολυτελῶς ἀνῳκοδομήσατο, καὶ τὰ παραιγιάλια ἐκεῖ πάντα διὰ προβόλων (μόλων) περιφράξας ὡς λιμένα, δεξιωτάτην παράλιον ἀγορὰν εἰς τοὺς θαλασσίους ἐμπόρους ἀπεκατέστησε. Μετὰ δὲ ταῦτα κρημνισθέντα τὸν θεῖον τοῦτον Ναὸν, ἐπεσκεύασε πάλιν μεγαλοπρεπῶς Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, καὶ συνήθροισεν εἰς αὐτὸν, ὅσα ἀρχαῖα καὶ θαυμάσια ἔργα τόσον ἱερῶν εἰκόνων διὰ χρωμάτων καὶ ψηφίου, ὅσον καὶ ἄλλων κειμηλίων εἶχεν ἡ πόλις, ἢ κῶμαι καὶ ἄλλαι χῶραι· ἀφιέρωσιν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς νομίσας τὴν τοιαύτην ἀφαίρεσιν καὶ προσθήκην τὴν μετάθεσιν. Τοὺς Κίονας μὲν ὕστερον καὶ τὴν λαμπροτέραν ὕλην τοῦ Ναοῦ τούτου Μεχμὲτ ὁ Β΄. κτίζων τὸ ἤδη Ῥούμελι Χισὰρ, ὁμοῦ μετὰ καὶ ἄλλων χαλασμάτων κειμένων εἰς τὰ κατὰ τὸν Βόσπορον Μοναστήρια, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου τούτου φρουρίου μετεχειρίσθη· ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τοῦ ποτὲ περιφήμου τούτου Ναοῦ ἐπῳκοδομήθη ἡ νῦν ὁρωμένη Ἐκκλησία ἐκεῖ τῶν Ἀσωμάτων.

Μετὰ δὲ τὸ Ἀκρωτήριον τῶν ποτὲ Ἑστιῶν, καὶ ἤδη μεγάλου Ῥεύματος (Ἀκινδὶ Πουρνοῦ) ἕπονται αἱ Χηλαὶ Κόλπος (Μπεπέκι) ὅπου ἦτο παρ' Ἑλλήνων ἱδρυμένος βωμὸς εἰς τὴν Ἄρτεμιν τὴν Δίκτυνον. Παρὰ τὸ παράλιον τοῦ εἰς τὸν Κόλπον τοῦτον κειμένου χωρίου Μπεπέκι ἦσαν ποτε Κυπαρίσσων δάση καὶ ἀνακτορικοὶ Κῆποι, κατάῤῥυτοι καὶ κατάδενδροι, ὅπου τέλος ὁ ῥηθεὶς ἐπὶ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Γ'. περίφημος ἐπίτροπος Ἰμπραγὶμ Πασᾶς (1) πρὸς διάχυσιν τοῦ Σουλτάνου Κυρίου του πρὸς τοῖς λοιποῖς ῥηθεῖσι δύω Σααδαπὰδ κατὰ τὸν Κεὰτ Χανὰ, καὶ Χοσρὲβ Ἀπὰδ κατὰ τὸ Ἀλιπέκιοϊ, ἔκτισε καὶ τρίτον θερινὸν Ἀνάκτορον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη ὡσαύτως Περσιστὶ, Χουμαγιοὺ ναπὰδ, τουτέστιν Αὐτοκρατορικὸν οἴκημα· τοῦτο δὲ κατὰ καιροὺς ἐπισκευαζόμενον διαρκεῖ αὐτόσε μέχρι τούτου.

Ἑρμαῖον ἔπειτα Ἀκρωτήριον (τὸ ἤδη Κιζλὰρ Μπουρνοῦ), ἢ ἀπὸ βωμὸν αὐτόσε ποτε τοῦ Ἑρμοῦ, ἢ ἀπὸ τὰς δύω στήλας ἐκ λίθου λευκοῦ, τὰς ὁποίας ὁ Ξέρξης, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἔστησεν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἐπὶ τῆς διαβάσεώς του, ὡς ἄλλους Ἑρμᾶς, ὠνομάσθη οὕτως· ὁ τόπος αὐτὸς ἐλέγετο εἰσέτι ἐπὶ

(1) Ὁ ῥηθεὶς ἐπίτροπος Ἰμπραγὶμ Πασᾶς ἐγεννήθη εἰς ἓν χωρίον οὐ μακρὰν τῆς Καισαρείας κείμενον, Μεσχάρα καλούμενον πρότερον, τὸ ὁποῖον ὑπατεύσας ἐκαλλώπισε μὲ διαφόρους οἰκοδομὰς καὶ ἐπωνόμασε Νέβσσεχρ (Νέαν Πόλιν), καὶ πρὸ τοῦ Σουλτανεῦσαι τὸν Σουλτὰν Ἀχμὲτ τὸν Γ'. νέος ἔτι ὢν ἠξιώθη τῆς τούτου εὐνοίας, Σουλτανεύσας δὲ κατέστησεν αὐτὸν κατὰ τὸ 1716 ἔτος τοποτηρητὴν τοῦ Μεγάλου Βεζύρη, καὶ συνέζευξεν αὐτὸν μετὰ τῆς θυγατρός του· κατὰ δε τὸ 1718 ἔτος ἀνεβίβασεν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἐπιτρόπου ἀξίωμα, καὶ διέπρεψεν εἰς τὴν ὑπατικὴν ταύτην ἀρχὴν εὐκλεῶς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν δώδεκα ὑστάτων χρόνων τῆς τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ Βασιλείας, χαίρων τὴν τοῦ Σουλτάνου πρὸς αὐτὸν σταθερὰν εὔνοιαν, δι' ἣν καὶ ἐξουσίαν εἶχεν ἀπεριόριστον· φίλος ἐγένετο τῆς εἰρήνης καὶ τῶν ἐκ ταύτης καλῶν, δεξιώτατος ἐφάνη εἰς τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, δίκαιος καὶ φιλάνθρωπος· τέλος δὲ ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1730 ἔτος ἀποστασίας κατὰ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ, τῆς τῶν ἀποστατῶν μανίας ἐγένετο παρανάλωμα.

Βυζαντίων, κατὰ τὸν Διονύσιον, Δαιμοκοπεῖον, ἀπὸ τοῦ διακοπτομένου διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐνταῦθα τοῦ Βοσπόρου, ὡς λαιμοῦ ἄλλου, ὡσαύτως καὶ Πυῤῥίας Κύων, ἀπὸ τινος περιφερομένου ποτε παρὰ τὰ αὐτόσε παραθαλάσσια κακοθύμου κυνὸς, καὶ ὑλακτοῦντος χαλεπῶς τοὺς ναυσιποροῦντας, οἵτινες διὰ τὴν ὁρμὴν τῶν ῥευμάτων αὐτόσε κατηναγκάζοντο καὶ τότε παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ αἰγιαλοῦ σχεδὸν νὰ πλέωσι· τανῦν δὲ τὸ Ἑρμαῖον αὐτὸ Ἀκρωτήριον καλεῖται Κιζλὰρ μπουρνοῦ καὶ τὸ ἐνταῦθα Φρούριον, Ῥούμελι πογὰς Χισάρι.

Ὅτε τὰ τῆς Κωνσταντίνου πράγματα ἵσταντο ἐπὶ ξυροῦ δι' οὐθένειαν τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν συμμάχων ἀπόγνωσιν, καὶ μυρία ἄλλα τοιαῦτα κακὰ, Μεχμὲτ ὁ Β'. ὄχι ὡς ἄλλη Διδὼ Καθαργένειος, ὥς τινες ἐσφαλμένως δοξάζουσι, τοὺς πολίτας ἠπάτησεν, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ εἰς ἡμέρας τεσσαράκοντα ἔκτισεν ἐπὶ τὴν ῥάχην ταύτην τῆς Δαιμοκοπείου, κατὰ σχῆμα τρίγωνον τὸ μέχρι τούτου ἱστάμενον ἐκεῖ Φρούριον μὲ τρεῖς μεγάλους περιϊσταμένους Πύργους, τῶν ὁποίων τὸν μὲν παρὰ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν βάσιν τοῦ τριγώνου ἔκτισεν ὑπερμεγέθη ὁ πολυθρύλλητος ἐκεῖνος Σατράπης Χαλὶλ Πασᾶς, ὁ ἐπὶ δυσφημίᾳ, διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἡμετέρους εὔνοιαν αὐτοῦ Γκιαοὺρ Ὀρταγὶ μετονομασθείς· τοὺς δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν κατὰ τὰς δύω γωνίας μεγίστους, δύω ἄλλοι Σατράπαι ὅ,τε Ζάγανος, ἢ Ζαγὰν, καὶ ὁ Σαριτζὲς, οἵτινες τρεῖς Πύργοι παριστῶσιν ἐν εἴδει τετραγραμμάτου καὶ χαρακτηρίζουσι παρ' Ὀθωμανοῖς καρκινικῶς διὰ τοῦ μικροτάτου παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τετάρτου Πύργου λαμβανομένου ὡς Δαλ, τὸ τοῦ θεμελιωτοῦ ὄνομα, Μιμ-Χα-Μιμ-Δαλ.

Ὁ τόπος αὐτὸς διὰ τὴν ἐκ φύσεως θέσιν καὶ στένωσιν τοῦ Βοσπορείου Πορθμοῦ, προσεγγίζων τὰ μάλιστα τὴν Ἀσίαν μὲ τὴν Εὐρώπην, εἶναι κατὰ τὰς ἱστορίας ἐπίσημος καθότι

ἐντεῦθεν διῆλθον οἱ Πέρσαι ἐπὶ Δαρείου τοῦ εἰς τὴν Σκυθίαν ὁρμήσαντος, οἱ Γότθοι, οἱ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου Λατῖνοι, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τέλος, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, καὶ οἱ μὲν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ δὲ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην διεπεραιώθησαν. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, Μανδροκλέης ὁ Σάμιος Ἀρχιτέκτων, προσταγῇ τοῦ ῥηθέντος Δαρείου, ἔζευξε τὰ δύω ἀντιπρόσωπα παραιγιάλια διὰ μιᾶς ἐπιτηδείου καὶ στερεᾶς Γεφύρας, διὰ τῆς ὁποίας τὰς Ἑβδομήκοντα μυριάδας τοῦ Περσικοῦ αὐτοῦ στρατοῦ διεπέρασεν εἰς Εὐρώπην. Πρὸς δὲ ἀΐδιον κλέος τοῦ ζεύξαντος τὴν Γέφυραν ταύτην, ἐξιστόρισεν ὁ Ἀρχιτέκτων, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὅλην ἐπὶ πίνακος τὴν τοῦ Βοσπόρου περιφανῆ ταύτην ζεῦξιν, τὸν Δαρεῖον, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, καὶ ἀνέθηκε τοῦτον εἰς τὸ ἐν τῇ Πατρίδι αὐτοῦ ἱδρυμένον ἱερὸν τῆς Ἥρας μὲ ἐπιγραφὴν τοιαύτην·

» *Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε*
» *Μανδροκλέης Ἥρῃ, μνημόσυνον σχεδίης.*
» *Αὐτῷ μὲν στέφανον περιθείς, Σαμίοισι δὲ κῦδος,*
» *Δαρείου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.*

Μετὰ τὸ Φρούριον τοῦτο τὸ προεισόδιον γενόμενον τῆς τε πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Πόλεως, διότι ἀπεμποδίζοντο διὰ τῶν εἰς αὐτὸ τηλεβόλων πάντα τὰ καταπλέοντα πλοῖα ἀπὸ τὸν Πόντον εἰς Βυζάντιον, ἕπεται ἡ ποτὲ καλουμένη τοῦ Κλύδωνος Ῥοώδης ἄκρα, τανῦν Σεϊτὰν-Ἀκινδισί· οἱ ἀρχαῖοι τὸν σφοδρόν, ὁρμητικὸν καὶ ἠχώδη φλοῖσβον ἐνταῦθα τῶν ῥευμάτων ὠνόμασαν Φώνημα, κοινῶς ἔπειτα Φωνήα, διότι εἰς οὐδὲν ἄλλο παράλιον μέρος τοῦ Βοσπόρου, τὸ ῥεῦμα ὑπάρχει τόσον βίαιον, τεταραγμένον καὶ κυματούμενον (μετὰ τὸ τοῦ μεγάλου Ῥεύματος), ὅσον καὶ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, διὸ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ καλοῦσιν αὐτὸ ῥεῦμα δαίμονος.

Τούτου περαιτέρω κεῖται Φιδαλείας Κόλπος, ὅς τις παρωνομάσθη ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Βύζαντος Φιδαλείας, διότι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, κατὰ τὸν Βυζάντιον Στέφανον, ἐκστρατεύσασα αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ἀπόντων τῶν Βυζαντίων ἐνίκησε τοὺς ἐφορμήσαντας κατὰ τῆς Πόλεως (1)· τανῦν δὲ ὁ μικρὸς αὐτὸς Κόλπος καλεῖται Παλτὰ (2) Λιμάν· μετὰ τοῦτον ὁ τόπος ἐκαλεῖτο Κυπαρώδης, ὡς κατάφυτός ποτε ἀπὸ Κυπαρίσσους, ὅπου ἦτον ἱερὸν Ἑκάτης ἱδρυμένον ἐπὶ μιᾶς πέτρας, καὶ ὅπου ἐθεωροῦντο θεμέλια ἀρχαίων οἰκοδομῶν· τανῦν Ἐμιργγιοὺν Ὀγλοῦ (3).

Ὁ Κόλπος ἔπειτα Σωσθένιον καὶ κοινῶς Στένη, εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἀλσώδη ποτὲ ὄντα καὶ ἄγριον, ἀπεμποδίζοντο οἱ Ἀργοναῦται παρὰ Ἀμύκου στρατευομένου κατ' αὐτῶν νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὸν Εὔξεινον, πλὴν καταθαῤῥήσαντες εἰς τὸν

---

(1) Ἔστι γυναικῶν λιμὴν περὶ τὴν λεγομένην Φιδάλειαν τὴν μεταξὺ Ἀνάπλου, καὶ τοῦ Λεωσθενίου· ἔνθα φασὶ τὴν γυναῖκα Βύζαντος Φιδάλειαν διώξασαν ἅμα ταῖς γυναιξὶ τοὺς μετὰ Στροίβου τοῦ ἀδελφοῦ Βύζαντος τῇ πόλει ἐπιθεμένους, τῶν πολιτῶν μὴ παρόντων, νικῆσαι διώξασαν μέχρι τοῦ Λιμένους (τούτου) καὶ οὕτως ὀνομάσαι.

(2) Παλτὰ, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου ἐκείνου Ναυάρχου Μεχμὲτ τοῦ Β'. τὸν ὁποῖον ὁ μὲν ἀνεψιὸς Δούκας ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Πάλτα ὁ δὲ Χαλκοκονδύλης, Παντόγλην, καὶ ὁ ἐκ Χίου Λατῖνος Ἱστορικὸς Λεονάρδος, Παλτόγλουν. Αὐτὸς κατήγετο, κατὰ τὸν ἀνεψιὸν Δούκα, ἐκ Βουλγάρων, υἱὸς ἄρχοντός τινος Πάλτα, ἐδουλώθη ἐπὶ Σουλτὰν Μουρὰτ πατρὸς τοῦ Φατὶχ, καὶ μεταλλάξας τὸ θρήσκευμα, ἀνέβη τέλος εἰς τὸ τοῦ ἀρχιθαλαττίου ἀξίωμα· ὠνομάσθη δὲ ὁ μικρὸς αὐτὸς λιμὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ῥηθέντος, διότι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἵστατο ὁ στόλος τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ ἐκάθητο καὶ αὐτὸς πρὸ τοῦ νὰ γίνῃ ἡ κατὰ τῆς Πόλεως καὶ διὰ θαλάσσης ἔφοδος.

(3) Ἐμιργγιοὺν Ὀγλοῦ· αὐτὸς ἦτο Πέρσης τὸ γένος, διοικητὴς τοῦ Ῥεβάν· ἐστάλη παρὰ Ἀμουρὰτ τοῦ Δ'. αἰχμάλωτος εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ῥεβάν· ἔμπειρος δὲ ὢν τῆς Μουσικῆς ἐφείλκυσε δι' αὐτῆς τὴν εὔνοιαν τοῦ Ἄνακτος τούτου, καὶ ἐτιμήθη Μουσαίπης· (ὁμιλητής.) Ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦτον ἐνταῦθα· ὅθεν παρέμεινεν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν καὶ ἡ ἐπωνυμία του μέχρι τούτου.

φανέντα αὐτοῖς πτερωτὸν, ἀνδρὸς φοβεροῦ ἔχοντα μορφὴν, ἐπολέμησαν τὸν Ἄμυκον, τὸν ὁποῖον νικήσαντες, ἀνήγειραν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τῆς ὀπτασίας Ἱερὸν, καὶ ἀναστηλώσαντες τὸ ἐκτύπωμα τῆς ὁραθείσης μορφῆς, Σωσθένιον τὸ Ἱερὸν ὠνόμασαν. Τοῦτο δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὕστερον μετεποίησεν εἰς Ναὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, τὸν ὁποῖον διαφθαρέντα ὑπὸ τοῦ μακροῦ χρόνου, ἀνεκαίνισε Βασίλειος ὁ Μακεδών. Ἦτον ἔτι αὐτόθι καὶ ἕτερος ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ὁποίας ἡ πανήγυρις ἐγίνετο τῇ ὀγδόῃ Ἰουνίου, καθὼς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ μηνολόγια (1).

Δάσος ποτὲ Ἐπιμύλων καὶ Κομμάρων, καὶ τανῦν Νεοχώριον. Μετὰ δὲ τοῦτο, κατὰ τὸν Διονύσιον, παρέπονται παραθαλάσσια ὑψηλὰ καὶ τραχέα, Ῥαχία καλούμενα (ἀπὸ τὸ νῦν Καλενδὲρ μέχρι τῆς πρὸ τῶν Θεραπείων ἄκρας) ὅπου οἱ Βυζάντιοί ποτε ναυμαχήσαντες καὶ νικήσαντες Δημήτριον τὸν στρατηγὸν τοῦ Μακεδόνος Φιλίππου, διὰ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὑπερβάλλουσαν καῦσιν, Θερμημερίαν τὸν τόπον τοῦτον ὠνόμασαν. Ἡ κατὰ τὸ μέσον θέσις τῆς ὑψηλῆς ποτε καὶ τραχείας ῥαχίας ταύτης (τὴν ὁποίαν ἡ φιλοτιμία τῶν ἁμιλλωμένων πρὸς οἰκοδομὰς παραλίους, καθαιρεῖ ὁσημέραι καὶ ὁμαλίζει,) σχεδιάζεται ὡς μικρὸς Κόλπος, ὅπου εἶναι τανῦν τὸ Ἁγίασμα, καλούμενος κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Βυζάντιον, Πιθήκου Λιμήν. Ἕπεται μετὰ τοῦτον πρὸ τοῦ κόλπου τῶν Θεραπείων, κοιλὰς χαριεστάτη βαθυνομένη ὑπὲρ τὰ χίλια βήματα, Λινός ποτε καὶ Κατασκέπη ὀνομαζομένη, τῆς ὁποίας τὸ παραθαλάσσιον εὖρος εἶναι ὑπὲρ τὰ διακόσια βήματα, ὅπου πρὸ τῶν ἤδη νέων παραλίων οἰκοδομῶν ἔκειντο λείψανα ἀρχαίων

(1) Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Σωσθενίου οἱ Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ, ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Βυζάντιος καλεῖ τὸν τόπον τοῦτον Λεωσθένιον ἀπό τινος ἀνδρὸς Μεγαρέως Λεωσθένους, μηδὲν ἀναφέρων ἐνταῦθα περὶ Ἀμύκου, μήτε περὶ τῆς τοιαύτης ὀπτασίας τῶν Ἀργοναυτῶν.

κτιρίων καὶ τάφων, ἐρείπια ὅλα ταῦτα τῆς κατὰ τὸν τόπον τοῦτον τῆς Κατασκέπης, ἀνεγερθείσης Μονῆς, κατὰ τὸν Χωνιάτην, παρὰ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ· εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἐκτίσθη οἶκος περιφανὴς παρά τινος εὐκαταστάτου, καὶ λειμὼν ἐφυτεύθη κατὰ γραμμὰς ἐκτεταμένος· ἀλλ' ἤδη ὁ οἶκος αὐτὸς μετεποιήθη εἰς Σουλτανικὸν περικαλλὲς Ἀνάκτορον. Ἔτι μικρὸν περαιτέρω εἶναι Σκόπελός τις ὡς νησίδριον, Εὔδιον καλόν ποτε καλούμενον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Διονυσίου συνείχετο εἰσέτι μὲ τὴν ξηράν· μετὰ δὲ ταῦτα ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἢ παρὰ ἀνθρώπων διὰ τὴν χρείαν καὶ μεταφορὰν τῶν ἐκ τούτου πετρῶν διεχωρίσθη.

Φαρμακεὺς (1) εἶτα Κόλπος καὶ χωρίον ποτε τοῦ ὀνόματος τούτου, μετὰ δὲ ταῦτα παρ' Ἀττικοῦ τοῦ Πατριάρχου τοῦ εἰς τὸ Κατάστενον συχνάζοντος Θεραπεῖα μετονομασθὲν διὰ τὴν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀσθενείας του ἀνάῤῥωσιν· ὁ δὲ Ἐκκλησιαστικὸς Συγγραφεὺς Σωκράτης λέγει, ὅτι ὁ Ἀττικὸς τὰς συνάξεις ἐκεῖ ποιούμενος, ἵνα μὴ δυσφήμῳ ὀνόματι ὀνομάζῃ τὸν τόπον, Θεραπεῖα ὠνόμασε. Διατριβὴ τὸ χωρίον τοῦτο χαριεστάτη ἦτο ποτε τῶν λογάδων τοῦ γένους Φαναριωτῶν, τῶν μεταστάντων καὶ κατοικησάντων εἰς τὴν τερπνὴν παραλίαν ταύτην τοῦ Βοσπόρου. Παρέπονται δὲ μετὰ τὰ Θε-

---

Μήδεια ἡ θυγάτηρ Αἰήτου Βασιλέως τῶν Κόλχων ἐρασθεῖσα, Ἰάσωνος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀργοναυτῶν, ὅτε ἔπλευσεν εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ πατρὸς αὐτῆς διὰ νὰ κλέψῃ τὸ ἐκεῖ τηρούμενον χρυσόμαλλον δέρας, τῷ εὐκόλυνε τὴν κλοπὴν ἀποκοιμήσασα μὲ τὰς μαγικὰς αὐτῆς τέχνας, ἐν αἷς ἦν ἐμπειροτάτη, τὸν φυλάττοντα αὐτὸ δράκοντα, καὶ συνεξέπλευσε μετ' αὐτοῦ· ἐλθοῦσα δὲ ἡ φαρμακὶς αὕτη εἰς αὐτὸν τὸν κόλπον τῶν ἤδη Θεραπείων, ἐξέβαλε τὸ κιβώτιον τῶν φαρμάκων της αὐτόθι, ὅθεν ἐκ τούτου ὠνομάσθη, κατὰ τὸν Διονύσιον, ὁ τόπος Φαρμακεύς.

ραπεῖα νέαι πολεμικαὶ κατοχυρώσεις· τὰ Κλεῖθρα ἢ Διάλυτρα ἔπειτα, τὸ νῦν Κιρὲτζ Μπουρνοῦ.

Μετὰ ταῦτα Βαθύκολπος, Ῥύαξ Βαθὺς, Μέγας Ἀγρὸς, καὶ τανῦν Μπουγιοὺκ Δερὲς, ἐαρινὴ μετάστασις καὶ τερπνὴ διατριβὴ κατ' ἐξοχὴν ὁ τόπος αὐτὸς ἤδη πάντων τῶν τῆς Εὐρώπης παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ Πρέσβεων. Ἡ τοῦ χωρίου τούτου θέσις εἶναι διὰ τὰς φυσικωτέρας χάριτας πάντερπνος, καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν ἡ θέλησις μιᾶς δυνατωτάτης χειρὸς νὰ συντρέξῃ πρὸς ἐπαύξησιν ἔτι τούτων, ἀναμφιβόλως ὁ Βαθυῤῥύαξ ἤθελε δώσῃ δαψιλεστέραν ὕλην εἰς ποιητικωτέρας ἐκφράσεις. Ἐνταῦθα ἦτο ποτε Ναὸς πάγκαλος, κτισθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ εἰς μνήμην Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, ὅπου καθ' ἑκάστην Κυριακὴν συνέτρεχον ἀπὸ τῆς Πόλεως λαὸς ἱκανὸς ἐγκαρτεροῦντες παννύχιοι καὶ πανημέριοι διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἅγιον εὐλάβειαν, καὶ αὐτοὶ ὡσαύτως οἱ βασιλεῖς κατὰ τὸ τῶν Νηστειῶν πρῶτον Σάββατον ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἀπέρχωνται. Ἔτι δὲ κατὰ τὸ παραθαλάσσιον τοῦ Βαθυῤῥύακος ἔκειτό ποτε καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Ταρασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μονὴ, ἡ ἐπ' ὀνόματι πάντων τῶν Μαρτύρων ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσα, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐνεταφιάσθη· εἰς αὐτὴν ὡς ἐξόριστος περιωρίσθη παρὰ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου Προκοπία ἡ τοῦ Μιχαὴλ Ῥαγκαβὲ σύζυγος μετὰ τῶν δύω θυγατέρων της. Ἔτι δὲ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς τὸν Βαθύκολπον ἐστρατοπεδεύσατο καὶ ὁ Γάλλος Κόμης Ῥαοὺλ μετὰ τῶν λοιπῶν Σταυροφόρων Λατίνων, ἕως οὗ διεπέρασεν εἰς Ἀσίαν, καταταξάμενος, κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν τὴν Καισάρισσαν, τὰς δεκαπέντε χιλιάδας τῶν ἱππέων καὶ πεζῶν αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Πατριάρχου Μονῆς μέχρι Σωσθενίου· ὁ δὲ Ἰάκωβος Δαλαβάης ὁ Ἄγγλος ἐσφαλμένως κατατάττει καὶ τὸν Γοδεφρουὰ Βουΐλλὸν εἰς τὴν ἐκτεταμένην περὶ τὸν βαθύπλοκον πεδιάδα, τὴν κατάφυτον κατὰ μέσον ἀπὸ πλα-

τάνους σκιερούς, στρατοπεδεύσαντα, διότι ἐξελέγχεται ὡς ἀνί-δεος ἀπὸ τὴν σύγχρονον τῶν πραγμάτων Κομνηνὴν, τὴν διη-γουμένην ταῦτα· «Ἀλλὰ καὶ ὁ Κόμης Γοντοφρὲ, τότε δια-περάσας μετὰ καὶ ἄλλων Κομητῶν καὶ στρατεύματος ἱππέων μὲν χιλιάδων δέκα, πεζῶν δὲ ἑβδομήκοντα, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν μεγαλόπολιν, κατέταξε περὶ τὰ μέρη τῆς Προποντίδος τὸ αὐτοῦ στράτευμα, διῆκον ἀπὸ τῆς πλησίον τοῦ Κοσμιδίου Γεφύρας μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ».

Μετὰ τοῦτον ἐπακολουθεῖ τὸ τοῦ Μίλτονος Ἀκρωτήριον, νῦν δὲ κοινότερον Μεζὰρ Μπουρνοῦ, ἔπειτα τὸ χωρίον Σαρίγερι ἡ κοιλὰς Σκλετρίνα ποτε, Γενὶ μαχαλὲ τανῦν· καὶ μετὰ τὰς ἐκεῖσε πολεμικὰς κατοχυρώσεις, ὁ βοσπόρειος ἀρχαῖος Φάρος καὶ ἱερὸν ποτε καλούμενος, ὅπου ἐπὶ Βυζαντίων καὶ ἑπομένως τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων, ὅσα ἀπὸ τὸν Εὔξεινον εἰς Βυ-ζάντιον κατέπλεον, καὶ ὅσα πάλιν ἀνέπλεον ἐπὶ τὸν Πόντον πλοῖα, ἀπεμποδιζόμενα ἀπὸ τὴν διατεινομένην σιδηρᾶν ἅλυσον ἐκ τοῦ ἐντεῦθεν Φάρου εἰς τὸν κατ' ἀντίπεραν τῆς Ἀσίας ἄλλον, ἔδιδον τὸ βασιλικὸν Τελώνιον. Εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἦτο Φρούριον, Πολίχνιον καλούμενον, καὶ Ναοὶ Ῥέας, Σιβύλης καὶ Σεράπεως· τοῦτο δὲ τὸ Φρούριον ὡς ἀναγκαῖον διὰ φύλαξιν τοῦ βοσπορείου Πορθμοῦ, ἀνεκαινίσθη καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων βασιλέων, ἀλλ' ἤδη τὰ ἐρείπεια αὐτοῦ μόνον περέμειναν. Εἰς τὰ ἐνταῦθα κατ' Εὐρώπην κείμενα ἀρχαῖα ἐρείπια βλέπονται θεμέλια Ναοῦ τινος, καὶ τούτων περαιτέρω πάλιν ἄλλα Μονῆς τινος, (ἡ Παναγία κοινῶς καλουμένη τοῦ Μαύρου Μόλου) ἥτις ἐκτίσθη εἰς μνήμην τῆς Θεοτόκου παρὰ Εὐδοκίας Αὐγούστης γαμετῆς Κωνσταντίνου τοῦ Δουκὸς, καὶ ἄλλα πάλιν μιᾶς πα-λαιᾶς Κινστέρνης.

Μετὰ τὸ ἱερὸν καὶ Φάρον κεῖνται περὶ τὰ ἀκροθαλάσσια δεύτερα πολεμικὰ διὰ βομβάρδων ὀχυρώματα, τὰ ὁποῖα κα-

τεσκεύασε πρῶτον μὲν περὶ τὸ 1783 ἔτος ὁ Γάλλος Τουσὲν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανώρθωσε καὶ ηὔξησε περὶ τὸ 1794 ἔτος ὁ μηχανικὸς Μονιὲρ Γάλλος, καλούμενα Ῥούμελι Καβάκ.

Μετὰ τὰς κατοχυρώσεις ταύτας εἶναι Ῥύαξ τις, Χρυσοῤῥόας ποτε καλούμενος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τῶν Ἐφεσίων ποτε λιμὴν τανῦν Πουγιοὺκ Λιμὰν, ὅπου ὁ Γάλλος Τὸτ περὶ τὸ 1773 ἔτος, κατεσκεύασε τὰ διὰ 23 τηλεβόλων ἐκεῖσε ὀχυρώματα· τὸ Ἀφροδίσιον ἑπομένως Ἀκρωτήριον (Τασαλαντζὶκ Μπουρνοῦ) ὅθεν τὸ τοῦ Βοσπόρου στόμιον εὐρυνόμενον, ἀναπεταννύει τὴν τοῦ Πόντου θάλασσαν (1).

Μετὰ δὲ ταῦτα ἕπονται καὶ ἄλλα ὀχυρώματα καὶ αὐτὰ παρὰ Μονιὲρ διὰ 12 βομβάρδων ἐσκευασμένα, καὶ ὁ μικρὸς Κόλπος Λυχνίων Λιμὴν ποτε καλούμενος, καὶ τανῦν Καριπτζέ.

Μικρὸν ἀνωτέρω τούτου κεῖται καὶ τὸ Πάνιον Ἀκρωτήριον τὸ καὶ τελευταῖον περὶ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρὰ τὸν αἰγιαλὸν περὶ τὸ 1628 ἔτος ἐκτίσθησαν τὰ ἔσχατα τῇ θέσει διὰ 15 τηλεβόλων ὀχυρώματα διὰ τὴν ἐφεξῆς αἰτίαν. Οἱ Κοζάκοι πλεύσαντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ταναΐδος διὰ τῆς Μαιώτιδος, κατέτρεχον τὰ ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσσῃ Ὀθωμανικὰ πλοῖα, καὶ παρεισέδυσαν τῷ 1626 ἐπὶ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Δ'. κατὰ πρῶτον τὸν Βόσπορον, διὰ ἑκατὸν πεντήκοντα μακρῶν ἐλαφρῶν σκαφῶν, τῶν ὁποίων καθέκαστον ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ εἴκοσι κωπηλατῶν, καὶ ἔφερεν ὡσαύτως μαχητὰς εἴκοσι (2)·

---

(1) Πολυώνυμος ὁ Βόσπορος, τοῦτον μὲν ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει Αὐχένα, ὁ δὲ Πτολεμαῖος στόμιον τοῦ Πόντου, ὁ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος εἰς τὰ Ἀργοναυτικά του, στενωπὸν σκολιοῦ Πόρου, ὁ Ἀῤῥιανὸς Θρακήσιον στενὸν, ὁ Στράβων στόμιον Βυζαντινὸν, ὁ Εὐριπίδης Κλεῖδα τοῦ Πόντου, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Πύλην τοῦ Πόντου, οἱ δὲ ἡμέτεροι τανῦν Κατάστενον, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ Μπογάζ, τουτέστι Λαιμὸν τοῦ Πόντου.

(2) Ἡ διὰ τῶν Σκαφῶν αὐτῶν καὶ μονοξύλων εἰσβολὴ εἰς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον τῶν Ῥώσσων, ἀναμιμνήσκει τὰς γενομένας παρ' αὐτῶν δύω ἐρνπο-

οἵτινες μετὰ τὴν ἣν προὐξένησαν λεηλασίαν, κατέκαυσαν καὶ τὰ κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου κείμενα χωρία Βαθύκολπον (Μπουγιοὺκ-δερὲ). Νεοχώριον καὶ Στένην, μέτρα δὲ προφυλάξεως παρὰ τῆς ἐξουσίας κατὰ δευτέρας εἰσβολῆς τῶν περὶ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου παραπλεόντων αὐτῶν Κοζάκων, τῶν πυρπολησάντων καὶ τὸ χωρίον Φαναράκι, ἐλήφθησαν τότε πρόχειρα, ὥστε νὰ μετακομισθῇ ἡ διαφυλαχθεῖσα παρὰ τοῦ πορθητοῦ τῆς Πόλεως πολυθρύλλητος ἐκείνη τῶν ἡμετέρων βαρυτάτη σιδηρᾶ ἅλυσος, ἡ ἀποκλείουσά ποτε τὴν τοῦ Κερατίου Κόλπου εἴσοδον, καὶ νὰ διεκτανθῇ ἀπὸ τοῦ ἐντεῦθεν μέρους τοῦ Βοσπορείου ποτε Φάρου εἰς τὸν κατ' Ἀσίαν ἀντικρὺ ἕτερον, ἕως οὗ ὁ ῥηθεὶς Σουλτὰν ἔκτισε περὶ τὸ στόμιον αὐτὸ τοῦ Πόντου τὰ δύω ῥηθέντα κατὰ τὸ **1628** ἔτος ἀντιπρόσωπα κείμενα Φρούρια.

Ἐνταῦθα ὑψοῦται ὁ κατ' Εὐρώπην Φάρος, καὶ κοινῶς Φαναράκι, ὅστις σώζει τοὺς ἀπὸ τὸν Εὔξεινον Πόντον καταγομένους εἰς τὸν Βόσπορον, διὰ νυκτὸς ἀναπτόμενος. Πλησίον τοῦ Ἀκρωτηρίου τούτου κεῖνται καὶ αἱ Κυάνεαι Συμπληγάδες

τέρας· τὴν μὲν πρώτην συμβᾶσαν τῷ 866 ἔτει, ἐπὶ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, υἱοῦ Θεοφίλου καὶ Θεοδώρας, στρατηγούντων δύω ἡγεμόνων Ῥώσσων Ὀσκόλου καὶ Δίρου, οἵτινες καταπλεύσαντες διὰ τοῦ ποταμοῦ Βορυσθένους καὶ τοῦ Πόντου, παρεισέδυσαν τὸν Βόσπορον διὰ διακοσίων σκαφῶν, ἀλλὰ διότι ἐκ θαύματος, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικοὺς, τὰ τῶν μονοξύλων αὐτῶν τὰ μὲν συνετρίβησαν, τὰ δὲ κατεποντίσθησαν, ὑπετάγησαν οἱ ῥηθέντες Θεῷ τῷ τροπώσαντι αὐτοὺς, ἐβαπτίσθησαν, καὶ ἀπαρχαὶ ἐγένοντο τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τοῦ ἔθνους αὐτῶν· τὴν δὲ δευτέραν συμβᾶσαν μετὰ ὀγδοήκοντα χρόνους τῆς πρώτης, στρατηγοῦντος τοῦ ἐθνικοῦ ἡγεμόνος τῆς Πόλεως Κιέβου Ἴγωρ (ἀνδρὸς τῆς ὀρθοδόξου Ὄλγης τῆς καὶ Ἑλένης), ὅστις ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπινοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καταπλεύσας εἰσέβαλε τὸν Βόσπορον τῷ 946 ἔτει διὰ δέκα χιλιάδων μονοξύλων, καίων, φθείρων τὰ πέριξ τῆς Πόλεως καὶ φονεύων, ἀλλὰ καταπολεμηθεὶς καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης διὰ τοῦ κατασκευαστοῦ ὑγροῦ πυρὸς, καὶ ἀπολέσας καὶ σκάφας καὶ στρατὸν, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια μετ' ὀλίγων.

Νῆσοι, περὶ ὧν οἱ Ἑλλήνων ποιηταὶ τοσαῦτα μυθικώτερον τερατολογοῦσι.

Τὸ στόμιον αὐτὸ τοῦ Πόντου καὶ ὀφεοειδὲς διάσχισμα τὸ σχηματίζον τὸν Βόσπορον, τὸ διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ λογιζόμενον τὸ μόνον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὑδρόγειον σφαῖραν, κατέστη περίφημον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διά τε τὸν πλοῦν δι' αὐτοῦ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὸν πόντον, τὸν ὁποῖον ὁ κάλαμος τῶν Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ Λατίνων τοσοῦτον ἐξύμνησε, καὶ μᾶλλον διὰ τὰς αὐτῶν δοξασίας περὶ τοῦ μορφώματός του. Αὐτὸ καὶ τανῦν εἶναι πολύκροτον, διότι παρέσυρε καί τινας τῶν νεωτέρων πεπαιδευμένων τῆς Εὐρώπης περιηγητῶν καὶ φυσιολόγων νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὰς αὐτὰς δόξας τῶν ἀρχαίων, ὑπολαμβάνοντες ὅτι διέλυσαν τὸ τῆς φύσεως ἐνταῦθα ἄπορον, τὸ κεκαλυμμένον ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων μὲ τὸ ἀχλυῶδες ἀπόκρυφον περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς γενομένης ποτὲ ἔκ τινος ταραχῆς εἰς τὰς θέσεις τῆς ὑδρογείου, καὶ μεταβὰν ἐξ ἀρχαίας σκοτεινῆς παραδόσεως εἰς τοὺς πρώτους Φυσικοὺς καὶ Γεωγράφους τῆς Ἑλλάδος· ὅθεν κατὰ τὴν γνώμην τῶν περιφήμων Φυσικῶν καὶ Γεωγράφων Στράτωνος, Ἐρατοσθένους, Στράβωνος, Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ Πλινίου, ἐδόξασαν μὲν καὶ αὐτοὶ οἱ Νεώτεροι ὅ,τε περιηγητὴς Γάλλος Ἰωσὴφ Τουρνεφὸρ (1), Πάλλας, καὶ ὁ Ὀλιβιὲρ ὁ Γάλλος (2) οἱ περίδοξοι αὐτοὶ φυσιολόγοι, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ πεπαιδευμένος Κόμης Σουαζὲλ-Γουφριὲ (3), πρέσβυς ποτὲ τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐλῇ, καὶ ὁ περιηγητὴς ἔτι Σεβαλλιὲ Γάλλος, καὶ ἄλλοι, ὅτι τὰ τῆς Μαύρης θαλάσσης νερὰ ἐκ τῆς εἰσροῆς τῶν τοσούτων ποταμῶν πλημ-

(1) Ἐγεννήθη τῷ 1656, ἀπέθανε τῷ 1717 ἔτει.
(2) Ἐγεννήθη τῷ 1756, ἀπέθανε τῷ 1814 ἔτει.
(3) Ἐγεννήθη τῷ 1752, ἀπέθανε τῷ 1817 ἔτει.

μυρίσαντα, μὲ ἀκάθεκτον ὁρμὴν καὶ βίαν ἤνοιξαν τὸν Θρακικὸν Βόσπορον, καὶ ἐξεχύθησαν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον· ἀλλὰ καὶ διὰ φυσικωτέρων θεωριῶν τῶν εἰρημένων τινες ἐξερευνήσαντες, ἀνεκάλυψαν τὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου ἐνταῦθα συμβεβηκότος τῆς φύσεως, (ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Ἀφροδισιακοῦ Ἀκρωτηρίου, ὄπισθεν τοῦ Γενὶ Μαχαλὲ, καὶ τελευτῶντα μέχρι τοῦ Πανίου Ἀκρωτηρίου) ἅτινα θεωρούμενα ὡς τελεία δεῖξις τῶν φοβερῶν ἀποτελεσμάτων ἑνός ποτε φλογεροῦ κρατῆρος, διαλύουσι τὸ ἐκ παραδόσεως σκοτεινῆς πρὸ τοσούτων χρόνων ἀπόκρυφον τοῦτο τῆς φύσεως.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ μετὰ φρικτοῦ σεισμοῦ καὶ ἐξαισίου πατάγου ἔκρηξις καὶ τρομερὰ ἔκρευσις τοῦ Ἡφαιστείου πυρὸς γενομένη καθ' ὃ μέρος ἄρχεται ὁ Βόσπορος, διέσπασε καὶ διεχώρισε παρευθὺς τὸ συνημμένον τῶν ἀποτόμων ὑψηλῶν βράχων, οἱ ὁποῖοι περιεκράτουν τὸν Πόντον, ὅθεν συῤῥεύσας ἀθρόος αὐτὸς διὰ τοῦ ἀνορυχθέντος πόρου εἰς τὸ κάταντες, ἐπελάγισε τὴν Προποντίδα ποτὲ λίμνην, ἐπλάτυνε τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐξεχύθη εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ κατεβύθισεν ὅλους τοὺς ὁμαλοὺς πεδινοὺς τόπους, ἀφεὶς εἰς τὸ μέσον τοῦ μεγίστου τούτου καταποντισμοῦ τὰ ὑψηλότερα μόνον μέρη καὶ τὰς ἀκρωρείας, τὰς συγκροτούσας τὰς ὁρωμένας νῦν Νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας ταύτης εἶναι τὸ σχεδιασθὲν ἐπὶ τῆς σφοδρᾶς ὁρμῆς ἐκείνης καὶ εἰσβολῆς τῶν ὑδάτων, παράλληλον μόρφωμα τῶν Νήσων, τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κλίνουσιν εἰς μῆκος ἀπὸ τῆς Ἄρκτου πρὸς Μεσημβρίαν, ἐκτὸς τῆς Νήσου Κρήτης, ἥτις διευθύνεται κατ' ἄλλον τρόπον, τουτέστι κατὰ γραμμὴν εὐθεῖαν ἐξ Ἀνατολῶν εἰς Δύσιν, διότι ἡ κραταιὰ τῶν ὑδάτων προσβολὴ ὁρμήσασα τέλος πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ ἀποκρουσθεῖσα ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς τόπους τῆς Συρίας, ἐπέστρεψε τὰ μεθ' ὁρμῆς

ῥεύματά της κατ' ἄλλον ὠθισμὸν καὶ εὔθυνσιν διαφορετικωτέραν τῆς πρώτης, ἥτις διέῤῥηξε προσβαλοῦσα τὴν Κρήτην ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς, καὶ κατεπόντισε πάντας τοὺς μεταξὺ πεδινοὺς τόπους, τοὺς συνέχοντας αὐτὴν ποτὲ μὲ τὴν Λιβύην.

Ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ κατὰ τὸ 1812, 13, καὶ 14 ἔτος πρέσβυς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Γαλλίας, πεπαιδευμένος ἀνὴρ Κόμης Ἀνδρεώσης, μὲ προσεκτικὸν νοῦν ἑνὸς δεινοῦ φυσιολόγου αὐτόπτου, ἀγωνίζεται εἰς τὴν αὐτοῦ περιήγησιν περὶ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου (1) νὰ ἀνασκευάσῃ τὰς δόξας τῶν παλαιῶν καὶ νέων μὲ τὰ ἐφεξῆς φυσικὰ ἐπιχειρήματα.

Ἡ τοποθεσία, λέγει, ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ Θρακικοῦ τούτου πορθμοῦ ἔχει τοὺς κόλπους της, εἰς τοὺς ὁποίους ἀποκλίνουσι τοσαῦται βαθύταται κοιλάδες· οἱ βουνοὶ ἔχουσιν ὡσαύτως τὰς κορυφάς των, τοὺς αὐχένας των, τὰ ἀντιςηρίγματά των (2) *(Contreforts)* καὶ τοὺς δεσμοὺς τῶν βάσεών των. Ἡ ὅρασις ἐκ πρώτης προσβολῆς νομίζει ὅτι βλέπει μίαν ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν, ἀλλὰ περιστατικώτερον παρατηροῦσα πληροφορεῖται ἀδιστάκτως τὸ ἐναντίον· βλέπεται τέλος ὅτι αἱ κοιλάδες καὶ τὰ ἀντιστηρίγματα στρέφονται καθ' ἕνα τρόπον διὰ νὰ συμπλεχθῶσι μὲ τὸν κυκλοφερῆ σχηματισμὸν τῆς τοποθεσίας, ὅθεν ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι τὸ μόρφωμα τῶν βουνῶν αὐτῶν ἦτο μεταγενέστερον ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν τῆς τοποθεσίας, ἢ τουλάχιστον σύγχρονον· τοιαυτοτρόπως δὲ πάντα εἰς αὐτὸν τὸν μέγιστον ὄγκον τῶν γεῶν παριστῶσι τὸν ὀργανισμόν, ὅστις παριστᾷ τὸ ἀπὸ τὰ ὕψη ἐλεύθερον τρέξιμον τῶν νερῶν εἰς τὰ καταςαλακτήρια, καὶ αὐτὰ εἶναι ὅ τε Πόντος καὶ ὁ Βόσπορος.

---

(1) Voyage à l'embouchure de la Mer Noir.

(2) Ἀντιστηρίγματα ἐννοεῖ ὁ Συγγραφεὺς τοὺς κλάδους μιᾶς σειρᾶς ὀρέων, οἱ ὁποῖοι ὅταν ἐκτανθῶσι μέχρι θαλάσσης, τὰ ἄκρα αὐτῶν σχηματίζουσι τὰ Ἀκρωτήρια.

Ὅθεν κατ' αὐτὸν τὸν λόγον τῆς θέσεως, ἐὰν ἡ νῦν διάστασις ἡ εἰσβάλλουσα τὸν Πόντον εἰς τὸν Βόσπορον, ἦτον ἓν ὕψωμα ποτε, τὰ ῥεῖθρα τῶν κοιλάδων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ἀναμφιβόλως δὲν ἤθελον ὑπάρχῃ, ὅθεν καὶ εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι αἱ καλάδες καὶ τὰ ῥεῖθρα, ἢ χείμαῤῥοι τοῦ τοιούτου ὑψώματος, ἤθελον ἔχῃ μίαν διεύθυνσιν ἐκ διαμέτρου ἐναντίαν τῶν νῦν κοιλάδων καὶ χειμάῤῥων.

Τέλος πάντων ἐὰν αὐτὸ τῆς Σαρείας τὸ ὕψωμα ἐνέδιδεν εἰς τὴν προσβολὴν ἑνὸς βιαίου κινήματος, τὰ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας μέρη ἤθελον ἀμέσως διαχωρισθῆ κατὰ περισσοτέραν ἔκτασιν εὔρους, πλὴν βλέπομεν τὸ ἐναντίον. Τῶν δύω αὐτῶν μερῶν αἱ βουνώδεις κορυφαὶ δὲν εἶναι κατὰ κάθετον μέχρι τῆς βάσεως, ἀλλ' ἀποκλίνουσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἐκεῖνα μόνον τὰ μέρη αὐτῶν εἶναι βραχώδη καὶ ἀπότομα, ὅσα ὑπόκεινται εἰς τὴν προσβολὴν τῶν κυριευόντων ἐνταῦθα ἀνέμων (τουτέστι τοῦ Βοῤῥέως), καὶ καταθλίβονται ἀπὸ τὴν βίαν τοῦ ῥεύματος καὶ τῶν κυμάτων. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Καταστένου, φαίνεται κατὰ τὸ μέρος τῆς Εὐρώπης ἓν μόνον ὕψωμα ἐξέχον τῶν λοιπῶν, καὶ κείμενον μεταξὺ τοῦ Ῥούμελι Καβὰκ, ὅπου ἦν τὸ ἀρχαῖον Πολίχνιον, καὶ τοῦ Πουγιοὺκ Λιμάν· (Ἐφεσίων λιμήν·) ἀλλὰ τὸ ἀπότομον τούτου προέρχεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν θέσιν τοῦ τόπου, διότι ἐνταῦθα ἡ σειρὰ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐκτεταμένου τῆς Θράκης ὄρους Αἵμου (Μπαλκὰν) τελειόνει κατ' εὐθύγραμμον γωνίαν, καὶ ἀποκόπτεται κατακρημνιζομένη εἰς τὸν Βόσπορον. Ἡ σειρὰ λοιπὸν αὕτη τοῦ Αἵμου, ἀφ' οὗ σχεδιάσῃ ἓν ὕψωμα μεταξὺ τοῦ Παξὲ κιοΐ καὶ Ζεκερέκιοΐ περὶ τὰς πηγὰς τῶν ἐνταῦθα ὑδάτων, τῶν ῥεόντων κατ' ἀντικειμένην διεύθυνσιν εἴς τε τὸν Κεράτιον Κόλπον, εἰς τὸν βαθυρύακα, καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ Βοσπόρου, ἀνατείνει ἔτι τὰ ἄκρα της ὑπὲρ τὰ 200 μέτρα

ποδῶν (1)· οἱ ἐκτεινόμενοι αὐτῆς κλάδοι τῶν βουνῶν, ὄντες πρὸς αὐτὴν κατὰ κάθετον, ἕπεται ἀναγκαίως νὰ συμμετέχωσι καὶ αὐτοὶ τοῦ τοιούτου ὕψους, καὶ νὰ σχηματίζωσι κατὰ τὰ πλάγια τοῦ Βοσπόρου τὸ ἀπόκρημνον, καὶ ἀπότομον περὶ οὗ προείπομεν. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς παραθαλασσίους ἀποτόμους βράχους, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος μετρηθὲν διὰ τοῦ βαρομέτρου εἶναι περὶ τὰ 141 καὶ 165 μέτρα ποδῶν, ἀντίκεινται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Ἀσίας πολλοὶ κλάδοι βουνῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποσχιζόμενοι ἀπὸ τὸ κέντρον τῶν κατὰ Βυθινίαν ὀρέων, ὑψηλῶν περὶ τὰ 225 μέτρα, τελευτῶσι καὶ ἀποκόπτονται οἱ κυριώτεροι τούτων εἰς τὰ κατ' Ἀσίαν παράλια τοῦ Βοσπόρου, τουτέστιν εἰς τὸ Ματζὰρ Μπουρνοῦ (Ἀργυρώνιον Ἀκρωτήριον), εἰς τὸ Ἀναδὸλ Καβὰκ (ὅπου ἦτο τὸ ἀρχαῖον Φρούριον) Φὶλ Μπουρνοῦ (Κοράκιον Ἀκρωτήριον) καὶ ἀκολούθως μέχρι τοῦ Φάρου (Φαναράκι), καὶ Κοὺμ Μπουρνοῦ (Ἀγκύραιον Ἀκρωτήριον.) Ἡ τούτων διεύθυνσις διόλου ἀντίκειται εἰς τὰ ἀπέναντι κατὰ τὴν Εὐρώπην ἔσχατα τῆς σειρᾶς τῶν Αἱμαίων· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι καμμία συμφωνία μεταξὺ τῆς τοπογραφίας τῶν δύω ἀντιπροσώπων μερῶν, ἕπεται ὅτι οὔτε ὑπῆρξε ποτε καμμία διάῤῥηξις τούτων ἀπ' ἀλλήλων. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κατὰ τοὺς ὅρους τῆς τοπογραφίας, ὅταν ἡ διεύθυνσις τῶν μακροτάτων ἄκρων δύω κεντρικῶν σειρῶν πλησιάσῃ ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην ἐν οἱαδήποτε γωνίᾳ, αὐταὶ αἱ σειραὶ οὐδέποτε συνενοῦνται ἀμέσως, ἀλλὰ τὰ ἄκρα τούτων τῶν ὑπορειῶν ἀφίνουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀείποτε ἓν διάστημα, καὶ αὐτὸ τὸ διάστημα εἶναι ἐνταῦθα τὸ Κατάστενον. Τὸ βάθος καὶ τὰ παραιγιάλια τούτου

(1) Τὸ μέτρον ἐνταῦθα τοῦ Συγγραφέως εἶναι, κατὰ τὰ κανονισθέντα νέα μέτρα ἐν Γαλλίᾳ, τριῶν ποδῶν βασιλικῶν τῆς Γαλλίας, 11 γραμμῶν, καὶ 44/100 τῆς γραμμῆς· δώδεκα μὲν γραμμαὶ ποιοῦσιν ἕνα δάκτυλον, δώδεκα δὲ δάκτυλοι ἕνα πόδα.

μαρτυροῦσι τὴν αὐτὴν τάξιν, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὸν λοιπὸν Βόσπορον, καὶ τὸν Κεράτιον Κόλπον. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Καταστένου, μετὰ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου, τὸ βάθος εἶναι τὸ αὐτὸ 14 ἢ 15 ὀργυιῶν, καὶ τὰ μεγαλήτερα πλοῖα πλησιάζουσι ἀκινδύνως εἰς τὰ παραθαλάσσια. Ἐὰν λοιπὸν ὑπῆρχε ποτε μοχλός τις ἢ κλεῖθρον παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου, καὶ διεῤῥάγη αὐτὸ ὑπὸ μιᾶς βιαίας προσβολῆς, τὸ κατὰ μέσον βάθος αὐτοῦ καὶ τῶν παραιγιαλίων ἐδύνατο τάχα νὰ ἔχῃ μίαν τοιαύτην τάξιν, ἢ ὁμοιότητα μὲ ἐκείνην τὴν καθ' ὅλον τὸν λοιπὸν Βόσπορον βλεπομένην;

Ἡμεῖς, λέγει ὁ Συγγραφεύς, ἐπισφραγίζομεν τὰς παρατηρήσεις μας λέγοντες, ὅτι καὶ τὰ δύω μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας περὶ τὸ στόμιον τοῦτο καὶ διάσχισμα, ὑπῆρχον ἀνέκαθεν κατ' αὐτὸν τὸν γενικὸν σχηματισμόν, καθ' ὃν βλέπονται τὴν σήμερον, καὶ κανὲν πρᾶγμα δὲν ἀποδεικνύει, κατὰ τὴν τοπογραφικὴν θέσιν, ὅτι τὸ διάστημα τὸ διαχωρίζον τὰς δύω ταύτας ἀντιπροσώπους γαίας, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι κοιλότης, ἦτο ποτε ὕψωμα.

Ὁ Συγγραφεὺς μὲ ὅλας τὰς φυσικὰς ταύτας ἀνασκευάς του, δὲν ἀρνεῖται ὅμως τὸ συμβεβηκὸς ἐνταῦθα κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου ἐξ ὑπογείου πυρός, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα τῷ ὄντι φαίνονται καὶ εἶναι ἀναντίῤῥητα· πιστοποιεῖ μὲν αὐτὸ ἀλλὰ τὸ δοξάζει ὡς πρεσβυγενὲς ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων γενόμενον. Παρατηρῶν, λέγει ὁ Κύριος Ἀνδρεώσης, μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν τὰ ὄχθας αὐτοῦ τοῦ στομίου τοῦ Πόντου, εἶδον τὰ μέρη τῆς ἀνατετραμμένης γῆς, ὡς ἀποτέλεσμα Ἡφαιστείων ἐκρήξεων, ἀρχαιοτέρων ὅμως πάσης καθοριζομένης ἐποχῆς, καὶ ἑπομένως τῆς τῶν 1759 χρόνων πρὶν Χριστοῦ, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Τουρνεφόρ, πλὴν δὲν εἶναι ὁμοιαληθές, ὅτι ἡ ῥῆξις τοῦ στομίου μεταξὺ τῶν Κυανέων προῆλθεν ἐκ τῆς ἐνεργείας

τοῦ Ἡφαιστείου πυρός. Βλέπεται καὶ εἰς τὸ στόμιον αὐτὸ ἡ αὐτὴ μεταλλικὴ ὕλη κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν τάξιν τῶν Ἡφαιστείων ἀποτελεσμάτων, ἢ μᾶλλον ἡ αὐτὴ ταραχὴ ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη τοῦ Καταστένου, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἐκ τούτου συνάγεται, εἰ μὴ ὅτι ἡ συναγωγὴ τῶν βράχων περιφράττουσα τὰ πλάγια τοῦ στομίου μέχρι τοῦ Μπουγιοὺκ Λιμὰν (Ἐφεσίων λιμὴν) καὶ Κετζελὶ Λιμὰν (Βοσπόρου Παντύχιον) ἔστησε τὰ ἀποτελέσματα τῶν Ἡφαιστείων τούτων ὁρμῶν κατὰ τὰ δύω ταῦτα ἄκρα. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὰ μὲν Ἡφαίστεια παράγουσι καθ' ἕνα τρόπον δὲν φθείρουσιν, οἱ δὲ σεισμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀνατρέπουσι, καταστρέφουσι καὶ καταβυθίζουσι· τὰ Ἡφαίστεια αὐτὰ διὰ τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν ἀνασπῶσιν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς καὶ ἐκτεινάζουσιν εἰς τὰ ἔξω, παράγουσι νέους λόφους ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἀναδιδοῦσι Νησίδρια ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης· αἱ ἐκρήξεις τῶν Ἡφαιςείων γίνονται συνήθως διὰ τοῦ ἰδίου κρατῆρος, καὶ μὲ ὅλον τὸ ὅτι τὰ μεγάλα ἡφαίστεια ἀνοίγουσι καὶ ἄλλα κατώτερα στόμια, καὶ ἐνίοτε ἱκανὸν ἀριθμὸν τούτων, πλὴν αἱ ἐκρήξεις αὗται, δι' ὧν ἀπεβράσθησαν καὶ ἐξετινάχθησαν αἱ ὕλαι τῶν σκωριῶν, λάβας καὶ τεφρῶν, δὲν περιέχουσι πώποτε μέγα διάστημα· εἰς τὸ Κατάστενον δὲ ὁ κυριώτερος κρατὴρ τοῦ Ἡφαιστείου, ὁ ὑποτιθέμενος ὅτι διέῤῥηξε καὶ διήνοιξε τὸ στόμιον τοῦ στενοῦ τῶν Κυανέων, συνάγεται, ὅτι εἶχε 1400 ὀργυιῶν μῆκος, 1900 ὀργυιῶν εὖρος μεταξὺ τῶν Κυανέων, καὶ 800 ὀργυιῶν μεταξὺ τοῦ Πουγιοὺκ Λιμὰν καὶ Κετζελὶ Λιμάν· ἀλλ' αὐτὴ ἡ περίμετρος εἶναι ἔξω διόλου τῆς ἀναλογίας τῶν ἄλλων κρατήρων, τῶν παρατηρηθέντων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν δύω ἡμισφαιρίων.

Αἱ φυσικαὶ αὗται ἐπιτοπίως γενόμεναι μετὰ δεούσης προσοχῆς παρατηρήσεις, καὶ μὴ ἁπλῶς μόνον φιλολογικαὶ ἐξετάσεις

τοῦ σοφοῦ καὶ ἀκαμάτου ἰχνηλάτου τῆς φύσεως Κυρίου Ἀνδρεώσση, ἔχονται πιθανότητος καὶ ὁμοιαληθείας· ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα τὰ συμπίπτοντα φαινόμενα, καὶ ἡ αἰτία τοῦ πράγματος δὲν εἶναι κατὰ ἀποφαντικὴν θέσιν, ὥστε νὰ ἀρθῇ ἐκ μέσου ἅπας λόγος ἀπορίας, ἀλλ' εἶναι καθ' ὑπόθεσιν, δι' ἣν παραμένει ἀείποτε μία ὑπόνοια περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ συμβάντος ἐνταῦθα ἔργου τῆς φύσεως.

Κατὰ κορυφὴν μιᾶς τῶν δύω ῥηθέντων Συμπληγάδων πετρονησιδρίων (τὰ ὁποῖα διὰ τὴν μεταλλικὴν ὕλην των θεωροῦνται ὡς ἔργα Ἡφαίστεια) ἦτο πάλαι Ἑλλήνων βωμὸς, τὸ θυσιαστήριον, τὸ ὁποῖον ἔτι καὶ νῦν κεῖται αὐτόθι, γεγλυμμένας ἔχον ἐφ' ἑαυτοῦ βοῶν κεφαλὰς, ὅπερ ἦτον ἔμβλημά ποτε παρὰ Ῥωμαίοις συμβολικὸν τῆς γεηπονίας καὶ εὐφορίας, ἔτι καὶ ἐπιγραφὴν Λατινικὴν φέρον· « Θείῳ Καίσαρι Αὐγούστῳ ». Ἦτον αὐτὸ βάσις καὶ στηλόπατον πρότερον μιᾶς στήλης ἐγερθείσης εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐντεῦθεν γαυριῶν ὁ Πόντος καὶ ἐποχούμενος, ὡς εἰπεῖν, ἐπὶ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν, τρέχει διὰ τῶν στενῶν τοῦ Βοσπόρου ὁρμητικώτατα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰσβάλλει ἑπομένως εἰς τὴν Προποντίδα, καὶ ἐξωθεῖται τέλος διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μεσόγειον· θλιβόμενος δὲ αὐτὸς ἀπὸ τὰς δύω ἀντιπροσώπους Βοσπορείους ὑψηλὰς ἄκρας, ἀποτελεῖ διὰ τῶν τοσούτων Ἀκρωτηρίων, Κόλπων καὶ Λιμένων, ἀξιοθέατα τὰ τοῦ Βοσπόρου ταῦτα ἀκροθαλάσσια. Ἡ πρόνοια τῷ ὄντι (ἐὰν ἐγὼ φαῦλος κριτὴς διὰ τὸ φιλόπατρι δὲν νομισθῶ), ἐξεκένωσε πλουσιώτατα ὅλας τὰς χάριτας πρὸς καλλονὴν ἀσύγκριτον τῶν δύω τούτων τερπνῶν καὶ θελκτικῶν παραιγιαλίων· τὰ τοῦ ἑνὸς καὶ ἄλλου μέρους ὑψηλὰ βουνὰ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης τὸ τῶν Κόλπων εὐλίμενον, τὰ διάφορα Ἀκρωτήρια, τὰ τῶν κυπαρίσσων καὶ παντοίων φυτῶν δάση, λειμώνων κάλλη, καὶ

ἐν γένει ἡ θαυμάσιος ποικιλία τούτων ὅλων, σχηματίζει τοσαύτας ἡδείας σκηνὰς θεωρίας, ὅσας οὐδέποτε παριστᾷ οὔτε ὁ τῆς Μεσσίνης κατὰ Σικελίαν, οὔτε ὁ ἐκ γειτόνων Ἑλλησπόντιος Πορθμός, ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὰ τὰ μεταξὺ τῆς Θετταλίας βουνῶν περὶ τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν πολυθρύλλητα τῶν Ποιητῶν Τέμπη. Ἁμιλλωμένη τρόπον τινὰ καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων τέχνη μὲ τὸ κάλλος τῆς φύσεως καὶ φιλοτιμουμένη ἐπηύξησε τὸν στολισμὸν τοῦ Θρακικοῦ τούτου Βοσπόρου, διὰ τῆς ἀλληλενδέτου σειρᾶς ἐξ αὐτῆς τῆς Πόλεως μέχρι τοῦ στομίου σχεδὸν τοῦ Πόντου, τῶν τοσούτων πολυανθρώπων διαφόρων τερπνῶν παραθαλασσίων χωρίων, λαμπρῶν καὶ πολυτελῶν οἰκοδομῶν, καὶ τῶν περιφανῶν μᾶλλον Σουλτανικῶν Παλατίων, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ οἱ τοῦ Ὀσμὰν ἀπόγονοι, κατὰ μίμησιν τῶν βασιλέων ποτε τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐν ἔαρι καὶ θέρει καὶ φθινοπόρῳ ἀγαλλόμενοι διατρίβουσι, τὰς τερπνότητας καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῶν χάριτας διώκοντες, καθὼς οἱ πάλαι κρατοῦντες Περσῶν τὰ Σοῦσα τε καὶ Ἐκβάτανα. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν μόνον τῆς Οἰκουμένης χαριέστατον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον συνέδραμον ὅλα τὰ μαγικὰ θέλγητρα τῆς τε φύσεως καὶ τέχνης, πρὸς ἔκτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, πνέουσιν ἀκαταπαύστως γλυκεῖς τινες καὶ ζωογόνοι τῶν ἀνέμων πνοαί, ἰχθύες τρυφεροὶ περισκιρτῶσι, δελφῖνες ἥδιστον ἀναπηδῶσιν, ᾄδουσι χελιδόνες, γλυκοκελαδοῦσιν ἀηδόνες, καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ τιτυρίζοντα, τοὺς ἀκροατὰς γλυκύτατα καταθέλγουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς κατ' Ἀσίαν Παραλίου.

Τὸ δὲ ἀντικρὺ τῆς Ἀσίας κατὰ τὸν στενούμενον τόπον, πρῶτον Ἀκρωτήριον καλεῖται Ἀγκύραιον (1), τανῦν Κοὺμ Πουρνοῦ· μετὰ δὲ τοῦτο ἕπεται ὁ τῆς Μηδείας ποτὲ καλούμενος Πύργος, Φάρος τανῦν, διὰ νυκτὸς καθὼς καὶ ὁ τῆς Εὐρώπης ἀπέναντι ἀναπτόμενος, πρὸς ὁδηγίαν ἀσφαλῆ τῶν ἀπὸ τῆς Μαύρης θαλάσσης εἰς τὴν Πόλιν καταπλεόντων· πρόσκεινται ἔτι καὶ τὰ τῆς Ἀσίας πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ στομίου πολεμικὰ ὀχυρώματα, τὰ περὶ τὸ 1628 ἔτος κατασκευασθέντα, καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν ἀνακαινισθέντα μείζονα· ἕπονται δὲ μετ' αὐτὰ κατὰ ἀναστροφὴν εἰς τὸν Βόσπορον τὰ ὑπὸ τοῦ Μονιὲρ ὀχυρώματα. Ἐντεῦθεν κατὰ παλινδρομίαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Βοσπορείου Πορθμοῦ εἶναι ὁ λιμὴν ποτὲ Χηλῶν, τανῦν Πορ:ὰς Λιμὰν, ἑπομένως τὸ Κοράκιον Ἀκρωτήριον, Φὶλ Πουρνοῦ ἤδη, ὅπου εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Τὸτ κτισθέντα ὀχυρώματα.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ παραθαλάσσιος τόπος καλεῖται Βοσπόρου Παντύχιον, πρὸς διαφορὰν τοῦ κατὰ Βιθυνίαν ἑτέρου, καὶ τανῦν Κετζελὶ λιμάν· καὶ περαιτέρω ὀλίγον ἵστατό ποτε ὁ τῆς Ἀσίας Φάρος, τὸ καὶ ἱερὸν καλούμενον.

Ἐνταῦθα παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἐκτισμένα Ἱερὰ, ὡς Ἱλαστήρια, εἰς τὸν Δία, Ποσειδῶνα, Ἄρτεμιν, καὶ εἰς ἄλλους ἐννέα Θεοὺς αὐτῶν, οὓς μὲ ἁγνισμούς τινας ἐξιλάσκοντο εἰς αὐτὰ, χάριν αἰσίου πλοὸς, τὸ ὁποῖον ἦτον ἔνδειξις φανερὰ τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ φόβου τῶν ἀρχαίων ναυτῶν, οἵτινες δι' ἀπειρίαν

(1) Ἀγκύραιον ὠνομάσθη, διότι ἐντεῦθεν οἱ Ἀργοναῦται πλέοντες εἰς Κολχίδα, ἔλαβον, κατὰ τὸν χρησμὸν, ἄλλην ἄγκυραν λιθίνην, ἀφέντες τὴν ἣν ἔλαβον ἐκ Κυζίκου.

ἐνόμιζον τὸν Πόντον κινδυνώδη καὶ ἄπλευστον. Αὐτόθι κεῖται καὶ τὸ Ἑλλήνων ἀρχαῖον φρούριον, Ἱερὸν πολίχνιον καλούμενον ἀπὸ τοῦ περιφήμου ἐν αὐτῷ Ἱεροῦ τοῦ Οὐρίου Διός· τούτου δὲ ἐπεμελήθησαν καὶ οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες, καθὼς καὶ τοῦ ἀντικρὺ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, διά τε τὰς τῶν Σκυθῶν ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διὰ τὰ ἐκ τῶν πλοίων τοῦ τελωνίου εἰσοδήματα. Εἰς μερικὰ μέρη τῶν πεπαλαιωμένων τειχῶν τούτου φαίνεται ἐγκεχαραγμένον τὸ μεγαλόγραμμα Μ· ὅθεν εἰκάζομεν, ὅτι φθαρὲν αὐτὸ ἀνῳκοδομήθη παρὰ Μιχαήλ, ἢ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ἐνταῦθα τινες τῶν Ἄγγλων εὗρον ἓν μάρμαρον παλαιότατον Ἑλληνιστὶ ἐπιγεγραμμένον, τὸ ὁποῖον οἱ λάτρεις αὐτοὶ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ εὐγενεῖς ἅρπαγες τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος, μετεκόμισαν εἰς Βρετανίαν· ἡ δὲ μετάφρασις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἔχει οὕτως· « Ὁ ναύτης ὁ ἐπικαλούμενος τὸν Οὔριον Δία, ἐφ' ᾧ εὐπλοῆσαι » τὸν ἐπὶ τὰς Κυανέας ἀποτόμους, ἢ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πλοῦν, » ὅπερ μυρίων παρεσπαρμένων κινδυνωδῶν ὑφάλων πεπλήρωται, » δύναται εὐπλοῆσαι, εἰ τῷ Θεῷ θύσειε πρότερον, οὗ τὸ ἄγαλμα » ἵδρυται παρὰ Φίλωνος τοῦ Ἀντιπάτρου, ἀντιλήψεως ἕνεκα » καὶ αἰσίου οἰωνοῦ τῶν πλοϊζομένων. » Ἔπειτα κεῖται τὸ Ἀναδὸλ Καβὰκ, καὶ τὰ περὶ αὐτὸ πολεμικὰ ὀχυρώματα.

Ὀλίγον ἔμπροσθεν τοῦ ῥηθέντος τόπου εἶναι μία ἄκρα παραθαλάσσιος πετρώδης, ὅπου ᾠκοδόμησε μεγαλοπρεπῶς ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν παρημελημένον αὐτόθι Ναὸν τοῦ μάρτυρος Παντελεήμονος, ἀπὸ τὴν ὕλην τοῦ παρακειμένου Ναοῦ τοῦ Οὐρίου Διός. Μετὰ τὴν ἄκραν ταύτην ἡ ἑπομένη παραθαλασσία ὠνομάζετο Μωκάδιον. Ἐνταῦθα ὑψοῦται τὸ δικόρυφον ὄρος τοῦ Γίγαντος καλούμενον (Γιούσα Δαγί). Ἐπάνω τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τούτου, ἥτις ὠνομάζετό ποτε Νῶτα τοῦ Ἡρακλέους, εἶναι ἓν οἰκοδόμημα κατοικούμενον ὑπό τινων Δερβισάδων,

εἰς τοῦ ὁποίου τὴν περιοχὴν κεῖται τὸ λεγόμενον μνῆμα τοῦ Γίγαντος, ἢ Ἕλληνος, ἡ Κλίνη παρ' Ἕλλησι τοῦ Ἡρακλέους· τὸ ὁποῖον εἶναι ἓν κατάστρωμα λίθων τετραγώνων εἴκοσι ποδῶν τὸ μῆκος, καὶ πέντε τὸ πλάτος· παρὰ δὲ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ὄρους τούτου κεῖνται τὰ διὰ 23 τηλεβόλων ὀχυρώματα, τὰ κατασκευασθέντα περὶ τὸ 1795 ἔτος ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος Μονιέρ· ὀλίγῳ τούτων περαιτέρω εἶναι τὸ Ἀκρωτήριον Ἀργυρώνιόν ποτε, καὶ τανῦν Ματζὰρ Μπουρνοῦ καλούμενον. Ἐνταῦθα ἦτον ἐκτισμένον ποτε δημόσιον Νοσοκομεῖον, πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀπὸ τὴν πικρὰν καὶ βδελυρὰν νόσον τῆς λώβης τυραννουμένων, τὸ ὁποῖον καταπεσὸν ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ μεγάλην προθυμίαν ἀνεκαίνισεν. Ὁ τόπος αὐτὸς καλεῖται τανῦν Ὁμοὺρ Γερὶ, ἡ δὲ Ἄκρα, Ἀετόρηχον Ἀκρωτήριον (τανῦν Σέλδι Μπουρνοῦ).

Μετὰ τοῦτον ὁ ἑπόμενος τῆς Ἀσίας παραθαλάσσιος τόπος ἦτο τὸ τερπνὸν Βοσπόρειον Νυμφαῖον, τανῦν Χουνκιὰρ Ἰσκελεσὶ (βασίλειος Ἀποβάθρα) εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ᾠκοδομημένα θερινὰ τῶν ἡμετέρων βασιλέων Ἀνάκτορα τὰ Μηλουδίου καλούμενα, μετὰ δὲ τοῦτο Κυκλαμικὸς καὶ Ἀμύκου Κόλπος, ὅπου ὁ βασιλεὺς αὐτὸς τῆς Βιθυνίας καὶ τῶν ἔσω παραλίων τοῦ Βοσπόρου, εἶχε τὴν κατοικίαν του, χωρίον Μπέϊκουζοὺ, ἔνθα ἦτον ἡ μαινομένη ποτε Δάφνη (1), Σουλτανιὲ Μπαξεσὶ

---

(1) Ἄμυκος, υἱὸς κατὰ τὴν μυθιστορίαν, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Βιθυνίδος, Βασιλεὺς τῶν Βερβύκων ἢ Βεβρύκων ἀρχαίου ἔθνους τῆς Βιθυνίας. Ὁ βάρβαρος αὐτὸς ἠνάγκαζεν ὅλους τοὺς ξένους τοὺς διαβαίνοντας διὰ τῆς ἐπικρατείας του νὰ πυκτεύσωσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον ἀνδρεῖος καὶ ἐπιτηδειότατος εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς πυγμαχίας, ὡς καὶ ἀναδεδειγμένος πρῶτος εὑρετὴς ταύτης, μὲ τοῦτον τὸν τρόπον τοὺς ἐθανάτονεν. Ἐπὶ τῆς ἀναβάσεως δὲ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν Κολχίδα, παῤῥησιάζεται πρὸς αὐτὸν ὁ τολμηρότερος καὶ εὐσθενὴς τούτων Πολυδεύκης, ἀντὶ τῶν λοιπῶν, γιγαντομαχεῖ μετ' αὐτοῦ, καὶ ῥίπτει τέως τοῦτον πρηνῆ τεθανατωμένον. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀμύκου φυτεύεται μία δάφνη, ἡ ὁποία ὠνομάσθη μαινομένη, διότι κατὰ τὸν Πλίνιον, ἐὰν

ἔκειται, ὅπου ἦσαν ᾠκοδομημένα ποτε καὶ Σουλτανικὰ Παλάτια ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμάν. Μετὰ τοῦτο ἕπεται τὸ Στριδίων Ἀκρωτήριον, ὁ Κατάγγειος, καὶ Συκία καλούμενος Κόλπος, Ἰντζὶρ Κιοΐ. Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Κόλπου κατὰ Μεσημβρίαν φαίνονται ἴχνη ἐρειπίων τῆς πολυθρυλλήτου ἐκείνης Μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων (ὅπου τανῦν τὸ χωρίον Τζιπουκλί)· ἡ τὴν ὕπαρξιν λαβοῦσα καὶ συγκροτηθεῖσα περὶ τὸ 420 ἔτος παρά τινος εὐλαβεστάτου ἀνδρὸς Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος, κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς τῆς Βυζαντίδος, τοιοῦτον νόμον καινὸν εἰσήγαγεν, ὥστε ἡ συνέχεια τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων, οὐδέποτε εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν νὰ μὴ διακόπτηται, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑπαλλαγὴν τῶν κατὰ διαδοχὴν λειτουργούντων καὶ ἀναγινωσκόντων, νὰ διακρατῶσιν ἀσίγητον καὶ ἄπαυστον τὴν πρὸς τὸν Δεσπότην Θεὸν ὑμνολογίαν. Οἱ περὶ τὰς διηνεκεῖς ἀναγνώσεις καὶ ᾠδὰς καταγινόμενοι καὶ ἐνασχολούμενοι ἦσαν τριακόσιοι Μοναχοὶ ἐκ τριῶν γενεῶν, Γραικῶν, Λατίνων, καὶ Σύρων καταγόμενοι, οἱ ὁποῖοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς διαταγῆς τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς, εἶχον τοὺς ἀγρυπνοῦντας ἐπ' αὐτοὺς δεκάρχους καὶ πεντηκοντάρχους.

Λέμβου εἶτα Ἀκρωτήριον τὸ καὶ Ὀξύῤῥουν (Κάγλιτζα), Λυκάδιος Κόλπος (Κιόρφεζ), τὸ τῆς Ἀσίας ἔπειτα Φρούριον κείμενον ἀπέναντι τοῦ κατὰ τὴν ἀντίπεραν Εὐρώπην ἑτέρου, Ἀναδὸλ χισὰρ παρὰ Τούρκων καλουμένου, τὸ ὁποῖον κατὰ 1493 ἔτος ἔκτισεν ὁ πρῶτος Σουλτὰν Παγιαζίτ, ὁ καὶ κεραυνὸς

τις ἔκοπτε κλάδον ἐξ αὐτῆς καὶ τὸν μετέφερεν εἰς τὸ πλοῖον, δὲν ἔπαυον οἱ ναῦται καὶ συμπλωτῆρες ἀπὸ τὸ νὰ διαμάχωνται πρὸς ἀλλήλους, ἕως οὗ δὲν ἔῤῥιπτον εἰς τὴν θάλασσαν τὸ τῆς ἔριδος ὑπέκαυμα τοῦτο. Ἀσύμφωνοι οἱ Ἱστορικοὶ περὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἐτάφη ὁ Ἄμυκος· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἄνωθεν ῥηθὲν ὄρος φέρει ἐξ ἀρχαίων χρόνων τὸ ὄνομα τοῦ Γίγαντος, καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ, ἕπεται ὡς ἀναμφίβολον, ὅτι ὁ Βριαρόχειρ αὐτὸς πυγμάχος φονευθεὶς παρὰ τοῦ Πολυδεύκους, ἐτάφη παρὰ τῶν Βεβρύκων διὰ τὸ περίοπτον, ἐπάνω τοῦ ὑψηλοτέρου παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου βουνοῦ τούτου.

(Ὀλδιρίμ) ἐπικληθεὶς, ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, πρὸς εὐκολίαν τῆς ἣς ἐμελέτα πολιορκίας τῆς Πόλεως. Μετὰ τοῦτο εὐθὺς παράκειται ὁ Ἀζάρτος Λιμὴν· ἡ ἐνταῦθα κοιλὰς εἶναι ἡ τερπνοτέρα καὶ χαριεστέρα πασῶν τῶν κατὰ Βόσπορον ἄλλων, ὡς κατάφυτος καὶ περιβρεχομένη παρὰ τῶν δύο μικρῶν ποταμῶν, καλουμένων τὸν μὲν Ἀρεταὶ (Γκιὸκ Σοῦ τουρκιστί), τὸν δὲ Ἀζάριον (Κιουτζοὺκ Σοῦ), ὅπου διὰ τὴν χαριεστάτην θέσιν πρὸς διάχυσιν ἐνίοτε, ὑπάρχει ἓν θερινὸν Σουλτανικὸν παλάτιον ᾠκοδομημένον· Μετὰ τοῦτο ἕπονται Ῥεφεῦσαι, ἢ Ῥοιζοῦσαι Ἄκραι (Κανδιλί)· Νικοπόλεως Κόλπος ἔπειτα (βανλοκιοΐ)· καὶ Ναυσιμάχιον Ἀκρωτήριον (Ἐλαίας Μύτη). Ἐπὶ τὴν ἄκραν ταύτην καὶ Πρόχθος ποτὲ λεγομένην, ἦτον ᾠκοδομημένον παρὰ τοῦ φιλοικοδόμου Ἰουστινιανοῦ Ἱερὸν, εἰς μνήμην τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, κείμενον κατ' ἀντικρὺ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῶν Ἑστιῶν (μεγάλου Ῥεύματος) καὶ οὐ μακρὰν τούτου ἦτον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου μεγαλοπρεπὲς Μοναστήριον, κτίσμα τοῦ ἰδίου Ἄνακτος, εἰς τὸ ὁποῖον διώρισε νὰ κατοικῶσιν αἱ εἰς μεταμέλειαν τοῦ προτέρου βίου ἐρχόμεναι γυναῖκες.

Ἀκρωτήριον μετὰ ταῦτα τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, καὶ Φυλακαὶ Κόλπος (Κουλὲ Πακξεσί) πρῶτος Δίσκος (Τζενγκέλκιοΐ), δεύτερος Δίσκος (Μπεϊλέρμπεγι), ἔνθα ὁ Σουλτὰν Χαμὶτ μὲν ἀνήγειρεν ἓν κάλλιστον Τέμενος, τοῦτο δὲ ὁ τούτου υἱὸς Σουλτὰν Μαχμοὺτ ἀνεκαίνισε λαμπρότατα καὶ ᾠκοδόμησε πάγκαλα θερινὰ Ἀνάκτορα· Σταυροῦ Κόλπος, καὶ μετὰ τοῦτον Χρυσοκέραμος, καὶ τανῦν Κουζγουντζοῦκι· ἐντᾶυθα δὲ ἦτο ποτε ἡ μὲ χρυσοῦς κεράμους κεκαλυμμένη Ἐκκλησία, ἡ κτισθεῖσα παρὰ Ἰουστίνου καὶ Σοφίας τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἔτι εἰς τὴν αὐτὴν παραθαλασσίαν περαιτέρω ἦσαν ποτε καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Παύλου Ὀρφανοτροφεῖον, καὶ τοῦ Ζωτικοῦ λωβοτροφεῖον ὅπου τανῦν εἶναι τὸ τῆς βασιλείας μέγα Σιτοδοχεῖον.

Ἐνταῦθα τάττεται παρὰ τῶν ἀρχαίων ὁ πολυθρύλλητος ἐκεῖνος Βοὸς Πόρος, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῆς Προποντίδος στενὸν Βόσπορος ὠνομάσθη· ἐκλήθη δὲ, κατὰ τὸν Διονύσιον τὸν Βυζάντιον, οὕτω, διότι ἡ Ἥρα ζηλοτυπήσασα τὴν Ἰὼ, θυγατέρα Ἰνάχου τὴν μετεμόρφωσεν εἰς βοῦν, ἥτις καὶ ἐλαυνομένη ὑπὸ οἴστρου ἐῤῥίφθη ἐκ τούτου τοῦ μέρους εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου παραθαλασσίαν, ἥτις ἐλθοῦσα εἰς τὸ βάθος τοῦ Κερατίου Κόλπου ἐγέννησεν, ὡς προείπομεν ἀλλαχοῦ, τὴν Κερόεσσαν· διεφύλαξαν δὲ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν, καλοῦντες τὸ μέρος τοῦτο Ὀκκοὺζ λιμάνι, τουτέστι Βοὸς Λιμένα.

Ἕπεται ἡ κατὰ Βόσπορον Κώμη μέν ποτε μικρὰ, τανῦν δὲ πόλις τῆς Ἀσίας Χρυσόπολις, ὡραία, μεγίστη, καὶ πολυάνθρωπος, Σκούταρι κοινῶς καλουμένη. Ἡ δεξιὰ θέσις τοῦ τόπου τούτου κατηνάγκασέ ποτε τοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ παντὸς τὸν ὀφθαλμὸν ἔχοντας Πέρσας, νὰ ἐκλέξωσι καὶ νὰ στήσωσιν ἐνταῦθα τόσον τὴν γενικὴν αὐτῶν ὁπλοθήκην, ὅσον καὶ τὰ καταγώγια τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὸ κοινὸν ἔτι ταμεῖον τῶν ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀθροιζομένων δασμῶν. Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν πανταχόθεν συνεισφορὰν τοῦ χρυσοῦ, κατὰ τὸν Βυζάντιον Διονύσιον, ἐκλήθη Χρυσαύπολις, [illegible]' ἄλλους, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς, ἀπὸ Χρύσου τοῦ παιδὸς τῆς Χρυσηΐδος καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν κατὰ τὴν δοθεῖσαν Συμβουλὴν παρὰ Ἀλκιβιάδου, οἱ Ἀθηναῖοι ποτε θαλασσοκρατοῦντες περιετείχισαν καὶ συνέστησαν δεκατευτήριον, τουτέστι ταμεῖον, ὅπου ἐλάμβανον ἐκ τῶν δέκα ἓν, παρ' ὅσων ἔπλεον εἰς τὸν Πόντον. Ἐπὶ τοὺς ἄνωθεν τῆς Πόλεως ταύτης πεδινοὺς τόπους οἱ Πέρσαι κατὰ τῆς Ἑλλάδος πρότερον, καὶ κατὰ τῆς Κωνσταντίνου ὕστερον ἐφορμήσαντες τοσάκις ἐστρατοπεδεύσαντο. Ἐνταῦθα δὲ μεταξὺ Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου σφοδροῦ πο-

λέμου συῤῥαγέντος, ὁ διώκτης τῶν Χριστιανῶν νικηθεὶς ἐπὶ Θεσσαλονίκην δέσμιος εἰς φρουρὰν ἐστάλη· ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως οἱ κατὰ τῶν νομίμων βασιλέων τοσάκις ἐν Ἀσίᾳ ἀποστατήσαντες στρατηγοὶ, διεπεραιώθησαν μὲ παρασκευὰς πολεμικὰς τὸν Βόσπορον, καὶ ἔξωσαν τοῦ θρόνου τοὺς δεσπότας αὐτῶν καὶ Αὐτοκράτορας, καὶ λῃστρικῶς ἐβασίλευσαν. Ἐντεῦθεν περὶ τὸ 1203 ἔτος ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ εὐήθους καὶ Ἀλεξίου τοῦ παράφρονος υἱοῦ αὐτοῦ, ὁ τῶν Γάλλων καὶ Ἑνετῶν συμμαχικὸς στόλος ἔφερεν εἰς ἔκβασιν τὸ ἐκ προπαρασκευῆς μελετώμενον δράμα τῆς συνωμοσίας, δι᾽ οὗ τῆς Κωνσταντίνου μὲ δόλον καὶ πανουργίαν ἐκράτησαν, καὶ τὰ ἀλλότρια σκῆπτρα οἱ κατὰ Χριστὸν αὐτοὶ Σταυροφόροι, οἱ τῆς Ἱερουσαλὴμ διψῶντες τάχα τὴν ἐκδίκησιν, παρανόμως καθήρπασαν. Ἐνταῦθα ἦσαν ποτε καὶ τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων βασίλεια, τὰ κατὰ Δάμαλιν καὶ Σκουτάριον λεγόμενα, καὶ παρὰ τῶν Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν συνεχῶς κατοικούμενα, ἔνθα ὁ Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'. ἀνήγειρε παρὰ τὴν θάλασσαν κάλλιστον ἐαρινὸν Ἀνακτόριον. Αὐτὴ ἡ πόλις ὑπέστη πολλάκις τὰς ὀλεθρίους συμφορὰς, αἵτινες συμβαίνουσι συνήθως καὶ ἀχωρίστως ἐπὶ τῶν πολέμων· τανῦν δὲ ἐπὶ Ὀθωμανῶν κατέστη κ[illegible]ν γενικὸν ὅλων τῶν ἀπ' Ἀσίας, Περσίας, καὶ αὐτῶν τῶν Ἰνδιῶν φερομένων διὰ ξηρᾶς εἰς αὐτὴν, καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν Εὐρώπην μετακομιζομένων πραγματειῶν.

Τὸ δὲ περιεργείας ἄξιον εἰς αὐτὴν τὴν Πόλιν εἶναι ἡ τῶν Ὀθωμανῶν Νεκρόπολις, τὰ ἄπειρα δηλονότι πλήθη τῶν μνημείων, τὰ μεταξὺ ἑνὸς ὑπερεκτεταμένου δάσους κυπαρίσσων (1)

---

(1) Ἡ Κυπάρισσος λογίζεται ὡς δένδρον τῶν μνημάτων ἀνέκαθεν καὶ εἰς τοὺς νεκροὺς ἀφοσιωμένη. Ἡ ἀποφορὰ αὐτῆς βαλσαμώδης οὖσα συμβάλλει

κείμενα καὶ ἐμπεριέχοντα τοσοῦτον γῆς διάστημα, ὅσον δὲν ἐμπεριέχει ὅλη ἡ Χρυσούπολις· ἡ δὲ αἰτία τῆς τοσαύτης ὑπερβαλλούσης ποσότητος τῶν νεκρῶν ἀπὸ τῆς τῶν ζώντων εἶναι, ὅτι προκρίνουσιν οἱ τῆς πόλεως νὰ ἐνταφιασθῶσιν μᾶλλον εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτοὺς ἀνέκαθεν, ὅπου εὑρίσκονται καὶ αἱ ἱεραὶ πόλεις Μέκα καὶ Μεδίνε, ἢ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὦ πόσα γένη ἀνθρώπων ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς διερεθιζόμενα ἀπὸ τὸν μανικὸν Ἄρην εἶδον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὰ τοῦ Βοσπόρου στενὰ ταῦτα! Ὦ πόσα ἤδη ἠθῶν κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν μετεμόρφωσαν, ἐπὶ διαφόρων περιόδων, τὰς δύω ἀντιπροσώπους παραθαλασσίους ταύτας! Ὦ πόσα ἔθνη, ἐξ αὐτῆς τῆς λαμπρᾶς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ τοῦ Ὀρφέως λύρα μὲ τὰ γλυκύτατα μέλη της ἐξημέρωσε καὶ συνήνωσεν ἀγρίους ἀνθρώπους, ἐνεταφιάσθησαν ἐπὶ τὰς δύω ταύτας παραλίας ἐκ διαλειμμάτων μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας...! Πελασγοί, Ἕλληνες, Λατρευταὶ τοῦ Ἡλίου, κάτοικοι τοῦ Εὐφράτου, Μαιάνδρου καὶ Πακτωλοῦ, Γαλάται, Βαβυλώνιοι, Ῥωμαῖοι, Βάνδαλοι, στίφη Γότθων, Οὔνων, Σκυθῶν, καὶ ἄλλων γενῶν, ἀριθμὸς ἄπειρος Ἀράβων καὶ Τούρκων...! ὑμεῖς πάντες ἐστήσατε, αἲ! τοσαύτας στήλας νεκρικὰς καὶ κατὰ τὰς δύω ταύτας παραιγιαλίους ὄχθας! ἔθνη διάφορα ναί, πλὴν σύμφωνα ἐν τούτῳ μόνῳ τῇ κοινῇ τάξει τοῦ θανάτου!

Ὁ μὴ πολὺ μακρὰν τῆς Χρυσουπόλεως ἔνδον τῆς θαλάσσης ἱστάμενος Πύργος, ὠνομάζετό ποτε Δάμαλις, καὶ Ἄρκλα ἔπειτα· αὐτὸς δὲ ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐπάνω τῶν ἐκεῖ ὑφάλων πε-

εἰς τοὺς τόπους τῶν μνημάτων, καθαρίζουσα τὸν ἀέρα· τὰ δὲ φύλλα αὐτῆς καθὰ ὑπόστεγνα καὶ μελάντερα εἶναι κατάλληλα εἰς τοιούτους τόπους πένθους. Αὐτὴ ἀποτεμνομένη δὲν ἀναθάλλει πλέον, ἔμβλημα τῷ ὄντι τρομερὸν τῆς ἐπικήρου ἡμῶν ζωῆς, ἣν ὁ θάνατος ἅπαξ ἐκθερίσας δὲν ἀνακαλεῖ εἰς παλινζωΐαν.

τρῶν παρὰ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ υἱοῦ τοῦ Καλο-Ἰωάννου Αὐτοκράτορος, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ τοῦτον κτίσαντος ἄνακτος ἦτον, ὅτι ἐπὶ ἐφόδου πλοίων Βαρβαρικῶν, ἢ καὶ Λατινικῶν κατὰ τῆς Κωνσταντίνου, ἀπὸ τὸν Πύργον τοῦτον καὶ ἀπὸ τὸν ἀπέναντι ὡσαύτως τῶν Μαγγάνων (1)· ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τὸ μικρὸν ποτε κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ Γαλατᾶ φρούριον, ὅπου τανῦν εἶναι τὸ εἰς Κουρσοὺμ-μαγαζὶ Τελώνιον, νὰ διατείνηται μία σιδηρᾶ τρίγωνος ἄλυσις ἀποκλείουσα διόλου τὴν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον εἴσοδον· ὁ δὲ τρόπος αὐτὸς διὰ τὴν τότε ἀσφάλειαν τῆς Πόλεως ἦτον ἀναγκαῖος καὶ ἄφευκτος, καθότι ἡ χρῆσις τῆς πυρίτιδος κόνεως (μπαρουτίου) καὶ τῶν Βομβάρδων, εἰσέτι ἦτον ἄγνωστος. Τανῦν δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπιθαλάσσιον ὀχύρωμα καλεῖται Κὶζ Κουλεσί, τουτέστι Παρθένου Πύργος (2) παρὰ δὲ τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες ἐκτόπως ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀνιχνεύωσι πάντα, ὀνομάζεται ἄνευ τινος ὀρθῆς σημασίας, Πύργος Λεάνδρου, ὡς ἐὰν τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον καθ' Ἑλλήσποντόν ποτε συμβάντα, δραματοποιηθέντα ἐνταῦθα τάχα κατὰ τὸν Βόσπορον.

Ἡ δὲ ἀλήθεια, διὰ τὴν ὁποίαν ὠνομάσθη Δάμαλις καὶ Πύργος Παρθένου ἔχει οὕτως· ὅτε ἐστάλη παρὰ τῶν Ἀθηναίων Χάρης ὁ στρατηγὸς πρὸς βοήθειαν τῶν Βυζαντίων κατὰ τοῦ στόλου τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου, ἀσθενήσασα

(1) Ὁ Πύργος αὐτὸς ἦτον εἰς τὴν Βυζαντίου περιοχὴν κείμενος ἐπὶ θαλάσσης κατὰ τὴν Προποντίδα, πλησίον τοῦ νῦν Μπαλοὺκ Χανὲ Καπουσί· τοῦτον δὲ ἀνέκτισεν ὕστερον ὀχυρότατα ὁ Δοὺξ ἐκεῖνος Ἀπόκαυχος, διὰ τὰ τέλη τῆς ἧς ἐμελέτα ἀποστασίας.

(2) Τὸν Πύργον αὐτὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν κρημνισθέντα, ἀνῳκοδόμησαν ξύλινον· τοῦτον δὲ τεφρωθέντα ἀνήγειρε στερεῶς λιθόκτιστον, ὡς φρούριον μετὰ μικροῦ Φάρου ἀναπτομένου πρὸς ὁδηγίαν τῶν πλεόντων, ὁ ἐπὶ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Γ', φιλόκαλος ἐκεῖνος Ἐπίτροπος Ἰμπραγὴμ Πασᾶς, καὶ ἔσχάτως πάλιν ἐπεσκεύασε κατὰ τὸ ὁρώμενον σχῆμα Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'.

ἐν Χρυσουπόλει ἡ τούτου σύζυγος Δάμαλις καλουμένη, καὶ ἀποθανοῦσα ἐνεταφιάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της εἰς τὸ κατασκευασθὲν Μαυσώλειον ἐπάνω τῶν ὑφάλων πετρῶν τούτων. Ἐπὶ τὸ μνημεῖον αὐτὸ ἵστατο στήλη, καὶ ἐπ' αὐτὴν καταλλήλως μὲ τὴν ὀνομασίαν τῆς ἀποθανούσης, μία Δάμαλις ἐκ μαρμάρου, ἔχουσα ἐπιγραφὴν ταύτην·

» Ἰναχίης οὐκ εἰμὶ βοὸς τύπος, οὐδ' ἀπ' ἐμοῖο
» Κλύζεται ἀντωπὸν Βοσπόριον Πέλαγος.
» Κείνην μὲν τὸ πάροιθε βαρὺς χόλος ἤλασεν Ἥρης,
» Ἐντάφιον τόδ' ἐγὼ, Κεκροπὶς εἰμὶ νέκυς.
» Εὐνέτις ἦν δὲ Χάρητος, ἔπλων δ' ὅτε ἔπλεν ἐκεῖνος
» Τῇδε, Φιλιππείων ἀντίπαλος σκαφέων.
» Βοΐδιον δὲ καλεῦμ' ἂν ἐγὼ τότε, νῦν δὲ Χάρητος
» Εὐνέτις, ἠπείροις τέρπομαι ἀμφοτέραις.

Μετὰ τὸ μέγα μέτωπον τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Χρυσουπόλεως ἢ καὶ Δαμάλεως ἕπεται μικρὰ κοιλάς. ἡ ἐπὶ Βυζαντίων Πηγὴ Ἑρμαγόρου καλουμένη, καὶ ἑπομένως τὸ τῆς Χαλκηδόνος προάστειον, Ῥουφινιαναὶ ὀνομαζόμενον, ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ποταποῦ καὶ κακοῦ εὐνούχου ἐκείνου ὑπάτου Ῥουφίνου, τοῦ ἐπὶ Ἀρκαδίου διὰ τὴν αἰωνοφόρον κακοτροπίαν του, ὑπὸ τῶν στρατευμάτων ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ βασιλέως τούτου θανατωθέντος. Εἰς αὐτὸν τὸν τόπον ἦσαν βασίλεια ᾠκοδομημένα παρὰ Κωνσταντίνου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλείου, καὶ Ναὸς μέγιστος, ὃν ὁ Ῥουφῖνος αὐτὸς εἰς τιμὴν Πέτρου καὶ Παύλου τῶν Ἀποστόλων ἔκτισεν, ἐν ᾧ ἡ κατὰ Χρυσοστόμου δι' ἐρεθίσεως τῆς Εὐδοξίας παράνομος Σύνοδος ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας συνήχθη, καὶ ἐψηφίσθη ἡ κατὰ τοῦ δικαίου ἀνδρὸς ἐξορία. Ἔτι δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν, διὰ τὸ ὑψηλὸν ἐνταῦθα καὶ τερπνὸν τῆς θέσεως, Ἀμουρὰτ ὁ

Δ'. ᾠκοδόμησε καθ' ὅλην τὴν Περσικὴν πολυτέλειαν παλάτια πάγκαλα, ἀλλὰ παλαιωθέντα, περὶ τὸ 1794 ἔτος κατηδαφίσθησαν, καὶ μέρος μὲν τῶν καλλίστων λίθων καὶ μαρμάρων μετηνέχθη εἰς τοὺς μεταῤῥυθμισθέντας καὶ καλλωπισθέντας κατὰ γραμμὰς εἰς τὸ Βυζάντιον Σουλτανικοὺς λειμῶνας (Μπαξέδες), μέρος δὲ εἰς τὰ κατὰ ῥυθμὸν ὡραῖα αὐτόθι τοῦ νέου ἐκείνου στρατιωτικοῦ συστήματος καταγώγια, τὰ ἀποτεφρωθέντα μὲν ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Γ'. ἀποστασίας κατὰ τὸ 1807 ἔτος, ἀλλὰ ταῦτα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γενιτζάρων, λαμπρότατα ἀνεκαίνισεν εἰς τὸ ὁρώμενον μεγαλοπρεπὲς σχῆμα ὁ τὸ ἀείμνηστον περὶ τὸ 1826 ἔτος κατὰ τοῦ ταραχώδους τάγματος ἐκείνου εὐκλεῶς στήσας τρόπαιον Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'. ἀντὶ δὲ τῶν ἐκ παλαιότητος κατεδαφισθέντων ῥηθέντων παλατίων, ἐπὶ τῶν θεμελίων τούτων ἐκτίσθη ἓν μικρὸν Ἀνάκτορον, ὅπου θεωρεῖται καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Γ'. Σελὴμ περίφανὲς Τέμενος· τὸ παραθαλάσσιον μέρος τοῦτο ὀνομάζεται τανῦν Χάρεμιὲ Ἰσκελεσί.

Μετὰ τὴν Σκάλαν τανῦν Καβὰκ Σκελεσί, καὶ τὴν ἑτέραν Χαϊδὰρ Πασᾶ, ἄρχεται τὸ προάστειον τῆς Χαλκηδόνος· τόπος παραθαλάσσιος, ἐπίπεδος, τερπνὸς καὶ οἰκοδομημένος μὲ λειμῶνας εὐρυχώρους. Εἰς τοῦτον αὐτὸν τὸν πρὸ τῆς Χαλκηδόνος τόπον ἦτο ποτε ἱδρυμένον εἰδωλεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διάφημον, ἐπὶ τὰ θεμέλια τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη ἔπειτα ὁ ὑπὸ τοῦ Σχολαστικοῦ Εὐαγρίου περιγραφόμενος περικαλλέστατος ναὸς τῆς ἁγίας Εὐφημίας, καὶ ἔνδον τούτου συνεκροτήθη ἡ τετάρτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος· ἀναβλύζει ὕδωρ σεβαζόμενον ὡς τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἁγίασμα.

Χαλκηδὼν (1) μετὰ ταῦτα, πόλις ποτε μεγίστη, ἐπίσημος,

---

(1) Χαλκηδὼν δ' ὠνόμασται, ὡς μέν τινές φασι ἀπὸ τοῦ Χαλκηδόνος

καὶ αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου ἀντίζηλος. κτισθεῖσα ἐπὶ Ἀρχίου παρὰ τῶν Μεγαρέων πρὸ τοῦ νὰ θεμελιωθῇ τὸ Βυζάντιον, κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην Ὀλυμπιάδα, πρὸ χρόνων 685 τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, καὶ ὀνομασθεῖσα παρὰ μὲν τῶν θεμελιωσάντων αὐτὴν Προσέραστος, ὑπὸ δὲ τῶν κριτικῶν, διὰ τὸ ἀσύγγνωστον ἁμάρτημα τῆς κακίστης ἐκλογῆς τούτου τοῦ τόπου ἀντὶ τοῦ Βυζαντίου, Τυφλῶν Πόλις. Ἡ δόξα ποτὲ ταύτης ἦτο μεγάλη διά τε τὴν ἀρχαιότητά της, διὰ τὰ καλλωπίζοντα αὐτὴν κάλλιστα ἔργα τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν, διὰ τὸν περίφημον ἐν αὐτῇ Ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τὸ μαντεῖον δὲν ἦτο κατὰ τὴν ὑπόληψιν κατώτερον τοῦ ἐν Δελφοῖς ἐκείνου, καὶ τέλος διὰ τοὺς ἐπισήμους ἐπὶ μαθήσει ἄνδρας, οὓς ἐξήνεγκε, τουτέστι τὸν Θρασύμαχον Σοφιστὴν, μαθητὴν Ἰσοκράτους καὶ Πλάτωνος, καὶ τὸν σεμνὸν καὶ αὐταρκέστατον Φιλόσοφον ἐκεῖνον Ξενοκράτην, καὶ ἄλλους. Πρὸ Χριστοῦ 409 χρόνους ἡ Πόλις αὕτη ἀποστατήσασα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, καθυπετάγη πάλιν εἰς αὐτοὺς διὰ τοῦ ἀξιοπρεπεστάτου καὶ γενναιοτάτου νικητοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Ἀλκιβιάδου· ἀλλ' ἐπανέλαβον τὴν ἐλευθερίαν των αὖθις οἱ Χαλκηδόνιοι ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου συμμαχήσαντες μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους· ἐκυριεύθη ὕστερον, κατεστράφη καὶ ἐρείπιον ἐγένετο ὑπὸ Περσῶν ἐπὶ Φαρναβάζου, ἐπολιορκήθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου, ἐλεηλατίσθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Γότθων, ἐκρημνίσθησαν ἐπὶ τῆς γενομένης ἀποστασίας τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, παρὰ τοῦ Οὐάλεντος καὶ τὰ ὑστερινὰ περὶ αὐτὴν τείχη, καὶ τελευταῖον οἱ Πέρσαι ἐπὶ Χοζρόου κατέφθειραν καὶ ἐξηφάνισαν

ποταμοῦ, ὡς δ' ἕτεροι ἀπὸ τοῦ παιδὸς Κάλχαντος τοῦ μάντεως, ὕστερον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου γενομένου, ὡς δ' ἄλλοι ἀπὸ Χαλκίδος Πόλεως τῆς Εὐβοίας ἀποίκων ἐκεῖ πεμφθέντων, οὓς δὴ καὶ τυφλοὺς ἀπεκάλεσαν, παρεωρακότας τὸ Βυζάντιον. Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως Ἡσυχίου Μιλησίου.

αὐτὴν (1), ἀλλὰ μὲ ὅλα ταῦτα ἡ φιλοτιμία τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων τὴν περιέθαλψε καὶ τὴν ἐπανέσωσε τοσάκις· ἤδη δὲ τοσοῦτον ἐξηλλοιώθη καὶ παρηλλάχθη, ὥστε κατεστάθη μία μικρὰ κώμη, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν ἴχνος ἄλλο ἀπὸ τοὺς καλλωπίζοντάς ποτε τὴν Πόλιν ταύτην Ναοὺς καὶ λοιπὰ λαμπρὰ κτίρια τῆς ἀρχαιότητος παρέμεινεν, εἰμὴ θραύσματα τάφων τινῶν ἀρχαίων, καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου Ὑδραγωγοῦ· ὁ δὲ μεγαλοπρεπὴς καὶ πολυθρύλλητος ἐκεῖ Ναὸς τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ὁ εἰδωλεῖον πρότερον ὢν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μετὰ ταῦτα εὐμεγέθης φιλοτεχνηθείς, καὶ εἰς μνήμην τῆς Μεγαλομάρτυρος ταύτης ἀφιερωθείς, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἡ τετάρτη συνεκροτήθη Σύνοδος, κατηδαφίσθη μετὰ τὴν ἅλωσιν, καὶ ὅλη ἡ ὕλη τῶν καλλίστων μαρμάρων καὶ θαυμασίων Κιόνων μετεφέρθη καὶ ἐστόλισε τὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν περιφανὲς Τέμενος· ἡ Χαλκηδών, Κώμη τανῦν ἐπίσημος καλουμένη παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν Καδδί-κιοΐ (Κριτῶν χωρίον), ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐγγυτέρω τῆς Πόλεως θέσιν αὐτῆς καὶ τὸν μικρὸν διάπλουν, κατοικεῖται κατὰ τὸ θέρος παρὰ πολλῶν πολιτῶν. ὁ εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ Ναὸς εἶναι κτίριον ἀρχαῖον, τοῦτον δὲ πρὸ τινων χρόνων ἀνεκαίνισαν.

Μετὰ τὸ τῆς Χαλκηδόνος Ἀκρωτήριον (Μόδα Μπουρνοῦ) κατάφυτον ἀμπέλων, ὁ ἑπόμενος Κόλπος ἐκαλεῖτο ποτὲ Εὐτροπίου Λιμήν, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ Ἀρκαδίου μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ ῥηθέντος Ῥουφίνου ἄλλου εὐνούχου Εὐτροπίου, διαδόχου οὐ μόνον τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ῥουφίνου, ἀλλὰ καὶ τῆς πλεονεξίας καὶ ὅλων τῶν κακιῶν του· τοῦτον δὲ τὸν παραλελυμένον υἱὸν τῆς ἀστάτου τύχης, μισήσασα τέλος

(1) Ἡ Χαλκηδὼν εἶχε τὸ πάλαι δύο μεγάλας προκυμαίας σχεδιαζούσας λιμένα χωρητικὸν ἑξήκοντα μεγάλων πλοίων, κλειόμενον δι' ἁλύσου.

αὐτὴ κατὰ τὴν συνήθειάν της, παρέλιπε διὰ νὰ κριθῇ δικανικῶς, καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς πικρὸν θάνατον. Εἰς τὸν Κόλπον τοῦτον ὕστερον ὑπὸ τοῦ Τυράννου Φωκᾶ ἐδραματοποιήθη ἡ φοβερὰ ἐκείνη τῆς ἀσπλαγχνίας σκηνὴ κατὰ τοῦ δυστυχοῦς Βασιλέως Μαυρικίου, τῶν τέκνων καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅςις κατὰ τὴν λυπηρὰν διήγησιν τῶν Ἱστορικῶν τῆς Βυζαντίδος, μὲ φιλοσοφικὸν φρόνημα ἔδειξε τοιαύτην ἀρετὴν εἰς τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς ὑψηλοτέραν τῷ ὄντι καὶ αὐτῶν τῶν νόμων τῆς φύσεως· διότι ἀφ' οὗ πρότερον εἶδε τὴν σφαγὴν τῶν ἰδίων τέκνων καὶ τῆς γυναικός του, μὲ γενναιότητα ψυχῆς, εὐχαριςῶν ταῖς δικαιοτάταις τοῦ Θεοῦ κρίσεσιν, ἀπεσφάγη καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Τυράννου, καὶ τοιουτοτρόπως ἔγεινε τῶν παίδων ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς ἐντάφιον. Ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦτον, τὸν ἀπὸ τὸ ἐν αὐτῷ Ἁγίασμα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, διὰ τοὺς φυομένους καλάμους Καλαμίτζια κοινῶς λεγόμενον, ὅπου συχνάζουσιν οἱ πλεῖςοι τῶν ἡμετέρων καθ' ἑκάςην Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν διὰ τέρψιν καὶ εὐθυμίαν μᾶλλον, ἢ εὐλάβειαν, καὶ οὐ πολλὰ μακρὰν εἶναι τὸ Ἡραῖον Ἀκρωτήριον, τὸ καὶ ὕστατον κατὰ τὴν Βοσπόρειον Ἀσίαν. (1)

Εἰς αὐτὸ τὸ ἀκρωτήριον ἦτο ποτε ἱδρυμένος ὁ τῆς Ἥρας Φάρος, ὁ τανῦν κοινῶς καλούμενος Φαναράκι, καὶ παρὰ Τούρκων Φενὲρ Παξεσί· ἡ δὲ ἀντικρὺ τούτου τοῦ Ἀκρωτηρίου καὶ πλη-

---

(1) Δημοσθένης ὁ Βιθυνὸς ἐν τῷ περὶ τῶν Βιθυνικῶν Βιβλ΄. ΙΔ΄. λέγει ταῦτα·

» Ἔστι δὲ προπάροιθε κλυτῆς Χαλκηδόνος ἄκρα
» Ἡραία, τρήχουσα, πολυσπιλάς· ἔνδοθεν αὐτῆς,
» Λαίνεον περὶ τεῖχος Ἰὼν κοιλαίνεται εἴσω
» Κόλπος ἁλός· φαίησκεν ἰδὼν βαθυδινέα
» Πάντη ἔμμεναι· Ἰαμενῆ δὲ, καὶ οὐ βαθείας
» Ἐστὶ θαλάσσης· ἔνθα τε νῆας ἦγον οἰόμενοι σκέπος εἶναι
» Αὐτοφυοῦς ὅρμαιο· κακῶ δ' ἐνέρκυρσαν ἑτοίμῳ.

σίου ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἀναφαινομένη ὕφαλος, ἐπὶ τὴν ὁποίαν συνεπεσώρευσαν ἱκανοὺς λίθους πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πλεόντων, ὠνομάζετο παρὰ τῶν ἀρχαίων, ἡ τῆς Ἥρας Ὕφαλος· ἐπάνω ταύτης τῆς Σωρείας τῶν πετρῶν κατὰ κορυφὴν ἵστατο ἕνας τετράγωνος λίθος, ἔχων περὶ τὰ πλάγια μίαν Ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν, ὁ ὁποῖος ἦτον ἀναμφιβόλως στυλόπατον ποτε Κολώνης τινος· τοῦτον δὲ περὶ τὸ 1816 ἔτος, οἱ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος πανταχόθεν καθαρπάζοντες φιλαρχαῖοι Εὐρωπαῖοι, παντοίῳ τρόπῳ ἐνεργήσαντες ἀπέσυραν ἐκεῖθεν. Ἐνταῦθα ἦτον ᾠκοδομημένον ποτε Ἱερὸν τῆς Ἥρας ἐπίσημον· ὕστερον δὲ διὰ τὸ τοῦ τόπου δεξιὸν καὶ τερπνὸν, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε παλάτιον ἐαρινὸν μεγαλοπρεπέστατον, ἐπιγράψας ἄνωθεν τῆς πύλης ταῦτα·

» *Τοῦτον Ἰουστινιανὸς ἀγακλέα δείματο χῶρον,*
» *Ὕδατι καὶ γαίῃ κάλλος ἐπικρεμάσας.*

Εἰς τὸ ὁποῖον μᾶλλον ἐσύχναζε κατ' ἔτος πρὸς ἐαρινὴν παραθαλάσσιον διατριβὴν, ἡ σύζυγός του Βασιλὶς Θεοδώρα· εἰς δὲ τὸν κόλπον ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπὸ μεγάλας πέτρας κατεσκεύασε δύω Πελαγίας Προκυμαίας, Μόλους κοινῶς λεγομένους πρὸς σωτηρίαν τῶν πλεόντων· τούτων δὲ τὰ ἴχνη μέχρι τούτου φανεροῦσιν αἱ διασκορπισμέναι παρὰ τὸ ἀκρωτήριον ἔνδον τοῦ Κόλπου παράλιοι πέτραι. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ ἐπιῤῥεπέστατος Ἄναξ αὐτὸς πρὸς διαφόρους οἰκοδομὰς, ἔκτισεν Ἱερὸν Τέμενος εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ δύω ἑτέρους Ναοὺς εἰς μνήμην Ἡλιοὺ τοῦ Θεσβίτου, καὶ Προκοπίου τοῦ Μάρτυρος· ἔτι δὲ καὶ στοὰς, ἀγορὰς, καὶ δημόσια λουτρὰ, ἐπιγράψας τὰ ἐπιδεικτικὰ τάδε·

» *Κοίρανοι, ἡμετέρην ἀρετὴν, κάρτος τε καὶ ἔργα,*
» *Αὐδήσει χρόνος αἰὲν, ἕως Πόλος ἀστέρας ἕλκῃ.*

Εἰς τὰ ῥηθέντα Παλάτια ἐτέχθη ἡ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς

Εὐδοκίας θυγάτηρ Ἐπιφάνεια (1), αὐτὰ καταπεπτωκότα ἀνέσωσε καὶ ἐκαλλώπισεν ὕστερον ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, καὶ ἐκαθάρισε καὶ τὴν γεμισθεῖσαν εἰς αὐτὰ καὶ σφαλισθεῖσαν Κινστέρναν ὑπὸ Ἡρακλείου· καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα φθαρέντα ἀνῳκοδόμησε Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος· τανῦν δὲ ἀπὸ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα καὶ περικαλλῆ ποτε κτίρια, ἐρείπιά τινα φαίνονται. Αἱ περιφανεῖς οἰκοδομαὶ ἐξέλιπον καὶ ἠφανίσθησαν μέν, ἀλλ' ἡ θέσις εἶναι ἡ αὐτή, στολισμένη μὲ παντοδαπὰς καὶ ποικίλας χάριτας, εὐανθής, τερπνή, κατάφυτος μὲ διάφορα δένδρα καὶ ἱκανὰς κυπαρίσσους. Ἡ ὅρασις τοῦ ἀνθρώπου εἰς αὐτὸ τὸ εὐφρόσυνον Ἀκρωτήριον καθηδύνεται ἀπὸ τὰ τοσαῦτα κάλλη τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, κόρον μὴ λαμβάνουσα ἀπὸ τὸ πολυποίκιλον θέαμα τοῦ ἐκτεταμένου κύκλω ὁρίζοντος, ὅθεν καὶ ἕως τῆς σήμερον τὰ Ἡραῖα θέλγητρα ἐφέλκουσιν ἀκαταπαύστως ἄνδρας καὶ γυναῖκας πρὸς ἀπόλαυσιν τούτων. Τὸ φύσει περικαλλὲς καὶ ἐξηρημένον τοῦ τόπου τούτου κατηνάγκασέ ποτε καὶ αὐτὴν τὴν τῶν Ποιητῶν μελίγηρον λύραν νὰ ἐξηχήσῃ τὰ μέλη τάδε.

---

(1) Εἰς ταῦτα τὰ Ἰουστινιάνεια Παλάτια τοῦ Ἡραίου Ἀκρωτηρίου, ὁ Κοπρώνυμος κατὰ τὸ 754 ἔτος, καὶ τῆς Βασιλείας αὐτοῦ τὸ 13, συνήθροισε τὸ πονηρὸν αὐτοῦ Συνέδριον, τὸ ἐκ πολλῶν Ἐπισκόπων, ἀνδραπόδων τῶν μὲν εὐνοίας, τῶν δὲ φόβου, κατὰ τῶν ἱερῶν ἐκτυπωμάτων, προεξάρχοντος τοῦ Συνεδρίου τοῦ Ἐφέσου Θεοδοσίου, καὶ τοῦ Πέργης Σισινίου Παστηλᾶ, οἵτινες τὰ κατὰ θέλησιν τοῦ δυσσεβοῦς αὐτοῦ Βασιλέως ἐδογμάτησαν ὡς ἐμβρόντητοι, μηδενὸς παρόντος τοῦ τε Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἐκ τῶν Καθολικῶν Θρόνων, τὸν δὲ κακόφρονα Κωνσταντινουπόλεως Ἀναστάσιον προλαβὼν ὁ θάνατος, διὰ τοῦ οἰκτίστου πάθους τοῦ κώλικος, τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατέστρεψεν· ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν μανιώδη ἐκείνην τότε ἀπαγόρευσιν τῆς πρὸς τὰς Ἱερὰς Εἰκόνας ὀφειλομένης ἀνέκαθεν προσκυνητικῆς τιμῆς καὶ οὐ λατρείας, οὐδὲ ἐδυνήθη ὁ Κοπρώνυμος διὰ τοῦ τοιούτου Συνεδρίου του νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸ πανίερον ἀρχαῖον ἔθος τῆς πρὸς πρεσβείαν καὶ βοήθειαν ἐπικλήσεως, τῆς Πανάγνου Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων· δόγμα μὲν ἀποφαντικόν, ἀλλ' ἀπαράδεκτον ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν διαμαρτυρουμένων, τῶν γεραιρόντων τὸ Συνέδριον τοῦτο.

» *Πόντος ὑποκλύζει χθονὸς ἕδραν, ἄπλωτα δὲ χέρσου*
» *Νῶτα θαλασσαίοις ἄλσεσι τηλεθάρι.*
» *Ὡς σοφὸς, ὅστις ἔμιξε βυθὸν χθονὶ, φύκια κήποις,*
» *Νηϊάδων προχοαῖς χεύματα Νηρεΐδων.*

» *Ἐνθάδ' ἐριδμαίνουσι τίνος πλέον ἔπλετο χῶρος,*
» *Νύμφαι, Νηϊάδες, Νηρεΐδες, Ἀδρυάδες.*
» *Ταῖς δὲ θεσμιστεύει μεσάτη χάρις· οὐδὲ δικάζειν*
» *Οἶδεν, ἐπεὶ ξυνὴν τέρψιν ὁ χῶρος ἔχει.*

Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ ἀνάπλους τοῦ Βοσπόρου ἄρχεται ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Χαλκηδόνος (Μόδα Πουρνοῦ) τοῦ ὁποίου τὸ κατὰ μῆκος διάστημα μετρούμενον ἕως εἰς τὰ δύω κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου Φαναράκια εἶναι 15,300 ὀργυιῶν, τὸ δὲ πλάτος τούτου μεταξὺ μὲν τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Βυζαντίου (Σεράγι Πουρνοῦ) καὶ τῆς Χρυσουπόλεως (Σκούταρι) εἶναι ὀργυιῶν 900, τῶν δύω δὲ Χισαρίων 400, τῶν δύω πολεμικῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Καβὰκ 360, καὶ κατὰ τὸ στόμιον μεταξὺ τῶν δύω φάρων 1900.

Ὅλη ἡ ἔκτασις τοῦ Καταστένου διασχίζεται εἰς ἓξ κυριωτέρας διευθύνσεις· ἡ πρώτη μὲν ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Πόντου μέχρι τοῦ Βαθυῤῥύακος (Πουγιοὺκ Δερὲ), καὶ αὐτὸ τὸ μεταξὺ διάστημα καλεῖται κυρίως στόμιον τοῦ Πόντου, τὸ δὲ λοιπὸν μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Βυζαντίου εἶναι ὁ Βόσπορος· ἡ δευτέρα δὲ διεύθυνσις ἀπὸ τοῦ Πουγιοὺκ Δερὲ μέχρι Νεοχωρίου, ἡ τρίτη ἐκ τούτου μέχρι τῶν Χισαρίων, ἡ τετάρτη ἀπὸ τούτων μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος, ἡ πέμπτη ἐκ τούτου μέχρι τοῦ Βοὸς Πόρου, Ὀκιοὺζ Λιμὰν, καὶ ἡ ἕκτη μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Βυζαντίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τῶν παρακειμένων Νήσων τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ τῶν ἀπέναντι κατὰ Βιθυνίαν παραλίων.

Ἀπὸ τὰς ἀπέναντι τοῦ Ἀκρωτηρίου τούτου, καὶ οὐ μακρὰν τῆς Πόλεως κειμένας τῆς Προποντίδος Νήσους εἶναι αἱ μεγαλήτεραι τέσσαρες. Πρώτη λοιπὸν εἶναι ἡ δικόρυφος Νῆσος Πρώτη καλουμένη, τῆς ὁποίας ὁ λιμὴν πρὸ χρόνων ἐγεμίσθη, τὸ δὲ παραθαλάσσιον αὐτῆς ποτε χωρίον ἀπὸ τοὺς συχνάζοντας ἐνταῦθα φονικοὺς καὶ φαυλοβίους, τελείως ἐξηφανίσθη.

Εἰς τὴν Νῆσον αὐτὴν ἦσαν ποτε δύω ἱερὰ Μονήδρια, τὸ μὲν κείμενον οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης κάτωθεν τοῦ μέχρι τῆς σήμερον βλεπομένου μεγίστου ἐρειπίου μιᾶς μεγάλης δεξαμενῆς ἀστέγου, ὅπου μετὰ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβὲ περιορισθεὶς, καὶ Μοναχὸς γενόμενος ἀπέθανεν· ἔτι καὶ Ῥωμανὸν τὸν Λακαπηνὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ υἱοὶ διὰ τῶν ἐπιτηδείων τρόπων Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τῆς βασιλείας ἐξώσαντες περιώρισαν καὶ Μοναχὸν ἀπέκειραν.

Τὸ δὲ ἄλλο Μονήδριον ἔκειτο ἐπὶ τὸ μετεωρότερον μέρος τῆς Νήσου, τὸ ὁποῖον ἦτο κτίσμα Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους· ὅστις μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας ἄδικον ἔκπτωσιν, καὶ τοῦ φωτὸς τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν πικρὰν ὑστέρησιν, εἰς αὐτὸ ἀπαχθεὶς καὶ κακῶς ἀπὸ τὴν ἐξ ἀνεπιμελείας σῆψιν τῆς πληγῆς πάσχων, ὀλίγον ἐπιβιώσας ἀπέθανε, λαμπρότατα ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας ἐκεῖ ἐνταφιασθείς. Κατὰ τὴν Νῆσον ταύτην εἰς πλοιάριον ἐμβαλόντες τὰ εἰς λεπτὸν κατακοπέντα μέλη Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, φέροντες τὰ ἔθαψαν· ἔτι δὲ καὶ τοὺς τέσσαρας υἱοὺς αὐτοῦ εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν περιορίσας

Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς τοὺς εὐνούχισε καὶ μοναχοὺς αὐτοὺς ἀπέκειρεν· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Σζιμισκῆ, Λέων ὁ Φωκᾶς καὶ Νικηφόρος ὁ τούτου υἱὸς εἰς ἀποστασίαν κλίναντες συλλαμβάνονται, εἰς τὴν Νῆσον ταύτην στέλλονται, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττονται.

Ἀπὸ μὲν τὰ κάλλιστα τῆς ὕλης τῶν εἰς τὴν Νῆσον ταύτην ῥηθέντων ἱερῶν καταγωγίων, μετὰ τὴν ἅλωσιν, κατεσκευάσθησαν δημόσιά τινα κτίρια, ἀπὸ δὲ τὰ ἐγκαταλειφθέντα, ἀνῳκοδομήθη τὸ εἰς μνήμην ἤδη τῆς Μεταμορφώσεως Μοναστήριον εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ἡ τοῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους προῤῥηθεῖσα Μονὴ, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια φαίνονται πολὺ κατὰ μῆκος καὶ πλάτος παρεκτεινόμενα ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ νῦν Μονηδρίου.

Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν δύω ὑπῆρχε καὶ τρίτον Μοναστήριον εἰς τὴν Πρώτην, καὶ ὁ μὲν Ζωναρᾶς ἐν τῷ περὶ Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικοῦ λέγει τάδε· « Τὸν δὲ Πατρίκιον Βαρδάνην » καὶ στρατηγὸν τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων, τὸν ἐπονομαζόμενον » Τοῦρκον ἀναγορευθέντα Βασιλέα ἀπὸ τὰ ἀνατολικὰ τάγματα, » εἴτε θέλοντα, εἴτε καὶ ἄκοντα (ἐπειδὴ λέγονται καὶ τὰ δύω) » ἔπειτα μεταμεληθέντα καὶ πίστεις ἀπαθείας ἀπὸ τὸν Νικη- » φόρον λαβόντα, Μοναχὸν γενόμενον καὶ εἰς τὴν Νῆσον τὴν » λεγομένην Πρώτην, διαπεραιωθέντα, ὅπου εἶχε κτίσει Μονα- » στήριον ἴδιον, στείλας κρυφίως ὁ βασιλεὺς τινὰς, καὶ ὑποκρι- » θεὶς ὅτι παρὰ τὴν εἴδησίν του ἐπράχθη τὸ ἔργον τὸν ἐτύ- » φλωσεν. » Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος κτῆμα Βαρδανίου καλῶς δεδουλευμένον καλεῖ· καὶ πάλιν ὁ μετὰ Θεοφάνην τὸν Χρονογράφον, Ἰωάννης ὁ Διοκαισαρείας Ἀρχιερεὺς ὁ Ἱστορικὸς, ἀγρὸν φιλοπονηθέντα ἀπὸ τὸν Βαρδάνιον ὀνομάζει.

Δευτέρα δὲ Νῆσος ἡ τῆς Ἀντιγόνου καὶ Πανόρμου, ἡ ὁποία

τυχὸν ὠνομάσθη οὕτω παρὰ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ πρὸς μνήμην τοῦ Πατρός του Ἀντιγόνου, καθ' ὃν χρόνον Π. Χ. 298, ἐστράτευσεν ὁ ῥηθεὶς Δημήτριος κατὰ Λυσιμάχου καὶ Κασάνδρου πρὸς ἐλευθερίαν τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου. Ἐπάνω τοῦ βουνοῦ τῆς Νήσου ἦτο κτισμένος Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεταμορφώσεως ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια καὶ ἕως τῆς σήμερον πόῤῥωθεν βλέπονται. (1) Εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν ὁ ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ ὑποπτευθεὶς ὡς βασιλειῶν Στέφανος ὁ Μάγιστρος, Μοναχὸς ἀποκείρεται· ἔτι δὲ εἰς τὴν Νῆσον ταύτην ἄνδρες ἐπίσημοι ἐξωρίσθησαν, πρῶτον μὲν ὁ ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως, εἰς ἕνα τάφον μετὰ δύω ληστῶν ζῶν κατακλεισθεὶς Μεθόδιος ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἑπομένως καὶ ὁ καταβιβασθεὶς ἀπὸ τοῦ θρόνου ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου Στέφανος ὁ βασιλεὺς, ὁ τοῦ Λακαπηνοῦ υἱός.

Ἀπὸ τὴν Μονὴν τῆς Ἀντιγόνου ἦτο, κατὰ τὸν ἀστεῖον Χωνιάτην, ὁ κάκιστ' ἀπολωλέναι ἄξιος καλόγηρος ἐκεῖνος, ὅς τις ἐπὶ τούτῳ μόνῳ ἀπῆλθεν εἰς τὸ πλησίον τῆς Τζορουλοῦ κατὰ τὴν Θράκην Κουπέριον διὰ νὰ δεκατήσῃ τὴν τελουμένην ἐκεῖ πανήγυριν τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. « Αὐτὸς, λέγει, ὁ τὸν » κόσμον διόλου ἀφεὶς καὶ χωρισθεὶς ἀπὸ τὰ κάτω, τὸ δὲ » κατὰ Χριστὸν τριβώνιον ἑκουσίως φορέσας, φοβηθεὶς μήποτε » ὀβολός τις διαφύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας του, τὸ μὲν γράμμα,

(1) Ἡ Μονὴ αὕτη μέχρι ἀρχῶν τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος ὑφίστατο, ὠνομάσθη δὲ παρὰ τῶν ἐνασκησάντων εἰς αὐτὴν, Μονὴ τῆς Θεοκορυφότου, ὡς δηλοῦται ἀπό τινων Σημειωμάτων, περιεχομένων εἰς χειρόγραφα ἐκ μεμβράνης Ἑλλήνων Συγγραφέων· τούτων δὲ, καὶ τῶν εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν, καὶ εἰς ἄλλας ἐναποκειμένων ἀρχαίων χειρογράφων, τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν περιελθόντων (ὢ τῆς ἀμαθίας τῶν ἡμετέρων καὶ ἀβελτηρίας!) εἰς χεῖρας ἀλλοεθνῶν, κατάλογον ἐξέδωκεν ὁ Μοντεφαλκόνιος.

» τὸ ὁποῖον δι' αὐτοῦ ὁ ἐπὶ 'Αλεξίου τοῦ 'Αγγελο-Κομνηνοῦ
» ἡγεμὼν τῶν ἐκεῖ τόπων Θεόδωρος ὁ Βρανᾶς ἔστειλε πρὸς τοὺς
» κακοίκους τῆς Τζορουλοῦ, φανερῶν Σκυθῶν ἐπιδρομήν, καὶ
» ἀπεμποδίζων τὴν πολλὴν συνδρομὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν πα-
» νήγυριν, εἰς τὸν κόλπον του ὁ ῥασενδίτης ἔκρυψε, καὶ ὡς
» εἰς ἄλλο σκότος εἰς τὰ μαῦρα ῥάσα του κατέχωσεν· εἰς δὲ
» τοὺς συνερχομένους προέλεγεν, ὡς καὶ Προφήτου περισσό-
» τερος, ὅτι οὐδὲν κακὸν θέλουσι πάθη· πλὴν οἱ ἀπὸ τὴν ῥηθεῖ-
» σαν πανήγυριν ἐπιστρέφοντες, μὴ δυνηθέντες νὰ προφθάσωσιν
» εἰς τὸ Φρούριον τῆς Τζορουλοῦ, πανδημεὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιπε-
» σόντας Σκύθας ἠχμαλωτίσθησαν ».

'Η εἰς τὸ χωρίον τῆς Νήσου ταύτης 'Εκκλησία τοῦ Βα-πτιστοῦ Ἰωάννου εἶναι ἀρχαία, κτίτωρ δὲ ταύτης ἐγένετο ἡ βασιλὶς Θεοδώρα· μετὰ θάνατον τοῦ μανιώδους κατὰ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων ἀνδρὸς αὐτῆς Θεοφίλου, ὅταν αὐτὴ ἀνήγαγεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν τῆς ὁμολογίας καὶ τοῦ μαρτυρίου φέροντα ἐν τῇ σαρκὶ τὰ στίγματα Ἱερώτατον Μεθόδιον, κατὰ θερμὴν παράκλησιν τοῦ Πατριάρχου, εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον τόπον, ὅπου ὁ ὑπόγειος τάφος, εἰς τὸν ὁποῖον δι' ἑπταετίας καθείρχθη μετὰ δύω ληστῶν ὁ τρισόλβιος αὐτὸς ὁμολογητής, ἀνήγειρεν αὐτὸν τὸν Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου· παρελείφθη δὲ ἐκ τῆς ἀρχαίας οἰκοδομῆς τὸ ἱερὸν μόνον βῆμα, διῃρημένον κατὰ τὸ πάλαι ἔθος εἰς τρία μέρη, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ Ναοῦ κρημνισθὲν μετὰ τὴν ἅλωσιν, ἀνῳκοδομήθη ξυλοστέγαστον εἰς τὸ νῦν σχῆμα ἔπειτα. 'Ο Ναὸς αὐτὸς κατὰ τὸ ἔξωθεν μόρφωμα, μάλιστα τὸ Ἱερόν, ἦτον ἀπαράλλακτος μὲ τὸν εἰς τὴν Πόλιν Ναόν ποτε τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, τὸ νῦν Γκιοὺλ τζαμισί. Περὶ τὸν Ναὸν εἶναι μία δεξαμενή, ὅθεν ἐξ-εικάζεται ὅτι ὑπῆρχε Μοναχῶν καταγώγιον, καὶ ἐπιβεβαιοῦται, ὅτι ὁ τοῦ ἁγίου Μεθοδίου τάφος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ὁμολογητὴς

ζῶν κατεδικάσθη σώζεται μέχρι τούτου ὑποκάτω τοῦ Νάρθηκος ἀριστερόθεν εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὸν Ναὸν, ὅστις ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς, καθ' ὃν χρόνον φέροντες ἐνεταφίασάν τινα τῶν ὀρθοδόξων πλησίον τοῦ τάφου τούτου. Εἰς αὐτὴν τὴν Νῆσον κεῖται ἓν Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, οἰκοδομῆς νεωτέρας.

Μετ' αὐτὴν ἕπεται τρίτη ἡ τῆς Χάλκης, χαλκῆτις τὸ πάλαι καὶ Δημόνησος, παρονομασθεῖσα τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὸν ἐνταῦθα ποτε ἀνορυττόμενον χαλκὸν τὸν θρυλλούμενον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ τὸ κατὰ τὴν Σικυῶνα τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα ἦτο κατεσκευασμένον. Περὶ ταύτης τῆς νήσου καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει ταῦτα· « Δημόνησος περὶ » Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινος· ἔχει δὲ ὁ τόπος » Κυανοῦ μέταλλον καὶ χρυσοκάλλου, καὶ χρυσίον εὑρίσκεται » τίμιον, ὀφθαλμῶν τε φάρμακόν ἐστιν. »

Εἰς τὴν νῆσον ταύτην βλέπονται τὰ πρὸς οἰκοδομὴν Ναῶν καλὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων μόνων ἐχαρακτηρίσθη ἡ μεγαλουργία τῆς Ἑλληνογραικικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ διέμεινεν ἡ μνήμη εἰς τοὺς ὁρῶντας ἄληστος. Τὸ τῆς Παναγίας αὐτόθι Μοναστήριον ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὁ δὲ τῆς Θεοτόκου παραμείνας ἀπὸ τὸ πῦρ ἀβλαβὴς σμικρότατος μετὰ Τρούλλου ἐκεῖ Ναὸς, καὶ συνηνωμένος ποτε μὲ τὸν μεγάλον Ναὸν τοῦ Προδρόμου, ᾠκοδομήθη παρὰ τῆς πεφιλημένης συζύγου τοῦ Ἄνακτος τούτου Μαρίας τῆς Κομνηνῆς, ἡ ὁποία ἐφιλοτιμήθη μὲ τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦτο νὰ φανῇ συνεργάτις τῆς προθυμίας τοῦ ἀνδρός της. Ἡ Μονὴ αὐτὴ ὁμοῦ μὲ τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ μεγίστην ἐκείνην καὶ καλλίστην Ἐκκλησίαν (ἐκτὸς τοῦ Παρεκκλησίου τῆς Θεοτόκου) μετὰ τὴν τῆς Πόλεως ἅλωσιν ἐπυρπολήθη, τὴν ὁποίαν καλῶς πάλιν ἀνέκτισε καὶ ἀνεκαίνισεν ὁ ἐπίσημος ἀνὴρ

ἐκεῖνος, ὁ ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἰμπραγὶμ τοῦ Πρώτου καὶ Μεχμὲτ τοῦ τετάρτου λαβὼν τοσαύτην ὑπόληψιν παρ' Ὀθωμανοῖς διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸ βάθος τῆς πολιτικῆς του φρονήσεως, ὅσην παρ' Ἑβραίους ποτε ὁ Ἀχιτόφελ, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς παρ' Ἕλλησι, πρῶτος ἐκ Χριστιανῶν μέγας Ἑρμηνεὺς, Παναγιωτάκης ὁ Νικόσιος. (1) Ἄνωθεν τῆς παλαιᾶς πύλης τοῦ

Ὁ Παναγιωτάκης ἐγεννήθη τῷ 1613 ἔτει ἐν Κωνσταντινουπόλει, υἱὸς Γουνάρεως. Κομιδῆ νέον παρέλαβεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος Διδάσκαλος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Συρίγου Μελέτιος ὁ Κρὴς, καὶ ἐξεπαίδευσεν αὐτὸν παρὰ διδασκάλοις· ἀγχίνους δὲ ὢν, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, καὶ τῆς τῶν Γούρκων διαλέκτου, καὶ ἐν Παταβίῳ εἶτα τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς φωνῆς, καὶ δι' αὐτῆς τῶν Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Ἀστρονομίας. Ἐπανακάμψας εἰς Βασιλεύουσαν, ἐγένετο Διερμηνευτὴς τοῦ Πρέσβεως τῶν Γερμανῶν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ Κιοπρουλῆ Μεχμὲτ Πασᾶ Ἐπιτρόπου διὰ τὴν πολυμάθειάν του καὶ μέγας διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Συνεστράτευσε μετὰ τοῦ Φαζὶλ Ἀχμὲτ Πασᾶ Ἐπιτρόπου καὶ υἱοῦ τοῦ ῥηθέντος εἰς Κρήτην, καὶ συνῆν αὐτῷ μέχρι τῆς ἁλώσεως ταύτης. Ἀπέθανε τῷ 1673 ἔτει ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν Πολώνων τῶν Ὀθωμανῶν ἐκστρατείας, ἐν τῷ περὶ τὸν Δούναβιν κατὰ τὴν Σάξαν ἢ Σάξιαν στρατοπέδῳ. Διὰ δὲ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις, δι' ἐντάλματος βασιλικοῦ, τὸ σῶμα του ταριχευθὲν (δι' ὃ καὶ νομίζεται ὡς δῆθεν ἄλυτον·) μετεκομίσθη καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν τούτῳ τῷ Μοναστηρίῳ αὐτοῦ τῷ κατὰ Χάλκην. Ἐγέννησεν ἕνα μόνον υἱὸν, ὅς τις πάντα τὰ πατρικὰ κατέφαγεν εἰς τὴν Ἀλχυμίαν, τὸν κατὰ τὸν Μπαλατᾶν οἶκον, οὗ τὸ πέτρινον σχῆμα εἰσέτι διαμένει, ἀπώλητον καταλιπών. Ἀφῆκε δὲ αὐτὸς δύω θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν τῷ ἐπισήμῳ πραγματευτῇ Τραπεζουντίῳ Ἀδαμάκῃ Μουρούζῃ συνεζεύχθη, ἡ δὲ τεχνίτῃ τινι.

Ἰδοὺ, εἰς τὸν ἴσον τῷ πολιτικῷ φρονήματι, τὸ φιλόσοφον ἐνδειξάμενον (κατὰ τὸν Κλεινὸν Εὐγένιον) ἄνδρα αὐτὸν, ὁ περικλεὴς ἔτι ζῶν, Γερμανὸς τὸ γένος, καὶ ἀκριβέστατος Ἱστορικὸς τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατορίας, I. ὁ Ἄμμερ, οἷον περὶ Παναγιωτάκη στέφανον πλέκει. « ὁ ὑπὸ ἀποπληξίας ἐν τῷ στρατοπέδῳ (2 Ὀκτωβρίου 1673) θάνατος τοῦ Παναγιωτάκη Νικοσίου ἐγένετο δυστυχίας βλάβη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Πόρταν, καὶ εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν αὐλὴν τῆς Αουστρίας, τὴν ὁποίαν δι' εἰκοσιπέντε χρόνων τὴν τοῦ Διερμηνέως ὑπουργίαν παρὰ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείᾳ τετέλεκεν, ἀκολούθως προσηλώθη ὡς τοιοῦτος, καὶ εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἄλλων δυνάμεων, καὶ τέλος εἰς τὴν Πόρταν· ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἐκστρατείας τοῦ μεγάλου Βεζύρου Ἀχμὲτ Πασᾶ Κιουπρουλῆ εἰς Κρήτην καὶ καθεξῆς, ἀφωσιώθη ἐξαιρέτως

Μοναστηρίου ἀνέγνωμέν ποτε τὴν ἀφανῆ γενομένην ὕστερον ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομῆς ἐπιγραφὴν ταύτην·

» *Πρὸς τοῖς ἄλλοις πέφυκε καὶ τοῦτο χρέος,*
» *Δασμὸν Θεῷ Σωτῆρι, Παναγιώτης τελεῖ,*
» *Ὁ τῶν σεκρέτων Ἑρμηνεὺς τοῦ Κρατοῦντος,*
» *Κτίσας λαμπρῶς Μονὴν τὴν πυρποληθεῖσαν.*

Ἐπὶ δὲ τοῦ μνήματος αὐτοῦ, τοῦ εἰς τὸν Πρόναον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου ὄντος, ἀναγινώσκεται τὸ ἐπιτύμβιον τόδε·

» *Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,*
» *Ἑρμηνέως Ἄνακτος ἀρίστου λίαν,*
» *Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,*
» *Καὶ Βασιλείας ἀξίαν εἰληφότος·*
» *Λελιπότος φῶς πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ,*
» *Ψυχὴ δ' ἀπέπτη χῶρον ἐς μακαρίων.*

Εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου Ναοῦ τοῦ Προδρόμου (ἐπὶ τὰ ὁποῖα πρό τινων χρόνων ἐπῳκοδομήθη τὸ νῦν Παρεκκλήσιον τοῦ Βαπτιστοῦ,) εὕρομεν παρ' ἐλπίδα κατὰ τὸ **1785** ἔτος πρὸς ἄκραν ἡμῶν εὐχαρίστησιν, τέσσαρα θραύσματα μαρμάρου ἐγκεχαραγμένα ἔχοντα γράμματα μέγιστα, τὰ ὁποῖα συνάψαντες ἀνέγνωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, τὴν ἐπὶ τὰ πρόθυρα

εἰς τὴν ὑπουργίαν τῆς Πόρτας, τὴν ὁποίαν ἀξίως ὠφέλησε, συντελέσας τὰ μάλιστα εἰς τὸ νὰ ταχυνθῇ ἡ τοῦ μεγάλου Κάστρου Χάνδακος παράδοσις· διαπραγματευτὴς αὐτὸς δεινόνατος, πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ἀνὴρ δίκαιος καὶ εὐθὺς, ἐχθρὸς τῶν ταραξίων καὶ τρόμος τῶν στασιαστῶν, δεφένσωρ ἐνεργητικὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἕνεκα ἀνελάβετο τὰς πρὸς τὸν Βανλῆ ἐφένδην σοφὰς ἐκείνας Συζητήσεις, (ὁ ῥηθεὶς κατήγετο ἀπὸ τὸ Βὰν Σσέχης θρησκομανὴς, ἀλλὰ πεπαιδευμένος, εὐνοούμενος παρὰ τοῦ Σουλτανεύοντος τότε Μεχμὲτ τοῦ Δ'.) κατώρθωσε τὴν τῶν ἁγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιστροφὴν εἰς τὸ γένος του· τέλος πάντων ἐὰν οἱ Γραικοὶ χαίρωσιν ἐπιῤῥοήν τινα παρὰ τῇ Πόρτᾳ, ὀφείλουσι ταύτην εἰς τὰς ἐμμόνους αὐτοῦ προσπαθείας ».

τοῦ Ναοῦ τυχὸν τεθειμένην ποτε· « Ἰωάννης ἐν Χριστῷ πιςὸς Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος· » ἡ ὁποία ἀντὶ νὰ τεθῇ πρὸς ἔπαινον τῆς Μονῆς εἰς μέρος περίοπτον, ἀγνοοῦμεν ἐξ ἀφιλοτιμίας περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ἀδιαφορίας, ποῦ ποτ' ἄρα ἀπεῤῥίφθη· ὕστερον δὲ πάλιν τὴν Μονὴν ταύτην ἀπὸ τὸν ἀφανιστικὸν τοῦ χρόνου ῥοῦν παθοῦσαν, ὁ ἡγεμονικὸς οἶκος τῶν Ὑψηλάντων, πλὴν τοῦ Ναοῦ τῆς Θεοτόκου, περὶ τὸ 1796 ἔτος φιλοτίμως ἀνεκαίνισεν. Ἤδη δὲ κατέστη αὐτὴ φροντιστήριον, ἐφορευόμενον μετ' ἀνεικάστου προθυμίας ὑπὸ φιλογενῶν καὶ φιλομούσων ἐπισήμων ἐμπόρων, ἐν ᾧ δι' ἀρίστων διδασκάλων μυοῦνται πρὸ πάντων εἰς τὰ τῆς Εὐσεβείας (διότι οὐδέποτέ τις δύναται ὀρθῶς νὰ κατίδῃ τὰ ἀνθρώπινα, ὅταν αὐτὸς ἀγνοῇ τὰ θεῖα,) ἐκπαιδεύονται τά τε ἐγκύκλια, ἐπιστήμας καὶ γλώσσας περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα παῖδες.

Κατὰ τὸ Νότιον μέρος τοῦ Μονηδρίου τούτου σχεδιάζεται εἷς κόλπος ὡς λιμὴν, ὅπου φαίνονται αἱ ἀνασκάψεις τοῦ χρυσοχάλκου μεταλλείου, περὶ οὗ ὁ Στέφανος ἀναφέρει ὡς ἐῤῥέθη, καὶ σωροὶ μέγιςοι καὶ ὑψηλοὶ ἀπὸ τῆς ἀνασκαφείσης ὕλης καὶ καυθείσης, εἰς τὴν ὁποίαν παρατηροῦνται πέτραι κυάνεοι ἔχουσαι λεπτότατα ψήγματα χρυσοχάλκου· τοῦτο δὲ τὸ μεταλλεῖον ὑπάρχει εἰς τὸν τοῦ αὐτόσε Κόλπου τῆς θαλάσσης βυθὸν, τὸν ὁποῖον ἀνασκάπτοντες οἱ ἀρχαῖοι (ἐξ οὗ αὐτὸς ἔλαβε περισσοτέραν ἔκτασιν,) ἀπέσυρον τὴν ὕλην, μετεκόμιζον εἰς τὴν ξηρὰν, ἔκαιον, ἀνέλυον αὐτὴν καὶ διεχώριζον τὸν χρυσὸν ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων ἀναφέρει (1)· Προεβλήθη πρὸ ὀγδοήκοντα σχεδὸν

(1) Πέτρος ὁ Γύλλιος ἐν τῷ περὶ Βοσπόρου Θρακικοῦ Βιβλ'. Γ'. φρονεῖ, ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ μεταλλεῖον αὐτὸ ὠνομάσθη χαλκὸς κολυμβητὴς, διότι ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης δύω βήματα οἱ κολυμβηταὶ τοῦτον ἐξέσυρον δῆθεν.

χρόνων ἡ περὶ τούτου ἐπιχείρησις, ἀλλὰ σταθμηθέντος τοῦ πράγματος ἐμφρόνως, εἶδον ὅτι ἡ δαπάνη ὑπέρκειται ἐκ διαμέτρου τῆς ἐλπίδος τοῦ κέρδους, καὶ οὕτως ἀπεῤῥίφθη καὶ ἠπράκτησε τὸ τοιοῦτον βούλευμα.

Πρὸς δὲ τὸ Βόρειον μέρος πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸ Μοναστήριον, ἔκειτο ἐξ ἀριστερῶν τῆς αὔλακος καὶ τοῦ κτιστοῦ δοχείου, δι' οὗ καταῤῥέει τὸ ἐκ τοῦ βουνοῦ ἐπὶ βροχῆς ὕδωρ εἰς τὴν ἔξω μεγάλην ἀρχαίαν δεξαμενὴν, ὁ τάφος τοῦ Σὶρ Ἐδουὰρ Βαρδὼν δευτέρου (μετὰ Ἀρεπὸν πρώτου πρέσβεως) παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ πύλῃ ἐπὶ Ἀμουρὰτ τοῦ Γ'. καὶ Μεχμὲτ τοῦ Γ'. τῶν Ἄγγλων Πρέσβεως, αὐταρχούσης τῆς τῶν Βρετανῶν περικρότου Ἐλισάβετ· ὅστις συνακολουθήσας τῷ 1596 ἔτει, τὸν Σουλτὰν Μεχμὲτ εἰς τὴν κατὰ τῆς Οὐγκαρίας ἐκστρατείαν του, καὶ ὑπὸ τῆς κακοπαθείας ἐπιστρέψας ἀσθενὴς καὶ κακῶς πάσχων, πρὸς ἀλλαγὴν ἀέρος καὶ ἀνάκτησιν τῆς ὑγιείας του, κατὰ παρακίνησιν τῶν παρὰ τοῖς Πρέσβεσι τότε ἡμετέρων ὁμογενῶν Ἑρμηνέων, μετέβη εἰς τὴν καλὴν θέσιν καὶ εὔκρατον τοῦ Μοναστηρίου τούτου, ἀλλ' οὐδὲν ὠφεληθεὶς κατέλυσε τὸν βίον ἐνταῦθα περὶ τὸ 1597 ἔτος· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου του Λατινιστὶ ἐπιγεγραμμένος λίθος μετὰ 199 χρόνους, ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀνοικοδομῆς, ἄπορον ἐκ ποίας ἄρα ἀνάγκης, ἢ ἐνδείας, ἐναπετέθη ἀσυμφόρως πάντῃ, ἀπρεπῶς καὶ ἀσυλλογίστως ἐπὶ τὴν πύλην τοῦ Μοναστηρίου, πρὸς ἄκραν δυσαρέσκειαν μᾶλλον τῶν Ἀλβιώνων.

Δεύτερον Μοναστήριον εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἶναι τὸ ἐπάνω τοῦ βουνοῦ εἰς μνήμην τῆς Ἁγίας Τριάδος· τοῦτο δὲ ἐλέγετο πρότερον τῆς Σιὼν, καὶ ἑπομένως, ὡς ἐπὶ ὑψηλῆς περιόπτου θέσεως κείμενον, ὠνομάσθη τοῦ ἐσόπτρου. Κτίτωρ, κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν, λογίζεται αὐτοῦ ὁ Σοφώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος ἐκεῖνος, ὁ τὴν μυριόβιβλον πονή-

σας. Ἡ Μονὴ αὕτη ὑπὸ τῶν καιρικῶν θλιβερῶν περιστάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν ἐρείπιον γενομένη ἀνεκαινίσθη μετὰ τὴν ἅλωσιν ὑπὸ Μητροφάνους Βυζαντίου, υἱοῦ Κεραμέως ἐκ τῆς Κώμης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (Χὰς-Κιοΐ)· διὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν Πατριάρχην τότε Ἰωάσαφ τὸν Β′. (1) οἰκειότητα αὐτοῦ, προήχθη ἐπὶ τὸν τῆς Καισσαρείας Καππαδοκίας Θρόνον τῷ 1554 ἔτει, καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ τὴν Μονὴν ταύτην ἀνῳκοδόμησε τὸ δεύτερον, πατέρας συνῴκισεν εἰς αὐτὴν, τὸν Ναὸν μὲ ἱερὰς Δεσποτικὰς εἰκόνας ἀρχαίας, ὄνομα φερούσας Ἰωσὴφ Πατριάρχου (2) ἐκόσμησε, καὶ φιλόμουσος ὢν συνήθροισε πολλὰ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν διασπαρέντων εἰς διαφόρους χεῖρας ἐν μεμβράναις χειρογράφων (3), καὶ συνεςήσατο ἐν τῷ μονηδρίῳ τούτῳ βιβλιοθήκην ἀξιόλογον, ἥτις ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς κακῆς

---

(1) Ὁ Ἰωάσαφ ἀπὸ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἤρθη ἐπὶ τὴν ἀνωτάτω Ἐκκλησιαστικὴν περιωπὴν, Πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ 1551 μέχρι τοῦ 1565 ἔτους· ἀνὴρ φανεὶς μεγαλοπρεπὴς καὶ φιλόκοσμος, ὡς πολλὰς οἰκοδομὰς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆς Παμμακαρίστου ἀνεγείρας· αὐτὸς τῷ 1558 ἔτει ἀπέστειλεν Ἱεροδιάκονόν τινα Δημήτριον εἰς Βυττεβέργην τῆς Γερμανίας πρὸς ἐξέτασιν καὶ πληροφορίαν περὶ τῆς Λουθηριανῆς ὁμολογίας, καὶ περὶ τοῦ ; ἐὰν σκοπεύωσιν οἱ ὀπαδοὶ ταύτης εἰς ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τέλος δὲ ὁ ῥηθεὶς διὰ τὰς χαλεπὰς διενέξεις, εἰς ἃς ὑπέπεσε μετὰ τῶν ἰσχυόντων τότε Κληρικῶν, ἐξοῦται τοῦ Θρόνου.

(2) Αὐτὸς ἀναμφιβόλως ἦτον Ἰωσὴφ ὁ Α′, ὁ κατὰ τὸ 1268 ἔτος Πατριαρχεύσας, ὁ καὶ λύσας τοῦ δεσμοῦ Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, προσπίπτοντα ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὁμολογοῦντα καὶ ζητοῦντα ἄφεσιν καὶ συγχώρησιν διὰ τὴν πραχθεῖσαν ἐπίορκον ἀνοσιουργίαν παρ' αὐτοῦ, ἐκτυφλώσαντος τὸν ἀνήλικον νόμιμον διάδοχον τῆς Βασιλείας Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν· αὐτὸς μὴ ἀνεχόμενος τὴν μετὰ τοῦ Πάπα ὑποκριτικὴν διὰ τέλη πολιτικὰ ἕνωσιν τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου παραχωρεῖ τὸν Θρόνον τῷ 1247 ἔτει, καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸν Βόσπορον Μονὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐλθὼν καθ' ἡσυχίαν ἔζη, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1288 ἔτος μετακληθεὶς καὶ ἀναλαβὼν τὸν Θρόνον, ὑπὸ τῶν γηρατείων καὶ ἀσθενειῶν καταπονούμενος, τελευτᾷ εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος.

(3) Ἀπὸ τῶν ὧν συνήθροισεν, οὐκ ἄνευ καταβολῆς χρημάτων, πολυτίμων

διοικήσεως τῶν ἡγουμένων, προνοίας δεούσης μὴ γενομένης, λάφυρον ἁρπαγῆς ἐγένετο· παρελείφθησαν δέ τινα Ἐκκλησιαστικὰ ἐν μεμβράνῃ Μηναῖα καὶ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα κεκολοβωμένα, φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Μητροφάνους· αὐτὸς τέλος περὶ τὸ 1565 ἔτος, ἤρθη ἐπὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον, πατριαρχεύσας χρόνους ἑπτὰ, καὶ παραιτησάμενος τῷ 1572 ἔτει διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ καταδρομὴν (1) ἀλλὰ κατὰ τὸ 1579 ἔτος μετακαλεσθεὶς πάλιν ἀνέλαβε τὸν Θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπέθανε μετὰ μῆνας ἐννέα.

ἀρχαίων χειρογράφων ἐν μεμβράναις Ἑλλήνων συγγραφέων, προσέφερε τινα ἐξ αὐτῶν δῶρον πρὸς τοὺς τῆς Αὐστρίας Πρέσβεις παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ Βούσκεκ καὶ Βόε.

(1) Καντακουζηνός δέ τις Μιχαὴλ χαίρων τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου ὑπάτου Μεχμὲτ Σόκολη τοῦ ἐκ Βόσνης, ἔχων ἐπιμισθωμένας τὰς κατὰ τὴν Ἀγχίαλον ἁλυκὰς, καὶ ἰσχύων ἐπέμβαινε καὶ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπηρέαζεν Ἀρχιερεῖς, καὶ κατέτρεχε καὶ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην Μητροφάνην, ὃν καὶ διέβαλε πρὸς τὸν Βεζύρην προστάτην του, ὡς ἀνακαλύπτοντα εἰς τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς τῆς Αὐστρίας Πρέσβεις τὰς τῆς Βασιλείας πράξεις· διὰ δὲ τὴν τοιαύτην πικρὰν καταμήνυσιν, παραιτεῖται μὲν ὁ Πατριάρχης τοῦ Θρόνου, ἐνεκάλεσε δὲ τὸν ῥηθέντα Καντακουζηνὸν, τὸν διὰ τὰς πονηρίας αὐτοῦ καὶ τὰς δολίας βιαίας πράξεις του ἐπωνυμούμενον παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν Σεϊτὰν ὀγλοῦ (υἱὸν διαβόλου) εἰς τὸ βασιλικὸν βῆμα, ζητῶν ὅσα χρήματα ἔλαβε παρ' αὐτοῦ βιαίως· καὶ ταῦτα μὲν, διὰ τὴν ῥηθεῖσαν πρὸς τὸν ἄδικον αὐτὸν προστασίαν τοῦ Ὑπάτου, δὲν ἔλαβε, διὰ δὲ τὰς ἕνεκα τῶν ἁλυκῶν καταχρήσεις του, Σουλτανικῇ ἐπιταγῇ, καθείρχθη εἰς τὸ Ἑπταπύργιον, καὶ καταβολῇ πολλῶν χρημάτων ἀπέδρασε τὸν τῆς ζωῆς του κίνδυνον, ἀφαιρεθεὶς καὶ τῶν ἁλυκῶν, καὶ διὰ τοῦ προστάτου αὐτοῦ κατέστη εἰς τὸ ὑπούργημα τοῦ ἀρχιγουνάρεως τοῦ βασιλικοῦ Παλατίου· μὲ ὅλην ὅμως τὴν ἐλάττωσιν τῶν προτέρων ἀπὸ τῶν ἁλικῶν προσόδων του, ἔφιππος ἀπήρχετο πρός τε τὸν προστάτην του καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ μάταιος, προπορευομένους ἔχων δύω Γενιτζάρους, καὶ βαδίζοντας πεζῇ ὀκτὼ ὑπηρέτας περὶ τὰ πλάγια αὐτοῦ· τέλος δὲ, ὡς συνταράττων διὰ τῶν ῥᾳδιουργιῶν του καὶ πολιτικὰ καὶ Ἐκκλησιαστικὰ ἐπιταγῇ τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Γ', ἀπελθὼν ὁ ἀρχιθηρωρὸς Ἀλήπεγις εἰς Ἀγχίαλον, ἐκρέμασε τὸν ἄθλιον τῷ 1577 ἔτει ὑποκάτω τοῦ οἴκου του· τοιαῦτα ἐπιφέρουσιν αἱ ἀλεγειναὶ ὑπερβασίαι, καὶ μάλιστα ὅταν τις ἐμπλέκεται τοῖς τῆς Ἐκκλησίας πράγμασι, μηδὲν εὐλαβούμενος τὸ, μὴ περαιτέρω.

Ἡ Μονὴ αὕτη περὶ τὸ 1772 ἔτος ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας Μοναχοῦ τινος ἀπὸ τῆς νήσου ταύτης καταγομένου καὶ Ἡγουμένου Σαμουήλ· ἀλλὰ ταύτης ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συμβάσης πυρκαϊᾶς τῷ 1821 ἔτει ἐρείπιον γενομένης, ἀνελάβετο ἤδη τὰ τῆς οἰκοδομῆς ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν Πατριάρχης Κωνςαντινουπόλεως Γερμανὸς Α΄. ὁ Βυζάντιος, φιλοτιμούμενος ἐκ βάθρων νὰ ἀνοικοδομήσῃ, νὰ καλλωπίσῃ ἅμα τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὡραιότερον ἢ πρότερον νὰ καταστήσῃ αὐτὸ τὸ Μοναστήριον. (1)

Ἡ θεωρία αὐτόθεν διὰ τὸν ἐκτεταμένον κύκλωθεν ὁρίζοντα εἶναι ἀμίμητος, ὁ ὁποῖος παρίσταται ὡς ἓν πολυποίκιλον πάντερπνον ἀμφιθέατρον, καὶ ἐκθαμβεῖ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μάλιστα τὴν ὅρασιν, διὰ τὰς τοσαύτας διαφορετικὰς πανταχόθεν χαριεστάτας σκηνὰς τῆς φύσεως· ἐπειδὴ πᾶς τις βλέπει μακρόθεν, ἐντεῦθεν μὲν τὴν περιφανῆ πόλιν καὶ τὰ Θρακικὰ παραιγιάλια, ἐκεῖθεν δὲ τὰς τοσαύτας διεσπαρμένας Νήσους εἰς τὸ εὐρύχωρον πέλαγος τῆς Προποντίδος, ἀλλαχόθεν πάλιν τὸν ὑψηλὸν τῆς Προύσης Ὄλυμπον κεκαλυμμένον αἰωνίως μὲ χιόνας, καὶ ἀπαστράπτοντα κατ᾽ ἀνάκλασιν περιπλέον περὶ τὴν δύσιν τοῦ τῆς ἡμέρας Φωστῆρος, ἔτι τὰ τοσαῦτα ἐξ ἄλλου μέρους

---

(1) Τὴν Μονὴν ταύτην, ὡς ἀπῳκισμένην τῆς πόλεως μικρὸν καὶ ἔξω θορύβων, ἡ ἁγία Μήτηρ Ἀνατολικὴ μεγάλη Ἐκκλησία πρόνοιαν λαβοῦσα περὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ καταρτίσεως ὡς δεῖ, τοῦ Κλήρου, κατεστήσατο ὑπὸ διδασκάλοις ἀρίστοις, Θεολογίας φροντιστήριον. Εἴθε συντηρηθείη, ἴδοιμεν πάντες καρποὺς παιδείας Ἐκκλησιαστικῆς δεούσης, καὶ ἀχθέντες οἱ ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου μαθητευσόμενοι προόδῳ διανοίας, μελέτῃ βαθυτάτῃ τῆς Θεολογίας, καὶ γνώσει τῶν μυστηριωδῶν δογμάτων, ἱερῶν Κανόνων, καὶ τῇ ἐκ τῶν Συγγραμμάτων τῶν Θεοπνεύστων Πατέρων διδασκαλίᾳ, διαπρέψειεν αὐτοὶ τέως, ἐφ᾽ αἷς ἂν ταχθεῖεν θέσεις, γενναίως ἀγωνιζόμενοι, τῇ διανομῇ τοῦ λόγου, ἀπ᾽ ὀκρίβαντος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας.

βουνὰ τῆς Βιθυνίας, καὶ τὰς καταφύτους τερπνὰς αὐτῆς παραθαλασσίους πεδιάδας μὲ τὰ τοσαῦτα χωρία.

Τρίτον Μοναστήριον εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἶναι τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Κρημνοῦ λεγόμενον. Τοῦτο μὲν πρότερον ἦτον ἐνοριακὸν ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Χαλκηδόνος, ὕστερον δὲ κατὰ τὸ 1758 ἔτος, ἀνελάβετο τὰ τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ ἅμα τῷ Ἱερῷ Ναῷ ἐκ βάθρων, ὁ ἀπὸ Ἰπεκίου προεδρικῶς λαβὼν τὴν Χαλκηδόνα, καὶ ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας καταγόμενος Ἰωαννίκιος ὁ Καρατζᾶς, ὅστις κατὰ τὸ 1761 ἔτος προχειρισθεὶς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διὰ τὸ πολυδάπανον αὐτοῦ ἐξωσθεὶς τῷ 1763 ἔτει καὶ μετὰ διετίαν ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει ὑπερορίας του, διεπέρασε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς Νήσῳ ταύτης παραθαλασσίῳ τερπνῷ οἴκῳ του, ὅπου πλήρης ἡμερῶν ἐτελεύτησε, κηδευθεὶς ἐν τῷ κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου προπαρασκευασθέντι παρ' αὐτοῦ μνήματι· ἐπὶ δὲ τοῦ θανάτου του ἀφιερώσατο τῷ Παναγίῳ Τάφῳ τὸ μονήδριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον μέχρι τελευτῆς οὐδὲ ἔπαυσεν ἐπισκευάζων, καταφυτεύσας ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας του, καὶ τὰς κατὰ γραμμὰς μέχρι τούτου ἱσταμένας ἐκεῖσε κυπαρίσσους εἰς δύω σειράς, τὴν μὲν μίαν ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου μέχρι τοῦ χωρίου, τὴν δὲ ἄλλην ἀπὸ τοῦ οἴκου του ἕως τοῦ Μοναστηρίου.

Ἡ Νῆσος αὕτη τῆς Χάλκης δύναται νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἰς αὐτὴν κεῖται χορὸς Πατριαρχῶν κεκηδευμένος, ὀκτὼ μὲν τούτων ἐν τῷ τῆς Παναγίας Μοναστηρίῳ (1), εἷς δὲ ἐν τῷ τοῦ

(1) Τιμόθεος Α'. τῷ 1622 ἔτει. Κύριλλος ὁ Α'. ὁ Λούκαρις τῷ 1640 ἔτει καθ' ὃν χρόνον τὰ τούτου λείψανα ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν Προποντίδα μικροῦ Ζεύγματος τοῦ καὶ Ῥηγίου (Κιουτζοὺκ Τζεκμετζὲ) μετακομισθέντα καὶ ψαλλέντα ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Πατριαρχείου, ἐστάλησαν εἰς τὸ τῆς Παναγίας Μοναστήριον·) Παρθένιος ὁ Β'. 1650. Παρθένιος ὁ Γ'. 1655. (οἱ ῥηθέντες τρεῖς, ὅ, τε

ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἕτερος ἐν τῇ τοῦ χωρίου τῆς Νήσου Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου· ἀλλ' ὁ ὕστατος εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ περικλεὴς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σαμουὴλ Α'. ὁ Βυζάντιος· ἀνὴρ, τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πλήρει παιδείᾳ, τῇ τοῦ νοὸς ἀγχινοίᾳ καὶ πολιτικῇ δεξιότητι, πάντας τοὺς κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτοῦ ἡμετέρους διενεγκών· ἀπὸ τῆς Δέρκων Μητροπόλεως ἤρθη ἐπὶ τὴν ἀνωτάτω Ἐκκλησιαστικὴν περιωπὴν ἀντιλέγων καὶ ἄκων, κατὰ τὸ 1763 ἔτος Μαΐου 22· διεπράξατο εὐκλεῶς πολλὰ ἐπίκροτα καὶ ἀξιομνημόνευτα· κατὰ δὲ τὸ 1768 ἔτος ἀπαυδήσας καὶ ἀηδιάσας διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ προσβολὰς, ἐπόθη τῆς τε παραιτήσεως αὐτοῦ καὶ ἡσυχίας· ἀλλὰ ταύτην τὴν ἀπόφασιν ἀπὸ στόματος τοῦ ἰδίου μαθὼν ὁ τότε μέγας διερμηνεὺς τῆς Βασιλείας Νικόλαος ὁ Σοῦτζος, καὶ προλαβὼν, ἵνα ἡ πτῶσις γένηται μετ' ἤχου διὰ τὴν ἣν ἔτρεφε δυσμένειαν κατ' αὐτοῦ, ὑποκινούμενος μάλιστα παρά τινων τῶν τοῦ κλήρου, κατεῖπε πρὸς τὸν Ἐπίτροπον τῆς βασιλείας πολλὰ, καὶ κατέπραξεν αὐθημερὸν τὴν πτῶσιν τοῦ κλεινοῦ ἀνδρὸς καὶ ὑπερορίαν μὴ πρέπουσαν, εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος. Μετὰ δὲ χρόνον ἕνα, τῷ 1769 ἔτει, ἀπαλλαγεὶς καὶ ἐπανελθὼν διέτριβεν ἡσυχάζων εἰς τὸν κατὰ τὰ Θεραπεῖα οἶκόν του· κατὰ δὲ τὸ 1773 ἔτος, βουλόμενοι οἱ ἀρχιερεῖς νὰ ἐκλέξωσιν, ἀντὶ τοῦ ἀνικάνου πατριαρχοῦντος τότε Θεοδοσίου, ἕτερον, ἤκουσαν αἴφνης τὴν τοῦ αὐταρχοῦντος Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. θέλησιν, τὸν Σαμουὴλ καὶ οὐκ ἄλλον, (ὡς γνωρίζοντος τὴν ἀξιότητα τοῦ ἀνδρὸς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς πρώτης Πατριαρχείας θερμουργῶν πρά-

---

Κύριλλος, καὶ οἱ δύω Παρθένιοι, πρὸς πένθος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ διαβολῶν οἰκτρῷ θανάτῳ ἐφονεύθησαν). Καλλίνικος ὁ Β'. 1702. Γαβριὴλ ὁ Γ'. 1707. Παΐσιος ὁ Β'. 1756. πρὸς τοῖς Πατριάρχαις τούτοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐτάφη ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τῆς Παναγίας καὶ Θεοφάνης ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης τῷ 1645 ἔτει.

ξεών του), διὸ καὶ ψήφῳ κοινῇ κατ' ἔθος, αὐτὸν ἐξελέξαντο, καὶ κρυπτόμενον μόλις εὑρίσκουσι καὶ ἀγόμενον καὶ ἑλκόμενον ἀνάγουσιν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τὸ δεύτερον τῇ 17 τοῦ Νοεμβρίου· ἀλλὰ μετὰ τὸν ὅσον οὔπω θάνατον τοῦ Σουλτάνου, ἤρξαντο πάλιν τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν οἱ εἰθισμένοι εἰς τὰς ἀταξίας καὶ μὴ ὑποφέροντες τὰς ἃς ὁ ἀοίδιμος εἰσήγαγε τάξεις, διὸ ὡς βαρὺν καὶ βλεπόμενον, διενεργοῦσι τὴν ἔξωσιν, καὶ ἐκβάλλουσι τῆς Πατριαρχείας τῷ 1774 ἔτει Δεκεμβρίου 24, τῇ δὲ προστασίᾳ τοῦ Ἀνθυπάτου Ἰζὲτ Πασᾶ, πιστωθέντος παρὰ πολλῶν τὸ ἀξιόχρεων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ψεῦδος τῶν συκοφαντιῶν, λυτροῦται τῆς δευτέρας ἐξορίας καὶ ἀποστέλλεται πρὸς ἡσυχίαν, εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἔνθα αὐξηθέντος τοῦ τῆς λιθιάσεως πάθους του, μετὰ τέσσαρας μῆνας τῆς ἐν Χάλκῃ διατριβῆς του, τὸ φθαρτὸν ἐναπέθετο σκῆνος τῷ 1775 ἔτει Μαΐου 10, ὁ λαμπρὸς ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων Ἱεράρχης.

Μετὰ τὴν Χάλκην ἕπεται τετάρτη ἡ τῆς Πριγκίπου Νῆσος, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἰδιαιτέρως ἀπό τινας βασιλίδας βασιλόπαιδας, καὶ περιφανεῖς ἄλλας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι περιπεσοῦσαι εἰς συμφοράς, εἰς τὸ κατὰ τὴν Νῆσον ταύτην κείμενον ἐπίσημον γυναικεῖον Μοναστήριον, ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ζωὴν μετεσχηματίσθησαν καὶ μὴ θέλουσαι εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναζουσῶν. Αὐτὴ δὲ ἡ μονὴ ἐκτίσθη πρῶτον μέν, κατὰ τὸν Κεδρινόν, παρὰ Ἰουστίνου τοῦ Αὐτοκράτορος, ὕστερον δὲ ἀνεκαίνισεν αὐτὴν μεγαλοπρεπέστατα ἡ βασιλὶς Εἰρήνη σύζυγος τοῦ ἐκ Χαζάρας, ὅτε Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικοῦ, τὴν βασιλείαν ἁρπάσας καὶ λησμονήσας τὰ δουλικὰ χρέη του πρὸς τὴν δέσποινάν του ποτε ταύτην, τὴν ἔστειλεν ἐξόριστον· ἧς τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς Νήσου Μιτυλήνης (εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς Πριγκίπου πάλιν ἐξωρίσθη) μετεκομίσθη, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Μονὴν αὐτῆς ταύτην. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν Μονὴν Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς Εὐφροσύνην τὴν

θυγατέρα Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τοῦ τυφλωθέντος ὑπὸ τῆς ῥηθείσης Εἰρήνης μητρός του, καλογραίαν οὖσαν πρὸ χρόνων, καὶ μὲ τὰς λοιπὰς ἐκεῖ Μοναχὰς ἐκ παίδων συνηριθμημένην, δευτέρων γάμων ἐπιθυμήσας, ἥρπασε καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ὁποίαν μετὰ ταῦτα ὁ υἱός του Θεόφιλος τῶν βασιλείων ἀποδιώξας τὴν ἔστειλεν εἰς τὴν προτέραν κατὰ Πρίγκιπον ζωήν της, μηδὲν ὠφελεθεῖσαν ἀπὸ τοὺς ὅρκους, οὓς ὁ Μιχαὴλ περὶ αὐτῆς πρὸ τοῦ θανάτου του ἀπὸ τὴν Σύγκλητον ἐζήτησεν. Ὡσαύτως ἐνέκλεισεν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην καὶ τὴν Ζωὴν θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου υἱοῦ Ῥωμανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ σύζυγον πρῶτον Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, καὶ δεύτερον Μιχαὴλ τοῦ Παμφλαγόνος, Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης καὶ θετὸς υἱὸς τῆς βασιλίσσης ταύτης, καὶ τέλος κατηνάγκασε τὴν αὐτοῦ εὐεργέτιν νὰ ἐνδυθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ὡσαύτως εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν ἐξώρισεν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Δούκας, Ἄνναν τὴν Δαλασσινὴν, τὴν Κουροπαλάτισσαν, τὴν τῶν Κομνηνῶν μητέρα ὁμοῦ μὲ τὰ τέκνα της, ὑποπτευθεὶς ὡς γράψασαν δῆθεν πρὸς Ῥωμανὸν τὸν Διογένην, καὶ μετὰ μικρὸν τῆς ἐξορίας ἀνακαλεῖται, καὶ διὰ συγγενείας οἰκειοῦται, δοὺς τὴν ἐξ Ἰβήρων (Γεωργιανῶν) καταγομένην Εἰρήνην, ἐξαδέλφην τῆς συζύγου του Μαρίας εἰς τὸν Πρεσβύτερον υἱόν της Ἰσαάκιον. Ἔτι δὲ εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν καὶ ἄλλαι πολλαὶ τῶν εὐγενῶν τότε Κωνσταντινουπολιτισσῶν γυναικῶν τὸν μοναχικὸν ἐνεδύθησαν βίον· ἀλλὰ τανῦν ἡ λαμπρὰ αὐτὴ Μονὴ, ἡ εἰς τὰ δυστυχῆ γύναια φανεῖσα πολλάκις χρησιμώτατον καταφύγιον, διὰ τὴν ἐπὶ τὰ χείρω μεταβολὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἔγεινε μέγα ἐρείπιον φοβερᾶς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως, τῆς ὁποίας ἴχνη τινα ἐρειπίων βλέπονται μέχρι ταύτης κατὰ τὸ πρὸς ἀ-

νατολὰς τῆς Νήσου παραθαλάσσιον, κοινῶς Καμάραι καλούμεναι. (1)

Εἰς τὴν Νῆσον ταύτην τῆς Πριγκίπου ἐξόριστος ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίου τῷ 350 ἔτει, ὁ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας Ἀρχιεπίσκοπος ὁ ὀρθόδοξος καὶ ἐνάρετος Νερσῆς ὁ Α'. (2) ὅστις παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Ἀρ-

(1) Εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἐπισήμου ποτὲ γυναικείας Μονῆς ταύτης, ἀνεκαλύφθη σιδήρου μεταλλεῖον, ὡς λέγουσι πλούσιον· ἐπιταγῇ δὲ τῆς Ἐξουσίας ἤρξαντο αἱ ἀνασκάψεις.

(2) Ὁ μετὰ τὸν ἱερὸν Γρηγόριον καὶ Ἀπόστολον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, ἕκτος αὐτὸς Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ἐπωνυμούμενος παρ' Ἀρμενίοις Μέδτς, τουτέστι μέγας, καθὼς καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ πέντε, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐχειροτονήθη Ἀρχιερεὺς εἰς Καισάρειαν παρά τε τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας Εὐσεβίου καὶ τῶν ἄλλων συνελθόντων Ἐπισκόπων τῷ 340 ἔτει· ὁ ἐνάρετος αὐτὸς ἀνὴρ ὑπέστη πολλὰς ὀδύνας ψυχῆς καὶ θλίψεις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Ἀρσάκου τοῦ Γ'. διὰ τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν αὐτοῦ καὶ τὴν αἱμοβόρον διάθεσιν· ἐπὶ δὲ τῆς κατ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως καταδρομῆς ὑπὸ τοῦ Σαπώρου δυνάστου τῶν Περσῶν, καὶ φυγῆς αὐτοῦ εἰς Ἰβηρίαν, κατοικτείρας αὐτὸν, προσέδραμε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνστάντιον, δεόμενος ὑπὲρ τοῦ φυγάδος δυστυχοῦς Βασιλέως του, πεπεισμένος ὤν, ὅτι συντελῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀρσάκου, συντελεῖ πρὸς σωτηρίαν τῆς Πατρίδος του· ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνδοὺς εἰς τὰς ἱκεσίας τοῦ Ἱεράρχου ἀπέστειλε στρατὸν, καὶ μετὰ τὴν περὶ τὸν ποταμὸν Ἀράξιν σφοδρὰν μάχην καὶ τροπὴν τῶν τε Περσῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἀποστατῶν Ἀρμενίων, ἀπεκατέστη αὖθις ὁ Ἀρσάκης εἰς τὴν Βασιλείαν του, καὶ διὰ μεσολαβήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νερσῆ πρὸς τὸν Κωνστάντιον, ἐνυμφεύθη τὴν μεμνηστευμένην εἰς τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Κώνσαντα περιφανῆ ἐκείνην Ὀλυμπιάδα θυγατέρα τοῦ περιδόξου καὶ ἰσχυροῦ Ἐπάρχου, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, Ἀβλαβίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου, ἡ προτέρα γυνὴ τοῦ Ἀρσάκου καὶ ἀποβληθεῖσα παρ' αὐτοῦ, ταύτην ἐδολοφόνησεν, ὁ ἐνάρετος Νερσῆς μισαχθεὶς καὶ τὸ τοιοῦτον κακούργημα, καὶ τὰς βδελυρὰς πράξεις πάλιν τοῦ Ἀρσάκου, παραιτησάμενος κατὰ τὸ 366 ἔτος τὴν τοιαύτην ἄνομον αὐλὴν ὑπεχώρησεν εἰς ἀπῳκισμένον τόπον, ὅπου ἐν σιωπῇ ἐθρήνισε πικρῶς τὴν διὰ σιδήρου καὶ πυρὸς ὑπὸ Περσῶν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Βασιλέως του, τὴν τούτου τύφλωσιν καὶ κάθειρξιν τῷ 367 ἔτει εἰς τὸ κατὰ τὴν Σουσιανὴν Ἐπαρχίαν τρομερὸν Φρούριον τῆς λήθης· κατὰ δὲ τὸ 370 ἔτος, ἀπὸ τῆς ἀπῳκισμένης καταφυγῆς του μετέβη ὁ γηραιὸς Νερσῆς εἰς Καισάρειαν διὰ νὰ ἐπιζητήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐάλεντος ἐπικουρίαν πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς Ἀρμενίας, καὶ παρ-

σάκου τοῦ Γ'. μετὰ δέκα Ἀρμενίων ἀρχόντων πρέσβυς ἀποσταλεὶς πρὸς τὸν ῥηθέντα Αὐτοκράτορα πρὸς ἀνανέωσιν τῶν παλαιῶν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας Συμμαχικῶν σχέσεων, ὑπέπεσεν εἰς ὀργὴν τοῦ Κωνσταντίου διὰ τὸ κατὰ Ἀρείου εὐσεβὲς αὐτοῦ φρόνημα· ὁ τούτου περιορισμὸς εἰς τὴν Νῆσον ταύτην, ἔρημον τότε οὖσαν, παρετάθη χρόνον ἕνα, καὶ λυτρωθεὶς ἐπανῆλθεν, ὡς ὁμολογητής, εἰς τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον, πρὸς ἀγαλλίασιν κοινὴν ὅλης τῆς Ἀρμενίας.

Βασιλεῖς δὲ τὴν Νῆσον ταύτην ἐπεσκέψαντο, πρώτη μὲν ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Σύζυγος Εἰρήνη ἡ ἐκ Δουκῶν, ἡ ὁποία μετὰ παντὸς τοῦ Παλατίου αὐτῆς ἦλθε καὶ διέτριψεν εἰς τὴν Πρίγκιπον, διὰ νὰ μανθάνῃ εὐχερέστερον περὶ τοῦ ἀνδρός της, ὅστις εἰς τὰς ἀπέναντι παραλίας πρῶτον, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν κατὰ Βιθυνίαν εὐρύχωρον πεδιάδα τοῦ Λωπαδίου (τανῦν Οὐλαπὰκ) εὑρίσκετο τότε στρατοπεδεύων· δεύτερος δὲ ὕστερον, ὁ ἀπὸ Ἀγγέλων Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ὁ ὁποῖος ὅτε ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπὸ τὰ θερμὰ κατὰ τὰ Πύθια (1) θεραπευτικὰ νερά, πολλὰ εἰς

εὑρέθη καὶ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου, καὶ εἰς τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου προβιβασμὸν τῷ 371 ἔτει ἐπὶ τὸν τῆς Καισαρείας Θρόνον, ὅπου, κατὰ τὴν ἐννενηκοστὴν δευτέραν ἐπιστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ τούτου διδασκάλου, ὑπέγραψε καὶ ὁ Νερσῆς μετὰ τῶν λοιπῶν τριάκοντα δύω Ἐπισκόπων, τὴν παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλέως σταλεῖσαν Ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Ἐπισκόπους. Μετὰ δὲ τὴν διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὅπλων ἀποδίωξιν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ νεωτάτου τὴν ἡλικίαν υἱοῦ τοῦ Ἀρσάκου Μπὰπ ἢ Πάρα εἰς τὴν Βασιλείαν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, διότι ὁ Νερσῆς δὲν διέλειπε συμβουλεύων, ἐπιπλήττων καὶ ἀποτρέπων τὸν εἰκοσαετῆ Πατρῴζοντα Βασιλέα ἀπὸ τὰς ἀνοήτους παρεκτροπάς του, διὰ δηλητηρίου κεράσματος ἐπὶ τραπέζης, τὸν ἱερὸν ἄνδρα ἐξήγαγεν τοῦ βίου τῷ 374 ἔτει.

(1) Τὰ Πύθια ἢ Πιλοπύθια πολίχνιον, ἔκειντο εἰς τὰ παράλια τῆς Βιθυνίας κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν Κόλπον· ἡ τούτων θέσις παρὰ πάντων τανῦν θετικῶς ἀγνοεῖται· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸν Βυζάντιον Στέφανον λέγοντα· « Πύθιον πλη-

τὸν Ἀστακηνὸν Κόλπον ἀπὸ μίαν συμβᾶσαν τρικυμίαν δια-

ὧἷον τοῦ Ἀστακηνοῦ Κόλπου » τουτέστιν οὐ μακρὰν τῆς εἰς τὸν Κόλπον εἰσόδου, κατὰ δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικοὺς, ὅτι Βασιλεῖς καὶ Βασίλισσαι ἀπήρχοντο συνεχῶς διὰ θαλάσσης εἰς τὰ οὐ τοσοῦτον μακρὰν τῆς Πόλεως θερμὰ Ἰαματικὰ ταῦτα νερὰ, συνεικάζεται ὅτι τὰ Πύθια ἔκειντο εἰς τοὺς εἰσπλέοντας τὸν Κόλπον ἀριστερόθεν. Μετὰ τὸ Ἀκρωτήριον Ἀκρίτα (Τούζλα), κεῖται ἡ ποτὲ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Φιλοκρίνη, κρημνισμένη ἤδη καὶ κατεσκαμένη· (Φιλιγκὶρ κατὰ Ὀθωμανοὺς), μετὰ δὲ ταύτην τὸ Ἀρίσσιον (καθ' ἡμᾶς τανῦν Ἀρετζοῦ, Τουρκιστὶ Δάριτζα), καὶ μετὰ τοῦτο κατ' αὐτὰ τὰ παραθαλάσσια τὸ ἤδη καλούμενον Ταβσανθεζὶλ χωρίον, καὶ ἡ πόῤῥω μικρὸν τῆς θαλάσσης κειμένη ἐπίσημος Λίβυσσα τῶν ἀρχαίων. Ταχύβιζα καλουμένη παρὰ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν, καὶ κατὰ Ὀθωμανοὺς τανῦν Κέβισζε· εἰς τὴν Λίβυσσαν ταύτην ἐτάφη ὁ περίδοξος ἐκεῖνος στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων Ἀννίβας, ὅστις φεύγων τὸν ὀλέθριον εἰς τὴν Λιβύην κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρησμὸν, ἦλθε καὶ ἐτελεύτησεν ἐνταῦθα· εἰς ταύτης τῆς ἐπὶ Βυζαντινῶν ὀνομασθείσης Ταχύβυζας τὸ φρούριον Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος τυφλώσας ὠμῶς τῷ 1261 ἔτει, τὸν ἐνναετῆ νόμιμον διάδοχον τῆς Βασιλείας Ἰωάννην τὸν Λάσκαρην φέρων διὰ βίου ἐνέκλεισε· περὶ δὲ ταῦτα τὰ παραθαλάσσια ἔκειντο καὶ τὰ ἀναδιδόμενα ποτὲ θερμὰ νερὰ τῶν Πυλοπυθίων καλουμένων, καθὼς καὶ τὰ ἀντίπεραν τοῦ Κόλπου, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς μητρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Ἑλενούπολιν (Γιάλοβα τανῦν) θερμὰ νερὰ ἕτερα· εἰς αὐτὰ τὰ Πύθια ἦτο ποτὲ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διάφημον, Θερμῶν καλούμενον, ὅπου οἱ Ἀργοναῦται ἀπὸ τῆς Κυζίκου πλεύσαντες, ἔλαβον τὸν ὃν ἀναφέρει ὁ Κεδρηνὸς χρησμὸν, καὶ ἐγχαράξαντες αὐτὸν ἐν μαρμάρῳ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν τοῦ μαντείου πύλην, καλέσαντες αὐτὸν Ναὸν Ῥέας μητρὸς Θεῶν, ὃν ὁ Βασιλεὺς Ζήνων μετὰ ταῦτα μετωνόμασεν τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὰ αὐτόματα αὐτόσε ἀναδιδόμενα θερμὰ καὶ ἰαματικὰ νερὰ παρεγένετο, κατὰ τὸν αὐτὸν Κεδρηνὸν, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀσθενῶν. Ἔτι δὲ κατὰ τὸν Προκόπιον, ἐν τῷ περὶ κτισμάτων Βιβλ'. Ε'. πλησίον ἐν τοῖς Πυθίοις θερμῶν τούτων ὑδάτων ὁ Ἰουστινιανὸς ᾠκοδομήσατο Παλάτιον, (εἰς τὰ αὐτὰ παραιγιάλια θεωροῦνται μεγάλα ἐρείπια, ὀνομαζόμενα τανῦν τουρκιστὶ Ἐσκὶ Σεράγι, παλαιὸν Παλάτιον), καὶ ἀνήγειρεν ἐπάνω τῆς πηγῆς τῶν Θερμῶν Λουτρῶν δημόσιον· ἐπὶ δὲ τούτοις ἔκτισε καὶ Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, καὶ ἓν Νοσοκομεῖον· εἰς αὐτὰ τὰ αὐτόματα νερὰ, τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου, τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀμελείας σχεδὸν ἀφανῆ γενόμενα, θεραπείας ἕνεκα ἤρχετο συνεχῶς, κατὰ τὴν τοῦ Θεοφάνους ἔκφρασιν, εἰς τὸ θερμίσαι καὶ ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ βασιλὶς Θεοδώρα· κατὰ τὸν Ζωναρᾶν ἐν τῷ περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, φαίνεται ὅτι ταῦτα τὰ Πύθια ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὀνομασθέντα Σωτηριούπολις· ταῦτα ἐξύμνησε Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος δι' Ἡρωελεγείων, καὶ Λεόντιος ὁ Σχολαστικὸς ἐπίσης.

κινδυνεύσας, μόλις εἰς τὴν Νῆσον ταύτην τῆς Πριγκίπου διεσώθη ἀπὸ τῆς ναυαγίας.

Περιεργείας δὲ ἄξια εἶναι τὰ εἰς τὴν Νῆσον ταύτην τριῶν Πύργων ἐρείπια· καὶ τοῦ μὲν πρώτου τῶν θεμελίων τὰ ἴχνη φαίνονται εἰς τὸ βόρειον παραθαλάσσιον μέτωπον, ὅθεν τὸ τῆς Νήσου χωρίον ἄρχεται, κοινῶς παρὰ τῶν ἐγκατοίκων μέχρι τούτου εἰς τὸν Πύργον καλούμενα· τὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἐρείπια, ὅπου εἶναι τὸ κάτω πηγάδι λεγόμενον, καὶ τὰ τοῦ τρίτου καὶ διαφανέστερα, πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ῥηθείσης γυναικείας Μονῆς (ὅπου τὸ πάλαι ἦτο καὶ τὸ τῆς Νήσου χωρίον)· Λουτρὰ τανῦν καλούμενα. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Πύργοι, κατὰ τὸν Νικηφόρον Γρηγορᾶν, Βιϐλ. ΙΒ'. Κεφ. Δ'. ἐκτίσθησαν παρὰ τοῦ σημαντικοῦ ἐκείνου διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τοὺς δολεροὺς λογισμοὺς Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύχου, τοῦ μετὰ θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου τὴν βασιλείαν κατὰ τὴν θέλησίν του ἄγοντος καὶ φέροντος· αὐτὸς δ' ἔτρεφε κρυφίους σκοποὺς ἀποϐλέποντας εἰς τὴν ὑπέροχον ἐξουσίαν, ἀλλὰ φοϐούμενος τὸ τῆς τύχης πολλάκις ὀλισθηρὸν καὶ παλίμϐουλον, ἔστησε καὶ κατὰ τὴν Πρίγκιπον, καὶ κατὰ τὰ Ἐπίϐατα, καὶ εἰς ὁποιονδήποτε μέρος ἐστοχάζετο ἐν καιρῷ περιστάσεως νὰ καταφύγῃ, φρούρια καὶ πύργους ὑψηλούς, οἵτινες τὴν ἐκείνου κακίαν καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκτραγῳδοῦσιν.

Ἡ Νῆσος αὐτὴ ὡς μεγαλητέρα τῶν ἄλλων καὶ ἱκανοὺς κατοίκους τότε ἔχουσα, ἐδοκίμασε πολλὰ κατὰ περιόδους, λεηλατηθεῖσα ἀπὸ τοὺς ἐφορμήσαντας διὰ θαλάσσης Λατίνους κατὰ τῆς Πόλεως ἐπὶ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Τυράννου, καὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος. Ἐπὶ τοῦ ὑστάτου τούτου μάλιστα οἱ Ἑνετοὶ περιπλέοντες εἰς τὰς τῆς Προποντίδος Νήσους ταύτας, ἐπέζευσαν εἰς τὴν γῆν, καὶ οὐχὶ μόνον τοὺς τῆς Πριγκίπου κατοίκους, ἀλλὰ καὶ λαὸν ἱκανὸν ἀπὸ

τὰ κατὰ Βιθυνίαν ῥηθέντα Πιλοπύθια διὰ τὰς καταδρομὰς τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἀπέναντι αὐτὴν Νῆσον καταφυγόντα, ἐξεγύμνωσαν καὶ ἐλεεινῶς ἠχμαλώτευσαν.

Εἰς τὴν Νῆσον ταύτην εἶναι τρία Μοναστήρια, τὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ (τὸ ἀνακαινισθὲν περὶ τὸ 1597 ἔτος ὑπὸ δύω Μοναχῶν ἐπὶ τοῦ ἐπιτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κατὰ τὸ Σιγγίλλιον, Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ)· καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπάνω τῶν βουνῶν· τὸ δὲ τοῦ ἁγίου Νικολάου παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν ἦτο πρότερον Ἐκκλησία τοῦ αὐτόσε ποτε ἐξαφανισθέντος χωρίου Καρύα καλουμένου (1).

Τὰ εἰς τὰς Νήσους ταύτας ἀειθαλῆ μικρὰ ἐκεῖνα δάση τῆς Πίτυος, ἢ Κέδρου (τζάμι) καὶ τὰ φυτὰ τῶν Ἀρκεύθων, Μυρσινῶν καὶ ἄλλων, στολίζουσι χαριέστατα τὰς ξηρὰς καὶ ἀνύδρους Νήσους ταύτας, ἀλλ' ἡ ἀφιλόκαλος καὶ φθοροποιὸς χεὶρ τῶν ἐγκατοίκων Νησιωτῶν κανὲν ἐμπόδιον δυνατοῦ τινος μὴ ἀπαντῶσα, ῥίπτει ἐλευθέρως καὶ ἀφόβως μὲ τολμηρὰν ἀξίνην καὶ ἐξαφανίζει εἰς τὸ πῦρ κάθε ἡμέραν ἀναισθήτως τὰς τερπνὰς ταύτας Κέδρους, καὶ τὰ ἀειθαλῆ καὶ εὐώδη φυτὰ ἄλλα. Τὰς Νήσους ταύτας, τὰς ὁποίας ἡ ἱερὰ Φύσις (διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἐλλειπές τι εἰς τὸ τῆς θέσεως κάλλος τῆς Πόλεως) προσήρμοσε τόσον προσεχῶς εἰς αὐτήν, κατοικοῦσι πολλοὶ τῶν ἡμετέρων Πολιτῶν καθ' ὅλον τὸ θέρος, καὶ διὰ τὸ καθαρὸν καὶ εὔκρατον

(1) Εἰς τὴν Νῆσον ταύτην τῆς Πριγκίπου ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ πρὸς Ἀνατολὰς παραθαλάσσιον μέρος, ὅπου τὰ ἐρείπια τοῦ Γυναικείου ῥηθέντος διασήμου ποτὲ Μοναστηρίου, μεταλλεῖον Σιδήρου, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν παραλίων, τῶν καταφύτων ἀμπέλων, μέχρι τοῦ ἐκεῖσε ἀνατεινομένου Βουνοῦ· ἡ δὲ ἐπιχείρησις τῆς τούτου Ἐργολαβείας, δὲν ἤρξατο εἰσέτι· εἴθε εἴη ἡ ἐκ τούτου ὠφέλεια μείζων κατὰ διάμετρον τῆς δαπάνης· κατὰ δὲ τὸ πρὸς νότον τῆς αὐτῆς Νήσου παραθαλάσσιον, θεωροῦνται καὶ ἀρχαῖαι ἀνασκάψεις Χαλκοῦ· ἀλλ' ἀναμφιβόλως τῆς δαπάνης μὴ φανείσης Ἰσοῤῥόπου μὲ τὸ κέρδος, ἠπράκτησεν ἡ ἐπιχείρησις, καὶ μάλιςα διὰ τὸ εἶναι, πιθανὸν καὶ τὸ μεταλλεῖον αὐτὸ εἰς τὸν τῆς θαλάσσης αὐτόσε βυθόν.

τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ ἐλευθερωτέραν ἄνεσιν, καὶ διὰ καταφυγὴν περιπλέον καὶ προφύλαξιν ἀπὸ τὸ φθοροποιὸν πάθος τῆς πανώλους.

Ἀπέναντι τοῦ κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Πριγκίπου Μοναςηρίου τοῦ ἁγίου Νικολάου, δύω μίλια μακρὰν παράκειται καὶ ἡ μικρὰ Νῆσος Τερένθιθος καὶ χυδαϊκῶς νῦν Ἀνδερόβιθος. Εἰς τὸ Νησίδριον τοῦτο ἦτο ποτε μία μικρὰ Μονὴ καὶ ἄλλα κτίρια, τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια μέχρι ταύτης ἐκεῖ βλέπονται. Ἄνδρες σημαντικοὶ ἐξόριστοι εἰς αὐτὸ τὸ ἐρημονησίδριον ἐστάλησαν δύω ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Βάρδα, Ἰγνάτιος ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Μιχαὴλ υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου, καὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντῖνος ὁ Βασιλεὺς ὁ τοῦ Λακαπηνοῦ υἱός· ἐπὶ δὲ τούτοις ὕστερον καὶ Θεοδόσιος ὁ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ Πατριάρχης χρηματίσας Κωνσταντινουπόλεως, ἀφεὶς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, εἰς τὴν ἣν ἔκτισε Μονὴν ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ, ἦλθε νὰ ζήσῃ καθ' ἡσυχίαν, τῆς ὁποίας τὰ θεμέλια σώζονται ἐπάνω ἑνὸς ἐπιπέδου τόπου τῆς Τερεβίνθου. (1)

Αἱ τῆς Προποντίδος αὗται νῆσοι ὠνομάζοντο παρὰ τοῦ ἀρχαίου Γεωγράφου Ἀρτεμιδώρου Πιτυοῦσαι, διὰ τὰς εἰς αὐτὰς αὐτοφυεῖς ἀειθαλεῖς Πίτυς (ἀγριοκουκουναρίας)· ἡ φθοροποιὸς χεὶρ ἐὰν αὐτὰς δὲν ἔκοπτε, τοὐλάχιστον κατὰ τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν νήσων, ἤθελον σχηματίζῃ εὐάρεστα τερπνὰ δάση διὰ τὸ αὐτῶν αὐτόφυτον· παρέμεινε δὲ τὸ ὄνομα Πίτυς εἰς τὸ παρακείμενον τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου καὶ τῇ Χάλκῃ νησίδριον, καλούμενον χυδαϊκῶς τανῦν Πίτα.

---

(1) Τὸ Νησίδρον τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀχμὲτ Πασᾶ, γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ νῦν εὐτυχῶς Αὐταρχοῦντος Ἀπτοὺλ Μετζὶδ, καλλιεργήθη ἐπιμελῶς, ἐφυτεύθησαν πολλὰ ἐλεόφυτα, ἄμπελοι καὶ ἄλλα δένδρα ὀπωροφόρα· ἔτι δὲ καὶ Κῆποι Κινάρων καὶ Λαχάνων.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν βουνῶν τῶν Νήσων αὐτῶν περιπλέον ἡ ὅρασις διευθυνομένη καὶ πρὸς τὰ κατ' ἄντικρυ τῆς παρακειμένης Βιθυνίας κατάφυτα τερπνὰ παραιγιάλια, παρατηρεῖ πρῶτον τὸ χωρίον Παντείχιον· ἡ τούτου γῆ εἶναι γόνιμος καὶ καρποφόρος· ἀναφέρεται παρὰ τῶν Ἱστορικῶν τῆς Βυζαντίδος καὶ διευφημεῖται, διότι εἰς αὐτὸ ὁ μέγας στρατηγὸς ἐκεῖνος Βελισσάριος εἶχε κτήματα ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων μάλιστα, καὶ μετὰ τοὺς ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἰταλίᾳ πολέμους αὐτοῦ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα, ἐπιστρέψας πλούσιος καὶ εὐτυχὴς ἤρχετο εἰς αὐτὸ τὸ κτῆμα του καὶ διέτριβε, διότι ἐλογίζετο αὐτὸ ὡς οἰωνὸν αὐτῷ αἴσιον· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Καισαρέα Προκόπιον ἐν τοῖς Γοτθικοῖς (Βιβλ. Γ'. Κεφ. ΛΕ'.), πρὸ τῆς ἐκστρατείας του κατὰ Γελίμερ εἰς Ἀφρικὴν, ὁ εἰς πολλοὺς πίθους αὐτόσε φυλαττόμενος οἶνος ὑπερχειλίσας ἐκ τῆς ἀναβράσεως ἔῤῥευσεν ἱκανὸς, καὶ πάλιν τοὺς πίθους ἀποφράξαντες καλῶς μὲ πηλὸν, εἶδον οἱ δοῦλοι ἔκθαμβοι γενόμενον τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον πολλάκις, ὅθεν καὶ ἀνέφερον εἰς τὸν Βελισσάριον τὸ συμβὰν, ὁ ὁποῖος ἐλθὼν εἰς Παντείχιον μετὰ τῶν οἰκείων του ἔδειξε τὸ γενόμενον, καὶ ἐξοιωνίσαντο αὐτοὶ τοῦτο ὡς ἀγαθὸν σημεῖον, προλέγοντες εἰς τὴν οἰκίαν του μεγάλα ἀγαθά. Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν τῶν παραθαλασσίων τῆς Βιθυνίας πρὸς ἄρκτον κεῖται καὶ ἡ κατάφυτος ἀμπέλων Κώμη Κάρτα Λιμὴν (Καρταλιμί) ἀναφερομένη παρὰ τῶν Βυζαντινῶν πολλαχοῦ, καὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ Ἡραῖον Ἀκρωτήριον τὰ τοῦ Βρύαντος καὶ Βρύου (Μάλτεπὲς), ὅπου ἦσαν ἀνοικοδομημένα ποτε διὰ μεταστάσεις ἐαρινὰς Ἀνάκτορα τῶν ἡμετέρων Βασιλέων, καλούμενα τὰ Βρύαντος, κτισθέντα πρῶτον μὲν παρὰ Τιβερίου, μετὰ δὲ ταῦτα ἀνακαινισθέντα, κατὰ τὸν Κεδρινὸν, Θεοφάνην καὶ Συμεὼν τὸν Λογοθέτην, κατὰ μίμησιν τῶν Σαρακηνῶν παρὰ Θεοφίλου τοῦ Βασιλέως, ὅστις καὶ λειμῶνας ἐφύτευσεν αὐτόσε καὶ ὕδατα ἔφερεν.

Ὁ οὐ μακρὰν τοῦ Βρύαντος πρὸς τὸν Εὐτροπίου ῥηθέντα λιμένα ἢ Κόλπον καὶ τὸ Ἡραῖον Ἀκρωτήριον νεύων, ἀνατεινόμενος ἀπέναντι τῆς Νήσου Πρώτης, ὑψηλὸς ἔσχατος τῆς Βιθυνίας βουνὸς, ἐκαλεῖτο τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου, ἀπὸ τοῦ πρώτου ὁσίου τοῦ Μονὴν κτίσαντος κατὰ κορυφὴν τοῦ βουνοῦ (1) ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ μονάσαντος αὐτόσε κατὰ 440 ἔτος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην τὰ ἀσκητικὰ σκάμματα ἑπομένως ἤθλησαν πολλοὶ, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκλέχθησαν καὶ ἀνήχθησαν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ ἐφεξῆς δύω· ὁ ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ τυράννου, ἰθύνας τὴν Ἐκκλησίαν, Θεοδόσιος ὁ ἐπωνυμούμενος Βοραδιώκτης, Ἀντιοχεὺς τὴν πατρίδα, ὅστις μὴ φέρων τὰς τοῦ Ἀνδρονίκου ὠμότητας, παραιτησάμενος παρεγένετο εἰς τὸ ῥηθὲν νησίδριον τῆς Τερεβίνθου, ὅπου διαβιώσας ἡσύχως ἀπέθανεν· ὁ κατὰ τὸ 1190 ἔτος, Ἡγούμενος τῆς αὐτῆς Μονῆς ἀσκητὴς Λεόντιος, καὶ Θεοτοκίτης ἐπονομασθεὶς παρὰ τοῦ Αὐταρχοῦντος τότε Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ὡς ἰδόντος δῆθεν καθ' ὕπνον τὴν Θεοτόκον ὑποδεικνύουσαν αὐτόν· ἀλλὰ τοῦτον τὸν Θεοτοκοπρόβλητον αὐτοῦ, μετὰ ἑπτὰ μῆνας, ὁ παράφρων καὶ εὐμετάβλητος ἀποβάλλει τοῦ Θρόνου. Τὸ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ Μονήδριον αὐτὸ τῶν ἁγίων Ἀ-

---

(1) Αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων ἐκλέχθησαν ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸ Χριστοῦ μὲν, ἀλλ' ἐξαιρέτως παρὰ τῶν χριστιανῶν, πρὸς ἀνέγερσιν ἐπ' αὐτὰς ἱερῶν θυσιαστηρίων· μαρτύριον δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης, τὰ διασωζόμενα ἐρείπια ἐπάνω τῶν κορυφῶν καὶ αὐτῶν τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης καὶ τῶν Νήσων· Ὁ τῶν ὀρέων ἀὴρ ἀναμφιβόλως ἔχει ἱερόν τι, τὸ καθαρίζον τὴν καρδίαν· Σεβαστὴ τῷ ὄντι ἡ τοιαύτη ἀρχαιότης, ἡ ἀνεγείρασα Ἱεροὺς Ναοὺς ἐπὶ τὰ ὄρη, διότι τὰ ἱερὰ θυσιαστήρια δέον νὰ διαχωρίζωνται καὶ νὰ ἀφίστανται ἀπὸ τὰς ποικίλας γηΐνους ἀκαθαρσίας, μακρὰν αὐτὰ τῶν θορύβων τοῦ κόσμου ἵνα μὴ ὁ ταραχώδης πάταγος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων συγχέῃ ἀκουόμενος τὰ ἁγιαστήρια, ὅπου ὁ ἀναχωρητὴς προσεύχεται.

ποστόλων ἐπὶ τῆς ληστρικῆς κατασχέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, κατηδαφίσθη, ἀλλὰ τοῦτο ὁ ἐκδιώξας τῆς Πόλεως αὐτοὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἀνέκτισεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ προστάτου του, καταγώγιον μοναζόντων κατέστησε καὶ ἐπροικοδότησεν· ἤδη δὲ τὰ θεμέλια μόνα τοῦ Μονηδρίου τούτου ὑπελείφθησαν.

Ὁ Βουνὸς αὐτὸς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἦτον ἐπίσημος, διότι διὰ τῆς κατὰ διαδοχὴν καὶ ἐπ' αὐτὸν φρυκτωρίας, πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας ἦτον ὁ ἔσχατος μηνύτωρ τῆς τῶν Ἀράβων ἐπιδρομῆς κατὰ τῆς ἐπικρατείας. Αὐτοί, πρὸς ταχυτάτην πληροφορίαν περὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τῆς Συρίας εἰς τὴν Κιλικίαν ἐφόδου, καθώρισαν Σκοποὺς ἐπὶ τοῦ παρακειμένου εἰς τὴν Ταρσὸν βουνοῦ, ἐπάνω τοῦ ὁποίου ἔκειτο φρούριον, Λῦλον λεγόμενον, οἵτινες ἅμα τῇ εἰδήσει τῆς ἐπιδρομῆς ἀνῆπτον πυρσὸν μέγαν, τοῦτον δὲ οἱ ἐπὶ τὸ παρὰ τὴν Καισάρειαν κείμενον ὑψηλὸν ὄρος Ἄργεαν τεταγμένοι ἄλλοι Σκοποὶ βλέποντες ἀνῆπτον καὶ αὐτοὶ ἕτερον, καὶ πάλιν οἱ ἐπὶ τοὺς κατὰ Γαλατίαν βουνοὺς Ἴσαμον καὶ Αἰγιαλὸν διεδέχοντο τοὺς πυρσούς, καὶ αὖθις οἱ ἐπὶ τὸ κατὰ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν μέγα ὄρος Μίμαν, ἐπίσης καὶ οἱ ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Βιθυνίαν βουνοὺς Κίρκου καὶ Μορίλου, (οὕτως αὐτὰ τὰ ὄρη ἢ βουνοὺς ὀνομάζει ὁ Κεδρινός), καὶ τελευταῖον τὸν τοῦ Μορίλου πυρσὸν διεδέχετο ὁ ῥηθεὶς βουνὸς τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου, τούτου δὲ ἀναφθέντος, εὐθὺς καὶ ὁ παρακείμενος εἰς τὰ πρὸς τὴν Προποντίδα Ἀνάκτορα (τὸ μεταξὺ Τζαλαντὶ καὶ Ἀχὶρ Καπουσὶ κείμενα) Φάρος ἐπυρσοβόλει, ὡς ἔσχατος πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας μηνύτωρ τῆς τῶν πολεμίων ἐπιδρομῆς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐπικράτειαν, καὶ οὕτω διεπέμποντο αἱ ἐπιταγαὶ εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατηγοὺς πρὸς ταχύδρομον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Τὰ δὲ δύο μικρὰ Νησίδρια τὰ ὄπισθεν τῶν δύω Νήσων τῆς

Πρώτης καὶ τῆς Ἀντιγόνου κείμενα, τὸ μὲν πρῶτον διὰ τὸ πεδινὸν σχῆμα του καλεῖται Πλάτη, τὸ δὲ διὰ τὸ κωνοειδὲς, Ὀξεῖα· καὶ εἰς αὐτὰ ὡσαύτως τὰ Νησίδρια ὑπῆρχον ποτε ἱερὰ καταγώγια, χρησιμεύοντα καὶ ὡς ἡσυχίας καταφύγια εἰς μοναστὰς, καὶ ὡς τόποι καθείρξεως ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασιν εἰς ἐπισήμους ἄνδρας. Εἰς τὴν Ὀξεῖαν ἦτο Ναὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, κατὰ τὸ Μηνολόγιον τῇ ΙΓ'. Ἰαννουαρίου, καὶ ἓν τῆς βασιλείας Ὀρφανοτροφεῖον· ἔτι δὲ εἰς τὸν Σκόπελον αὐτὸν τῆς Προποντίδος ὑπῆρχε καὶ ἄλλος εὐκτήριος οἶκος κατὰ τὸ Μηνολόγιον τῇ ΙΘ'. ὡσαύτως Ἰαννουαρίου, Ἀναςασίου Πατριάρχου, καὶ τῇ Γ'. Ἰουνίου.

Εἰς μὲν τὴν Πλάτην ὑπάρχουσιν εἰσέτι κατὰ τὸ μέσον τοῦ Νησιδρίου αἱ φυλακαὶ, συνιστάμεναι εἰς οὐ τοσοῦτον βαθέα ὑπὸ γῆν κτιστὰ δωμάτια τέσσαρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφέροντο καὶ ἀνεκλείοντο ὡς κατάδικοι οἱ ὑποπτευόμενοι ὡς ἐπίβουλοι κατὰ τῶν βασιλέων, ἢ ὑπ' ἄλλοις ἐγκλήμασι, περιφανεῖς ἄνδρες· ἐπὶ τοῦ μετὰ Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον Αὐτοκρατορήσαντος αὐταδέλφου αὐτοῦ Κωνσταντίνου, μὴ φέροντος τὴν αναισχυντίαν τῆς μεταξὺ τοῦ Πατρικίου Βασιλείου υἱοῦ τοῦ Σκληροῦ Ῥωμανοῦ, καὶ τοῦ Μαγίστρου Προυσιάνου ἐγερθείσης λογοτριβῆς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς ἀλλήλους μάχης, τὸν μὲν Βασίλειον ἐξορίζει εἰς Ὀξεῖαν, τὸν δὲ Προυσιάνον εἰς Πλάτην· καὶ πάλιν εἰς μὲν τὴν Πλάτην ἐξωρίσθη ὁ ἐπὶ Ζωῆς καὶ Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος Κωνσταντῖνος Πατρίκιος ὁ Δαλασσινὸς, διότι ἐφάνη ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ ἀναβάσει τοῦ Μιχαὴλ εἰς τὸν βασιλικὸν Θρόνον. Εἰς δὲ τὴν Ὀξεῖαν, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δουκὸς τοῦ Παραπινάκι, τοῦ διὰ τὴν φυλαργυρίαν πωλοῦντος οὐχὶ ἀκέραιον τοῦ σίτου τὸ μέδιμνον, ἀλλὰ παρ' ἓν πινάκιον, συλλαβὼν ὁ Βοτανειάτης ἐξώρισε τὸν δουλαγωγοῦντα τὸν Ἄνακτα τοῦτον, ἐκτομίαν ἐκεῖνον Νικη-

φορίτζην καὶ Λογοθέτην, ἄνδρα ὡς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος ἐξιστορεῖ, ἐντρεχῆ καὶ δραστήριον, ὅπου μετὰ μικρὸν ἀνηλεῶς βασανίσας αὐτὸν ἐθανάτωσεν. Ἐπὶ δὲ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, χηρεύοντος τοῦ θρόνου τῆς Πόλεως Πατριάρχου, καὶ πολλῶν εἰς τὸν μέγιστον αὐτὸν Ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαλλομένων, ἡ νικῶσα ψῆφος τέλος ὅλων ἀπεδόθη πρὸς τὸν ἐνάρετον κατὰ τὴν ἐν τῷ Νησιδρίῳ τούτῳ Μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου (ἧς τὰ ἐρείπια καὶ αἱ δύω παράλιοι Κινστέρναι βλέπονται μέχρι τούτου κατὰ τὸν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Νησιδρίου Λιμενίσκον) Ἡγούμενον Μιχαὴλ, τὸν ἐπωνυμούμενον τὸ γένος μὲν Κουρκούαν ἀπὸ δὲ τοῦ Νησιδρίου Ὀξείτην· « Μαθημάτων μὲν αὐτὸν (κατὰ τὸν Κίναμον Ἰωάννην Βιβλ. ϛ'.) τῶν ἐκτὸς, ἄκρῳ γευσάμενον δακτύλῳ, ἠθῶν δὲ κοσμιότητι, καὶ τῇ τῶν θείων λογίων μελέτῃ, οὐδενὸς ἐλάσσονα, καὶ τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπ' ἀρετῇ μάλιστα διαφανῶν· » ὅς τις μετὰ τρεῖς χρόνους παραιτησάμενος ἐπανῆλθε μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης εἰς τὴν φίλην καθ' ἡσυχίαν προτέραν ζωὴν τῆς μοναδικῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁσίως τὸν θνητὸν ἀπέλιπε βίον.

Σημειωτέον, ὅτι καὶ κατ' Ἀνατολὰς τοῦ Νησιδρίου τῆς Πλάτης ὑπάρχει μέχρι τούτου ὁ πεποιημένος ποτε Λιμενίσκος διὰ δύω μικρῶν Προκυμαίων, (ὡς εἰς τὴν Ὀξεῖαν). καὶ περὶ αὐτὸν θεωροῦνται ἐρείπια Φρουρίου, εἰς τὸ ὁποῖον διῆγον οἱ φυλάττοντες τοὺς ἐν τῷ Νησιδρίῳ τούτῳ ὑπερορίους δεσμίους στρατιῶται· κατ' Ἄρκτον δὲ ταύτης τῆς Πλάτης πρὸς τὴν Ὀξεῖαν ἐπὶ τῶν βράχων ἦτο ποτε ἐκτισμένος Πύργος· ὅπου τεταγμένοι ἕτεροι φύλακες προσέχοντες παρετήρουν καὶ τὸ μέρος αὐτὸ τῆς θαλάσσης ἵνα μὴ νυκτὸς ἐλθόντες οἱ Συγγενεῖς ἢ φίλοι τῶν καθειργμένων διασώσωσιν αὐτούς· τοῦτον δὲ τὸν Πύργον πρό τινων χρόνων, ἐπ' ἐλπίδι ἀνοήτῳ εὑρέσεως θησαυροῦ κατορωρυγμένου, κατηδάφισαν.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ.

Εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν πρῶτοι ἐφάνησαν ἔκδοτοι καθ' ὑπερβολὴν οἱ Αἰγύπτιοι, οὐχὶ ὅμως εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην ἥτις διὰ τὴν χαριεστάτην ἁρμονίαν της τέρπει καὶ εὐχαριστεῖ τὴν ὅρασιν, καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον παῤῥησιάζει, ἀλλ' εἰς ἐκείνην, ἥτις ἐκπλήττει τὸν νοῦν διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκαταδάμαστον τῶν οἰκοδομῶν, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τούτων μέγεθος, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπονται τὰ πρῶτα σπέρματα, ἐξ ὧν οἱ Ἕλληνες παρήγαγον μετὰ ταῦτα τὰ κάλλιστα ἐκεῖνα φιλοτεχνήματα. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον καμμίαν ἰδέαν τάξεως καὶ συμμετρίας, ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐφευρετὰς ἐπεχειρίζοντο ὅ,τι ὁ νοῦς αὐτῶν ἐστοχάζετο, διὰ τοῦτο καὶ παραλλάττουσιν ὅλα τὰ σωζόμενα εἰσέτι κατὰ τὴν Αἴγυπτον κτίρια, μὴ φυλάττοντα τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο τὰ αὐτὰ μέτρα τῆς ὁμοιότητος.

Τὰ ἔργα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ὀγκώδη ὑπερβαλλόντως καὶ τερατώδη, διέμειναν διὰ τριάκοντα ἤδη αἰώνων καὶ ἔτι πρὸς, ἀκαταγώνιστα καὶ αἰώνια· ἀλλ' αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ὅσον ἐπίσημα καὶ ἔκθαμβα διὰ τὸ ἐξαίσιον μέγεθός των καὶ ἂν φαίνωνται, εἶναι ὅμως ἄμετρα καὶ χωρὶς χάριν, (ὡς εἰς τὸ σύγγραμμα τῶν Αἰγυπτιακῶν μὲ ἐντελεστέραν πληροφορίαν τοῦτο ἀναφαίνεται), ὑστερημένα λεπτουργίας καὶ

κομψότητος, καθὼς τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Στράβων, περιγράφων τὰ τῆς κατὰ τὴν κάτω Αἴγυπτον κειμένης Ἡλιουπόλεως, λέγει ταῦτα· «ἔστι δέ τις (ἐν Ἡλιουπόλει) καὶ πολύστυλος οἶκος (παλάτιον) καθάπερ ἐν Μέμφει, βαρβαρικὴν ἔχων τὴν κατασκευήν· πλὴν γὰρ τοῦ μεγάλους εἶναι καὶ πολλοὺς καὶ πολυστίχους τοὺς στύλους, οὐδὲν ἔχει χάριεν, οὐδὲ γραφικὸν, ἀλλὰ ματαιοπονίαν ἐμφαίνει μᾶλλον.»

Ἀλλ' οἱ ἔνδοξοι Ἕλληνες ἔλαβον μὲν τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνων ἔκτιζον καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς τοιαῦτα ὀγκώδη καὶ ἄρυθμα κτίρια, καθὼς τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς τῆς τε κατὰ Σικελίαν Ἀκράγαντος, καὶ τῆς κατὰ τὸν Σαλερνιτανὸν Κόλπον τῆς Ἰταλίας Πόλεως ποτε Ποσειδωνίας, (τανῦν Παῖστον·) πλὴν προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ μεγαλόνοια καὶ δεξιότης τούτων ἀνύψωσε καὶ αὐτὴν τὴν ὡραίαν τέχνην εἰς τὸν ἀνώτατον Κολοφῶνα τῆς τελειότητος, καὶ παρήγαγεν ἐκεῖνα τὰ τοσοῦτον ἐπιτερπῆ εἰς τὰ ὄμματα φιλοτεχνήματα καὶ ἀμίμητα ἀριστουργήματα ἐπὶ τοῦ πολυτελοῦς καὶ φιλοκόσμου Περικλέους μάλιστα, τοῦ ἐμψυχώσαντος ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας, ὥστε τὸν τόσον ἐπίπονον πρὸ πάντων, πολυτελῆ, μεγαλοπρεπῆ, λαμπρότατον καὶ ἀμίμητον ἐκεῖνον διὰ τὴν τέχνην ἑκατόμπεδον Παρθενῶνα ἐν Ἀθήναις, (ὁ τῆς Ἀθηνᾶς Ναός)· τὰ περικαλλῆ εἰσέτι Προπύλαια, καὶ ἄλλα ἐντελέστατα ἐκεῖ κατὰ τὴν τέχνην ἐναπομείναντα κτίσματα (τουτέστι ὅσα ὁ χρόνος καὶ αἱ περιστάσεις δὲν ἔβλαψαν καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀφῆκαν καὶ δὲν ἀπέσπασαν εἰσέτι ἐκεῖθεν)· τὰ ἀπαθανατίσαντα περικλεῶς τὸ τοῦ Περικλέους ὄνομα, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ παρεσπαρμένα εἰς τὴν Ἑλλάδα περιφανῆ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, θαυμάζονται μέχρι τούτου, καὶ λογίζονται ὡς Ἀρχαίτυπα λαμπρὰ καὶ κανὼν ἀκριβέστατος.

Ὁ ῥηθεὶς Παρθενὼν ἦτον ἓν ἀπὸ τὰ λαμπρὰ θεάματα τῆς τότε Ἑλλάδος, διά τε τὴν καθ' ἁρμονίαν Δωρικὴν ἐξαίρετον εὐρυθμίαν, χαριεστάτην συμμετρίαν, καὶ τοὺς καθ' ὅλα τὰ μέρη μὲ ἀκριβεστάτην ἀναλογίαν καὶ μεγάλην λεπτουργίαν ὡραίους στολισμούς του. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους περὶ τούτου ἐφάνη ἀκάματος. Εἴκοσι χρόνους κατηνάλωσαν οἱ Ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος καὶ Καλλικράτης, καὶ περιπλέον ὁ περιβόητος Φειδίας, 425 πρὸ Χριστοῦ χρόνους, εἰς τὸ νὰ ἀπαρτίσωσι καὶ νὰ τελειοποιήσωσι τὸν ἀξιοθαύμαστον ἔντεχνον Ναὸν τοῦτον, τὴν δόξαν τῷ ὄντι τῶν Ἀθηναίων, εἴκοσι χρόνους αὐτοὶ μετεκόμιζον, ἐλάξευον τὴν τοσαύτην ὕλην τῶν μαρμάρων καὶ κιόνων, καὶ ἔκτιζον ἀκαταπαύστως, εἴκοσι χρόνους ὅλη ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ ἄλλα γένη εἶχον τοὺς ὀφθαλμούς των ἐστηριγμένους ἐπὶ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον, περιμένοντες τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὁ Ναὸς αὐτὸς διήρκεσε θαυμαζόμενος 2124 χρόνους, μέχρι τὸ 1677 ἔτος, καθ' ὃν χρόνον μία βόμβη τῶν Ἐνετῶν κατηδάφισε τὸ ἀμίμητον τοῦτο φιλοτέχνημα, ἐκτὸς μιᾶς σειρᾶς Κολωνῶν, καί τινων Προπυλαίων. Οὐδέποτε οἱ Φαραὼ βασιλεῖς μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, τὰς ἀποτόμους καὶ ὡς ἄλλα βουνὰ πέτρας, τὰς ὁποίας συνεπεσώρευον, καὶ τὴν ἄμετρον πολυχειρίαν τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν, ἐδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσιν ἓν τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἔχῃ μικρὰν κἂν ὁμοιότητα μὲ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ναὸν τοῦτον.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ῥωμύλου ἐμαθητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, πρὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔκτιζον μὲν στερεὰς καὶ μεγίστας οἰκοδομὰς, πλὴν κατὰ τὸν ἀκατέργαστον εἱρμὸν τῶν Τυῤῥηνῶν, ἢ Ἐτρούσκων (Τοσκάνων)· διότι ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου, αὐτοὶ δὲν ἐγίνωσκον ἄλλον. Ἡ ὡραία λοιπὸν τέχνη αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων πρόοδον λαβοῦσα ἐν Ῥώμῃ ἤκμασεν ἐπὶ Αὐγούστου. Ἡ πολυτέλεια καὶ μεγα-

λαπρέπεια τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου προήγαγε ταύτην ἐπὶ μέγα, ὅστις ἔκτισεν ἱκανὰ λαμπρὰ κτίρια εἰς τοὺς τόπους τῆς Αὐτοκρατορίας του, καὶ κατὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν Ἑλληνικῶν Τάξεων, τουτέστι τῆς Δωρικῆς, Ἰωνικῆς καὶ Κορινθίας, καὶ κατὰ τὴν ἐπινοηθεῖσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Μικτὴν λεγομένην Τάξιν, κοσμίαν μὲν, ἀλλ' ἀτελεστέραν παρὰ τὴν Κορινθίαν. Ὁ Τιβέριος ἐπομένως ἐφάνη ἀμελὴς περὶ τὰς ὡραίας τέχνας, ὁ δὲ Νέρων ἦτο τόσον ἐπιῤῥεπὴς καὶ ἐπιμανὴς εἰς αὐτὰς, ὅσον καὶ εἰς τὰ πάθη του. Ὁ Ἀπολλόδωρος περίφημος Ἕλλην ἀρχιτέκτων ἐπὶ Τραϊανοῦ, διὰ παρακινήσεως καὶ τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ Καίσαρος τούτου κατεσκεύασε καὶ ἤγειρεν ἐν Ῥώμῃ τὴν λαμπροτάτην καὶ ἀξιόλογον ἐκείνην Στήλην τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος, ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἓξ ποδῶν ὑψηλὴν, ἔχουσαν γεγλυμμένον τὸν κατὰ Δακῶν αὐτοῦ θρίαμβον.

Μετὰ τὸν Ἀδριανὸν καὶ Ἀντωνῖνον ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἤρξατο νὰ ἐκπίπτῃ τῆς ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τραϊανοῦ ἐκείνης τελειότητος· ἡ φροντὶς ὅμως καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐλευθεριότης τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου ἔστησε μὲν πρὸς καιρὸν τὴν κλίνασαν εἰς πτῶσιν καλλίστην τέχνην ταύτην, καὶ ἀνεζωπύρησε τὴν πρώτην λαμπρότητά της· ἀλλ' ἡ ἀδυναμία ἐπομένως τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ τότε πολιτικοῦ κόσμου, ἐξησθένησε καὶ ἐμάρανε ταύτην, καὶ τέλος πρὸ τοῦ νὰ ἀποσβεσθῇ ἡ δι' ἑπτακοσίων καὶ ἐπέκεινα διαρκέσασα χρόνων αὐτῆς λαμπρότης, ἐπυροβόλησε τοὺς ὑστάτους αὐτῆς σπινθῆρας ἐπὶ τῶν πρώτων Βασιλέων τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ ὅσα περικαλλῆ ἔκτισαν καὶ ἀνέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅ, τε Μέγας Κωνσταντῖνος, Θεοδόσιος, Ἀρκάδιος, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ὁποίων συνηνώθη μὲ τὰς Ἑλληνικὰς ὡραιότητας καὶ ἡ Γοτθικὴ τάξις τῶν κτιρίων, ἥτις, μὲ ὅλον τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομῶν της, λογίζεται ὅμως ὡς μία προφανὴς ἀτέλεια.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς τῶν τριῶν ἀρχαίων ἐθνῶν· ἐξεταστέον δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς οἱ μὲν Αἰγύπτιοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ μέτρα τῆς τελειότητος τῆς ὡραίας τέχνης ταύτης, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπεκατέστησαν διὰ τῆς ἐντελείας λαμπρὰς ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας.

Οἱ Ἀρχιτέκτονες εἰς τὴν Αἴγυπτον ὄντες ἐκ τοῦ ὄχλου, ἔμενον πάντοτε, καθὼς καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος, ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι. Ὁ υἱὸς ἦτον ἄφευκτον, διὰ τῆς βίας τῶν ἐκεῖσε Νόμων, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν τέχνην τοῦ πατρός του καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης σχέδια. Κατὰ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν περιορισμὸν τὰ πνεύματα ἔμενον ἀείποτε ψυχρὰ καὶ νεναρκωμένα, ἐστερημένα ἐκείνου τοῦ καλοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον διεγείρει τὰ φυσικὰ χαρίσματα πρὸς ἐπιχείρησιν καὶ ἐκτέλεσιν μεγάλων πραγμάτων. Ὅ, τι μέγα ἔργον καὶ ἐξαίσιον οἱ Αἰγύπτιοι Ἀρχιτέκτονες καὶ ἂν ἐπεχειρίσθησαν καὶ κατέπραξαν, δὲν ἠξιώθησαν οὔτε τιμῶν, οὔτε βραβείων, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν πάντων ἀπωλέσθη, καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδένα τούτων ἀναφέρουσιν, οὔτε κἂν τὸν γλυφέα ἐκεῖνον, ὅς τις κατεσκεύασε τὸ Γιγαντιαῖον πολύκροτον θαυμαστὸν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι Μεμνώνειον Ἄγαλμα, τοῦ ὁποίου ὅμοιον καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον δὲν εὑρίσκετο. Αὐτὸ ἔστησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κατὰ τὰς Θήβας Ναοῦ, καὶ μέχρι τούτου ὑπάρχει· ἀπώλεσεν ὅμως τὴν φωνήν; ἥτις, κατὰ τὴν περιᾳδομένην ἰδέαν, ἐξήρχετο ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἅμα τῇ πρώτῃ ἀκτῖνι πρὸς αὐτὸ ἀνίσχοντος Ἡλίου (1).

Ἡ Ἠὼς δι' ἔρωτα ἁρπάσασα τὸν Τιθωνὸν καὶ κομίσασα εἰς Αἰθιοπίαν, ἐγέννησεν ἐκεῖ ἐξ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Ἀπολλόδωρον, τὸν Ἠμαθίωνα καὶ Μέμνονα· αὐτὸς δὲ ὁ Μέμνων δυνάστης γενόμενος τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ὁμόρου τῆς Αἰθιοπίας, ἀνέστησε τὸ τοιοῦτον παμμέγεθες αὐτοῦ Ἄγαλμα. Ἤκμαζεν ἐπὶ Δαβίδ, καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς μητρός του (ἥτις ἦτον ἀμφιμήτωρ τοῦ Πριάμου) σύμμαχος πρὸς τοὺς Τρῶας

Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐλευθερίων τεχνῶν καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἠξιώθη, ὡς ἐκζητουμένη, καὶ τιμῶν καὶ βραβείων, καὶ αὐτὸς ὁ κάλλιστος καὶ ἀξιέπαινος τρόπος τῆς πρὸς τοὺς τεχνίτας εὐγνωμοσύνης καὶ ὑπολήψεως, ὡς ἐρεθιστικὸς, ἐτελειοποίησε τὴν φυσικὴν τούτων δεξιότητα. Προσέτι καθεὶς Ἕλλην τεχνίτης ἐδύνατο νὰ γίνηται καὶ Βουλευτὴς καὶ Στρατηγὸς τῆς πατρίδος του, καὶ ἤλπιζε καὶ τεχνίτης μένων, νὰ ἴδῃ τὴν αὐτοῦ στήλην ἐγηγερμένην πλησίον τῶν Ἀνδριάντων, οὐ μόνον τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Θεῶν. Ἡ δόξα καὶ εὐτυχία ἑνὸς ἐμπείρου τεχνίτου δὲν ἐξήρτητο ἀπὸ τὴν ἰδιοτροπίαν καὶ θέλησιν ἑνὸς ἢ δύω· τὰ λαμπρὰ φιλοτεχνήματα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίκρισιν τῶν μερικῶν, ἀνεκρίνοντο κοινῶς, ἀπεδέχοντο δημοσίως, καὶ ἐβραβεύοντο

(Ὀδυσσ. Λ'.) ἐφονεύθη ὑπὸ Ἀχιλλέως. Τοῦτον ὁ μὲν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης κατάγει ἐξ Ἀσσυρίων, ὁ δὲ Κεδρινὸς Ἰνδῶν Βασιλέα δυνατώτατον καὶ πολεμικώτατον ὀνομάζει, ἐπειδὴ οἱ παλαοὶ καὶ τὴν Αἰθιοπίαν πλατυτέρῳ ὀνόματι, Ἰνδίαν ἐκάλουν. Ὅτι δὲ ὁ Κολοσσαῖος αὐτοῦ Ἀνδριὰς ἐπὶ τῆς πρώτης ἀκτῖνος τοῦ Ἡλίου πρωΐ (διά τινος βέβαια ἔνδοθεν μηχανήματος) ἦτο φωνήεις, μαρτυροῦσι τὸ πρᾶγμα ὅ,τε Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας ἐν Ἀττικ. καὶ περιπλέον αἱ ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλματος γεγλυμμέναι καὶ ὁρώμεναι μέχρι τούτου βασιλέων καὶ ἄλλων ἀνδρῶν αὐτηκόων, Ἑλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ ἐπιγραφαί· ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ θεάματος (τὸ ὁποῖον διέμεινεν ἀκαταγώνιστον ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν τριάκοντα ἤδη αἰώνων, καὶ τῶν διαφόρων ἔτι ἐθνῶν) τὴν τερατώδη κεφαλὴν, οὐ πρὸ πολλοῦ, Βελζώνης τις ὀνόματι ἐκ Ῥώμης ὁρμώμενος, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀφελόντος ποτὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐν Ῥόδῳ Κολοσσοῦ, καὶ εἰς Ῥώμην μετακομίσαντος συμπατριώτου αὐτοῦ Κομμόδου, Ἡράκλειον δῆθεν ἆθλον τελέσας καὶ αὐτὸς, ἀπέτεμεν ἀπὸ τῶν ὤμων, καὶ εἰς Ἀγγλίαν δῶρον ἀπέπεμψεν. Ἔμεινε λοιπὸν ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς γῆς ὁ κορμὸς τοῦ θαυμασίου τούτου ἀγάλματος ἄσημος καὶ ἀκλεὴς, ὡς ἀκέφαλος καὶ ἀδιαγνώριστος. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Μυθιστορίαν, τὸ δὲ ἀληθὲς αὐτὸς ἦτον Ἀμενὸφ ὁ Γ'. ὁ ἐκ τῶν Φαραὼ τῆς ΙΗ'. περικρότου κατ' Αἴγυπτον Δυναστείας δέκατος, υἱὸς Τουθμόσεως τοῦ Δ'. ὁ παρ' Ἕλλησιν ὀνομασθεὶς Μέμνων· ὑπῆρξε πρὸ Χ. 1500 ἔτη. (Ἰδὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ τοῦ αὐτοῦ Συγγραφέως τῆς Βίβλου τῆς δε. Σελ. 129 καὶ καθεξῆς.)

πανηγυρικώτατα εἰς τὸ θέατρον ἐκεῖνο τῆς δόξης παρ' ὅλης τῆς Πανελληνίου Συναθροίσεως. Αὗται λοιπὸν αἱ πάγκοιναι περίκροτοι τιμαὶ καὶ ἀνταμοιβαὶ ἐξηρέθιζον τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν ὁσημέραι καὶ τῶν Ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες ὑψώσαντες εἰς τὴν ἀνωτάτην λαμπρότητα τὴν τέχνην ταύτην, ἀπεθανάτισαν ἑαυτοὺς διὰ τοσούτων καθ' εἱρμὸν καὶ ἁρμονίαν ἀριστουργημάτων.

Οἱ δὲ Πολῖται τῆς ἀρχαίας Ῥώμης καταγινόμενοι εἰς τὰ Πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ, καὶ καθεὶς τούτων φρονῶν ἑαυτὸν ἐπίσημον ἄνδρα, ὡς ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ παρεδρεύῃ, συνεδριάζων εἰς τὰς κοινὰς συνελεύσεις, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς ὑπεροχὰς, οὔτε κατεδέχετο ἄλλο ἐπάγγελμα· ἀλλ' ἀφῆκαν τὰς ἐλευθερίους τέχνας εἰς τοὺς αὐτῶν ἀνελευθέρους· (σκλάβους) ὅθεν ποῖον καλὸν ἔπρεπεν ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ νὰ προσμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην πληθὺν μισθοφόρων τεχνιτῶν τῶν ὁποίων ἡ ἀνελευθερία κατέπνιγε τὴν εὐφυΐαν καὶ ἡ ἐνίοτε φαινομένη εἴς τινας δεξιότης ηὔξανε περισσότερον τὸ βάρος τῆς αὐτῶν δυστυχίας, ἐπειδὴ ἐστοχάζοντο, ὅτι οἱ Δεσπόται αὐτῶν ἔμελλον τέλος πάντων μίαν ἡμέραν, ὡς πραγματείαν ἐπικερδῆ, νὰ τοὺς ἀπεμπωλήσωσιν; Ἐκ τούτου λοιπὸν προῆλθεν ὡς ἑπόμενον, ὅτι ὅλα τὰ οἰκοδομηθέντα ἐν Ῥώμῃ κτίρια παρὰ τῶν ἀνελευθέρων, ἔφερον τὰ σημεῖα τῆς τῶν τεχνιτῶν δουλείας, ὄντα χωρὶς χάριτος καὶ λεπτουργίας, τὰ δὲ καθ' ἁρμονίαν καὶ εὐπρέπειαν λαμπροτάτην ἐκεῖ οἰκοδομήματα, κατεσκευάσθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀρχιτεκτόνων ἐπί τινων Αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων ἡ φιλοκαλία καὶ προστασία ἐβράδυνεν, ὡς προείπομεν, τὴν τελείαν πτῶσιν τῆς τέχνης ταύτης. Τὰ δὲ μετὰ Ἰουστινιανὸν, μέχρι ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενόμενα κτίρια, τάττονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς κάτω (ἢ πιπτούσης) Αὐτοκρατορίας· εἶναι ὅμως ἄξιον ἀπορίας, πῶς οἱ τότε τεχνῖται περικυκλωμένοι ὄντες

ἀπὸ τοσαῦτα σωζόμενα εἰσέτι εἰς τὴν Γραικίαν ἐντελέστατα κατὰ τὴν τέχνην ἀρχαίτυπα καθ' ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, καὶ ἔχοντες τὴν αὐτὴν τρυφερὰν φύσιν, τὴν αὐτὴν πρόχειρον καὶ γόνιμον ἀγχίνοιαν τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ ὅλα τὰ χρειώδη ἐργαλεῖα ἀνὰ χεῖρας διὰ νὰ τὰ μιμηθῶσιν, ἀφῆκαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοιαῦτα κακόζηλα ἔργα· ἀλλ' οἱ τεχνῖται αὐτοὶ δὲν εἶναι ἴσως τόσον μεμπτοὶ, ὅσον τὸ ἄστατον καὶ εὐμετάβλητον τῆς τότε ἐξουσίας, καὶ τὸ ἀφιλόκοσμον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀφιλόκαλον τῶν ἐφημέρως πολλάκις βασιλευσάντων.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΩΝ

ΕΝ ΤΗ ΠΑΡΟΥΣΗ ΒΙΒΛΩ

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Α.

1. **Ἀγαθίας** ὁ Σχολαστικὸς κατήγετο ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν Αἰολίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας παραθαλασσίου Πόλεως Μυρίνης· ἀπορφανισθεὶς τριῶν χρόνων νήπιον, τῶν γονέων αὐτοῦ ἀποθανόντων ἐν Βυζαντίῳ, ἐνευδοκίμησεν ἡλικιωθεὶς εἰς τὰ Νομικὰ, καὶ προσανετέθη εἰς τὸ τῶν δικηγόρων ἐπάγγελμα· ἡ τούτου ἐν πέντε βιβλίοις ἱςορία ὑπάρχει παρακολούθημα τῆς τοῦ Προκοπίου περὶ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 553 μέχρι τοῦ 559 ἔτους, ἣν μετὰ θάνατον τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος συνεγράψατο· συνέθετο καὶ Ἐπιγράμματά τινα ἐν Ἑξαμέτροις, προσθέσας ταῦτα εἰς ἣν συνέλεξε Συλλογὴν ἑτέρων Ἑξαμέτρων. Ἔζη περὶ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα λήγουσαν καὶ τὴν ἀρχομένην ἑβδόμην.

2. **Ἄννα** ἡ Κομνηνὴ, θυγάτηρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· ἐγεννήθη τῷ 1083, μία τῶν Βυζαντινῶν Συγγραφέων, ἥτις συνέγραψε μὲ Ἀττικὴν χάριν τὰς πράξεις τοῦ πατρός της εἰς βιβλία ΙΕ'. παρετάθη ἡ ζωή της μέχρι τοῦ 1150.

3. Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος, ἤκμαζε 146 ἔτη πρὶν Χριστοῦ· συνέγραψε μίαν μυθολογικὴν βιβλιοθήκην.

4. Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος, διότι εἰς Ῥόδον ἐπολιτογραφήθη· ἐγεννήθη εἰς Ναυκράτην τῆς Αἰγύπτου, κατ' ἄλλους δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἤκμαζε 240 χρόνους πρὶν Χριστοῦ· ἀνεδέχθη τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ὅς τις συνέγραψεν ἓν Ἡρωϊκὸν ποίημα εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐπιγραφόμενον Ἀργοναυτικά.

5. Ἀριστοτέλης ὁ πολὺς τὸ κλέος, ἐγεννήθη πρὸ Χριστοῦ 384, εἰς τὰ Στάγειρα τῆς Μακεδονίας· τὸ ὑπερέχον αὐτοῦ φιλοσοφικὸν καὶ ἐφευρετικὸν πνεῦμα κατέστησεν αὐτὸν νὰ ἀπολακτίσῃ καὶ τὸν διδάσκαλόν του Πλάτωνα, καὶ ὅλας τὰς τῶν ἄλλων αἱρέσεις, καὶ νὰ ἐφεύρῃ ἴδιον σύστημα Φιλοσοφίας, ἐπερειδόμενον εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὴν πεῖραν. Ἐγένετο καὶ κατὰ τοῦτο ἔνδοξος, διότι ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Συνέγραψε τοσαῦτα, ὅσα οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀρχαίων Φιλοσόφων· ἀπέθανεν εἰς τὴν Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας, τῷ 63 χρόνῳ τῆς ἡλικίας του. Τὸ Περιπατητικὸν αὐτοῦ σύστημα ἠσπάσθησαν καὶ ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμάνων, καὶ αὐτοὶ οἱ Ἄραβες, καὶ ἔτι ὅσοι μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐσχόλασαν. Αὐτὸ ἔχει καὶ ἤδη μεταξὺ τῶν νεωτέρων Φιλοσόφων ἀξίαν ὑπόληψιν.

6. Ἀῤῥιανὸς Φλάβιος, εἷς τῶν ἀξιολογωτέρων Συγγραφέων· ἐγεννήθη κατ' ἀρχὰς τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος εἰς τὴν κατὰ τὴν Βιθυνίαν Νικομήδειαν, ἐτιμήθη παρὰ τῶν Ῥωμάνων λαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Καππαδοκίας, καὶ τέλος ἀνεβιβάσθη καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν Ὑπά-

των τῆς Ῥώμης· Συνέγραψε περὶ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου εἰς βιβλία ἑπτὰ, κατὰ μίμησιν τοῦ Ξενοφῶντος, Περίπλουν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ ἄλλα. Ἀπέθανεν ἐπὶ Μάρκου Ἀντωνίνου, τουτέστι τῷ 164 ἔτει.

Γ.

7 Γεώργιος ὁ Κεδρινὸς, Μοναχὸς, ἤκμαζεν κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα, συνέγραψε χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1057.

8. Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης, Βυζάντιος, ἐξ ἐπισήμου γένους· ἐγεννήθη τῷ 1220· ἡ πολυμάθειά του τὸν ὕψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου· συνέγραψε χρονικὴν Συγγραφὴν ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1262, καθ' ὃν χρόνον οἱ Λατῖνοι τῆς Πόλεως ἐδιώχθησαν.

9. Γεώργιος ὁ Παχυμέρης, Νικαεύς· ἐτιμήθη ἐκ μὲν τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἱερομνήμονος καὶ Πρωτεκδίκου, ἐκ δὲ τοῦ βασιλέως μὲ τὸ τοῦ Δικαιοφύλακος· συνέγραψεν ἱστορίαν Βυζαντινὴν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ 1258, μέχρι τοῦ 1308.

10. Γεώργιος Κωδινὸς ὁ Κουροπαλάτης· ἤκμαζεν ἐπὶ τῶν ἐσχάτων Παλαιολόγων· συνέγραψε περὶ ὀφφικίων, καὶ Παρεκβολὰς ἐκ τοῦ Χρονικοῦ περὶ Πατρίων Κωνσταντινουπόλεως.

11. Γεώργιος, ἢ Γρηγόριος ὁ Κύπριος, Λατῖνος κατ' ἀρχὰς τὸ θρήσκευμα, ἐλθὼν δὲ ἐκ τῆς Πατρίδος του εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπιδοὺς ἑαυτὸν εἰς τὰς μαθήσεις καὶ τὰ καθαρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀρυσάμενος νάματα, τὸν μοναδικὸν ἐξελέξατο βίον, εἰς τὸν ὁποῖον βαθμηδὸν προαχθεὶς, τέως ἐν ἔτει 1283 καὶ ἐπ' αὐτὴν ἀνέβη τὴν Πατριαρχικὴν περιοπὴν, ἰθύνας τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τοῦ

1289· εἷς τῶν σοφοτέρων ὑπεναντίων φανεὶς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Κατατάττεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν Λεξικογράφων, τοῦ ὁποίου σώζεται καὶ ὁ προσφωνηματικὸς αὐτοῦ Λόγος πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν γηραιὸν Παλαιολόγον, ἀνέκδοτος εἰσέτι.

Δ.

12. Δημήτριος ὁ Καντεμίρης, Ἡγεμονίδης, υἱὸς Κωνσταντίνου Βοεβόδα τῆς Μολδαυΐας, ἐγεννήθη τῷ 1673 ἔτει, ἐστάλη νέος ἔτι, κατὰ τὸ τότε ἔθος, ἐφ' ὅσον οἱ Ἡγεμόνες τῆς Βλαχομολδαυΐας ἦσαν ἐντόπιοι, ὡς ἐνέχυρον εἰς βασιλεύουσαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1691 καθ' ὃν χρόνον ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ Πατρός του ἀντ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ἀντίοχος, προσεκλήθη αὐτὸς νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Μολδαυΐαν. Μετὰ δὲ δύω χρόνους τῆς ἀφίξεώς του ἐκεῖσε, ἐτελεύτησεν ὁ Αὐθέντης πατήρ του, ὅθεν ἀποτυχών, κατὰ τὴν κοινὴν πρὸς αὐτὸν ἐκλογὴν καὶ ψῆφον τῶν εὐγενῶν καὶ λογάδων τῆς Μολδαυΐας, τῆς Ἡγεμονίας, παρεγένετο εἰς βασιλεύουσαν, καὶ συνέζη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του σπουδάζων τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας, εἰς τὰς ὁποίας μεγάλως ἐπέδωκεν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτιμᾶτο διαφερόντως παρὰ τῶν κρατούντων. Ἀπῆλθε καὶ αὖθις εἰς Μολδαυΐαν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου αὐταδέλφου του γενομένου διὰ συνδρομῆς του Αὐθέντου, οὗ τινος ἐξωσθέντος, ἐπανῆλθε μετ' αὐτοῦ τὸ τρίτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου περὶ τὸ 1710 ἔτος ψηφισθεὶς Ἡγεμὼν Μολδαυΐας, ἐπὶ τῆς ῥήξεως τοῦ Πολέμου μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς πόρτας καὶ Ῥωσσίας, παρεγένετο εἰς Ἰάσιον τὴν καθέδραν του, καταναγκασθεὶς δὲ ὑπὸ περιστάσεων, συνηνώθη τῷ στρατοπέδῳ τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ γε-

νομένης παρὰ τῷ ποταμῷ Ἱερασῷ (Προύτῳ) τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἀπῆλθεν εἰς Ῥωσσίαν τῷ 1711· ἐκεῖθεν δὲ συνηκολούθησε τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ περὶ τῷ 1720 εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν του, καὶ τῷ 1723 ἔτει, καταδαμαζόμενος ὑπὸ μιᾶς νευρίτιδος μετὰ πυρετοῦ ἀσθενείας, ἥτις τῷ προὐξένησε τὸν Διαβήτην, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ περαιτέρω τὰς ἐκ τῆς ἐκστρατείας κακουχίας, ἐπανέκαμψεν ἀδείᾳ Αὐτοκρατορικῇ εἰς τὰ κατὰ Ῥωσσίαν κτήματά του, ὅπου τῇ 15 Αὐγούστου ἀπέθανεν. Ἦτον εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, Τουρκικῆς, Ἰταλικῆς, Ῥωσσικῆς, Γαλλικῆς καὶ Μολδαυϊκῆς διαλέκτου· συνέγραψεν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ εἰς τὴν πάτριόν του γλῶσσαν διάφορα, ἐξ ὧν ἡ ἀπὸ τὸ 1224 μέχρι τοῦ 1714 ἔτους εἰς βιβλία τέσσαρα Ὀθωμανικά, ἢ Ἀλιοσμάν, Λατινιστὶ συνταχθεῖσα καὶ μεταφρασθεῖσα εἶτα Γαλλιστὶ Ἱστορία του, εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον τῶν λοιπῶν ποιημάτων του· ἠρανίσθη ὅμως αὐτὴν ἐκ διαφόρων τοῦ περὶ οὗ γράφει ἔθνους ἱστορικῶν, διὸ καὶ εἰς πολλὰ σφάλλει.

13. Διόδωρος ὁ ἐξ Ἀργυρίου πόλεως τῆς Σικελίας ἤκμαζεν ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου, ὀκτὼ χρόνους πρὸ Χριστοῦ· εἷς τῶν ἐνδοξοτάτων Ἱστοριογράφων, συνέταξε τὴν ἱστορικῶν βιβλιοθήκην του εἰς βιβλία τεσσαράκοντα, ἐξ ὧν τά τε πέντε πρῶτα, τὸ ἑνδέκατον ἐφεξῆς μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ εἰς ἡμᾶς ἐσώθη, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἀξιόλογα πέντε βιβλία διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀσιατικῶν βασιλειῶν, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ τελευταῖα εἴκοσι ἐξέλιπον. Εἴθε δὲ τὸ κάλλιστον καὶ χρυσοῦν αὐτὸ πόνημα ὁλομελές, ἐναποκείμενόν που καὶ συνεχό-

μενον ζόφῳ, νὰ ἀνακαλυφθῇ, καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ διὰ τοῦ τύπου σητῶν καὶ εὐρῶτος!

14. Διονύσιος ὁ Βυζάντιος, Συγγραφεὺς ἀρχαιότατος, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, συνέγραψε τὴν τῆς πατρίδος του περιήγησιν, Ἀνάπλους Βοσπόρου ἐπιγραφομένην, καὶ ἀρχομένην οὕτως· « Εἰ μόνην συνέβαινε τοῖς » ἀναπλέουσιν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον, καὶ τὸ καλούμενον » αὐτοῦ στόμα, τερπνὴν ἅμα καὶ θαυμαστὴν εἶναι τὴν ὄψιν, » δυσχερὴς ἦν ἄλλως ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις ὁ λόγος. » Ἤκμαζεν ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς ἐποχῆς τῶν Βυζαντίων, καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ Βυζαντίου τῆς κατὰ τὸ 187 ἔτος συμβάσης ὑπὸ Σευήρου, διότι περὶ τῶν ὅσων ἀνήγειρεν ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἀνακτίσας τὸ Βυζάντιον, οὐδὲν ἀναφέρει. Τοῦτο δὲ τὸ ἐπ' ἀκριβείᾳ τῶν τοποθεσιῶν καὶ ὀνομασιῶν τοῦ Βοσπόρου Ποίημα, κείμενον ἀφανὲς ἐν σκοτίᾳ, εἰς τὸ φῶς ἐξήγαγεν ὁ Γάλλος Πέτρος Γύλλιος δι' ἰδίαν αὐτοῦ μόνην χρῆσιν, ἐξ' οὗ ἐρανίσθη ὅσα περὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου Λατινιστὶ συνεγράψατο. Τὴν τοῦ Ποιήματος τούτου ἔκδοσιν ἐξ ἑνὸς χειρογράφου τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης τοῦ Βατικάνου, καὶ ἐξ ἑνὸς ἔτι ἄλλου τῆς ἐν Παρισίοις βασιλικῆς βιβλιοθήκης, ὑπέσχοντο ὅ,τε Ὀλστένιος (*Holstenius*), καὶ Κάρολος ὁ ἐκ Φρεσίνας (*Charles du Fresne*), ἀλλὰ δὲν ἐπλήρωσαν τὰ τῆς ὑποσχέσεώς των.

15. Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας Μητροπολίτης, ἔζη περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος· οἰκεῖος Ἱερεμίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Β΄. καὶ συνοδοιπόρος εἰς Βλαχομολδαυΐαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μόσχβαν μετ' αὐτοῦ, ὅπου ἐπὶ βασιλείας Θεοδώρου τοῦ Ἰωάννου, δι' ἐπιπόνου παρορμήσεως τοῦ ἄγοντος καὶ φέροντος τὰ τῆς βασιλείας

πονηροτάτου Βορίσου τοῦ Θεοδώρου, ἕνεκα τῶν σκοπῶν του ὡς βασιλειῶντος, πανδήμῳ ψήφῳ ἐτίμησε τὸν Μοσχοβίας Πατριάρχην πάσης Ῥωσσίας. Συνέγραψεν ὁ ῥηθεὶς Μονεμβασίας Χυδαϊκωτέρᾳ τῇ φράσει γενικὴν Ἱςορίαν ἀπὸ κτίσεως, μέχρι τῶν ἡμερῶν του.

Ε.

16. Ἑλλάδιος Ἀλεξανδρεὺς, ἤνθη 300 ἔτη μετὰ Χριςὸν συνέταξεν ὁ Γραμματικὸς αὐτὸς Χρηστομάθειαν εἰς βιβλία τέσσαρα· ἀναφέρει δὲ τοῦτον ὁ Σουΐδας καὶ ὁ Φώτιος.

17. Ἐρατοσθένης ὁ κοσμογράφος, καὶ βιβλιοθηκάριος τῆς Ἀλεξανδρείας, συνέγραψεν ἱστορίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐνησχολήθη περιπλέον νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰ Γεωγραφικὰ σφάλματα τῶν πρὸ αὐτοῦ Γεωγράφων· ἀπέθανε πρὶν Χριστοῦ 194 ἔτη.

18. Εὐάγριος, εἷς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἱστοριογράφων, κατήγετο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Κοίλης Συρίας, ἤκμαζεν εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα καὶ συνέγραψε τὴν Ἐκκλησιαστικήν του Ἱστορίαν εἰς ἓξ βιβλία, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 431, καὶ λήγουσαν μέχρι τοῦ 593 ἔτους.

19. Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου αἰῶνος, ἐγεννήθη τῷ 264 ἔτει ἐν Παλαιστίνῃ· προεχειρίσθη Ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Φιλίππου· συνέγραψε πολλὰ, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἀπεσώθη τὸ τῆς παντοδαπῆς Ἱστορίας Χρονικόν του, καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱςορία του εἶναι ἡ βάσις ὅλων τῶν ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων. Ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου διὰ τὴν πολυμάθειάν του, πρὸς ὃν καὶ ἐγκωμιαστικὸν Λόγον ἐξεφώνησεν. Ἀπέθανε τῷ 340.

20. Εὐστάθιος Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ὁ πολυμα-

θέστατος, γέννημα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤκμαζε κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ ἀρχὰς τῆς δεκάτης τρίτης· ἀθάνατος Σχολιαστής, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ σοφωτάτου ὑπομνήματός του, εἰς τὰς Ὁμήρου παρεκβολάς, καὶ εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητήν.

Ζ.

21. Ζώσιμος ὁ Ἱστορικός, Κόμης καὶ Ἀποφισκοσυνήγορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤκμαζε περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου αἰῶνος· συνέγραψεν εἰς βιβλία ἓξ μίαν Αὐτοκρατορικὴν Ἱστορίαν, ἀρχομένην ἀπὸ Αὐγούστου, καὶ καταντῶσαν μέχρι τοῦ 410 ἔτους μετὰ Χριστοῦ· ἐφάνη ὅμως κριτὴς αὐστηρότατος τῶν πρώτων Χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων.

Η.

22. Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, ἐγεννήθη 484 χρόνους πρὸ Χριστοῦ· πρῶτος αὐτὸς ἐγνώρισε τὴν τέχνην νὰ συνδέῃ τὰ συμβάντα, καὶ νὰ συναρμολογῇ τακτικῶς τὰ ἀσύναπτα, διὸ καὶ δικαίῳ τῷ λόγῳ ὠνομάσθη πατὴρ τῆς Ἱστορίας· συνέταξε τὴν Ἱστορίαν του διῃρημένην εἰς ἐννέα βιβλία φέροντα, τὰ ὀνόματα τῶν ἐννέα Μουσῶν. Ἐθαυμάσθη καὶ θαυμάζεται διὰ τὴν γλυκύτητα τῆς Ἰωνικῆς του ἐκφράσεως, καὶ ἀδίκως κατηγορήθη ὡς ὕποπτος καὶ μυθολόγος, διότι αἱ περιηγήσεις τῶν νεωτέρων ἀπέδειξαν ἀληθῆ πολλὰ τῶν διηγημάτων του.

23. Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος, ὁ ἐπονομασθεὶς ἔνδοξος, ἤκμαζεν εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα· συνέγραψε χρονικὴν Ἱστορίαν εἰς ἓξ τμήματα ἀπὸ Βήλου βασιλέως Ἀσσυρίας, μέχρι θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, ἐξ ὧν οὐδὲν ἀπε-

σώθη, παρὰ τὸ ἔσχατον περὶ Πατρίων Κωνςαντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον εἰς πάντας τοὺς μετὰ ταῦτα συῤῥάπτας ἐχρησίμευσεν ὡς σχέδιον.

Θ.

24. Θεοφάνης Ἰσαάκιος ἐκ πατρὸς, Ἴσαυρος, ἐγεννήθη τῷ 748 καταλιπὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἐνεδύθη τὸ μοναδικὸν σχῆμα. Συνέγραψε χρονικὸν ἀπὸ τοῦ 285, ἕως τοῦ 813, τουτέστι συνέχειαν τῆς Ἱστορίας τοῦ Συγγέλου· ἀλλ' αὐτὸ εἶναι συμπεφυρμένον ἀτάκτως μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν Ἱστορίαν.

Ι.

25. Ἰωάννης ὁ Σκυλίτζης ὁ Θρὰξ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου ὀφφικίου του Κουροπαλάτης, (ἤτοι φροντιστὴς τῶν Παλατίων,) εἷς τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν, συνέγραψεν ἐπιτομὴν ἱστοριῶν, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 811, μέχρι τοῦ 1057, ἣν ὅλην καὶ ἐρανίσθη ὁ συῤῥάπτης Κεδρηνός· μετὰ δὲ ταῦτα παρέτεινεν ὁ Σκυλίτζης τὴν Ἱστορίαν του μέχρι τοῦ 1081 ἔτους.

26. Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς, Κωνσταντινουπολίτης, μέγας Δρουγγάριος ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ εἷς τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν· ὑπὸ φορᾶς δὲ δυστυχῶν αὐτοῦ οἰκιακῶν περιστάσεων, ἐγένετο Μοναχὸς, καὶ ἐτελεύτησεν ἐτῶν 89, εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος· συνέγραψε καὶ ἄλλα, ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ χρονικόν του συνιστάμενον εἰς 18 βιβλία ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1118.

27. Ἰωάννης ὁ Εὐχαΐτων Ἀρχιερεὺς, ἤκμαζε περὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, εἷς τῶν τότε σπουδαίων καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν. Συνέγραψεν ὕμνους καὶ ἐπιγράμματα.

28. Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς, συγγενὴς ἐκ τῆς μητρὸς του Θεοδώρας μετὰ τῶν Παλαιολόγων, ὅστις διὰ τὰς μαθήσεις του καὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιστήμας του, οὐ μόνον ἠξιώθη τοῦ ἀξιώματος τοῦ μεγάλου Δομεστίχου (Ἀρχιστρατήγου) παρὰ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ἀλλ' εἶχεν ὁ Ἄναξ αὐτὸν καὶ συνδιοικητὴν τοῦ Κράτους· μετὰ θάνατον ὅμως τοῦ εὐεργέτου του, αἱ ῥαδιουργίαι τινῶν καὶ τὸ ἐντεῦθεν μῖσος τῆς Βασιλίσσης Ἄννης τὸν κατηνάγκασαν τῷ **1342** ἔτει, νὰ ἀναγορευθῇ εἰς Διδυμότειχον Αὐτοκράτωρ διὰ τὴν σωτηρίαν του· περὶ δὲ τὸ **1355** ἔτος καταλιπὼν τὴν βασιλείαν εἰς τὸν νόμιμον διάδοχον Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον γαμβρόν του, τὸν μοναδικὸν ὑπέρχεται βίον, διανύσας τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς του εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, ὅπου καὶ ἔγραψε τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν του εἰς βιβλία τέσσαρα, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ **1320** μέχρι τοῦ **1357** ἔτους.

29. Ἰωάννης Δούκας, ἔκγονος Μιχαὴλ Δουκὸς τοῦ Ἰατροῦ ἐκείνου, ὅστις διότι ἐφρόνει τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐγένετο ἔμφρουρος μετὰ τῶν λοιπῶν· μετὰ δὲ τὴν σφαγὴν τοῦ τυράννου τῆς πόλεως Ἀποκαύχου, μόλις διασωθεὶς ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς βασιλίσσης Ἄννης ὡς συνομώτης καὶ αὐτὸς τῆς σφαγῆς μετὰ καὶ ἄλλων πέντε, κατέφυγε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Ἰζὲτ ἐν Ἐφέσῳ, ὅπου φαίνεται ὅτι καὶ ἐγεννήθη. Κατήγετο τῷ γένει ἐκ τῆς ἀνέκαθεν οἰκογενείας τῶν Δουκῶν, συνέγραψε τὴν Βυζαντινὴν χρονικὴν Ἱστορίαν του, ἀρχομένην συνοπτικῶς ἀπὸ Ἀδὰμ, διηγουμένην πλατύτερον τὰ μετὰ τὸν Κανταακουζηνὸν, τὴν ἅλωσιν, ἧς ἦτον αὐτόπτης, καὶ λήγουσαν μέχρι τοῦ **1462**.

Κ.

30. Κικέρων ὁ Ῥωμαῖος, ὁ διὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ Ῥη-

τορείαν του θρυλλούμενος, ἤκμαζεν 116 χρόνους πρὸ Χριστοῦ· ἐγένετο ἀκροατὴς τοῦ Φίλωνος Λαρισσαίου, ὅςις ἐσύστησε τὴν τοῦ Πλάτωνος τετάρτην καὶ ἐσχάτην ἐποχὴν ἐν Ῥώμῃ. Ὁ σοφὸς αὐτὸς ἀνὴρ ἔπαθε τελευταῖον ἀνάξια τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς του, θανατωθεὶς ἀπανθρώπως τῇ ἐπιταγῇ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου πρὸ Χριστοῦ χρόνους 43. Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν τὰ διασωθέντα εἶναι Τέχνη ῥητορικὴ, Λόγοι, Ἐπιστολαὶ, Πολιτικὰ, Ἠθικὰ, καὶ ἄλλα.

31. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος Αὐτοκράτωρ, Λέοντος τοῦ σοφοῦ, εἷς τῶν θερμοτέρων ὑπερασπιστῶν τῶν μαθήσεων τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἀναφλέγων εἰς τὰς καρδίας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ τὸ πῦρ τῶν περὶ τὰς Μούσας ἐρώτων διὰ τοῦ ἰδίου τῆς φιλολογίας παραδείγματος· ἀπέθανε τῷ 959 ἔτει, συγγράψας πολλὰ καὶ ποικίλα.

32. Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις, Βυζάντιος, καταγόμενος ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν αὐταδέλφων Κωνςαντίνου καὶ Ἀλεξίου, τοῦ ἐν Νικαίᾳ, τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκράτορος Θεοδώρου· μετανάστης καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐγένετο πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἀνατολικῶν πραγμάτων, προβαλλόμενος ἐκεῖ, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ μετανάσται, ὤνια τὰ σπέρματα τῶν Ἑλληνικῶν Λόγων καὶ μαθήσεων· τέλος δὲ μετέβη εἰς Μεσήνην τῆς Σικελίας, ὅπου συνταξάμενος τὴν Γραμματικὴν, καὶ τὴν πραγματείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Σικελῶν Ἱστορικῶν, ἐτελεύτησε τῷ 1493.

Λ.

33. Λαόνικος, ἢ Νικόλαος ὁ Χαλκοκονδύλης, Ἀθηναῖος τὸ γένος, ἤκμαζε καὶ αὐτὸς ἐπὶ ἁλώσεως· συνέγραψεν Ἱστορίαν χρονικὴν τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ περὶ ἁλώσεως τῆς

πόλεως, εἰς βιβλία δέκα, ἀπὸ τοῦ 1298, ἀπὸ τοῦ πρώτου Ὀσμὰν, ἕως τοῦ 1462.

34. Λέων ὁ Γραμματικὸς, ὁ καὶ Ἀσιανὸς, καὶ Κὰρ, ὡς ἐκ τῆς Καρίας καταγόμενος, ἤκμαζε κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα· συνέγραψε τὴν Βυζαντινὴν χρονογραφίαν του, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 813 μέχρι τοῦ 949.

Μ.

35. Μανουὴλ Φιλῆς ὁ Ἐφέσιος, ἤκμαζε κατ' ἀρχὰς τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, Γραμματικὸς καὶ Ποιητής· συνέγραψεν εἰς ἰαμβικοὺς στίχους περὶ ζώων ἰδιότητος, καὶ ἄλλα τινὰ ποιημάτια.

36. Μανουῆλος ἢ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς ὁ Βυζάντιος· ἀπεστάλη παρὰ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου τῷ 1437 ἔτει ὡς πρέσβυς πρὸς τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ἐπὶ ζητήσει ἀντιλήψεως καὶ συμμαχίας, μετὰ δὲ τὴν πρεσβείαν ἐξελέξατο καὶ αὐτὸς, διὰ τὰ ἐπαπειλούμενα ἔσχατα τῇ πατρίδι του, εἰς κατοικίαν τὴν Ἰταλίαν, καὶ εἰς Ἐνετίαν, καὶ εἰς Φλωρεντίαν ἠνέῳξε Σχολεῖα τῶν Ἑλληνικῶν λόγων, καὶ ἐχρημάτισεν ὁ πρῶτος Ἕλλην, ὁ διδάξας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Ἰταλίαν· συνέγραψεν ὀλίγα τινα, καὶ ἀπέθανε τῷ 1445 ἔτει.

Ν.

37. Νικήτας ὁ Ἀκομινάτος, ἐπωνυμούμενος Χωνιάτης, κατήγετο ἀπὸ τὰς κατὰ Φρυγίαν Χώνας, ἀνετράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀγχίνοιάν του ἐτιμήθη τῷ 1189 ἔτει μέγας Λογοθέτης, καὶ διοικητὴς τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου· αὐτόπτης ἐγένετο τῶν κακῶν καὶ δυστυχιῶν τῆς Πόλεως ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ταύτης ὑπὸ Λατίνων· ἀπέθανεν ἐν Νι-

Ἀσίᾳ τῷ 1216 ἔτει· συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν Βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς δέκα τμήματα, ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, μέχρι τοῦ δευτέρου μετὰ τὴν ἅλωσιν Βασιλέως Ἐῤῥίκου ἀδελφοῦ τοῦ Βαλδουΐνου. Ὁ ἀνὴρ αὐτὸς φαίνεται φιλόκαλος, ὡς ἐπιστένων καὶ ὀλοφυρόμενος ἐπὶ τῇ καταστροφῇ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν τοσούτων θαυμασίων ἔργων τῆς ἀρχαιότητος, ἃ οἱ Λατῖνοι ἐξηφάνισαν· τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι εὐφραδὲς, χάριεν, ἀστεῖον, πλὴν σατυρικὸν καὶ ἐπιτωθαστικὸν κατὰ τῶν, ὧν οὐκ ἔδει.

38. Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Βυζάντιος, ἐγεννήθη τῷ 758 ἔτει ἐξ εὐγενῶν· προείλετο τὸν μοναδικὸν βίον, καὶ διὰ τὰς ἀρετάς του ὑψώθη εἰς τὴν ἀνωτάτω Ἐκκλησιαστικὴν περιωπήν· ἐξωρίσθη ἕνεκα τῶν Ἁγίων Εἰκόνων ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, καὶ ἀπέθανε τῷ 828 ἔτει. Συνέγραψε χρονολογίαν συνοπτικὴν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς τελευτῆς του, καὶ σύνοψιν Βυζαντινῶν ἱστοριῶν ἀπὸ τοῦ 602 μέχρι τοῦ 770.

39. Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος, ὁρμώμενος ἐξ Ὀρεστιάδος τῆς κατὰ Μακεδονίαν, ἔγγονος Νικηφόρου ἐκείνου τοῦ Αὐτοκράτορος, κηρυχθέντος ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπὶ Βοτανειάτου, καὶ τυφλωθέντος. Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς διὰ τὰς μαθήσεις του καὶ τὰ κατορθώματά του τιμήσας αὐτὸν Πανυπερσέβαστον, συνέζευξε μετὰ τῆς θυγατρός του Ἄννης, τουτέστι τὸν κλεινὸν Ἀπόλλωνα μὲ τὴν τῆς Ἀττικῆς χάριτος Μοῦσαν, διὰ παρακινήσεως τῆς Πενθερᾶς του βασιλίσσης Εἰρήνης, συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν Κομνηνῶν, ἣν καὶ ὕλην ἱστορίας ὠνόμασεν εἰς βιβλία τέσσαρα, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ Ἰσαακίου τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης, καὶ τελευτᾷ μέχρι Ἀλεξίου τοῦ πεν-

θεροῦ του. Ἀπέθανε πρὸ τῆς γυναικός του τῷ 1137 ἔτει.

40. Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς, ὁ ἐξ Ἡρακλείας τοῦ Πόντου ἐγεννήθη τῷ 1295 ἔτει· εὐφυὴς δὲ ὢν ἐπέδωκεν εἰς τὰς μαθήσεις, καὶ μᾶλλον εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσκτησάμενος τὴν εὔνοιαν Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος, ἐτιμήθη μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ χαρτοφύλακος· εἶτα δὲ ἐπὶ Κανταχουζηνοῦ, διότι συνεφύρθη εἰς τὰς διενέξεις τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Παλαμᾶ, καὶ διέφθειρε πολλοὺς ἐξαπατῶν, κατεδικάσθη ὡς διασχιστὴς ἔμφρουρος διὰ βίου ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς χώρας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1359 ἔτει, μὴ θελήσας ὡς δύσερις καὶ πείσμων, νὰ ᾄσῃ παλινῳδίαν· Συνέγραψεν διάφορα, καὶ πρὸ πάντων Βυζαντινὴν Ἱστορίαν εἰς λή. Βιβλία, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ὑπὸ Λατίνων ἁλώσεως τῆς Πόλεως, μέχρι τελευτῆς τοῦ Συγγραφέως. Τούτων τὰ μὲν 24 Βιβλία προέκυψαν εἰς φῶς, τὰ δὲ λοιπὰ εἰσέτι· παρέφθειρεν ὅμως ἐν αὐτοῖς, τὰ μὲν ἀγνοίᾳ, ἢ ὑπὸ πάθους, τὰ δὲ εὐνοίᾳ ὑπὸ φιλοπροσωπίας, τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

41 Νικηφόρος Κάλλιςος ὁ Ξανθόπουλος Βυζάντιος, ἤκμαζεν ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων καὶ Κανταχουζηνοῦ· τάττεται ὁ ὕστατος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ὅστις συνέγραψε τὴν χρονολογικὴν Ἱστορίαν του εἰς Βιβλία ιή. ἥτις ἐμπεριέχει δι' ὕφους εὐγενοῦς πολλὰ ἀξιόλογα, ἐρανισμένα ἀπὸ τῶν ἐκλελοιπότων Συγγραφέων· ἀλλὰ κατηγορεῖται, διότι συνέμιξεν ἐκ προλήψεως ἐν αὐτῇ καὶ πολλὰ μυθώδη. Ἀπέθανε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ'. Αἰῶνος.

Π.

42. Παυσανίας, ὁ τῶν περιηγητῶν τῆς ἀρχαιότητος πρῶτος, κατήγετο, ὡς δοξάζουσιν, ἀπὸ τὴν Καισάρειαν

τῆς Καππαδοκίας, ἤνθη κατὰ τὴν δευτέραν μετὰ Χριστοῦ Ἑκατονταετηρίδα, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ ἐξ Ἀθηνῶν Ἡρώδη, περιηγήσατο τὴν Ἑλλάδα, Μακεδονίαν, Ἰταλίαν, Ἀσίαν, καὶ Αἴγυπτον· κατῴκησε μετὰ τὴν περιήγησίν του ἐν Ῥώμη, καὶ παρετάθη ἡ ζωή του μέχρι τοῦ Καίσαρος Μ. Αὐρηλίου. Συνέγραψεν Ἑλλάδος περιήγησιν εἰς βιβλία δέκα, ἐν οἷς ἐξιστορεῖ τὰ δημόσια κτίρια, τὰ ὑφιστάμενα λαμπρὰ τῆς ἀρχαιότητος ἔργα, καὶ τ' ἄλλα ἀξιομνημόνευτα ἑκάστου ἔθνους καὶ τόπου· λύπης ὅμως ἄξιον τὸ ὅτι δὲν σώζεται ἡ τοῦ Παυσανίου περιγραφὴ τῆς Ἀσίας, Συρίας, καὶ Φοινίκης.

43. Πέτρος Γύλλιος Γάλλος τῷ γένει, ἐγεννήθη τῷ 1490 ἔτει· ἐστάλη περὶ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον τῆς ἡλικίας του εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου Α'. (ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος τῶν δυτικῶν βασιλέων, ὁ ἀποστείλας πρὸς τὸν Σουλτὰν Σουλεϊμὰν Κανουνὶ Πρέσβυν, καὶ συναφθεὶς μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους διὰ φιλικῶν σχέσεων)· ἐπὶ συλλογῇ Ἑλληνικῶν Χειρογράφων, καὶ ἐρεύνῃ τῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ Γύλλιος ἦτο μὲ παντοδαπὰς ἰδέας ἐπιστημῶν καὶ μαθήσεων πεπλουτισμένος, ἐγκρατὴς Γλωσσῶν πρὸς τῇ πατρικῇ, τῆς Ἑλληνίδος καὶ Λατινικῆς, καὶ ἀρχαιολόγος ἄριστος, ὡς ἐκ τοῦ Πονήματος τῆς περιηγήσεώς του δῆλον· δὲν ἔλαβεν ὅμως ἀξίας τὰς χάριτας, διότι ἐλησμονήθη ἐν τῷ διαστήματι τῶν 40 χρόνων τῆς περιηγήσεώς του καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως του καὶ τῶν Αὐλικῶν τῆς Γαλλίας, ἐφ' ᾧ κατηναγκάσθη ὑπὸ πενίας καὶ ἀπορίας νὰ γένηται εἷς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στόλου Τέως δὲ ἀποδρὰς κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, ὅπου τῷ 1555 ἔτει ἀπέθανε. Συνέταξε τὰ περὶ τοῦ Θρακικοῦ

Βοσπόρου Λατινιστὶ εἰς βιβλία τρία, ὁδηγούμενος ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἀρχαίων Ἱστορικῶν καὶ Γεωγράφων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου, παρ' οὗ τὸν τοῦ Βοσπόρου Περίπλουν καὶ ἠρανίσθη ὅλον· συνέγραψεν ὡσαύτως Λατινιστὶ Τοπογραφίαν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ταύτης ἀρχαιοτήτων εἰς βιβλία τέσσαρα.

44. Πλίνιος Σεκοῦνδος ὁ Πρεσβύτερος, γεννηθεὶς κατὰ τὴν Βερώνην τῆς Ἰταλίας· ἤκμασεν ἐπὶ Τιβερίου καὶ μέχρι Οὐεσπεσιανοῦ καὶ Τίτου. Αὐτὸς ἐν ἔτει πρώτῳ τῆς Αὐτοκρατορίας Τίτου, ὅπερ ἦτον ἀπὸ Χριςοῦ 81, ὅτε τὸ κατὰ Νεάπολιν Βέσβιον ὄρος ἐῤῥάγη κατὰ κορυφὴν, καὶ πῦρ ἐξαίσιον ἀνέδωκε, ναυαρχῶν εἰς τὴν Μεσήνην πόλιν τῆς Ἰταλίας, ἐκινήθη εὐθὺς ἀπὸ φιλοσοφικὴν περιέργειαν νὰ πολυπραγμονήσῃ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ τῆς φύσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ τολμηρῶς ἐπλησίασε παρ' ὅσον ἔπρεπεν, ὁ θειώδης καπνὸς καὶ αἰθαλώης κατέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐλεεινῶς ἀπέπνιξε. Συνέγραψε πολλὰ, ἀλλ' ἡ φυσικὴ αὐτοῦ ἱστορία ἡ εἰς τριάκοντα τρία βιβλία περαιουμένη, εἶναι τῷ ὄντι μέγα φιλοπόνημα.

45 Προκόπιος ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἤκμαζε κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Πολιτάρχου πρὸς καιρὸν, καὶ μὲ τὸ ἐπίθετον Ἔνδοξος· συνεστράτευσε προσταγῇ Αὐτοκρατορικῇ μὲ τὸν Βελισάριον, ὡς μυστικὸς γραμματεύς· συνέγραψεν εὐφραδέστατα τὰς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διὰ Βελισαρίου ἐκστρατείας εἰς βιβλία ὀκτώ· ἐκτείνεται δὲ αὐτὴ ἡ περὶ πολέμων ἱστορία μέχρι τοῦ 553 ἔτους· ἔτι δὲ περὶ κτισμάτων τοῦ Δεσπότου Ἰουστινιανοῦ, καὶ Γ'. Ἀνέκδοτα, ἢ μυστικὴν Ἱστορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνατρέπων ὅσα μετ' ἐπαίνων εἶπεν εἰς τὰς ὀκτὼ βίβλους τῶν Ἱστο-

ριῶν του περὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ Βελισαρίου, πάθει σφοδρῷ καὶ φορᾷ δριμείᾳ καταλέγει μυρία κακὰ κατὰ τῶν ῥηθέντων δύω, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν· ἀποδεικνύει τὴν δυσαρέσκειάν του, ἀγωνίζεται εἰς πᾶσαν κατηγορίαν κατ' αὐτῶν, ὅθεν καὶ ὑπονοεῖται ὡς ὕποπτος καὶ μὴ φιλαλήθης εἰς τὰς περισσοτέρας κακολογίας.

Σ.

46. Σουΐδας, Συγγραφεὺς τοῦ γνωστοῦ Λεξικοῦ, ἢ μᾶλλον ἀθροιστής τις καὶ συῤῥάπτης διαφόρων ἀρχαίων Συγγραφέων Γραμματικῶν, Σχολιαστῶν, καὶ Λεξικογράφων, τόσῳ Ἑλλήνων, ὅσῳ καὶ Χριστιανῶν· ἄγνωστος ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἤκμασεν, ὅθεν ἀμφιβάλλεται παρὰ πολλῶν καὶ ἡ ὕπαρξίς του. Τὸ Πόνημα αὐτὸ φαίνεται ἢ ἔρανος διαφόρων κεφαλαίων, ἢ ὁσάκις ἀντεγράφετο, ἐπηυξάνετο μὲ προσθήκας, διὰ δὲ τοῦτο καὶ κακομορφωθὲν ἀπὸ τὰς ἀλλοιώσεις, δὲν φυλάττει οὐδένα ῥυθμὸν καὶ τάξιν· ἀλλ' ἐν ὅλοις τούτοις τοῖς ἐλαττώμασι τὸ Λεξικὸν αὐτὸ διέσωσεν εἰς ἡμᾶς πολλὰς περιόδους βίων, ἱστοριῶν, καὶ ἄλλων φιλολογίας ἀξίων ἐκλελοιπότων ἀρχαίων Συγγράφων.

47. Στέφανος ὁ Βυζάντιος, περίφημος Γραμματικὸς περὶ τὰ τέλη τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἀκμάσας. Συνέγραψε Γεωγραφικὸν Λεξικὸν ἀξιόλογον, ἐπονομάσας αὐτὸ Ἐθνικά· ἡ δὲ νῦν περὶ τούτου ἐπιγραφὴ περὶ Πόλεων εἶναι μεταγενεστέρα, ἀποδοθεῖσα μετὰ τὴν ἣν κακῶς ἐπράξατο Ἐπιτομὴν τοῦ ἀξιοτιμήτου τούτου βιβλίου Ἑρμόλαός τις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Γραμματικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ ὡς μήποτ' ὤφελεν Ἐπιτομὴ αὕτη, προεξένησε τὸν ὄλεθρον εἰς τὸ πρωτότυπον· καὶ ἡ μὲν ἐσώθη μέχρι τῶν

ἡμετέρων χρόνων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐντελὲς κατὰ δυστυχίαν ὡς ἡ ἔλλειψις ὁρᾶται εἰς τὰ στοιχεῖα Κ. καὶ Λ.

48. Στράβων ὁ ἐξ Ἀμασείας, εἷς τῶν πρώτων Γεωγράφων τῆς ἀρχαιότητος. ἤνθη ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου, θιασώτης τῆς Στωϊκῆς αἱρέσεως, διὸ καὶ συνήθης τοῦ Στωϊκοῦ Φιλοσόφου Ἀθηνοδώρου· περιηγήσατο τὴν Ἀσίαν, Αἴγυπτον, Ἀραβίαν, Ἀφρικὴν, καὶ ἱκανὸν μέρος τῶν κατ' Εὐρώπην τόπων. Ἐπὶ Τιβερίου δὲ ὑπερῆλιξ ὢν συνέγραψε τὴν Γεωγραφίαν του εἰς δεκαεπτὰ βιβλία, ἐμπεριέχοντα πρὸς ταῖς Γεωγραφικαῖς ἑκάστου τόπου εἰδήσεσι, καὶ ἀπείρους ἔτι φιλολογικὰς διηγήσεις, ἐρανισάμενος ταύτας ἐξ ἄλλων, καὶ μᾶλλον παρὰ τοῦ κοσμογράφου Ἐρατοσθένους, τοῦ ὁποίου ὑπὸ κρίσιν ὑπάγει τὰ δύω πρῶτα βιβλία. Ὁ χρόνος τοῦ θανάτου αὐτοῦ τοῦ περιφήμου Γεωγράφου ἄδηλος.

49. Στράτων Λαμψακηνὸς, ὁ ἐπικληθεὶς Φυσικὸς ὡς κατ' ἐξοχὴν εὐδόκιμος ἀναφανεὶς εἰς ταύτην τὴν ἐπιστήμην, ἤκμαζε πρὶν Χριστοῦ 248 χρόνους.

50. Συμεὼν Σὴθ, ὁ Μάγιστρος καὶ Πρωτοβηστιάριος, ἤνθη κατὰ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα ἀπὸ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ Δούκα μέχρι Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· εἰδήμων τῆς Ἀραβοπερσικῆς Διαλέκτου, ἐξ ἧς μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν πολλά· ἦν δὲ ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, καὶ συνέγραψε περὶ τροφῶν δυνάμεων.

51. Σωζόμενος Σαλαμάνης Ἑρμίας, ἐγεννήθη ἐν τῇ κατὰ Παλαιστίνην Γάζῃ, ἤκμαζεν ἐπὶ τῆς πέμπτης Ἑκατονταετηρίδος, Σχολαστικὸς τὸ ἐπιτήδευμα, ἤτοι συνήγορος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κριτηρίων, συνέγραψεν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν εἰς βιβλία ἐννέα, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 323 μέχρι τοῦ 439 ἔτους.

52. Σωκράτης, Βυζάντιος, ἐγεννήθη τῷ 380 ἔτει, Σχολαστικὸς καὶ αὐτὸς τὸ ἐπιτήδευμα, παρετάθη ἡ ζωή του μέχρι τοῦ 440 ἔτους· συνέγραψεν εἰς βιβλία ἑπτὰ Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀρχομένην ἀπὸ 306 μέχρι τοῦ 439 ἔτους, εἰς τὴν ὁποίαν παρατηροῦνται τινὰ σφάλματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέπεσε πλανηθεὶς ἀπὸ τὰς γνώμας τοῦ Μακεδονιανοῦ Σαβίνου.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΟΣ·

ΠΕΡΙ ΠΑΛΑΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Σελίς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΔΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Σελίς

ΤΕΛΟΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	2.	ἐκτεινάξας	γράφ. ἐκτινάξας.
Σελ.	14.	Πλάτωνα	Πλούτωνα.
Σελ.	27.	joecla	soecla
Σελ.	41.	Καὶ τὴν ἐν τῷ Φόρ	ἐν τῷ Φόρῳ.
Σελ.	53.	χδυσοτρικλίνου	χρυσοτρικλίνου.
Σελ.	67.	Κοδινὸς	Κωδ:νός.
Σελ.	88.	ὡραιωτέραν	ὡραιοτέραν.
Σελ.	127.	Καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις	Καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις.
Σελ.	171.	ἀλειυτικὴ	ἀλιευτικὴ.
Σελ.	189.	ἐκτεινάζουσιν	ἐκτινάζουσιν.
Σελ.	191.	πρὸς ἔκτασιν	πρὸς ἔκστασιν.
Σελ.	195.	κατὰ τὸ 1493 ἔτος	κατὰ τὸ 1393 ἔτος
Σελ.	199.	ὢ πόσα ἤδη ἠθῶν	ὢ πόσα εἴδη ἠθῶν.
Σελ.	207.	φθαρέταν	φθαρέντα
Σελ.	220.	ὡραιώτερον	ὡραιότερον.

ΒΥΖΑΣ

ὁ πρῶτος τοῦ Βυζαντίου κτίτωρ.

(Ἐκ νομίσματος ἀρχαίου)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ͂ΝΟΣ ὁ ΜΈΓΑΣ

(ἐκ νομίσματος ἀρχαίου)

γενν τῷ 272. αὐτοκρ τῷ 306. αποθ τῷ 337.

Ἡ Αὐγοῦστα Ἑλένη

ἡ μήτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

Ἰουστινιανὸς

ὁ Μέγας

γενν. τῷ 483, αὐτοκρ. τῷ 527, ἀποθ. τῷ 565.

«Τὸ μὲν οὖν σῶμα οὔτε μακρὸς οὔτε κολοβὸς ἄγαν, ἀλλὰ
» μέτριος ἦν· οὐ μέν τοι ἰσχνὸς, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ εὔ-
» σαρκος· τὴν δὲ ὄψιν, ςρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμορφος"

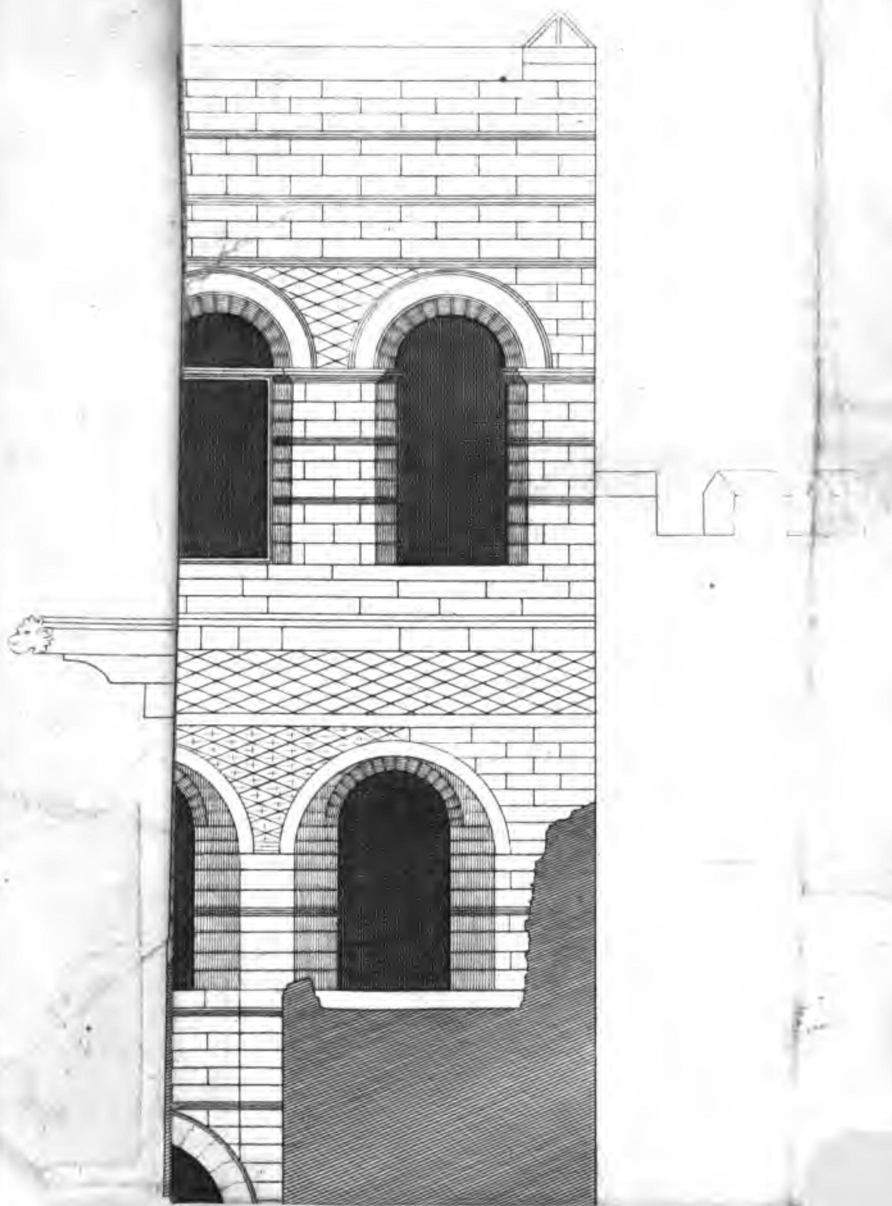
Προκόπ. Μυς. Ἱςορ.

ὑπὸ Δ. Φ. Λεμαίτρου

ΑΥΓΟΥΣΤΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἡ σύζυγος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'.

Τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου,

ὑπό Λ Φ ΛΕΜΑΊΤΡΟΥ.

ἸΩΑΝΝΗΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ὁ Β'.

γενν. τῷ 1393, αὐτοκρ. τῷ 1426, ἀποθ. τῷ 1449.

ὑπὸ Λ Φ ΛΕΜΑΙΤΡΟΥ.

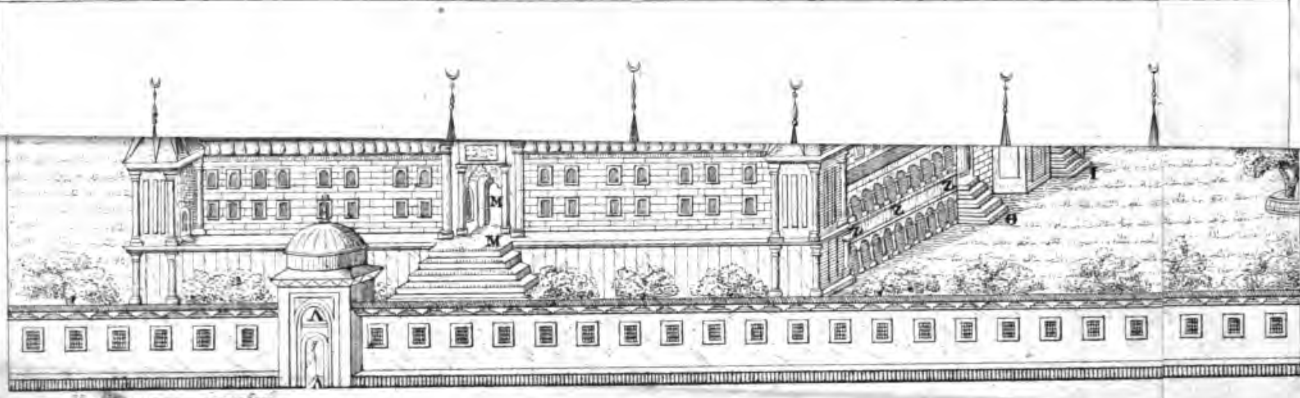
ΣΟΥΛΤᾺΝ-ΜΕΧΜῈΤ ὁ Β΄.

γενν. τῷ 1423, αὐτοκρ. τῷ 1451, ἀποθ. τῷ 1481.

ὑπὸ Α. Φ. ΛΕΜΑΙΤΡΟΥ

ΣΟΥΛΤΑΝ ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ ὁ Νομοθέτης.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τζαμίον Σουλτὰν – Ἀχμέτ.

ΣΟΥΛΤΑΝ-ΜΑΧΜΟΥΔ Ο Β'.

ΤΟ ΕΝ ΣΚΟΥΤΑΡΙῼ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΝ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ.

ΤΟ ΕΝ ΣΚΟΥΤΑΡΙΩ ΤΖΑΜΙΟΝ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ-ΣΕΛΗΜ Γ'

